

DISCVRSVS
DE SVMMO

BONO,

AZ LEGFÖB IOROL,

MELLYRE EZ VILAG MIDEN-
koron serényen és valóban vágyódik.

Az Bibliái és Világi fokféle Historiákért és
Példákért olvasásra kedves és
hasznos.

Ennekélte IOHANNES BEIVLEIVS
által Hanoviában becsattatot ki.

Mellyet mostan némellyeknek kérésekre
Magyarrá fordítot

Ex libris *S. M. A. Georgij Sattler.*

LÖCSÉN Nyomtatattot,

Brewer Lörinz által, 1630.

DISCUTAS
DE SYMMO
BONO
KALOTAS JOROL
MILYRE ES VILAGMIDEN
Koron kerényen es valoban vagy odlik

1845
VENDÉGSÉG
KÖNYVTÁRA

MACADEMIA
KÖNYVTÁRA

NAGY TITÁN

1845
KÖNYVTÁRA

AZ NEMES ES VITEZLŐ DARHOLTZ FERENTZNEK, FIN- tának és Hyllýónak &c. örökös Vranak.

Istenének igaz hittel, Fejedelmének tiszta hiveséggel ked-
ves Szólgájának; nekem szeretettel tisztelendő Patro-
nusomnak és jótevő Vramnak, kívánok az Ur
Istentől minden lelki testi áldásokat.

AZ igaz bölcseséget, Vitezlő Nemes V-
rám, soha senki igazabbban nem commendáta (áldok-
ban meg nem dicsette) az Salomon Királynát, kit az I-
sten úrnón maga ez világon minden embereknél legs-
bölcsobnek bizonyít. Mert igaz közmondás írt; H-
ogy akarkis arról tud igazat írtetni, az miből ő
legjobban ért, és az miben ő tudos. Az Nicofratus
fő Pástor, az mint Elianus írja, midőn az hitte neves

Zeuxis képirod munkáját, az Görög Itonának egy táblára íroképet alomlé-
kodván sokáig szemlélte; hozzá járulván egy ember, az kérdi tőle; mi-
csudálta őt olyan igen? Kinek mond Nicofratus; Nem kérdenéd ezt, ha
az én szememmel látod. Mely mondasával kimutatta azt, hogy az tanult
és tudos emberek, akar mely dologról igazán, az tudatlanok pedig sokkal
kaldomban értenek és ínyllyenek.

Az jó bölcseségnek eredetéről, tulajdonságáról, hasznáról és dicsetéséről. Deut. 4. v. 6.
ról az Profétákis; Móses, Iéb, és az többi bizonyítai írtetve. Lu-
kacs Evangelista, Jakab Apostollal, Isten adományának bizonyítványát, Luc. 11. v. 17.
és tőle könyörgéssel nyerendők. Luc. 1. v. 1.

Ezent árnyekoziék az Poétákis, az Mienervának, bölcseség Isten ábr-
sonyának az Iupiter agra velejéből való karmazásán, az mint egykori pra-
satiómiban arról Deakul bővebben írtam. *Dictionar. Noribg. edito.*

Az bölcseség megüvezésére pedig és terjesztésére igen bölcséget az kő-
zök az Iskolák és az fűp tudományokról írok könyvek. Mert nem olvasunk
az egy Nektornál, az Pylus népek fejedelménél többet, az ki az irások tud-
ományánélkül bölcseséget fert írtetve volna őt ennekis arra egymibány-
fűz csendőt tulajdonítotának. Erről kíván kiké Deak bárányának *Nyísta-*

D E D I C A T I O .

1550. évi, Hóbbu életem. Az Scholáknak pedig és könyveknek szükséges és
 hasznos voltát az bölcsesség tanulására, tanítására, igen erősíték minden idő-
 beü fér és tudos emberek. Mert Sz. Márkus Evangelistáról az írják Prilo és
 Hieronymus, hogy tanuló ecclesi és dissoluta serenger gyűjtői, az kilenc nap es-
 sig mind az Sz. Irónak, és egyéb hasznos tudományoknak tanuláshoz,
 forgatásban voltának foglalatosok Egyreusnak nevezetes városában Alex-
 andriában, melyben Ptolomeus Philadelphus király, annak előtte három-
 száz harmincz esztendővel könyveket igen meg rakot Bibliothekát, köny-
 ves paloták képzetett volt; az melyben néczetven voltak az feni könyveke
 és mellyek az hetvenkét Tolmácsok Sídobol Görög nyelvre fordítottanak.
 Minden kétség nélkül isteni gondviselésnek rendeteseből tenn, hogy annyi ház
 esztendővel az elő az bölcseségnek és hasznos tudományoknak zonyi fok esse
 közei, az fok jó könyvek odagyűjminének, az hol az Keresztényeknek, a
 pogányok között első és dicséretes Scholások fundatának. Az melyből
 nem fok idő múlva, fok híres bölcs Tanítók sármaztanak, egy mint Pantze-
 nus, Clemens, Origenes, Tryphon, Dionysius, Ananias, Pirius, Theon,
 Athanasius, Didymus, Ambrosius Alexandrinus, Maximus Philosophus
 Constantinápoli püspök, és többek sántalan fokok, kik östán az Becsületet
 és Republicákat az ő bölcseséggel és tudományokkal hasznosan és dicsé-
 retesen igazgatták.

De az után következendő időkből is fokok voltak, kik Sz. Márkus E-
 vangelistia példája által meg indulván Scholákat fundaltanak az igaz tudor-
 manyoknak terjesztésére. Mert mayd minden tartományokból állaltanak vá-
 rosok, az mellyekben még most is nagy Scholáknak és Collegiumoknak
 láttanak régi jelenségei. Mint Olasz országban legregiebbnek diczenetik az Bo-
 noniai, az mely ottan hamar építetett Sz. Agoston halála után Theodosius
 II. Imp. idejében, Francia Ország az Lugdunumit a Rhodanus víz mellett,
 Bitunia Bannorthorali; Nemet Ország az Trevirisbeli tartomány legregiebb Ar-
 cademiáknak, De soha nem olvasuk több, felesb, főbb Scholáknak fundalá-
 sát, mint Carolus Magnus Imperatorságában, Mert ennek indításából keze-
 déséből építetett vagy nyíratott az Papi és Padvai Olasz országban, Parisi és
 Tolosai Franciában; Pragai Cseh országban. Ezeknek utánna való időke-
 ben is, mind az mi időnkig Nemet Országban főbb helyein, mind nevekeder-
 zámok az Gynnasiumoknak és Academiáknak; mellyekből fok tudor-
 bölcs emberek sármaztanak, és sántalan hasznos könyvek hűcsátanak ki.
 Es mi Országokban is voltak egyes Fejedelmek, kik igen jól értvén az
 Scholáknak és könyveknek az igaz bölcsesség szerzésre használatos voltokat,
 igyekeztenek hasonlót dolgokra; egy mint Maiyas Király; ki Budan az kir-
 áltlyi Collegiumnak már fundamentomat is lelakatta volt; és az akkor roma-
 tán kezdet Görög országhol és egyebönnel sántalan lép drága könyveket
fordaltat

hardarot az or való Bibliothekába 1680 éviend. Azután 1770. éviendé tájban ibi Iános Knáty volt ilyen sándekában, ki amaz híres Philosophus Petrus Kamallis hívata Pánsopf Fesérvaná. De az Blandrats orvofnak dola, elieenykorra az bölcsiken az oda mentetlől. Annakutána Batori Işvansis hívata idebé Pádván ol Iacobus Zabarellat tanitafnak okaért de sándekának Lengyel Orfági királyságában fakat vége 1586 éviend. De ez dolgot azak közul fenki eléb nem mozdította. az fejedelmi bölcseséggel, igaz religióval és az jó könyveknek szeretivel felékesitet és az iflensben már bölcsogul elnyugot Belden Gabor Vrankaál: Ki Testamentomásbau is az fejedelmi Gymnasiumnak fundatására illendő jóvedelmerren delt és költséges hagyot. Mellynek Felfises fejedelem Asszonyunk és Nagyságos Gubernator Vrank által való elteljeledesés-véghez vüle felől, iflennán, igen jó reményben vagyunk.

Immár pedig hogy ez kezünkben lévő könyvek eredetihöz közelb járulljak, az mi időkben Livoniának fő városában, Rigában, midőn az becsületes Tanács, az fen béhezot példakra nézvő, az or való Scholát bölcs Tanitoknak hazatitával őregbitenő; és az nevezetes iudos Georgius Ciesglerus or immár 22. éviendék volt volna az Tanitokfen, az nemes Tanácsnak és Schotarahaknak gratulalvan és kedveskedvőn bocsátá ki ez könyvet Deákul ilyen titulusal:

DE INCERTI IVDINĒ RĒRŪM HUMANARUM Discursus Theologicus, Ethicus et Historicus.

Mellyet ottán hamar Német nyelvre forditanának, és világgörénék neveztenek. Ez könyv az kütömbökümbő Materiákért oly kedvesvőli és nagy hamar egy elkéit, hogy ritkán találhatónak eladó exemplárok. Ez Német editio azéri Iosquius Seulefus megőregbitvőit, és újvulását változtatván másodszor bocsátá ki Hannoveriában, Anno 1699. Da hog ez Hanovial editio is egy elfogyta, hogy az évulb való tartományokban nagy áron sem kaphatók, az Nemcs és fő embert, Cramerus Analtitratiták meg Lőrsén, némelly jó könyveket szerető emberek, hogy ez *Discursus de Summo Bono*, költségővet jobban ki nyomtatatná és közön-éges haszonra az dívalokkal közlőneje. Ez könyvnek azéri kedvesvőli és kedőit látván az könyvnyomtatókhárman is kérték engemet, hogy Magyarul forditanás, reménlvén azt, hogy az Magyar Olvalaknalsis kedves fogna lenni ez *Discursus*. Midőn azéri az Lőrsel becsületes *Praxis Nyaiser* dicit, az tiszteendő *Lőrinsz Ersever* Könyvnyomtató kévéit újétaná, és munkámnak jutalmadicit igérnő, megfordítam ez elavult nyáron, egy keserőség vigasztalo és egy igaz szeretere oktató könyvcskével egyetemben: mellyekkel vigasztaltam is magamat némellyeknek somorító és kártévő rágalmozások ellen.

DEDICATIO.

Hogy pedig ez tőlem Magyar fordított könyvekkér, nemes és viréző Darholoz Ferencz Vram, nekem kedves Patronusom, az kegyelmed neve alatt becsalbam ki, egyik oka ez, hogy mióta én, Petrus Budai Prédikátor által, nekem az Christusban szerelmes szyszma által, kegyelmedk ismeret és geben jótudom, sokszor nyílvánossággal vőtem az e címbe, hogy kegyelmed mind Deák és Magyar könyveknek olvasásában gyönyörködgyék, azokat meg is tudgya válastani, és az én efféle munkáimról is íllelet tudgyon tenni, és az rágalmozók ellen is meg tudgya ocalmazni, amaz öbös Zeno példájáék övertvén: Ki midőn hallaná egy magott embernek azzal kérkedéséi, hogy ő az Anisihenesben sokakat meg jóváltana, azt kérdeve tőle, Ha allitváé hogy valami jóis volna abban: Éa azt felelte hogy ő nem tudgya. Legottan keményen megfeddi azt Zeno ezt mondván: Te fémtelen azokat mered az Anisihenesben rongyolni és rágalmozni az mellyek rosszak, az mellyek pedig jók, azokat csak tudni sem kívónod.

Továbbá dedicalafomnak legnagyobb oka ez, hogy mennél hamarébb leligne, hálaadó szívemet akartam kegyelmedkhoz jelenteni mi idekori velünk terjő rétemenyéért, es hogy ez elműlt éltendőben sokalközdő állapotomat megbánván oly segedelmét és anyyi költséget nyujtosa, áplátsunkra? mellyel ez elői való jób időben, Nemes Országí fő Akademiában is egy ras nulo íhártifételegesen taníthatat vőna. Mely kegyelmed kedves ajándékával is való adószagimból is ki menekedem, és még mostan is azzal és lek az enyimeckel; annakelőtt jegybe adó leanyunkat is ugyan azonból rövid nap ki házasttyuk ístének kegyelmed velünk lévén. Mind ezeket mondom hogy így akartam előben holádo boldogokra közelegetemet mindenk elői kegyelmednek meg vallani, és az enyimeket is arra közelezni. Azon közbén kerjük az Vr ístent ívőünk íerint, hogy kegyelmedk terates meg sok időig jó égessegen és bodog állapotban mind az kegyelmed szerelmes Házastársával, Monaki írlebech ásbonyommal az kegyelmed kedves íháival, leányíval, rokonságíval nemes fogríval Mariali Vraméckal, és ístent felő bontsédíval egyetemben, Ítam Colosvarat, lauaratúnak x x. napján, 1630. éltendőben.

Kegyelmednek

*Hírséggel szeretettel mindenkor
kegyelmednek*

Szenci Molnar Albert.

David

David Chytræus Theologiæ Doctor

Georgio Cieglero S. D.

Reverende & doctissime vir, amice colende; Gravissimo catarrho totum mensem Iunium laboravi, sui noctes aliquot insomnes tussiendo necessitate duxerim, & de suffocatione non leviter periclitarer. Nihilominus aliquid temporis, eruditæ & gravissimæ disputationi tuæ de Incertitudine rerum humanarum tribui. Quæ non modo argumentum, quod tractandum suscepit methodo perspicuâ explicat: verum etiam illecebris variarum historiarum, exemplorum, sententiarum, dictorum, allusionum ita conditur ac exornatur, ut mirifico lectorum animos amore sui inflammet nec unquam discedere satiatur patiatur. Hæc si vivam & valebo in epistola quadam ad te copiosius exponam, quæ adiungi operi tuo poterit. Nunc petitioni tuæ, quâ statim remitti librum volebas, satisfacio. Bene & feliciter vale. Rostochio.

David Philken Regiæ Majestatis Poloniae per Livoniam Secretarij, Eius uxor & filii salutem.
Domini Ciegleri.

Si dubitas quænam sit vita beata, libellum
Hunc velut ex multis, perlege, certus eris.
Certior est factus, vitam simul elige certam,
Hæc levis & brevis est, altera certa manet.
Auctor honorandus: vacuam quia crimine vitam
Ducere demonstrat, quæque sequenda vitæ.

Nome

Nemo ante mortem beatus. Solon.

Ἐπιγραφή Σολῶνος.

Magnus Alexander totum qui vicerat Orbem
Leto victus humi vermicibus esca iacet.

Ille sunt divitiæ nostræ, hic honor, hæcque voluptas:

Quæ tria pro trino Numine mundus habet.

Summum crede Bonum vita si quæris in ista

In scirpo nodum quæris, in igne gelu.

Unum fac, moriare pie, vel sponte sequetur

Summum quid quæris nocte dieque Bonum.

O quando in puro illo erimus certoque sereno!

Divitiis plena deliciisque domo?

Illâ, ubi de facie ad faciem sine fine beatis

Sacrosancta venit conspicienda TRIAS?

Illâ, ubi vel quovis fruiet Deitate momento

Terrestri superat gaudia mille globi?

Doctor Sam. Spilenberger

Patria Medicus.

vita huius satur f. 5.

Handwritten signature
177

Sunt multi satis aurei libelli,

Omneis inter at aureos libellos

MOLNARIS placet aureus libellus.

Handwritten signature

Jonas Spilenberger

Reip. Leutsch. Apothecarius.

17

TÜKÖRE EZ VILAGNAK
ES MINDEN Ő ÖRÖME NEK
és dicsőségének.

AZ ELSŐ RÉSZ.

Ez Világnak sokféle jóvairól és azoknak
külömbfégéről.

AZ legbölcsebb és értelmesb embe-
rek, az itentől egyebek felött nagy elmé-
nek ajándékival meg ékesítettek, minden
időben vágyódtanak az *Summum bonum*-
ra, az az, a Legfőbb jóra. Mert mineku-
tánna a Mindenható Isten e világot sok és külömbkülömb
féle jókkal, az embernek javára bé töltötte: Azoknak pe-
dig az jóknak egyik sokkal szebb, nemessebb, méltósá-
gosb, hasznosb és jobb, hogy nem mint az másik: Eleitől
fogván azért az Tudós emberek között sok Disputálások
és kérdések inditattanak, hogy mellyik volna mindenek
között, az Legfőbb és nemessebb jó, az mellyre minden
embereknek kellene vágyódniook, minden ő elméjeket,
gondolattyokat, minden fáradságokat és munkájokat
kellyen fordítaniok és igazítaniok, hogy annak szerit te-
hessék és azt megnyerhessék. Es őket azt *Summum bonum*-
nak, az az, Legfőbb jónak hivták.

Bölcs embe-
rek minden-
kor vágyót-
tak a Legfőbb
jóra.

Az *Summum bonum* pedig, avagy az Legfőbb jó olly

Mi legyen az
Legfőbb jó.

A

Kincs

Kincs és lóság, az melly nem csak méltósággal, tekintettel, becsülettel, jóbággal, hasonnal, képséggel halad felül minden egyéb jókat: Hanem az mellyel minden egyéb jók is véle és benne vadnak, és annál sohol semmi fogyatkozás nem erebthetik.

Ki legyen az
bódog em-
ber.

Az ki azért ez *Summum bonum*nak berit tette, az az, az Legfőb jót meg nyerte, az bódog embernek mondatik, és az is; és annak mindene meg vagyon, valamijének lenni kell, és valamit magának kívánhatna mind testében, lelkében; és semmire többre nincsen annak fűksége. Annak az ő Lelke, az mint a 25. *Psal.* 13. v. mondgya, az jóban lakozik, és semmi nyomoruság nem közelit az ő haylékához, a mint a 91. *Psalms* 10. versében vagyon. Semmi kerest és háboru nem lanyargathattya az ő szívét, ez világnak semmi gyönyörűsége el nem tévelyíti őtet, és semmi eset el nem rontya. Egy summában; Bódog ember az mind testében lelkében.

Ex világi jók-
nak külömb-
sége.

Hogy azért az Tudos emberek Ez *Summum bonum*ot, és Legfőb jót megtalálhatnák, ez egész világnak minden jóvait el nézték, és azokat három Clasisba, avagy három rendre osztották.

1.
Bona corporis.

Az első renden valókat és az többi között kisebb értékeket nevezték *Bona corporis*, Testnek javainak, az minémű az Szépesség, Erőtség, Egészség, Hossbu élet, az testnek Iserénysége, gyorlasága, Testnek gyönyörűsége, és egyéb effele az mi az embernek testét illeti.

2.
Fortuna bona.

Az második rend azokat az jókat foglallya bé, melyeket az Pogányok tetzése berint az Szerencséhez, és neveztetnek *Fortuna bona*, Szerencse javainak, ugymint,

Gazdagság, Pénz, Iótság, Tisztesség dicsőség, érték, hatalom, Tartomány, Nép, Királyi ország, Fejedelemség, Nagypületek, drága öltözetek, Vrak gratiája, jó kedve, hívséges baráti kinékkinek, és egyebek effelek.

Az harmadik rendre tartoznak az legnemesb és becsüsb jók, az mellyeket *Animi bona*, az Léleknek vagy elmének javainak neveztenek, minémü az Bölcsesség, értelem, Mesterség, tudomány, az jószágos cselekedet minden ödólgaival, Igafság, tökéletesség, tisztaság, szeretet, barátság, emberség, belidség, alázatofság, és többek illyenek.

3
Animi bona.

Mivel pedig az embereknek természetek és elméjek nem mindenben egyenlök, egynek egyhöz, másnak máshoz vagyon kedve, és kívánsága: annakokáért ki-
ki minden azt tartotta az ő Legföb javának, *Summum bonum*ának, az mit ő Termézetiből kedvellet és szeretett.

Mint keressék az embereknek fia az Legföb jót.

Es ez aránt az embereknek fia meg öblottanak. Az ki természetiből szeret az testi gyönyörűségre, és világi örömről volt havlandó, *Bona corporis*, az testnek javait tartotta az ő *Summum bonum*ának, Legföb javának. Az ki természetiből, az Gazdagságot, pénzt, marhát, jószágot, tisztességet, és dicsőséget kívánt és szeretett, az *Bona fortuna*, az szerencse javait tartotta és alította *Summum bonum*nak. Az ki pedig az Tudományra, mesterségre és bölcseségre jószágos cselekedetre, természetiből való kívánságát, vágyódását érzette, tehát azokra is igyekezett, és ha arra birt lehetett, magát egyebek felött bódognak tartotta, és az *Bona animi*, az elmének javait alította az ő Legföb javának. *Cetera omnia hinc*

Es láttyuk ez mái napon is, hogy nincsenek minden

Mások
múltan is az
embereknek
vágyódási,
dolgai.

emberek azon egyelmével, és annakokáért nem is űznek mindnyájan egyféle munkát, dólgot; Kicsit az ő terméseti mire indit, azt alittyá és tartya ő legjóbának, minden ő igyekezetét, forgalmatofságát arra fordittyá, hogy azt meg nyerhesse, annak szerit tehelse: és ha annak szerit tötte, bódognak tartya oltán magát, és minden egyéb dólgot csak semminek tart.

1. Ez világ fia az *Bona corporis*, Testnek javait tartják Legfőb jónak, azért vágnak, baggatnak minden erejekkel az telti gyönyörüségre, örvendezésre, vigságra, szeretik az szép természetű formát, örömeit hialgattyák az kedves musfikát, híveknek minden indulattya csak az világi dólgoakra vagyon, tánczolniak, ugrálniak, kardoskodnak, játzodoznak, ébnek, isznak, zabálódznak. Hogy ha ezek nálók elég-gé meg vannak, bódogoknak tartják magokat, és egyéb dologra semmi fámat nem tartnak.

2. Ellenben találó olly némű embereket, az kik keveslé kapnak effele telti gyönyörüségen, hané mind ő *datumok*, igyekezetek, a Pénzre, gazdagságra tör. Avag nagy indulattal vágyódnak az tisztelségre, dicsőségre, értékre, hatalomra; országoknak, népeknek bírására, és felséges nagy dólgoakra. Szeretik az szép épületeket, drága öltözeteket, Kerestik az Fejedelmeknél Vraknál a nagyra becsületet: és ez ilyeneket olly igen kedvellik szeretik, hogy életeket, testeiket, véreket jószágokat azokra való vágyakodásból szerencsére vetik. Annakokáért az *Fortuna bona*, az Szerencsések jövai az ő *Summum bonum* jök, Legfőb javok: és egyéb jókkal nem gondolnak. **És ha ezekre kívánságok szerint eléggé szerit tehetnek, mindenneknél Legbódogbannak itilik magokat.**

Vifontag az harmad rend, melly nem gondoloz világi mulatsággal, játékkal, gyönyörűséggel; kevelsé tekint is az pénzre, gazdagságra, és efféle berencse javaira: Ennek küve, elméje fokkal fellyeb való dolgokra vagyódik, ugy mint Meiterségre, tudományokra, bölcseségre, értelemlre: forgalmatosan tanulnak ifuságoktól fogva, hogy az Tudományokban, nyelveknek tudásában egyebet fellyül haladhassanak: Szorgalmatosan igyekeznek tisztaságra, tisztelteségre és minden jóvágos cselekedetekre. Esigy minden ferénységgel, munkával fárasztással törnek, vágyódnak, *ad animi bona*, az elmének javaira, azokban tartják magokat bódogságofoknak, és egyéb dolgokat mind semminek itínek.

Lásuk meg annakokáert mind az három classifit rendit, rakásit, ez világ javainak; és vizsgáljuk s keressük fel forgalmatosan, mellyik rendben és rakásban legyen és táltassék az Legfőb jó. *Primum bonum*

Es hogy annyival közeljussunk az mi *Propositum*unkra, és ezélunkra, elsőben az *Summum bonum* nak, Legfőb jónak némelly tulajdonságit kell meg mutatnuuk, mellyeknek imez hármát jegyezzük itt fel.

Háromféle tulajdonság az Legfőb, elsőnek.

Mert ha ugyan *Summum bonum* nak és Legfőb jónak kellyen lenni és mondatni, tehát tüktség előber, hogy ő magában tökéletes igazságú legyen, és minden hamis festet binnélkül meg álhasson. Másodszor tellyeségesnek és minden fogyatkozásnélkül valónak is kel lenni. Annakfelette harmadör, álhatalosnak és nem ingadozónak kel lenni.

Mert ha az Legfőb jónak ez tulajdonsági nem vólnának,

A 3

nak,

Valóban i.
gaz.

nak, nem lehetne, nem is mondathatnék Legfőbb jónak. Oka, mert ha valóban igaz nem volna, hanem hamis, és csak feltetűsinye volna, mint némely jónak vagyonki-
völ valami sinyek, de valóban nem azok, az miknek lát-
tatnak, nem viselhetné az lónak nevét, nem hogy Legfőbb
lónak mondathatnék. Miként az Citrin fintén olyan-
nak lázlik mint ha Gemánt volna, de való igazság szerint
nem Gemánt. És az Glasiasticus drága kőnek lázlik u-
gyan, de magában igaz valósággal csak üveg és nem drá-
ga kő.

2.
Tellyesé-
s.

Hahol pedig nem Tellyeséges volna, hanem fogyat-
kozás taláthatnék benne, avagy az ő tellyeséges voltát má-
suanan venné, avagy az ő jóságában megbántódnék, il-
méglen nem mondathatnék Legfőbb jónak, az melynek
minden fogyatkozás nélkül valónak kel lenni.

3.
Álhatatos.

Hogyha pedig harmadfor, álhatatlan, és elmulandó
vólna, és elhadná azt, az ki őtet bírja, ugy sem lehetne az
Legfőbb ló, az melynek az embernél álhatatosan meg kel
maradni, mind az életben és halálban.

Az igaz ör-
öm gőmöl-
ése az Leg-
főbb jónak.

Az Legfőbb ló annak okaért, igaz, tellyeséges, és álha-
tatos; és igaz, tellyes, és álhatatos örömet is berez azok-
nak az embereknek szívökben, az kik ez jót meg nyerték
és bírják. Az melly öröm igaz gyümölcse és munkálko-
dása, az Legfőbb jónak, az mellyben áll az embernek igaz
bóldogsága. Mert az miképpen hogy az Legfőbb jó, igaz,
tellyeséges, és álhatatos, ugy az öröm is az melly abból
kármaszik, igaz tellyeséges és álhatatos, és nem vérethetik
el az embertől, az mint mi azt tulaydon helyen, az Isteni
Szent Írásból eléggé meg akarjuk mutatni és bizonyítani.

Immár

Immár azért az mi szándékunk és elintezésünk szentint ez világnak javait, az mint azok három rendben állattak, vegyük előnkbe, és azokat é Regulák szerint, és ez ő három tulajdonsági szerint látsuk meg examinállyuk és fontollyuk jól meg, és az Istennek Igéjét, mind ez világ historiáit, és az régi bölcseneknek mondáit fogjuk és hadgyuk ítélő Biráinknak ez dologban.

Es ezeknekutánna, az miképpen az serény és szorgalmatos méhecskéék, mellyek sok és külömbkülömbféle virágokból szopogattyák az édes mézet; azonképpen mi is az Isten igéjének szép kies, gyönyörű zöld mezején, és az mennyei Profétai és Apostoli Irásoknak Paradicsomkertébé; és osztán az Pogány historiákön is által járván, szorgalmatosán keressük és tudakozzuk fel, hogy ha ez Legfőb jó, mind ezekben, és külön valamelyikben, az Testnek, Szerencsének és elmének javaiban valaha fel táltattasék és meglelettséké?

MASODIK RESZ.

Hogyha az *Summum bonum*, avagy az Legfőb Jó, az az, az igaz, helyes és Általános öröm. *in bonis corporis*, az testnek javaiban találtaséké c *nihil*

Midőn az bentlanos Evangélista ez Világot és annak örömét és kívánságit megfemlélte volna, azt ő, annak tetméhet szerint való igaz híneről, ki írta és ki felfőtte, imez igéekkel: *Minden az mi* Ioh. 1. v. 28
ez Világban nagyon, az mind testnek kívánsága, szemeknek busalkodása ez életnek kevelysége. Es bizonyára ha ez
 világo

világot meg tekintéllyük, mit találunk egyebet ő benne? Mert ez világ fiaikik az ő *Datumokat*, czéllýokat *in corporis bona*, az testnek javaiban helyhezítették, azoknak minden örömdök, kívánságok az testnek mindenféle gyönyörködtetésében vagon, azok minden vigságokat, örömdök, az énekekben tánczolásban, kardoskodásban, játékban vadásásban, jóllakásban, bujálkodásban, tisztátalankodásban *És*, keresik. Szeretik az szép termecék hemélyeket, és az ö egéségekben, erejekben, ifúságokban bizakodnak. Egy summában, Cyclopsok módgyára vad és ruzalmas Sardanapalusi életet élnek, mindenféle bódultságban, tobzódásban, kevélységben, pompáskodásban és nagyra vágyó feltuvalkodásban niennek el. Es ezeket tarttyák magok menyorsága gyanánt, és azt alittyák, hog csak ök mindenkor vigszágban és jóllakásban lehessenek, éyjel nappal dorbézolhassanak, czintalankodhassanak, és az Bacchus ökleletin vitézkedhessenek, tehát igen bódogok ök, és mindenek elégségeesen meg vagon és nem is kívánnának magoknak jobb és bódogságosb életet.

Fla. 4. cap.
2. et.
Amos. 6.

8. 2. r. 6, 7,
8. 7.

Az mint ez illyen életet az Bölcseségről írott könyvnek mestere meg írja, miként nódicsák tudniüllik egymátt efféle vigadozó életre illyen igéckel: *Nósa azért lakjunk az jelen való jókkal, és az örökséggel, mint az ifúsággal úgy éllyünk. Ió borral és drága kenettel tellyünk meg. Ekéfsécsük meg magunkat rósa koforukkal, winekelötte megszáradna, senki közzülünk ne legyen az ő bujálkodása nélkül, mindenüt hadgyuk jeleit az mi vigaságunknak, mert ugyan sincsen több hasznunk benne.*

Mert ez az régi dal, ének, mellyet ez mái napon is énekkel-

nekelnek ez világfiak. Es színt ezen éneket zendítették Esaiáfnál amaz hizotatyafiak: és mostan-is igen mondga Esa 56. 7. 21. 22
 utánok ez jelen való világ: Iertek el, ugymondnak az néma és erős testű ebek; Hozásunk bort, részegedgyünk meg borral, hólnap-is ugy lakjunk mint má, vagy lockal jőbban. Es az 5. cap. után, igen világos formáját írja ki ez Esa 5. 7. 22. 23
 ilyen zabálódó életnek: Iay azoknak, ugymond, a kik jó reggel fel kelnek, hogy részegeskedgyenek, és mulatnak az bor mellett mind estvéig hogy az bor felgerjűsse őket, kiknek lakodalmokban vagy on hegedű, lant, dob, lip, és bor. Az Vrnak dől gát pedig nem tekéntik meg, és nem gondollyák meg az ő kezének cselekedetét. Es más helyen, mond ez ilyen elázott tárfaságról: Imé meg bodul- Esa 25. 7. 8.
 tanak ezek az bortól, és szédelgenek az erős italtól.

Ez bizonyára igyenes példa, az mellyel tetzet az bent Léleknek, hogy ez ilyen ostoba tárfaságot szem eleibe írassa. Mert nyilvánással ha ez szélefs elmeiü irtas tárfaságot meg tekentyük, mit látunk egyebet ő benne, főrnnyü, útálatos, iszonyu, és az mellett szánandó szomorú *Speilaculum* nál; jáczodás nézésnél, Cyclopsi vad zordon tárfaságnál, sőt emberi formában öltözött együtt ülő, és környül szökdőse eleven ördögöknél! Mit hallás ott egyebet, hanem hogy az el részegült bodult Bacchus fiaröhögnek mint az disznók! Bögnnek mint az tehének, orditnak mint az farkasok. Az melly éktelen életről az Esaias Proféta viszontag örök Iayt kiált: Iay az kevélységnek Esa 25. 7. 23
 koronájának, az Ephraim részeginek, és az ő dicsőséges ékecségének elhullo viragának, kik az bortól tántorganak.

Sőt csudálkozván nézed ez csudas tárfaságnak csuda

erkölcsöket, epeeseléket, gyefitalásokat. Némellyek nevetnek, mások sírnak, eggyik alubik, az másik vigyáz, némellyek énekelnek és tombolnak. Némellyek üldögélnek, és nagy terhes dolgokról disputálnak. Láthatnál vagy kettőt benne, kik mint aryaftiak egymást úgy szeretik, legottan egybő miatt fegyvert rántnak és egymáshoz ütnek, vágnak. Sőt az kik innént az szeretetnek miatta egymást ölelték, csókolták, egybempillantásban egy mátsal özveharagusznak, egymást ölik, fojtogatják. Vgyhogy effele zabálódó életől igazán mondgya az Bölcs Salamon: Kinek jay? kinek ohaytas? kinek haborgás? kinek oknélkül való febek? kinek femeknek veresége? Tudni illik az bornál mulatóknak, az kik mennek az jo bor korsomáknak keresésére, és az töltött bornak megivására.

Prov. 23. v. 31

Syrah. 31. v. 30, 31

Mint az bölcs Sirak is mond: Az borsok embereket elveft. Mint az kemence meg probállya az fegyvert élitz ugy a bor a kevélyeknek szívöket, mikor meg rébegeenek.

Micsoda szemmel nézheti azért az kegyes Isten ez ilyen részeg esapokat és haragnak hüdös edényeit? Minemü szemmel láthatják ezeket az fent Angyalok? Mint fogják ök nézni az utolsó napon ez ilyen dühösködő ürdögöket?

Dan. 5.
Balchazar.

Illyen életet élt Balchazar Király az ö udvari Nemesseivel és Palotás Abbonny népével, és nem iszonyodot az arany és ezüst edényekből, az mellyeket Nabuchodonozor az ö atya az Ierufalemi templomból el prédált, az Mindenható Istennek nagy gyalázattára és csúfolására, innia, és minden istentelenséget üznie cselekednie, miglen egy kéz a falon az ö életének és egész Csafárságának végét, változását fel írta,

Az gazdag emberként Lukácsnál, minden napon dicsőségesen és örvendetesen lakozott, és drága biborban bársonyba öltözött. Azonképpen az rékozló fiu minden javait az kurvákkal és latrockal költi el.

Luc. 16.
Az Gazdag.
Tekozló fia.

Igaz példáist mutatják ez ilyen életnek az Historia irok, az Nagy Sándorban: az melly egyébkint jeles vitéz, kegyes Monarcha volt, mindenféle jószágos cselekedetekkel felékesített, és Királyok eleibe adott kiváltképpen való példája és tüköre az bölcseségnek, vitézlő bátorságnak, iószerecsse jó hadviselőnek, igazságnak és tisztaságnak; az mennyire az lehetséges volt az pogány emberben: De miheil az részegeskedésre és testi gyönyörűségre adta magát, az ő jószágos dolgaiban menten hájótörést szenvedett, és rut, vad és fertelmes emberré lőtt. Altal verte, ölte vagdalta az legiőbb és nemesebb barátit és tanácsost. Felgyuytotta és megégette az Napkelten való jeles és leg hatalmasb Persepolis várost, az melyben nagy Királyok neveltettek, és mellyből sok nepek jó törvényeket hoztanak: Az melly város egybersmind tiz ezer hájót minden szerkámival elkéfsithetett. Kedvezett volna bizonyára annak józankorában, de egy részeg kurvátul elhitetttven, részegségében véghez kellett menni az szörnyű dolognak.

Alexand. M.
Monarch.
Cassius.

Persepolis
Sándorral
megégetik.

Olly igen elmerült volt az nagy ivásban, hogy az kik legkeményebben ihatnának azoknak országokat, népeket és sok ezer forintot adna, mellyért sokan az ő udvarában az nagy itallal megölték magokat. Mert mint ő maga élt, úgy élt az ő egész hadi népe is. Az hol ők mezőre kimentek, nem látott ember ott fegyverben öltözött vitézlő szereket

regeket, mint annak előtte. Fegyver derék, sisak, pánczél, pais félre téttenek, kiki mind kannát, tálat, eséjét, pohárt, űveget, borral tele palafkot, hordozot kezében, és feiében rósa kóborút. Önnön maga az Király magafs folyós padlásra vitetett fel mint az Bacchus bókta ki pingálni, kiürni. Kóborukkal, kannákkal, boros űveg pohárokkal felékesítetvén. Az ilyen bolondult és dösölő élettel hamar időn nem csak életét vesztette el, hanem az egész Monarchiát, mellyet nagy munkával és jószágos cselekedetivel nyeret vólt.

Mayd hasonló példája vagon ez ilyen dösölésnek az rutalmas dísnódi életnek az *Helioabalus*, Romai császár udvarában, és sockal az előt nem különb tükür láttatot az Assyriai Monarchának *Sardanapalus* udvarában is. Adta vólna Isten, hogy ez ilyen élet azoknál maradvólna, és egyéb Keresztény Vraknak, Fejedelmeknek udvarokban is bé ne csúbot, omlot vólna: az holot efféle résegeskedő élet és zabálódás mayd ugyan sünetlenül gyakoroltatik.

Ez az csapás és nyavalya mint egy özönviz ki rohant mind ez egész világra, Német orfágra kiváltképpen és az mellet egynéhány Királyos orfágokra. Holot az népek ez ilyen dösölésre és dístelen réseglégre annyira reá édesedtek, hogy nagy rése azt alitrya, hogy ő nekik ez légyen kiváltképpen az ő örömdök és menyiorfágok.

Olasz orfág, Spaniol orfág, és egyéb nemzetségek, utálatos paráznaságot űznek, és Sodomai gyalázatban élnek. Es nagyobb rése ez világnak ez utólsó időkben, minden ő *Datumát*, tzéllját mindeactól ez testi gyönyörűségben helyheztes.

Az ki

Helioaba-
lus.Sardanapa-
lus.

Hémetotfág

Az ki mostan keményen jhatik, az dőlgot valóban megálhattya, és egyebeket italával kigyőzhet, nagy jeles vitézi erős embernek tartatik. Ez illyenek közül néha nagy tiszteletre, méltóságra emeltetnek némelleyek; Királyok, Fejedelmek, és Vrak környül kell naponként lenniük, fő tisztekben állattatnak, igazgattyák az udvarokat, tartományokat és az népeket. Nincsenek-is az Császárokhoz, Királyokhoz és Fejedelmekhez való *Legatió*kban, követségben, és nagy dőlgeknek véghez vitelére alkalmatosabbak, mint az kik jól ihatnak, sokat el eméthetnek, avagy az mint ők soktak szólni, igen jól értnek az italhoz. Ezek lehetnek gazdagokká, értékesekké és hatalmasokká. Ezek nyernek pénzt, gazdagságot, Tartományokat, népeket. Nem különbben mint régenten Tiberius Császár, Tiberius az ki ez okon Biberiusnak hivattatott; mely midőn két nap és éjfel mind ivot vólna Pomponius Flaccussal, és Lucius Pisóval, az egyiknek az egész Syria országot, az másíknak az Roma városán való *Præfecturát* és *Tisztartóságot* ajánlotta és adta.

Ihon ez máj napon-is illyen az állapot. Görögország, Görög Ország. Italia, és Francia Ország, mely nemzetek egyébkor, hogy Itália. az rébégiséget gyűlölték, az szabad tudományokra és nyelvek tanulására adták magokat, nagy dicséretesek vóltanak, ez gyalázattól most-is mint régenten olly kevesfémentségesek. Mert még Plinius-is azt írja felőlök, hogy az ő idejében nem csak ő magokat rébégítették, bolondították a nagy itallal meg, hanem még az oktalan barmot is az rébégítő italra kénberítették.

Es az Paulus Diaconus Historiájából tudván vagyoni; Négy bolond

ok borivá-
za Olasz or-
szágban.

Hogy Olaszországban 4 vén bolondok egymás között nem emberségesítalt kezdettenek. Mert mivel az első és az vén-
nch 95. éstendős voltna, az másik hozzáközelb 87. az har-
madik 66. és közülök az ifiabbik. 58. éstendőbe járna: az
vénech az ifiabbal ketten, az két közbőlösőre annyi pohár-
borokdőlőntek, az mennyi éstendeit az ő életeknek vet-
hetnék óáve, ugy mint tudniillik 151. és amazok ezeknek
meg feleltek az italban, és mivel hogy ők-is szíote annyi
éstendőket ugy miot 153. hoztak őszve, ők-is ezeknek vi-
szonrag annyi pohárt offeráltak és itattak meg vélek. Az
melly otromba italnak módgya még Német Országban,
álig hallatott.

Az mint azért hogy ezek minden ő *Datumokat*, rzil-
lyokat, az italban, dősölésben helyhezették, azonkép-
pen vadnak ollyak, kik az bujálkodásra, avagy egyéb testi
gyönyörűségre, világi örömré és csufságokra legjenek hay-
landók, minden kívánságok, kedvek és vigaságok csak
azokban vagyon. Eyjel nappal, minden forgalmatossá-
gal csak azt űzik, keresik. Xerxesnek az Persiai hatalmas
Királynak semmiből nem volt fogyatkozása, az mi ez vi-
lági gyönyörűségre bőlgálna, és csufsági játékra, de még-
is parancsolatot bocsátot ki, az mellyben nagy jutalmat
ígér annak, az ki csak valami uy csufságos játékot és tré-
fát gondolhatna és találhatna. Plutarchus írja, Az Anto-
niusról, hogy ez egy Szakácsnak, ki egy vaesorát szépen
rendelt vólt, és az étkeket jól el kélzirette vólt, egy Gaz-
dag pólgár jószágát aiándékozta. Olly igen az testnek
gyönyörűségére adta vólt magát ez az Antonius, azonkép-
pen az ő Felesége az Cleopatra-is, az ki egykor fel fogad-
ta az

Xerxes.

Antonius.

Cleopatra.

ta az ő Vrával, hogy ő egyetlen egy lakodalomban harmadfél tonna aranyat elköltene. Lehetetlennek lázot ez az Antoniushoz, helyén hadgya azért az fogadást, és eltellyesíti, iteld bíróniúl fogják erre az Lucius Plancust. Az Cleopatra, az mint szokása volt elkésetteti az drága lakodalmat. Az historiák bizonyittják hogy ezek ketten mindenkor nagy pompáskodásban éltenek, és egymásnak az Királyi vendégség szerzésben semmit nem engedtenek, hanem mindenik azon volt hogy övé legyen a győzedelem. Midőn azért meglett volna az lakodalom, mond Antonius, hogy még közel sem költ volna arra harmadfél tonna arany. Igaz és ugy vagyon, mond az Királyné affony; mert eddig még csak az meg szerzés és hozzaadás volt, ez után következnek az legjób. Erős etzetet hozat azért egy tábla. Csudállyá az Király mit akarna az zal cselekedni. Az Királyné ottan nyul az füléhez, az mellyen olly *Orientalis* drága gyöngy függet, az mellyhez hasonlót, az mint Plinius írja, az Napkelet soha nem hozott, és harmadfél tonna aranyra becsülterett, ezt ő lefakasztja, az erős etzetebe mártja, és hogy az, az ő természetiszerint hamar elolvadna, házához viszi az tálat és egy itallal felhörpenti a harmadfél tonna aranyat. Emeli kezét az másik füléhez-is, az másik drága gyöngyöt-is le akarja szakasztani és el nyelni, Lucius Plancus menten az karjára esik, és nyerettesé hadgya, és így menti meg hogy az másik-is oda ne kellyen. Oh világ frainak nagy bódultsága; a kik azt alittyák hogy csak arra fülgettetenek és arra helyheztettenek az lileo földének finéte, hogy csak gabona eméttő férgek legyenek, és az lilenek drága nemes ajándekit olly oktanul és hasonlanul kellyen el pázátlanio, és meg emésteniek.

I.

Hogy ha azért ez ilyen gyönyörűségekben igaz Bódog-
ság, és valóságos öröm találtafsék?

Noha ez mostani időben nagy rébent az emberek
az Testi gyönyörűségekben keresik az *Summum*
bonum ot, az az, az Legfőbjót, és azt alittyák hog
azokban talállyanak igaz és allandó örömet: és
az gyönyörűségek magokban olyanok, hogy kép kedves
külső bínét mutatásák az igaz, tellyes és allandó örömnék,
és bódogságnak, és így az Világ fainak fíveket és elméie-
ket meg indityák és elfoglallyák; Mi mindazonáltal okos
értelmű, bizonyos és álhatatos fundamentumokból az
ellenkezőt mutattyuk meg. Először hogy az Gyönyörűsége-
ekben semmi igazságos; Másodszor semmi tellyesleges;
Harmadszor hogy semmi álhatatos nincs; és annak okáért
azokban semmi igaz, tellyesleges és álhatatos Bódogság
és öröm nem találtatik.

Az gyönyörű-
ségbe nin-
csen igaz bó-
dóság és ör-
öm.

Elsőben, az testi gyönyörűségnek álortzáját hamis bínét az mellyel pompáskodik, vonnyuk le, és mutatásuk meg hogy semmi bizonyos abban nincs, és hogy az semmi igaz örömet nem nemzhet. Mert midőn ez megbizonyítatik ő magától is a következik, hog a *Summum bonum*, avagy az Legfőb jó az Gyönyörűségekben nem találtatik.

Onnan kezdgyük pediglen el, az honnan leginkáb illik, és látsuk meg melly kedves légyen az Mindenhatónál ez ilyen gyönyörűségbe vették, az halandó embereknek. Ha annak okáért az líteni f. Irásban eltekintélünk, mindgyárt azt talállyuk, hogy az lsten bent és tiszta valóság légyen, minden tisztátalanságnak valóban gyűlöltöie, és ez
ilyen

ilyen barbaros és zavaros dologát, ez vesztet gonosz világnak rettenetesen megbünteti. Ily azoknak, ugymond Esaiásnál, az kik jó reggel fel kelnek, hogy rébegeskedgyenek, és mulatnak az bor mellett mind estvéig, hogy az bor őket felgeriebbe, elhevitse. Annakokáért elkel vitettetni az én népemnek véletlen, és az ő tiszteletes embereinek, és köznépnek homiuságot kell szenvedniük. Ennekokáért az koporsó is igen kiteriesztette az ő husát, és az pokol az ő torkát feldtte igen feltátotta, hogy az én népemnek mind tiszteletesi, mind közönséges sokasága abba le sáljanak, és az kik ez földön gyönyörűségben éltek, mind gazdagok s-örvendezők, hogy mindenek le nyomattasának, és az kevélyeknek semei meg aláztasának. Ily azoknak az kik ferények az nagy itatra, és erös vitézek az rébégésére. Annakokáért miképpen meg emésti az pozdoriát az lang, és az polyva semmivé lében az lang előtt, azonképpen ezeknek gyökerek meg rothad, és ezeknek virágok mint az por elmulik. Mert az Vrnak, a Seregeknek Vrának törvényt meg utálták: és az Izraelnek bent Istenének bebedét megkáromlották. Annakokáért geriedet fel az Vrnak haragja az ő népe ellen, és fel huzván az ő kezét annyira meg verte azt, hogy az hegyek-is meg rendülnének, és az ő hólt testek elvetteten hevernének az utzákon. Es mind ezekkel-is nem múlt még el az ő haragja.

I Iohan. 2. v. 15, 16.

Ne szeressétek ez világot, se azokat az mellyek ez világban vadnak. Ha valaki szereti ez világot, nincsen abban az atyának szerelme, mert valami ez világban vagon (mint testnek kívánsága, szemeknek bujálkodása, élet-

C

nek

Egek 5. v. 15.
12. 13. 14. 15.
12. 13. 14. 15.

nek kevélysége) nem az aryától vagyon, hanem ez világtól, és ez világ elmulik az ő kivánságával együtt.

Isk. 1. 7. 44.

Innet én azt állatom; Az mi az Istentől nem származik, az gonosz lélektől kell annak származni; nem is lehet igazság, hanem merő gyilkosságnak és hazugságnak kell lenni. Mert az Satan, az testi gyönyörűségeknek fundálója, atya az hazugságnak és az gyilkosságnak, annak okáért nem származhatik ő tőle egyéb, hanem hazugság és hamiság, az igazságnak fine alatt; merő kedvetlenség az gyönyörűség fine alatt, merő kár és gyilkosság az hásonnak és kedveségnek színe alatt.

Es mely igen utállya az Vr Isten ez ilyen Epicúrusi veszett életet és rútalmasságot, eléggé meg mutatta az vízözönben, és értésére adta ez egész világnak, midőn az első zordon nyers világ, az Istennek Lelkéről nem akarna veszéltetni; és mind heába lenne, valamint az igazságnak prædicatora az Noé ő nékiek az Isten igéjéből jövendőlné; és űk mind csak öttekittak; adtak s- vöttek, házasultak és házasítottak. Es semminek alítottak mindent, miglen fine kezekbe adatnék az elhitel. Annakfelőtte ilyen panasz szók hallattanak az kegyes Istentől: Bánom én hogy az embert teremtettem!

Ha azért az Isten az vadonnan uy világnak nem kedvezett, hanem azt az ő haragjában, fine elől elvetőtte, sokkal kevesbé fog kedvezni, ez megavult hideg világnak, az melly illy földtől szertelenkedik: és nem esik ízik mint az első világ; hanem bünetlenül szörnyen dösöl, duskáz és zabálódik. Nem ár, veszen vásárol, hanem hazud, csal, mindenálnoksággal, csalárdsággal él, fortélyos praktikác-

tikákkal, csuda nyuzással föltással, utóráskodással kereskedik. Nem házasul és házassít, hanem bátor-ággal falytalankodik, kurválkodik, paráználkodik; Sőt mindeneffől fogva Sodomain Venus hegyévé változott, és az első világ gonofságának mértékét fokkal fellyül multa.

Nem ragadtaé meg az Istennek irileti az falytalan, bódult, részegült Sodomitakat az ő dulosuló dőlősködésekkben és minden napi dőlőlésekkben és zabálódásokban? Nem elégkeményen kárasztottaé meg az pokolbéli tüzzele ez borral elázott nedves atyahakat? Elengednéje tehát ez mostani rucalmasságot ez Comorraivilágnak?

Amaz tobzódó, frissen lakó gazdagnak nincsen mostan és nem-is lézzen soha örökké csak egy kis csöpvizecskeje-is az pokolbéli tüzzele röttenetessen kénzo tüzében, mind abból az ő servettel, buzával, ferrel, borral, drágamalosával való bővelkődéséből, kedves Alakanticumból, jó izü Hipocrassából, csak egy cseppet sem kaphat mondani, ezekből, hogy az ő elfzáradott nyelvét azzal egyszer megennyhithetné és hívesithetné. Az mit azért az Isten illy nagy valósággal, és illy kemény haraggal és busulással megbünteret, minden időben, és mostan-is hallatlan drágasággal, dögghalállal, hadakkal és egyéb nyavalyákkal, orfágukat, várofokat, naponkint ostoroz és büntet abban bizonyára keves bizonyosjónak, keves bódogságnak, és igaz örömmek kell lenni. Látni való azért hogy ezek a jók, ez illyen bünterendő kívánságokban gyönyörködésekkben, ez világnak játékos csufságiban nem találathatnak.

Es noha ez világi gyönyörűség az Testnek igen ked-

Az gyönyörűség kedves az éntnek de megmar mint az kígyó.

ves és jó ízű, és az embernek bívét nagy szerelmetes szépséggel foglallya el, és vonka magához; de az vége s. kimenetele meg mutattya, hogy ez ilyen gyönyörűség végtére nagy kedvetlenséget, unalmat, fűkséget, nyavalyát, és jayvebélte berez: és mint az Madarások addig mind édesdeden sípolnak, miglen az ártatlan biveket az ő törökbe és hálóiokba hozzák; és mint az csipke bokrok kedves bint mutatnak, és szép rósákat hoznak; ha pedig ember beléiek kap, igen meg gyakorosnak és megsértnek, ugy cselekednek az Testi gyönyörűségek-is. Es mint az csalányok, hogy szép zöld bint mutatnak, de keményen megégetnek, ha ember hozzáik nyul; azonképpen az gyönyörűségeknek szép fényességek és kedves láttattok vagyon, de kegyetlenül sértegetik, sebhetik, gyakorosák és furdallyák az biveket és lelkeket. Igazán mondgya azért Salomon: Ne nézzed az bort mikor veréls, mikoron mutattya az végpohárba az ő bínét; midőn peseg: kedvelsen el csuű jöllehet, de végezetre mint az kígyó megmar, és mint az mérges kígyó megcsip és megsért.

Prov. 23. v. 16. 31.

Az gyönyörűség sok vétkeknek szü-
15. e.

Annak felőtte az Gyönyörűség nem csak ő magában iszonyu nagy bűn, mellyet az igaz Isten keményen meg büntet, hanem sok egyéb bűndöket-is nemz, az mint Salomon az meg említet helyen v. 33. ből: Oűtán az te femeid nézik az idegen asszonyi állatot, és gonofságot gondol az te elméd.

Haz. Loth.
Gen. 9. 24.
1. b. c. 19. v. 30. 26.

Az mindennapi látás hallás mutattya, mennyi bűnre, vétekre, gyalázatra tabicsa az rélzegség az embereket, és a példák bizonyéttják. Noē meg mezeitelenedik az ő fiai előtt. Az Loth vét ellen való gyalázatban léledzik az ő ön saját

faiát leányival, az mellyek az részegségnek ez szép gyümölcsét igen elmerték, kétségnélkül az gyakran való látásból hallásból, azért mondták: Adgyunk bort innya az mi atyánknak, és hályunk ő véle, és fogadgyunk magot az mi atyánktól, mert nincsen immár több férfiú ez világon az ki velünk hálna az egész földnek módgya ferint. Es noha mind két leányi töle terehbe estenek, még-is azt mondgya az Irás, hogy Loth azt meg nem érzette sem mikor lefekünnék, sem mikor felkelne: olly igen elnyomta volt őtet az irtaság. Hogy ha azért ez eshetett ez illyen nagy bent emberen az részegség miatt, hogy illyen sörnyű vér ellen való bűnben keverednék, az mellyen embernek hajakálai felborzadhatnak, mint őrizkedhetnének tehát meg ez álhatalan elméü, Bor és Ser mellet vitézkedő emberek az vétkektől és rútalmas gyalázatoktól?

Nem láttuké ezent az Istennek népén az Pusztában, mely az Mindenható Istent az Sinai hegyen az tűzből halotta főlni, naponként látta az Istennek dicsőségét, es látható jelenségét az ő jelen voltának az Szöverség Sátorában: de még-is midőn a Moabitáktól az ő lakodalmokra és áldozattokra hivattattak, és vélek vendégeskedtek volna, a Moabiták leányival való kurválkodásra vetemedtenek, és aztoly nyilván és szemtelenül űzték, hogy az Zimri az Simeoniták Hadnagya, egy Moabita Capitánnak leányával nyilvánással szemlátomást fertelmeskednek, nagy bosszontatásokkal Mosesnek és az egész gyülekezetnek, mellyek az Szöverség hajlékának, aytaja előtt állának és sírnának: Melly miatt ő-is az kurvával egygyüt által veretett, és minden fejedelmei az Izraél 12. nem-

Az Istennek
az pusztában
Numb. 25.

zetségének az fákra akasztattanak fel.

Herodes.

Elhalgatom itt minémű játékot indított Herodes az ő születése napján való jóllakásban, italban, tánczolásban, az Kerebtelő s. lanolsal; az mellyen nem csak ez bent ember, (az melynek ő gyilkosja lött) vetti fejét: hanem annyit főznek fonnak és vacsora tánczon, hogy mind attya anyja s-leánzó, mind Kiraly s- mind Királyné és az egész ország elvész, romol miatta. Halonlatosképpen midőn

Holofernes.

Holofernes-is több érelt, italt vőt volna hozzája, hogy nem mint az előt völt szokása, a luditnak illetlen szerelmére gerjedett, és oltán az önnön fejét, és minden az elött vett dicséretes győzedelmét oda vettette.

Sándor.

Nemde az Nagy Sándor-is, nem az rébesség miatt vemedetté az mindenféle kegyetlenkedésre, fégyenre és gyalázatra? Nem azáltal vettetteé olly hamar dőn el az ő nagy dicséretes hírnevét, berencsésiét, országot népeit, és mind az egész Monarchiát? Antonius és Cleopatra, az

Antonius.
Cleopatra.

mindennapi rébegeskedés által, paráznaságban, kegyetlenkedésben, és egyéb nagy bűnökben estenek, melly miatt oltán berencsésieket, bodogságokat, legjób vitélő ferregöket, országot, népeket, és egész ő birodalmakat, sőt testeket, életeket mind elvesztötték, ugy hogy végre Anto-

Plutarchus.

nus ő maga által verte magát, Cleopatra-is magát méreggel ölte meg, ez völt gyümölcse az ő gyönyörű jóllakásoknak. Az mint Cambyles-is, rébességében az önnön hugát vötte feleségül, vér ellen fertelmeskedet: az ő öcsét meg öli; Hadi népét elüzi; az ország kincsét eltékozollya, pazárollya, hatalmas vad éllettel; mellyeket az Historiák rakással hoznak elő.

Cambyles.

Mivel hogy azért ez világi gyönyörűségeknek ilyen állapotok, mint egy világos tükörben láthatni, hogy csak külső pufta finét viselik az bódótságoknak és az igaz örömnök, és az ő felfertt fényességekkel csalárdul és veszedelmessen foglalják el az embereket, kik természetek szerint háylandók az gyönyörködésekre, mellyek önnön magokban hamis és nem tellyes örömet nomzenek, és sok szomorúságokban, férelmes bánatokban, az mint tovább megértyük, vezetnek és eytenek.

Annakokaért *in corporis bonis*, az Testnek javaiban, semmi *Summum bonum*, és Legfőbb jó nem találtathatik, az mint a Pogány böles Cicero-is mondgya:

Imitatrix boni est voluptas, malorum mater omnium, cuius blanditijs corrumpuntur, quae natura bona sunt.

Az gyönyörűség öly csorgó kút fő,

A' mellyből minden gonosz jótún jó:

Az jó örömnök csak hamis színe,

Semmi igazság nincsen ő benne.

Az hamis öröm nagy férelmet hoz,

Ne bízzék azért bár senki ahoz.

Sok jószágoknak szép ezemetéjé,

Elronyga, vétli minden gyümölcsét.

Igazán mondotta azért Sz. Agoston: *Seculi latitudo, est impenita nequitia, et sequitur aeterna tristitia. Momentaneum quod delectat, aeternum quod cruciat.*

Öröme is gyönyörűsége az testnek,

Kár veszedelmei, jayt hoz te felkednék.

Rövid az öröm, mellyet tested érez.

De felkednek örök férelmei szerez.

II.

Az testnek Gyönyörűségei vallyon tellyesleges bódótságot és örömet hoznak t

Iképpen hogy az Testnek Gyönyörűségeiben, semmi igazság, avagy igaz bódogság és örömet nem találhatunk; azonképpen semmi tellyeséget, avagy tellyes bódogságot és örömet abban nem találhatunk. Mert minden örömet, kedveltség, és jártkos csufság, az mely az testnek gyönyörűségéből terem, ezerféle veszedelmekkel és szomorúsággal nagyon megfozattatván.

Ha midőn valaki egy oly vigaságos társaság közé menend, alitván azt, hogy magát megörvendeztethesse és az elviselet munka után magát megenyhiesse, mint az Bölcs Salamon tanitaz ő Prédikatorában, nagy gyakorta az ő reménségében megcsalatkozotnak találja magát, és az örömet, az mellyet keres, semmiképpen fel nem találhatya. Sőt ha midőn reméni hogy valami kevelség magát megörvendeztetheti, az-is ottan gyalázatosán fel fordul. Igen könnyen meg eshetik az örvendezés közben, hogy ember illetinél többet vagy kevelsebet cselekedgyék avagy hóllyon; az mi másnak nem olly igen tertzik, hanem gyalázatoságra fordittatik, és gonos végre magyaráztatik. Az vigaságban ember igen hamar *Excessus* tehet, az mellyel az Isten megbántatik, és az lelki esméret meg sértetik és nehezitetik. Gyakorta némely valamit jó indulatból hól vagy mivel, de másoktól igen gonos értelemre vonyattatik, mellyre nézve megvetterik, és annál kevelsebet becsületben tartatik. Némely jámbornak néha az értetlen és faytalan emberektől olyakat kell hallani, az mellyek ő néki kevelség tertzenek, onnét az örömet szomorúságra fordul, az melyből gyakorta kedvetlenkedés, feddés,

dődés, és haborodás indul. Ez okán fép kellő gyümölcse az igen nagy szorgalmatossággal kereset, és oly nagy külséssel szerzett örömeinek és megenyhődésnek. Nincsené ez arántugy az dolog mint az Cicero mondgya?

Voluptas sapius relinquit causas penitendi, quam recordandi.

Telki enyhődés és rövid örömei, gyakorta bü, és nagy bánat követet.

Ha penig embernek volt is valaha vagy egy örvendes napja vagy orája, minden efféle reá következő somoruságnélkül, az mely nohántrán esik, vagy on az helyett ellenben ez nyavalyás életben az embernek sok gonos napja es orája, ugy hogy az előbbeni örömet és meg vidámulált igen könnyen elfeledherni, az mint az Syrak is fól: Egy gonos óra azt mivel, hogy ember minden örömeről elfelekezze. Es az pogány Plautus:

Ita dis placitum est, Voluptatem ut moror, comes consequatur. Quin incommodi plus malis illis affit, boni si obtigit quid.

Telket az istenek ez temporelás,

Hogy bánat nélkülnelene az vígadási

Ha kinek vagy egy öröme érkezik,

Arta fok ezer bánat köveközik.

Sokkor esik, hogy midön ember legnagyobb örömet alitana lenni, nagy véletlen és hirtelenséggel földnyű berencsétlenség és vesély fordul elő, és ez illyen *repentina calamitas*, mind az egész örömet elrontya, és nagy somoruságra fordittya.

Az Balthasar Király lakodalmának és lakásának, melyet ő az ő Fejedelmeivel, Grofival, alatta való nagyságos Vrackal, Vrabonyokkal üzött és örvendeztetet, minémű vége lett legyen meghallottuk oda fellyeb, és meg mutatya az Bibliái Historia.

Midön Holofernes az vele való fejedelmeckel jól isik Holofernes

2.
Egy vig óra?
ra. fok bánat
tos ora követ
kezik.

Cap. 140

és Iuditot hozattya, hogy magát véle örvendeztesse és gyönyörködtesse, rúttul megesalatt az ő reménységében és az reménlett örvendezés, nagy vesélyre serelemre fordult, mellyben nem csak életét, hírtnevét, tisztességét vesztette el: hanem egész Hadi Seregét-is gyalázatos faladára jutatta, az mint meg mondatott.

1 Sam. 25. 18.
Nabal.
Ammon.
2 Sam. 13.

Az Nabal öröme, vigadozása-is mint főzattott legyen meg, az historia megmutattya. Es midőn az Ammon az David fia Absolontól csalárdul vendégségbe hivatott és hogy immár az bortul vigkedvet-is vett volna, véletlenül agyon vereti meg öleti az Absolon, azért, hogy az ő hugát Thamárt meg béplősítette volna.

1 Reg. 16. 9.

Hasonlatosképpen az Iuda Királya az Ela, midőn Thirsában, az Arsa Tisztartó házánál örvendezne és vigadna, és boritallal magát meg terhelte volna, az önnön főlgájától Zimritől nagy véletlenül hitelenséggel meg öletetik; az mint azt-is az Bibliai historia bizonyittya.

1. Reg. 20. 9.
10. 16.

Szinte igyen lett dölga a Syriai Benhadad Királynak-is. Ki meg állotta Samariát, dúlt sült, hatalmaskodott, bizakodott nagy fokaságu Seregében. Megizeni az városba Achab Királynak: Igy cselekedgyenek bár én vélem az Istenek, avagy annál-is inkább, hogy Samarianak minden pora elég nem lebben, hogy az én vélem való nép közül mindeniknek csak marockal jusson; De meg felele az Izraélnek Királya és monda: Mondgyátok meg neki; ne kérkedgyék az ki fegyverbe öltözik, úgy mint az ki immár leveti az fegyvert. Midőn azért Sátorában ülne, és ennék, innék az ő harmincz két Királyival, kik neki Segítségére jöttek vala, és hogy szinte bódult résség volna; ki

útnak

űtnek az Samariabéliek : S- ő azt parancsollya, hogy elevenen fogják őket. De az Samariabéliek valakiket elől érnének mindenekelőt, vágnak, erre mindaz egész hadi nép meg futamodik; és Benhadad öröme, vigasága nagy bánatra és keferűségre fordul; úgy hogy az feltüvarkodott vas vitétségű nagy Királynak az ő véle való 32. Királyokkal nagy bégyennel kell haladnia : és hálát ad az ő Isteneinek, hogy elevenen elhaladhatott.

Minden Pogány Híttörőknek rakvák efféle példákkal, melyeket sok volna előbámlálni. Atila az Magyaroknak kegyetlen Királya, ki azt tartotta hogy ő *Flagellum irati Dei*, az meg haragut Istennek Korbácsa volna, midőn Királyi menyegzeit vígan lakná, az ő nagy vigasága legottan nagy keferűségre változék, mert mindgyárt elhalásnak első éttzakáján, az ő ifjú mátkájának kárián halva találta. Efféle példákat az mi időnkben nem keveset értünk, hogy nagy örömek véletlen való hirtelen bomoruságra fordultanak.

Francia orfágnak Hentricus 2. Királya, minekutánna 1559. éftendőben az Hispaniai Filep Királlyal frigyekötöt volna, és e frigykötésnek megerősítésére annak leányát feleségül vette volna, és egybersmind az ő Hugát Filibertus Hertzegnek adta volna, és azt az Királyi és Hertzegi menyegzőt Parisban nagy dicsőséges pompával és örvendetes vigaságokkal egynéhány napokon *celebrálná*, ékesíténé mulatná, és azonközben az igaz *Reformatusok* anyaszent Egyháza, nagy bomoruságban és keferűségben volna, úgy hogy ollyannak láttzanék. mintha az anyaszent Egyház és az Isten Igéie, Francia orfágban már tellyeséggel

Annas But.
23. 25.

oda lett volna, az Királynak minden helyeken kiadatott és felbegejtetett keménséges parancsolattya miatt, mely által egész Franciában az igaz *Religio* mindeneknek, feick, jóbágok és életek véstése alatt megültatott, és azon az hitön valók mind *proscribáltattak*, és habad praedára bocsátattak. Annakokáért Annas Burgaus-is, jeles tudós főember *Assessor* az Parlamentumban, egynéhányad magával fogságra vitetik, és Momgomerius őrizeti alá adatik. Es őstán Augustus hónap 10. napján, mikor az menyegzői öröm binte jóvában volna, egymás után harmadnapig gyűröre ökledeztek, és minden vitézi lovagló játékokat űztek, gyakorlottak volna, és az Király-is bemélye ferint az pállya futtatto helyen volna, és minden lovas rendi játékban magát frissen forgatná, mivel vigkedvű Király-is volna; és immár jó hagyásnak okaért, Filibertusnak meg tisztelésére még egyet futtatni akarna, egy történi való kopiát ad az meg említett Momgomeriushnak kezébe, és akarattya ellen-is kényszereti azt, hogy ő vele megütökközék. Ez az ütközetben az kopiát az Királynak az mellyébe törti, mellyből egy fálka az Sifakon által, ahol a nem volt jól békapcsolva, az bemeében és fejében olly igen bement, hogy az Királynak először az beme, őstán az nagy fáydalmoknak miatta esse elméie, végre kilenczed nap után élete is oda lenne és elveszne. Es ez öklelő hely nem messze vól az vártól, az mellyben Annas és az ő *Evangelicum* társai fogságban tartattanak. Innen az menyegzei nag öröm, nagy büre, bánatra és siralomra fordult, és mind az aranyas Kárpitokkal, drága bűnyegekkel megékesítetett paloták nagy hirtelen fekete póstóval vonattattak bé. Es a holot.

holot annakelőtte Rézdobok, Trombiták, és mindenféle bép vigságos berbámok zenggettenek, és énekek musikák hallattanak, ott minden elesendesült, és semmi egyéb nem hallatot írásnál, jaygatásnál.

Es mivelhogy az hirtelen siralomra vált örömeknek historiájára jutnivalátnk, még vagy kettőt elő kell báltnunk.

Minekutánna mi az Franciai Henricus Királytól emlékezetet tettünk, jutat esünkbe ez historia Franciaiban lett más dólgor is, az mely ez időknek előtte az Hatodik Károly Királyon esett Francia Országban. Egykorez Vdvarában menyegzőt berzett egy Nemes embernek, és mivel valamennyére gyengült volt az feje, az tanácsosok néha csufos játékokat megengedtek neki, és akarattýára boesátták. Ezen a menyegzőn az Vendégeknek, Abbonnyoknak, leányoknak, valami tréfas játékot akart kébiteni. Magát azért más ötr kemélyekkel, vadak formájára öltözteti; Az Király Oroblány formában, egész testét gyantával, furockal, kendettel len csepűvel mind bevonatya, hasonlóképpen az társait, mint az medvéket, farkasokat és egyéb vad állatokat nagy módosán és mesterségsen ugy formáltattya ékesgetteti. Esigy eljönnek estve az menyegzőre. Itt nagy *concurfus* és odafutás léhen, kiki minden látni akarja ez Királyi csufos játékot. Hogy azért ez vad állatok ottigy tántzólnának, énekelnének, tombolnának; az Aureliai Lajos Hertzeg az Király atyafia, vében egy gyertyát, azzal közel járúl hozzáiok, hogy az játékot valóban láthassa, az gyertyából véleolen egy bika esik az Királyra, felgyuytya azt, és azonképpen mind az több-

bit-is midőn az Király általmára futnának, az melyre nagy
 bőrnű mord kiáltás kezderik. Kettőn égnek és sülnek ke-
 gyetlenül, bőrnű fiktálással meg is halnak: kettő között-
 lők harmadnapra az után hasonló jaygatással végezik éle-
 teket. Eggyik az pintzébe erebbedik, és magát borral, viz-
 zel megöntözvén menti meg életit. Az Királyt az ahső-
 nyok borittyák bé az ő hősű foknyáikkal, és óltyák az
 kegyetlenkedő tőzet nagy bűkséges igyekezettel.

73

Szinte illyen homoru Tragœdia eset az mi időkben,
 Anno 1570. egy N. városban, holot egynehány atyafi N.
 Grófok, egyéb nemessékek az ő Vrokat Falsángban meg-
 látogatnák. Midőn ezek az Falsángi örömben, az ő Vro-
 kat N. és egyéb jelen lévő ahsőnyoknak és leányoknak,
 valami Falsángos játékot, (vagy Mummensantzot, az
 mint néhol sokrák) akarnának offerálni és mutatni,
 ollá kékítik magokat mint az Satyrusok, vagy vad embe-
 rek, és bé vonnyák magokat sűrokkal, gyantával, bősszel,
 lennel és egyéb effélékkel, midőn azért játszódnának, sűk-
 nének, ugrálnának, egymásnak Mummensantzot, kártya,
 kotzka játékot nyuytanának, eggyiknek közzülők elcsik
 az kotzkaia. Egy gyermek, ki az is ollan öltözetben volt,
 felakaria venni, és az gyertyától, mellyet kezében tartott,
 meggyullad. Az jámbor Gróf N. fánakodván az tűz miatt
 benyvedő gyermekén, azt meg akaria segéteni; de attól ő
 maga is felgyullad, csak hamar mind eggyig felgyuyto-
 gattyák egymást. Az Gróf, kiváltképpen való gondvise-
 léséből, egy kád vizet kékítetett volt efféle történhető sűk-
 ségre, hogy oda futnak az viz elenyébbik. Egy nagy me-
 dentzét teli hoz egy inas, midőn azért nagy sietséggel az
 palotá-

palotába jutna, meg borlik s-el ontja az vizet. Más meg-
 int egy vederbe akar vizet hozni, ennek-is vízbe jövében
 kiesik az feneké: ott kezdetik az nagy rémülés bőrnöfi fi-
 vás nyás, jay vesély, kiáltás: és nagy keserves sírással kellek
 nézniek, hogy három Grosok ihuságoknak virágában,
 három óra alatt, nagy kinnal és keserves kiáltással meg
 égnének, és életektől meg fojtattának. Erre minden vi-
 gadozás keserves homoruságra fordult.

Albertus Cranciusban olvassuk, az Magdeburgi La-
 jos Ersekről, ki midőn Falsángban egynehány Nemeseit,
 és főlgait abbonyokkal, leányokkal hozzá hívatta volna
 Kalbiaba, közel Magdeburghoz. Azokkal együtt egy-
 nehány napot mindeutféle vigadózásban, játékos táncz-
 ságokban töltött el. ő maga az Ersek tánczolásal, tom-
 bolásal, és egyéb furczalkodással egyebeket mind meg
 igyekezett haladni: Minden tréfalódásban csufolkodás-
 ban, mind első és utolsó ő maga akart lenni. Ez történié
 azért egy Hetfőn, hogy este hét orakorban, midőn ez il-
 lyen időmben tellyes tánczot folytatnának, egy kistü-
 zecske, mellyet csak egy inalis elnyomhatott volna, láttat-
 tik az Palotában, ez őket oly fertelen elremitette, rötten-
 tette, hogy mindnyájan az Erseckel egyetemben, nagy
 sereggel futamnak az gradieshoz: az mely noha mind
 erős faragott kövekből volt csinálva, még sem bírhatta el
 az reá futott sokaságnak terhét, hanem megropedezett
 és leromlott. Mellyről az Ersek, három száz emberrel eg-
 gyütt nyakra före esett alá: de mindnyájan éppen és sér-
 tetlen maradtanak, az Ersek kívül és három udvari Ne-
 mes ifjai kívül: kik ez esés miatt másodnapra meg holtak.

Illyen

Illyen módon ez a Falsáagi játéknak és örvendezésnek-is
 bomoru és kefelerves lett az kimeneteli:

— *Vsque adeo nulla est sincera voluptas:*

Sollicitudo aliquid latu interronit.

Nincsen állandó öröm az világban,

Mindenjöknek nagy változója vagyon.

Veszedelem jó az öröm napjára,

Es azt fordítja jayra, nyavalyára.

Es így az-is eléggé nyilván vagyon, hogy semmi telli
 gyönyörőségben és világi mulatságos játékban tellyesés-
 ges öröm nem található.

III.

Hogyha vagyoné az Gyönyörőségben

átharatos öröm.

Mivel mind ezekből, az mellyek eckedig beho-
 zattattanak, elég nyilván vagyon, hogy sem-
 mi igazságos, semmi tellyesés, semmi állan-
 dóságos nem található az telnek gyönyöröse-
 gében, mindazonáltal az következőkbe-is egyke-
 velsé többeden szemléljük meg, ez világnak gyönyör-
 rőségét, és melly igen állandó lehetsen az, vizsgáljuk meg
 jobbadon.

Es bizonyára ha itt mi béakarnók hozni, nem csak
 az Isten bentinek, hanem az Pogányoknak-is sokféle pa-
 nafozkodásokat, az gyönyörőségnek hamar elfutó vóltá-
 ról, és az nagy bánatos sérelemtől, mellyet utánna fokot
 hagyni, azt mondom, hogy az időből-is fogyatkozafunk
 lenni. Csak ez azért panafunkra és bánakodafunkra méltó,
 hogy a gyönyörőség, melly ő magában rövid és mulan-
 dó az

dó à mint az embereknek, à kik arra adgyák magokat, javokat és életeteket el fogattya és meg rövidíti, azonképpen mindenféle betegségekkel is fanyargattya, és végezetre az igen idő előtt való halállal is elvezti. Mert valamely igen kedvesen és szerelmesen az gyönyörűség magát mutattya, és édes pepecseléssel mosolyodik kirekire, midőn valakit az ő törben akar hozni; meg oíly kegyetlen keserű és feldrte ártalmas ő visontag, midőn az hegény embert Töörébe akahtalta, és annak jávaira, vérére, testére életére, tisztességére, hire nevére tör és vágyódik, meg nehezíti annak lelki esméretit, és végre idvőségétől is megfosztja.

Mert à ki az gyönyörűségnek adta magát, soha semmi zöld ágra nem mehet az, vagy nem vehet semmi vér szemet, és ha valami tisztességre valót nyert is örökségül az ő büléjétől, azt is rövid időn nagy gyalázattal elkölti, vesztgeti, az mint meg látzik az rékozló fiuban. Azért mondgya, az Bölcs Király: Valaki az gyönyörű jól lakást szereti, hűkölködő lében az: és az ki igen kedvelli az bort és az friss étkeket nem leszzen gazdag. Es ugyan azon módon szól az 23 *caputban* is v. 21. Az rébeszes és tobzódó hegény leszzen, és szakadozott ruhában öltöztett az fok aluvás. Mond az Syrak is: Ne örülly gyönyörűségeden, és annak tárfaságával meg ne kötelegtesél. Meg lárd hogy hegény né ne légy az gyakran való vendégség miatt, míg semmi ne legyen arfényedbe, és kölcsön kellyen kérned usorára.

Sőt nem csak jóbágokban vallanak pedig azok kárt az kik gyönyörűségben élnek, hanem ő miattuk egyebek is fokban kárba esnek, midőn az llien az ő bofuállását és

1.

Az gyönyörűség vesztet hozza minden jószágok

Pro. 21. 17.

Cap. 23. 21.

14.

2.

Gyönyörűség országos és népet veszt

büntetését ö végettek, egész országokra, tartományokra és városokra bocsátta. Annakokáért hogy Jerusalemben sokak éltenek gyönyörűségben, és jó reggel felkelvén az serénységgel való italra, és mind északáig az bor mellett ültenek, és dobok, cymbalmok, lantok hegedők voltak az ő jóllakálókban; és nem néztenek az VRnak dólgaira, és semmi gondgyok nem volt az ő kezeinek cselekedetire, az egész népet fenyegeti azért az Vr Isten, és mond: Azért kell az én népemnek fogságra vitettetni, és az ő jeles embereinek éhséget kell szenvedniek, és szomjuságot kell szenvedniek az ő köz népeinek.

Cap. 4. v. 7.
8. 9.

Hasonló mondásokat forgat az Amos Prophéta is: Az pompáskodók tobzódásának meg kell bűnni: Mert meg esküdt az Vr Isten az ő életére, ugymond az Seregeknek VRa Isten; utálok én az lácobnak az ő kevelységét, gyűlölöm az ő Palotáit, annakokáért kézben adom az várost, minden gazdagsággival, és benne valókkal; és ha tiz emberek maradnának-is egy házban, ugyan még-is meg kell halniok.

Ez két bizonyságokat jól meg kellene gondolniok azoknak, az kik az bor italos menyegzőkre, és vendégeskedésre csüggenek; és azonban nem néznek az VRnak dólgaira, és kevelsétörök magokat az Iosephnek sérelmén és kárán. Es többire mindenkor nagy drágaság következik az országban és városokban, az tartományoknak és népeknek eldúlások és pusztítások mellet, midőn az telhetetlen buza férgek és Bacchus tömlőily hasontalanul pazárollyák, vesztik el az Istennek nemes ajándékát, az mint ismét fenyegetődik az Isten Ioel Prohpétánál: Sere-

Ioel. 1. v. 5.
6.

kennye-

kennyeték fel rébegesek, és sirjatok, és ordiasatok mindnyajan tibi orivók az mustért, mert elvétetett az tiszátoktól. Mert erős nép jö fel az én földemre, mellynek háma nincsen, és annak fogai olyanok mint az oróblánnak fogai, és azoknak zápjai olyanok mint az nőstén oróblánnak záp fogai: az a nép puftittya el az én földömet, és meghámtya ny. si az én figefáimat és megh meztelenítvén meg mezteleníti és elhánnya azokat.

Igen nagy kár és ártalom ez, de az többi között imez sem leg kisebb, hogy az gyönyörűség az embernek nem esb javait tisztességét és jó híret nevét eltolvajollya, és az helyett ellenbe, gyalázatos hirt nevet szerez ő nékie: Sőt az mi nagyobb, gonosz lelki isméreret ad belé egész életében. Mert az Bacchus földösít az ő lelki ismeretük éyjel nappal vádollya az Mindenható Isten előtt, az meg cselekedett bűnökért és gonoszságért, az mellyekbe ők az gyönyörűség által avatkoztanak, és hogy az Istennek nemes ajándékot olly hábontalanul el pazárlották.

Kicsoda sirathatná pedig eléggé meg, az nemes okoságnak, drága cseléségnek és értelemnek elvektését és elrontását. Mert az Bacchus cselédi, nem csak tisztességek-től, jó hirtől nevektől fosztják meg magokat, hanem minden ő okoságoktól, esektől, értelmektől és érzékenységektől is, az mint Oseas Proféta mondgya: Az bor és must megehtelenít, megbódit. Ismét Esaias. Megbóditak az erős italtól. Es az bölcs Salamon (*Prov. 10. v. 1.*) Az bor csuffá téti az embert, és az réfegítő állat vaddá és háborgóvá; az ki abban gyönyörködik nem lében bölcs. Mert az bor és az affonyok, mond Syrák, meg bolondit-

3.

Az gyönyörűség tisztességét vesztette

4.

Gonosz lelki isméreret ad

5.

Eset elrontást

Ose. 4. v. 10.
Esa. 28. v. 7.
Syrach. 19. v. 22 és 23.

tyák az bölcseket. Es az kik az kurvákhoz ragazkodnak oktalanná, vaddá lésnek. Más helyet ismét: Az bolond még bolondab lésen azok miatt, és addig pisírog és patog, miglen jól meg patéltatik, veretik és megsebetítetik; és azt is kezdi mondani az Salamon példabeszédeből: Vernek azok engemet, de nem fáynékem, ütögetnek engem, de nem érzem. Bizonyára némelleyk annyira jutnak, és nem is tudgyák másod nap mint lett légyen, és mi előtt raytok.

Midőn pedig az vénség elérkezik, akkor éreztetik oktán meg, micsoda kárt tett légyen az Gyönyörűség az embernek; holott némelleyk nagy nehéz édéssel kell vénségében megenni, az mit ifjúkorában aprított, és az mit kiveret azt bératni, mikoron az homoruság az forgalmatos gondoknak nagy seregével rohan elő, és az test az ifúsági zabálódással, büntelen való dösöléssel, rébeskedéssel és bujálkodással megerőtelenült és megromlott. Akkor kel oktán az nyavalyás embernek az Budai mértékkel meg fizetni mindent, valami kölcsönt ifúságában vött, és az mit nagy vigalsággal mettzet fel az meghiteles rovásra, nagy szomorúsággal kell öfvevetni és kifizetni. Sirák is azt mondgya, hogy sokakat megbetegit. Ismét: Az egészség és jótermet minden arannál jobb, és az vastag test nagy temérdek gazdagságoknál. Ez nagy jót, és ezt az jó egészségnek temérdek gazdagságát eljádják, veszik az Bacchus balgatag eselédi, és mindenféle betegségeket gyűjtenek és éparócnak.

Es végre következik az halál az mint Siracból *cap. 37. v. 34.* Az megelégíthetetlen faldóklás miat sokan halnak

meg

6.
Az vansegg-
beni bánat
Vereze

7.
Az testet meg
erőteleníti az
gyönyörű-
ség.

Cap. 30. v. 16.

8.
Sokféle he-
tegyéget hoz.

9.
Halál hoz.

még, és ismét *cap. 31. v. 29.* az bor ital lökakat elvejtett, Innen csináltatott imez vers:

Ense cadunt multi, perimit sed crapula plures.

Sok emberek öntnek meg tegyverrel,
De irattal lökkel többen vesznek el.

Mint áthatnak pedig meg az gonosz napokon ez áthatatlan világi hősek? Mint mentheti meg Isten előtt magát ez ilyen csintalan ember, holot ekképpen ő maga lőt gyilkosa az ő saját testének. Bizonyára nagy sérelem és keferőség, midőn embernek az öndön fegyverében kell meghalni; és az istraogról kell megfúlni, mellyet ő maga tekert nyakára. Micsoda méntsége lehetne ennek az élő Isten előtt?

Elhalgatomitt az örök kárhozatott az mellyel az Isten fenyeget efféle rékegségben gyönyörködöket: nem hoz elő az örökké való jajt, mellyet azokra kiált az Vrlité *Ésa. cap. 5. v. 11. 24.* mondván: Iay azoknak az kik jó reggel felkelnek, hogy rébegekedgyenek. Innen vagon hog az pokol nagyon fel nyitotta báiát, és kélelsen feltátotta az ő torkát, hogy alámennyenek mind az nemesekek és mind az köz emberek, mind az gazdagok és örvendezők. Es Ieremiafnál mond az VR: az ő kedveknek idején téfek nekik lakodalmokat, és megrébe gittem őket, hogy vigadgyanak és örökké való álmot aludgyanak, és fel ne serkennyenek, azt mondgya az Vr: Előhozom őket mint az bárányokat az metzészre. Szent Pál-is azt mondgya, hog az rébegeknek nem biriák örökségül az örök életet.

Ez azért így lévén nem heába int illy hiven és valóban az Istennek lelke a gyönyörűségnek távoztatására, a melly az lélek ellen hadakozik. Es micsoda egyéb az mi életünk,

16.

8. Ék. 2. 1. 10. 2.
yaha 291 az
3) Önyörű-
246

Cap: 31. v. 29.

1. Cor. 6. v. 10.
Gal. 4.

Rom. 12

hanem büntelen való harczja és viadala az L. éleknek az testellen? és az testnek kívánsága és gyönyörüsége ellen! Az Istentől nem az gyönyörüségre vagyunk teremtervén. Annakokáért ez harcz, annyival veszedelmesb, valamennyivel nagyobb valóság és sérénkedés benne van. Egy ellenség az másiknak annyi bűt, bossút és kárt tehen, az mennyit minden erejével tud, és tehet. Azonképpen az gyönyörűség nem keres egyebet mi raytunk, hanem az mi idő érint és örökké való veszedelminket, mind testünkben, lelkünkben, jószágunkban és tisztességünkben. Mi mondathatnék ennél bõrnyüségesb és siralmasb! Mindazonáltal ez mind az örömmek, vigalságnak és enyhödélnek édes és ékes neve és sine alatt lében meg. Ki nem kívánná az örömet, és az megenyhítő vidámságot? Ennekokáért veszedelmes ez az harcz, és igen nehéz itt gyõzdelmet venni. Azért gyõzettetnek annyi sok emberek meg ez harczon az gyönyörűségből, és verettetnek le az ideig való és az örök halálra.

Róm. 8. v. 13.

Erről mondatik az Isten igéjében: Hogy ha test érint éltek, meg kell halnotok. Mert az test és az vér, nem bírja örökségül el az Istennek orságát. Az kik azért test érint élnek, nem lehetnek kedvében az Istennek. Rom. 8. v. 9. Meg kell azért térnetek, ugymond az Istennek fia, és ollyá kell változnotok mint az kis gyermekek, hogy ha ugyan bé akartok menni az Istennek orságában. Nem azt kell cselekednetek az mi az testnek tettik, annak kívánságának eltöltésére. Igaz elég hogy életünknek előbbeni idejét az poganyi akarat érint költöttük el, midõn bujálkodásban, paráználkodásban rébségben, tobzódásban voltunk

voltunk foglalatoskodván *Éc.* Annakokaért ideje immár Rom. 1. v. 21
12. 13. az álomból felszerkenünk, (mert mostan közeleb vagyó hozzánk az idővség hogy nem mikor hinni kezdetünk.) Az érzaka elmúlt, az nap elközelget, vesűk le azért az se-
téttségnek cselekedetit, és öltözzünk fel az világofsághoz illendő öltözetben, mint nappal ékelsen járjunk, nem tob-
zodásokban és rébségekben, nem ágyasházban való bujálkodásokban, és mértékletlenségben, nem versengés-
ben és irégytségben, hanem öltözzétek fel az *Vt* Iesus Chri-
stust, és az testet úgy tápláljátok, hogy bujálkodó ne-
legyen.

Bizonyára az jó Isten alkalmasint való örömet, viga-
ságot és megenyhödést engedhet meg minékünk, elvilelt munkáink és tisztünkben fáradozásink után, az mint az bölc Salamon mondgya: örvendezz az jó napokon, és az következő *caput*ban: Nincsen jób, ugymond, az em-
bernek, hanem hogy egyék, igyék és vigadgyon, az ő fá-
radozási és munkái közben. Es ísmét: Hogy az ember esik és isik, és él az ő keze munkajából, az mind Istennek ajándéka. Ísmét: Nő azért egyed vigasággal az te kenyere-
det, és igyad vidámsággal az te borodat, az miglen kedvesek Istennek az te cselekedetid. Legyenek fejérek az te ruháid, és az te fejednek kenete meg ne fogyatkozzék, éily az te feleségeddel, mellyet kérez az te héában való életednek minden napjaibá, az melly feleséget Isten adott néked ez világon, mind addig mig az te héában való éle-
ted tart. Mert ez à te rébed az te életedben és az te munkádban, mellyel ez világon munkálozol.

Ez ilyen aldó és tisztességes gyönyörködést mondom,

az mely az embernek az ő munkájából, és feleségén gyermekein vagyon, hogy az Isten elkenyvedheti. De ezil-lyen örömnek módgya s mértéke vagyon és czélya: és ez világgal minékünk ugy kell élnünk, mint ha nem élnénk véle, és az mi javainkal ugy kell élnünk, mint ha nem-is élnénk azokkal. Feleségünkkel, gyermekeinkkel, ha vad-nak, mintha nem volnának: és az Christusért, nagy örö-mest elhadgyunk mindeneket, mint az fent írásban fel-lyell imitt amott mondatik.

Az jeles *Ingenium*vak, és fő nemes elmék, nem olly könnyen hadgyák magokat ez illyen világi örömöktől el-foglaltatni, és meg akadályoztatni, és midőn az testnek fűkségére valót meg adták, az mint Sz. Pál tanit, ismet mégrérnek az ő munkájokra, és tisteknek dolgaira; mely-ben ők hiven eljárnak és forgodnak; abban ő nékik foc-kal nagyobb örömek és gyönyörűségek vagyon, hogy nem mint az testnek minden gyönyörködtesésében. Mert jól tudgyák hog minden ő dolgaikról és egész életéről, mely-ben mint viselték legyen magokat, fámot kell aaniok an-nak, az ki eljövendő itilni az eleveneket és az holtakat, az kinek Itélő feki elejébe, mindnyáján elő kell állanunk.

Jól tudgyák azt-is hogy ő nékik az Isten az mennyei Atya, az ő fent fiát nem csak közben járóul, Idvözitőül és Kegyelem Székül adta és állatra elejekbe; hanem péld-ül-is, az mellyet őnékiek egész életekben és minden dol-gaikban kellene követniük. Vt gyanánt-is adta azt, az mellyen járnok kellyen, és olly feltettjegyül és czélul, az mellyre minden meg escelekedésekben és elhagyások-ban kellyen nékiek arányozniok. Az mint ő maga mond-

mondgya: En vagyok ez világnak világossága, az ki engemet követ, nem jár az letétségben, hanem életnek világossága lében annál. Az világosság még egy kevelsé nálatok vagyon, járjatok abban míg nálatok vagyon, hogy az letétség réátok ne borullyon. Sőt igen is tudgyák az világosságnak választott fiai, hogy semmiképpen nem illik az, hogy az ő Idvüzitjöknek tövis koronája alatt oly genge lágy tagok találatsanak; tudgyák hogy nem is illik azoknak az Christussal uralkodniok és örökösül részesülniük; az kik itt ez világgal sünetlen ördömben és az teltoek gyönyörűségben éltenek.

HARMADIK RÉSZ.

Hogyha az Legfőbjó, bódog élet, és igaz, tellyeséges és állandó öröm az Szerencsében talál-

találék.

Minekutánna eddiglen azt mutogattuk meg, hogy az Teltnék Gyönyörűségben, és így következként akar mi teltnék jókban, semmi igaz, tellyeséges és állandó öröm, és annakáért az Legfőbjó is semmi Kép; fel nem tudak oztatbatik és meg sem találtatbatik: Immac azért ez világi jóknak az második Nemét, mellyet az pogányok *Fortune bona*, Szerencsének, vagy Szerencse javainak neveztenek, tekintellyük meg, háannyuk vesűk meg, és minden forgalmatossággal keresűk fel azt, hogyha az Szerencsében, és az Szerencse javaiban találatsék az Legfőbjó, az

F

nyugo-

nyugodalmas bódog élet, és igaz, tellyességes és állandó öröm.

Eldőszer az szerencsét ő magában lássuk meg; annak-utánna az szerencse javait-is fontollyok meg és nézellyük jól meg. De mindaz által semmiképpen nem állunk azok mellé, az kik az szerencsének, pogányok módgyára, minden emberi dolgoknak kedveberint való igazgatására, kiváltképpen való Isteni erőt tulajdonítanak. Azoknak sem jóválljuk vélekedéseket, az kik azt állítják, hogy ez világon minden dolgok csak változandó vak szerencsére és történeiből legyenek ollyanképpen: Hanem midőn mi az szerencséről szólunk, azon mi az Isteni *Providenti*it, elől ellátó Gondviselést és Isteni igazgatást akarunk érteni, az melly berint minden emberi dolgok az Istentől nagcsudálatosképpen igazgattatnak és vezéreltetnek.

Az mi azért az szerencsét ő magában illeti, kiki minden nyilván lattya, melly igen vagyódgyék ez egész világ az szerencsére, és melly szerényen keresse azt. Senki nem kíván semmit örömesben, hanem hogy minden ő dolgaiban, cselekedésében mindenkoron szerencséseje legyen. Erdőszen tör azért arra kiki minden, és fanyaru fáradságot-is meg szenved érette. Bánkodik töri magát keményen, hogy ha az szerencse ő véle nem akar előmenni, hanem hátra akar fordulni. Ha pedig veszik ekekben az emberek fia, hogy az szerencse hozzájok mind aytón, kapun be őt föltte igen örvendeznek rajta, és azt állítják, hogy drága nemes kincsset találtak, az Legfőbb jót és az bódog életet elnyerték, és dolgokat immár annyira vitték, hogy már semmi bükségtől és veszedelemtől nem kell félnek.

Nabuchodonozor az Babyloniai nagy Király, midőn Nabuchodonozor. venné cskébe hogy ő volna az arany fő, és hogy ez földön az több birodalom az ő kezében volna, igen fel fuvalkodik az ő nagy jó szerencséjén, és mindeneket az ő bölcseségének, czélséges mefterkedésének és szerénységének tulajdonit.

Croesus is az Lydiának gazdag Királya, elhísi magát Croesus. az ő nagy szerencséjével, és Solont Athenásból, az kinek bölcsesége felől sok hírhallot, hozzá hivatya csak azért, hogy az ő nagy gazdagságát és dicsőségét véle meg láttatná, és hogy ő innen Leghódogságosb embernek iciltetnék, hirdettetnék és dicsértetnék. ki fakaftya őstán titkát, és azt kérdi Solontól, hogy ha látotté ez földön valaha olyan hódogságos embert mint ő volna!

Lucius Sylla egyjeles Romai fő ember, olly igen fel L. Sylla. emelkedik, bizakodik szerencséjében, hogy magát fő szerencsés Syllának nevezi.

Midőn Polycrates meg akarná tudni s- próbálni, hog **13** ha ő rajta eshetnéké valami szerencsétlenség, és micsoda elmével lehetnének az olyanok, az kiken valami homoruság esnék, az ő hivelykében való drága gyűrűjét bé veti az tengerbe. Hogy pedig azt egy hal elnyelte volna, és az halat őstán meg fognák, vívik ajándéku az Feiedelem konyhájára, és így az ő gyűrűjét, az mely ő néki minden kincsei között leg kedvesb vólt, ísmét meg találta, ugy elhísi magát ez ő szerencséjével, és nagy kevélyen azt mondgya: hogy láttya ő immár azt, hogy ő reá ez földön semmi szerencsétlenség ne érkezhetsék, és hogy ő volna az leg szerencsésb ember.

Hegolinas.

In vita Nico-
laj.

Illyen kérkedéken beszédű ember volt az Hugolintus-
is, az Pifa városbeli nagy VR. az Gvelfusok részén, az
mellyről Platina emlekezik, hogy olly nagy jó szerencsés
vőlt legyen: és valamelyre került fordult, mindenűt nagy
jószágot birt. Nagy tisztelgben és méltóságban taltatott,
becsültetet mindenektől, gyermekinek gyermekit ijait fi-
ait láthatta, egy summában az övéitől hazajának attyának
hivattatott. Azon az ő szive ugy felfuvalkodott hogy fe-
lettéb biznék szerencséjéhez. És egykor, midőn kültetése
napján nagy vendégséget készítene, barátit és rokonit elhi-
vatná, és az ő nagyságos pompaságát mutatná, kezd az
étel felett dicsekedni nagy szerencséjével, gazdagságával
és tisztelgésével, és ezeket mind az égig magasztallya, kérd-
is egyet közülök. Mint tetzenék neki; Leherne még ő
neki valamiben fogyatkozása. Felelvén amaz monda sem-
miből nem, hanem csak Illel kegyelmességéből. Con-
dolván azt magában, hogy az istennek haragja nem vol-
na mébbe ez illyen kényeségtől, kevélységtől, pompás-
kodástól és felöttéb való nagy szerencsétől.

Thules
Gyges.

Thules az Aegyptomi Király, és Gyges, midőn Lydi-
át meg bódoltatta volna, meg kérdik az Seraphis bálvány
Istent, az ő Pogányi vakságokban, hogy ha ez földön talál-
tatharnánaké oly szerencsés bódogságu emberek mint ők?

Elo Illel mely gyalázatos kevélység ez illyen, hogy az
ember oly tellyességgel megfelelkezik az ő halandó vól-
táról, az bizonytalan, elmulandó vak szerencsének miatta,
hog ily vakmerőségre fuvalkodik fel, mint ha már minde-
nőtől fogva meg nyerte volna, és semmi szerencsételenség-
től többé ne kellene felni? Hogy pedig ez merő hamis
csalárd

csalárd hiába való vélekedés legyen: és semmi bódog élet, igaz, tellyes, állandó öröm és nyugodalom az Szerencsében nem található, azt akariuk czentül szem eleiben adni és megmutogatni.

I.

Hogy ha valami igazságos és bizonyos találatféséké az Szerencsében?

Noha az Szerencse az Pogányok között az legtudósabbaktól és nemesebbektől, *rerum omnium dominának*, ez egész világnak hatalmas Isten ábbonyanak és mindenben regnálónak mondattafésék és nevezetfésék, azért hogy ilyen nagy hatalma legyen ez földön, és hogy az emberek haival csak ugy jázódik az mint akaria, az állókat fölfelé, s az felsőket ísméglen aláforgattya: de ugyan azon Pogányok, ez Isten ábbonyt békötötteműven írták és pingálták ki, azért hogy semmi valóságos és bizonyos nem találni ő benne, és hog azokat is megvakíttya, az kik ő reá bizzák magokat, az mint Cicero mondgya: *Non solum ipsa fortuna caeca est, sed etiam plerumq; efficit caecos, quos complexa est.*

Vak az Szerencse és minden meg vakít,
Valaki őtől várja elömnit.

Es mivel hogy így meg vakíttya az okos elmét, minden értelmes tanácskozáfokat is meg akadékoz és megbont az mint ísmét Cicero bizonyíttya mondván:

Vita Fortunâ non sapientiâ regitur.

Az Szerencse nélkülséges ugy meg vezet.

Hogy abban időmenire nem élét.

Nem valaé Saul világi böles és eszes Király, nem elég bölesen

bölcsen és ravasszon fogotté minden dőlghához David ellen! Azt mondgya főval: Ne légyen az én kezem ő ellen: Mindazonáltal az ő leányát Micholt néki adgya feleségül, hog őtet az megeythesse, és veszedelébé vihesse, és általa az Philistensok kezében efsék: és csak száz Philistensok Környülmertzés bőrét kéri tőle jegy ruhái átándékül. Mert azon igyekezett, ugymond az Irás, hogy azt az Philistensok kezébe eythesse. Hogy ez bándéka elő nem mehetet, gyakran akarta őtet dárjáival az falhoz fegezni. Hogy ezt sem viheti véghöz, meg parancsollya, hogy Davidot éyjel házánál vegyék környül és szorítsák meg, és ágyából akaria előhozatni hogy megölettesse. Hogy ez aránt is elfalad, egész életében mind utánna incselkedik leselkedik, és keménnyen keresteti az Izraélnek minden ezereiben. ő maga is utánna megyen erős hadi Seregével, valahol lappanganiérthetné. Gyakorta Davidot el is árulták Saulnak. De mind ez sem hadnált semmit, mivel Isten és az Szerencse nem volna véle.

Mely bölcsen, mely ebsen, mely okos ravaskodással fog Absolon minden ő dőlghához! Minden reggel az kapu előtt találratik, barátságosan *insinuallya* magát minden emberek kedvében, kiknek valami dőlgek vólt az Királynál, meg őleli az embereket és apolgattyá; így kereli az külcset az Királykodásra, még is főllyá az attyát az emberek előtt. Mehetnék csak én az Királykodásra, ugymond, bezzeg sokkal jobb előmeneteli lenne dőlgotoknak; és ilyenképpen ugyan hozza lopta az embereknek fiveket. Magához csatollya az alnok Achitophelt. Postákat küld főllyel egész Izraélbe, hogy midön az Trombita főc halyák

2 Sam. 13, v. 17

1. Sam. 19.

2. Sam. 22, v. 4.

17. 18.

Absolon.

1. Sam. 19.

hallyák, kében legyenek. Vgyan mégbe elő-is vísi az dolgot. De mind ez sem használ néki, mivel az Isten, s az Szerencse meg vonta kezét róle.

Nem elég ebesen, okossan, és serényen intezteé Achitophel is az ő dolgát, és egy tanácsa bándéka az másikat éri, mint kaphassa meg Davidot, és meg ölhesse. De mivel arra az Isten semmi Szerencsét nem adott néki, minden *praktikáinak* sültben kellett menni. 2. Sam. 17.

Azonképpen az Haman minden álnokságát *praktikáit* Haman próbálta, nagy bölcsen kezd dolgához, hogy az Mardochéust el vesthesse, de igen nagy hiba esett dolgában. Mardochéus

Nemde Scipio, Socrates, Plato, Seneca, Darius, Xerxes, Pompejus, Iulius Caesar, nem bölcs, értelmes emberek, és nem ebes vitézlő Fejedelmek voltaké? Kik az ő dolgaikat nagy gondviseeléssel forgatták, és mindenekert nagy bölcsen meg gondoltak, az mennyire emberi okossággal és ebességekkel értek, úgy rendeltek mindeneket, De mi haszna lött, midőn az Szerencse vélek nem tartotta.

Xerxes az Görögökkel való hadát bölcsen és értelmesen kezdi el; sok elzrendéig való késtülettel alkalmaztatya magát ahoz, oly nagy és jó késületű Seregeket gyűjt ösve az egész napkeleten, hogy soha egybér az mióta ez világ fen áll mezei táborra annyi nép nem vitetet, úgy hog az mint Herodotus írta, egész folyóvizeket meg ittanak. Vgyan ő maga Herodotus 7. könyvében, az Xerxes egész Seregeit, vizen és földön, az elől utói bágúldók kivül, az had után menő köznépnek csoportferegei kivül, bámlálván, ötven kétbér való ház ezertnek, nyolc

rom ezertnek, két háznak és húsz embernek tal

gybe
-van há-
-alca. A mine
az iel-

Exercitus.
Xerxes.
In Achaë, lib.

az jeles tudós ember az Gvielmus, Budæus-is Herodotus-
ból így hofta ki, és az Görögigéknek tulaydósága-is meg-
mutattya. Noha azért így kéhiterte és alkölmaztatta ma-
gát dolgához, és az Görögökhöz vizen földön nagy ha-
talommal fogott, de ugyan nem vólt vele az Szerencse,
hanem minden dolga és sándéka serarnivé lött.

Darius.

Az utólló Darius is valoban azon vólt, és semmit kísér-
telen nem hagyott abban, hogy mint legjobb késülettel
mehefsen hadával Alexander ellen. Az mint önnön ma-
ga jelenti, az vitézek elött tött *Oratio* jában. Az mi az én
kemélyemet illeti, Szerelmes vitézim, én az én rébemet
cselekedtem és meg cselekedem: Annyi erött hadi népet
hoztam öbve, mely mind az egész mezőt elborittya. Szám-
lálhatatlan Sereg lovakat, fegyvert, hadi ferkámát kéhitet-
tem, és köztök elöftottam. Hadi óltalomravalót, élést
abrákot proviantot, az mennyi binte elég és bükséges ez
ilyen nagy és hatalmas hadi Seregnék, megberzettem.
Erre és nagy bép egyenes mezőt, az mellyet lártok Tábor
helynek rendeltem, és minden ahhoz való bükséges dol-
gokra gondot viseltem.

Curtius lib. 4

De ez ö gondviselefe ö néki ugyan semmit nem segít-
hetett Alexander ellen, az kinék az Szerencse mindenütt
mellette vólt, kit az Isten is arra támasztot, hogy ö általa az
Perliai Monárhoiát el törölye, és annak kevélységét pom-
páskodását és felfuvalkodását megbüntesse.

Mivellhoggy azért az Szerencsének ennyi hatalma va-
gyon az emberi élethen, és az, az mit az emberek bölesen
elgondolnak és el rendelnek, gyakorta megbántya és
akadékozza, mint találthatatnók tehát valami bizonyos
és igaz az Szerencsében?

Es ha

Es ha mi az dólgot vólta képpen meg gondollyuk, mint örvendeztethetné ember magát oly igen az Szerencsével, holottermébeti berént mindenkoron igen álhatatlan és elmulandó, és femmi helyen álhatatofsan meg nem marad. Sokkal inkább kell azért az Szerencsén félni, hogy nem örvendezni. Mindenkoron annakokáért az bölcs és értelmes emberek, az kik a Szerencsének álhatatlan vólta tudgyák, és meg gondollyák, az nagy Szerencsében igen félelmefsek, és jövendő berencsétlenségtől félnek, az mely bizonyyal következik az nagy Szerencsére. Az gonof berencsében pedig bátor szívvel és vidámsággal vadnak, ugyanint kik az után ottan hamar jób berencsét remélhetnek.

Fortuna cum blanditur captatum advenit, et tum maxime metuenda, úgy mond, Boetius.

*Az Szerencse ha kedvét nyújtja néked,
Nem valónak, csak iettetésnek hidgyed,
örizd magad meri álnokul hálót vét,
Oitan reád fordít gonof Szerencsét.*

Sőt az mindennapi megtapaftalás, látás hallás bizonyítja, hogy az jó Szerencse nem csak nagy félelmet beréz az embereknek: hanem merő nyughatatlanságot, fáratságot, búit, bánatot, szív fáydalmat és sérelmet hoz: és hogy ninesenek nyavalyásb, és nyomorultab emberek, mint az kiknek minden dólgaikban vélek az Szerencse. Mert mivel az nem állandó Szerencse az ő termébeti szerint, egykor végre elfordul, azok pedig semmi Szerencsétlenséget, kereftet és nyomoruságot nem foktak: Az reálok jutot berencsétlenségnek sérelme fokkal nagyob lében nálók, hogy nem az előbbeni örömfök vólt. Mivel mind oly elmével vagyunk, hogy fokkal inkább kefergünk

azon az mit élvezünk, hogy nem mint ha azzal soha nem birtunk volna, mint amaz Poëta mondgya:

Quem res plus nimio delectavere secunda,

Mutata quatiunt.

Az kit gyönyörködött az jó Szerencse,

Bánattal rongállya, mert el két kenere.

Annakokáért midőn valakitől elfordul az Szerencse, az kinek egy ideig kedvesen hízeltedet; és azt komoron kezdi tekintelni, az kinek annakelőtte mosolygó orczát mutogatott, és azt letábigállya az kit elfelemlt vőlt; olyankor az bánat és keserűség sokkal nagyobb, hogy nem az előtt való öröm vőlt volna valaha. Es kívánharná akkor az ember, hogy bár ötlet az Szerencse soha úgy meg ne örvendeztette vőlna, az mint az bölcös Seneca-is mondgya:

Latiore relinquit, quos Fortuna nunquam respexit, quam quos deseruit.

Dolgok sokkal jobban vagyon azoknak,

Az kik jó Szerencsét soha nem láttak;

Hogy nem kiker az meg örvendezeteit,

Obán rájok nagy férelmet ereztet.

Boëtius-is ilyen értelemmel böl:

Mit becsüllöd ennyire az Szerencsét,

Ki bűntelen elfordul és hátat vete;

Mert az néked egyebet nem kéretek,

Hanem bűt, bánatot, keserűséget.

Mivel hogy tőled meg nem tartathatik,

Ha orczája tőled elfordítatik.

Mi lehetne lát egyéb az Szerencse,

Hanem jóvendő kinoknak követet.

Midőnazért ez igazán így vagyon, nem csuda hogy az emberek ily módnélkül sápolódnak, panaszkodnak és ily bűnyön sirtnak, jaygatnak; midőn Szerencsétlenség jő reájok. Mert az ő Szerencsésiekbé, az Szerencsétlenséget, az jó időben, az gonoszt meg nem gondolták, az mint őket

az Salamon praedikátora tanította: Az jó Szerencsének idején élly az jóval, és az gonosz napot is vedd jó neven. Cap. 7. v. 14

Igazán annakokáért az emberek fia, nem firattyák az raytok eset szerencsétlenséget, mert semmi uyság nem történik raytok; ez természet az szerencsének, és nem is cselekedik az különbben: hanem az önnön bolondságokat kell firatniok, hog az Szerencséhez annyira biztanak, és annak álhatatlanságához magokat nem kébitették, az melyet ha megeselekedtek volna, az szerencsétlenséget és nyomoruságot nagyob békeséses türéssel, és embereb módra megvifelhetnék, és nem félelmeskednének és nem bátortalankodnának az szerencsétlenségben. Mely sok jeles fő emberek, midön véletlen szerencsétlenség állot reáiook, felötte igen csökcent elmével vóltanak és bomorkodtanak, és az ő kerekttyekben nem is vigasztalhatták, és gyamolíthatták magokat? Láttjuk ezt amaz hires neves Romai fő Pólgár mesterben az Ciceróban, mely asszony emberül ír és jaygat: *O Volucrum Fortunam*, ugymond, *quam citò omnia ex laetitia et voluptate ad luctum et lacrymas recidunt!*

Cicero.

○ Szerencsének változandó dolga,
Hogy nem változik el cínatalansága,
Mely nagy véletlen és hirtelenséggel,
ő kedves járéki mint változnak el!
Minden öröm és gyönyörködés végre,
Változik hirtelen, keferülégre.

Ellenben pedig láttjuk azt is, hogy az Istennek Szentí, még az Kerekttyben is mely örvendetes elmével és bátorfi-vel legyenek, mely álhatatosok, és békeséses türe az nyomoruságokban, és im ezt mondgyák az S. Ióbval: Az Job. 1. v. 21. Vradta, és az Vrvötte el is. Aldot légyen az Vrnak neve. Ha az Vrnak kezéből az jót elvöttük, miért nem vennök a

Pál 4. v. 12

gonost-isjókedvel? Mert meg tanolták S. Páltól; hogy á miben vadnak azzal kellyen megelégedniek, tudnak meg aláztatni, tudnak fel magasztaltatni, tudnak bővelkedni, és tudnak ehezniis, sokkal bírni és nyomoruságot szenvedni.

Es mint támaszhat az Szerencse az embereknek szüvökbe igaz és valóságos örömet; holott az embert mindenféle bűnre, kevélységre, kényefségre, telehatáttyanak megutálására és egyéb vétkekre indítja? Mellyet az pogány Sallustius-is megvallot mondván: *Lasciviam siquidem amat Et superbiam res secunda.* Az jó szerencse berez kevélységet, nagyra vágyó biver, gyönyörüséget. Honnan az Isten mennyekben haragra indul, az lelki ísméret meg-njugalnitatik, és mindé büntetésre csapáfra ok adattatik.

Balthasar
Dan 5.

Midőn Balthasar az Babyloniai utolsó Monárcha, az szerencsére igen támaszkodnék, vendégeskedik éyjel nappal az ő Vdvari nemesséivel, Vraffony népeivel, csufolya-is az igaz Istent, előhozattya az ezüst és arany edényeket-is, mellyeket Nabugodonozor az ő atya az Ierusálemi templomból elprzdált, isik azokból az ő hatalmasival; és hogy mindenféle káronkodásokat üzne, az ő büntetése nékie egy falra író kéz által hirdettetik meg.

Gardag póc.
Luc. 12.

Amaz gazdag major ember, igen örvendez az ő gabonájának bőv termésén, és az ő földének gyümölcsös vóltán, nem adgya az dicsőséget az Vt Istennek, nem-is ad néki hálaikat az ő gazdag áldásért: hanem arról nagyon fámmvetése, hova takhassa azokat, az nagy sok jókat, és mint vigasztallya és örvendeztesse magát azokból. De midőn az az ő fámlálását sok ébtendőkre vetette vólna, azon éyjel elvételik tőle az ő lelke.

Hason-

Hasonlóképpen sokan egyebek, ugymint Crœsus, Alexander M. Pompejus, Cæsar, Sylla, az ő nagy szerencsés-iek által nagy kevelységre, negédségre, vakmerőségre, bátorokodásra és egyébféle vétkekre és bűnökre vetemed-
nek, a melyekre ottan hamar az büntetés-is elkövetkezet.

És miképpen hozhatna igazán az Szerencse bizonyos bódog életet, és igaz örömet, holott hinte ő magában is nem igaz, hanem csalárd, hamis, álhatatlan és változandó: és igen csudálatosképpen jádzik az emberek fiaival, hól tisztelet azokat, hól ismét legyalázza, ségyeniti. Mayd fele-
meli és visóntag megalázza. Gyakron nag' dicsőségre vísi, ottan ismét alátápigállja, és sokkal mélyebben leveri, hog' nem annakelőtte felmagasztalta vólt. Ha most kedves
femmel tekint, menten ismét komor és harag szemmel néz reád. Ad, s-meg elvebi, és csudásson cselekedik.

Vr isten de micsoda egyéb az nyavalyás szegény em-
ber, hanem csak *Fortuna ludibrium*, az Szerencsének já-
téka, az mellyel ő csak csufolkodik és nevetséget őz. Az
mint Sabellinus az P. Ventidiustól ír, *Quem Fortuna lusc-*
rit & luserit ad derisum usq; mortaliū. A mellyet ugymeg
játzodtatott, ugymond, az Szerencse, hogy senki eléggé
nem csudálhattya. Midőn még kicsiny gyermek vólna, az
anyja ölében kétfér vitetett mint egy fogoly az *Trium-*
phalis békér elött: annakutánna nagy szegény állapotban
mintegy lovás legénnek, vagy békervezetőnek úgy kellett
kenyerét keresni. Hogy pedig ismét az Szerencse hozzá
fordul, ez ilyen istálló tisztogató mocskos állapotból olly
jeles Vr emberré léfzen, hogy előbb *Cæsara* ak az Romai
Csásárnak követévé, ottan *Tribunus plebis*, végté osztán

Szerencsés-
nek játéka az
ember.

P. Ventidius
Gell. lib. 11.
Noct. Attic.
Malerius.
Cicero q.
Tul.
Plin. lib. 7. c.
43.

tisztartó és Romai Bíró lenne. De a Cæsarnak kimulása után esmét elfordul tőle az Szerencse, úgy hogy az város ellenségének kiáltatnék, el kell azért Romából szaladni. Nem soká az után, hog az Cæsarnak és az ő ellenséginek kétfelé vonyó pártosi meg békellenének: Nem csak az előbbeni méltóságra és dicsőségére jó visiba *Ventidius*; hanem legfőbb Püspök lében Romában, és végre Pólgár mefter: és úgy viseli magát hogy fő Hadi vezérré válahtatik, és az ő vitézi serénységével meggyőzte az népeket, kik az Naptámadati népek közzül egyedül borongatták az Romaiakat, tudniillik az Parthusokat. Es ő volt az első, az ki az Parthusokon vett győzedelem után Romában *triumfált*.

Pontifex
Summus

Ablabius,
PilaFortunae

Szinte illyen módó nevezi Eunapius is a Ablabius *Lusum Spili Fortuna*, az Szerencse játéki laptájának, mivel hogy alacson eredetből csudálatos Szerencse által nagy méltóságra és dicsőfégre emeltetett, de visontag gyalázatosan letabitatott. *Constant: Magnus* ötet oly nagy tífreségre emelte volt, hog ötet *Testamentum*ban (az mint *Volateranus* írja) az ő fia mellett, az egész Csásári Birodalomnak Igazgatóiává és Gondviselőiévé tenné. De midő az Szerencse fordulna, fámkivetésbe űzerik binte Bithyniáig. Az hová ottan hamar megöletésére küldetnek egynéhányan az Csásártól; Kik előbb az Csásártól nagy becsülettel néki adgyák az levelet, mellyet megolvastván igen örvendezett. Megbátorodik. Kérdi hogyha az Csásári bíbor palástot is elhozták vélek ő néki. Azok néki azt felelik, hogy nincsen semmi parancsolattyok; de az aytón kívül állanak és várakozóznak, kiknek meg vagyon parancsolva,

esolva, hogy az piros bibor ruhát reá adgyák: Ezek menten bé hivattatnak, kik nékie oly verefs bibor ruhát adnak, hogy mind az egész teste meg verefsedik, és darabonként vagdaltatik.

Igy nevezi *Valerius maximus* az Romai fő Pólgár mestert Mariust *Fortunæ luctationem*, az Szerencse hartzának és tusakodásának: Azért hogy ez az Szerencsének minden álhatatlansága és irégykedése ellen is mindenkoron bátorságos sivel vitéz módra fel emelkedett.

Mert előber ő nékie az Szerencse minden utát, módgyát az főb állapatra, méltóságra és dicsőségre elrekeztette, nem nézván azt, hogy oly nagy serénkedéssel volna rayta, mely véres veritékkel munkálkodnék hogy valamire mehetne. De valamelyfelé térült és fordult mindenüt héába esett törekedése. De midön az Szerencse fel kezdene serkenni, és ő reá kedves szemmel tekintene, ellenben ő néki minden ablakot, aytót oly bélelsen kinyitott, hogy ebből az mindenképpen megutált és megvetterett Mariusból, az jeles Marius lett, az ki mind az egész Asiát meghódoltatta, ugymond *Valerius max.* Ki az hatalmas *Iugurtha* Királyt meggyőzte, és az ő *Triumfáló* bekere előt haytotta. Az Német és *Cimbriai* hadi Seregcket elcörlötte. Melynek két győzedelmi jelenségi Romában most is látatnak, az ki hét ízben volt pólgár mester: Ki Romából elűzerett: de ottan hamar ismét haza hozatott: az ki *proscribált* atot, és számkivetésre *sententiáztatott*: de mindigárt visontag *proscribált* a és számkivetésbe üzte az ő ellenségit. *Quid huius conditione inconstantium*, ugymond az *Historicus*? Kinek volt valaha álhatatlanb, csudálatosb, és

Marius
Fortunæ luctationem
Oratione

Valerius Mar
lib. 6. cap. 122

válto-

változandó bűbájosai? Hogyha a nyavalyások, szegények és megutáltatottak közé fámláltatik, réhát bizonyára senki nem volt nálánál megvetettebb, és nyomorultabb: Ha pedig ember az igen jó bűbájosok között fámlálандgya, nyilván mindenkéül legbűbájosabbnak találhatik.

Oh mi csoda ez földön az embernek élete! Mint hanyattatnak idestova bűbájos az igaz bűbájosától az szegény nyavalyás Adámfiak! Miképpen az hajó az háborus tengeren, mely az nagy vízi haboktól idestova hanyattatik. Mayd igen elfeledkedik, ismét hirtelen lesuhad az tengeri mélységre. Vgy cselekedik az Szerencse-is: és így üzi játékát az szegény nyomorult emberekkel. Nagy dolgokra fel emeli azt, és viszont menten az földre hagyittya azt.

Alcibiades:

Ettől világos példánk vagyon az Alcibiadesben az Athenási jeles fő Fejedelemben: melynek csudálatos Szerencséséről *Plutarchus* bővségesen ír: de *Valerius Max.* egy summába foglalván mond: hogy ezt az embert az Szerencse és az Szerencsétlenség egymás között hasonkét-felé osztották. Az Szerencse ő néki nagy fő nemes eredeti Nemzetséget, bővséges gazdagságot, szép ábrázatot, természet: az Athenásbéli Pólgároknak hozzája nagy jókedvét és szeretetét, az főbséges méltóságot és dicsőséget, erőt, hatalmat, jeles jó *ingenium*ot, és nagy bölcseséget adott. A Szerencsétlenség ellenb, kárhoztatta, fámkivetésben űzte, javaitól megfosztotta, szegénységbe, Pólgárok gúldóságába és irigységébe, és végre keferő halálba hozta.

De mire hozunk ily fok pogány példákat elő? Az Istennek minden Szentei világ kezdetitől fogva, az csalárd bűbájos-

Szerencsének, álhatatlanságát és hamis fogását, ravaszáltnokságát eléggé vötték ebebe és megtapasztalták. De nem bíztak ők az Szerencséhez: hanem mindenkoron az Mindenható Vr Istennek kegyelmes gondviselésére, igazgatására, őrizésére, óltalmazására néztek: Az kinek akaratyanélkül, igen jól tudták azt, hogy ő raytok még csak egy leg kisebb dőlgoeska sem eshetik. Az mint Davidból: Az Psal. 91. v. 17? ki lakozik az felséges Istennek reytekében, és az hatalmas Istennek árnyékában nyugobik; azt mondgya az, az Vrnak: En óltalmam vagy, én erősségem, én Istenem, és te benned bizom.

De mindazon által ugyan meg kellett az Szerencsének csalárdságát éreznie, az mint ezokért felkiált s. Agoston: *Surgat nunc Adam, cum omnibus posteris, &c.* Kellyen fel az Adam minden ő utánna bülettekkel, és mondgyák meg mindnyáian és vallyák meg: Hogy ha valaha közülök élté oly, az ki oly Szerencsés lett volna, hogy ő néki mindenekben az ő hívének kívánsága szerint lett légyen dölga; és soha semmi Szerencsétlensége nem lett volna. Mert bizony az, az mint ő maga is mondgya az Istennek szentitől: *charissimus Deo, plenissimus flagellus*: Mennél Szerelmeseb keresztényen, annál nagyobb kereszt feiém. Mert az mint az Soltár mondgya: Csudálatosképpen vezérli az Vr az ő Szentit! Es többire mindenkor az Itéletnek az Vr házától kell elkezdetni.

Kicsoda nyert minden emberek közül nagyobb kegyelmet az Vr Istenből, ki volt nagyobb és az Isten házában hívségesb Mosesnél? Nem volté ő néki az Vrral barátságos *conversatioja*, és kedves egyfésége? és látta az Vrat bintől

H

bintre?

Moses

Num. 12. v. 7
2.

binre? Nem ő néki kellett volnaé azért mindeneknél leg-
 becerensésebb és vigasságosb embernek lenni az egész föld-
 dőn? De mit mond az Irás? Sokkal inkább lanyargatta-
 tott ő mindeneknél. Mert minekelőtte bültetett volna,
 immár halálra *sententiáztatott* az Faraó Királytól, egyéb
 Izraélita gyermekekkel egyetemben. Mihelt pedig ez vi-
 lágra bületik, az őnnön anyjától, ki őtett ez világra hozta
 az Nilus vizében vetették. Az Szörnyű *Crocodilas*oknak és
 halaknak ételül adatik. De az Faraó leányától Termuti-
 chistól megtaláltatik, felvéterik, annak fiává választatik, az
 Királyi udvarba uri módra neveltetik. Midőn felnőtt vól-
 na, és az ő jószágait elmérné. Hadi fő Vezérül választatik a
 Szerencsének ellen az kik *Ægyptumban* béüdték vólt.
 Ott ő nagy dicsőretet, hírt nevet nyert, hogy az Szerencse-
 neket elkergette, és tulaydon országokban-is igen szoron-
 gatta. Honnan ő bizonyos reménséget vőtt az Corona
 felől, és az Király *succesio* felől. De legottan, (az mint
 Iosephus és Sabellicus irák) megfordult az ő Szerencsé-
 je, és az ki azt alította hogy Királlyá lehessen; az egész or-
 ságból *proscribáltatik*, kámkivetterik; és ha el nem haladot
 vólta, oda let vólta élete.

Exod. 3. v. 2.

Iosephus lib.
2. cap. 1
Sabel. 1. 7.
cap. 5.

Sok ideig otrán idegen országban juhokat keller őriz-
 ni. Akkoron változik állapattya, midőn Isten őtet az ő Iz-
 raélita népének fő Hadi Vezérévé teszi, hogy az *Ægypto-*
mi bőlgsálatnak házából kihozna, és ő általa Faraó Királyt
 megbüntetné, az verős tengeren és az Pusztában sok csu-
 dákot tenne, és az ő Törvényét néki adná. Honnan ő
 mind az egész világon sokkal hiresb nevesbélt, hog nem
 mint az előt vólt.

Ihon mely csudálatosképpen bánik és jatzodozik az Szerencse, az Istennek meg engedéséből, még az Istennek fiaival is és nagy Szentivel. Sok több példakoe is hoz Sabellicus elő ugyan azon helyen a bizonytalan Berencsének csalárdságáról; Iacob Patriarcháról, Ióbról, Davidról, Ióáfról, *Gregorio Septimo, Sarra, Columnio, Iudovico Sfortia, Servio Tullio, Fustidio, Ventidio, Fulvio, Metello*. Mellyek mivel réb berint az f. Irásból, és az ő Historiájokból esmeretségelek; Más rébént az világi Historiákból megolvastathatnak, mi rövidségnek okáért itt elő nem hozzuk. Hanem csak egyet vagy kettőt említünk meg.

Ki lehet bentségesb Davidnál? Kivólt böleseb Salamonnál? Micsoda Királyok vóltanak ez földön az Isten-től több jókkal és gazdagságokkal megáldattatván, sellyeb tibteltevéen, és kiknek vólt jó hírek nevek méfseb teries-tetvéen? Mely Királyok vóltak vífontag ez földön több Kerestel nyomorgáfsal, lanyarusággal meglátogattatván az őnnön házoknál, udvaroknál, mint ezek? Nem igen sok jó napiai vóltak David Királynak ez földön. Egész élte tellyes vólt nyavalyával, nyomorusággal: mint az ő drága kép *Psalms* mutatják. Ifuságának idejét, az kergetésben és számkivetésben tölti el. Midőn az Királykodáfra mégyen, ellene támad az egész Izraél, Tíz nemzetségek, és Isboseterh az Saul fiát tészik Királlyá. Ezekkel hazáiban való hadat kellett neki viselni egész nyólcz esztendeiglen. Minekuránna az birodalmat kezéhez véfi; ellenetámadnak minden pogányok és mind az környékbéli Királyok. Az Philisteusok, az Moabiták, *Hadad Ezer*, az Syrusok Damascusból, az Edomiták, az Amalekiták, és Ammoni-

David.
Salamon.

David.

ták. Az ő tulajdon házánál indit az Vr Isten mindenféle szerencsétlenséget és vesélt. Ammon az David fia, megseplőséti Thamárt az ő mostoha hugát. Mellyért megöli őtett, az Thamar bátyya az Absolon, és kifút az orvágából. Midőn pedig az attyával alig békélet volna meg, küzi azt orvágából, megfertezteti fényes nappal az egész Izrael femei clőt az ő attyának ágyasit és a főny népeit. Egész hadi Sereggel mégyen az Attya ellen, fel akad az cserfa ágak közzé, és három dárdával veretik által az fűve, mint az bent Irás, Samuel könyvében különkülön helyeken bizonyittya. Mind ezek kefergették az David fűvét; mennyi bídalmat, csufoltatást szenvedett ő ez miat ellenségitől és barátitól? Hogy ez illyen nagy bentséges Proféta házánál is, illyen botránkoztatás, pártütés és vérontás inditattik. Mely miat meg szakadhatot volna az ő fűve, hogyha az Istennek kegyelmével és irgalmafságával nem vigasztalta volna magát.

Augustus.

David Király mellé állafsuk Augustus Császárt, az ki ennek Historiáiát olvasza, eléggé nem csudálkozhatik az Szerencsének csálárdságán, mellyet cselekedik az legfőbb femélyeivel is az egész emberi nemzetségnék. Az Szerencse és az szerencsétlenség egyaránt oktoztak ez Császárral is. Az birodalomnak igazgatásában igen szerencsés, házánál pedig mindeneknél legszerencsétlenb volt. Az szerencse őtet fővé tőtte, és a Romai Monáchiának, az egész világ birodalmának kezdőjévé, midőn alig volna hűb estendő. Nagy erős hadakat viselt, minden ellenségit meggyőzte, és békelséget berzet az egész világon. De azonközben az szerencsétlenség ezen az nagy és egyébként, szerencsés Monárká-

Az Szerencsében nincsen semmi bizonyos

106

nárchával is igen bélefs mostoha kézzel bánt, és az ő hatalmát ennek Császári testén, igen gyakorlotta, mellyet igen nehéz fogyatkozások és betegségek alávetett, magtalan házasfággal, leányával, annak gyermekeivel és egyéb nemzetivel bomorított. Honnét meg tetzik, hogy nincsen ez földön oly Izsentséges és felséges rend és állapot, az melyben az Szerencsétlenség nem regnálna, és az holott az család Szerencse az ő álnok csintalanságit ki ne mutatná, az mint az Poëta is megvallya.

*Ludit in humani divina potentia rebus,
Et certam praesens vix habet hora fidem.
Tu quod fac times, et qua tibi lata videntur,
Dum loqueri fieri tristia posse puta.*

Ovid. 4. de
Ponto.

Az emberek dőlésében ez világott,
Az Szerencsének sok járka vagyott,
Nincsen oly óra, nincs oly szempillantás,
Hogy ne láttamék tőle csalárdkodás.
Ótiákedgyél te is azért bűntelen,
Az Szerencse hogy ne egyfőn vesélybeni.

Látrjuk ezent *Iustinianus* ban, ezen nevé az nap ke-
lterre való Romai birodalomnak Constantinápolyban la-
kó második Császáran. Ezt egy *Leontius* nevű *Patricius*
megfogja, és az orrát elmertzeti, és Chersonába küldi ex-
iliumban, vagy bántkivetésben. Három elztendő mulva
Leontius t, *Tiberius* visont meg fogja, hasonlóképpen az ő
orrát is elmertzeti, és fogságba vetteti. Azonban *Tiberius*
bűvében gyanóság geried egy fő nemes *Vera*, *Philippicus*
Bardanius fra, mint ha ez az ő Coronátára vágyódnék. Ez
gyanóság annyira mégyen, hogy azt látrya almában *Tibe-
rius*, mint ha egy Saskaelyő repesne az *Philippicus* feien t
Elüzi annakokáért, és Chersonába küldi bántkivetésre *Iu-*

Iustinianus

Justinianushoz; *Justinianus*nak is halálára igyekeznek: ez pedig a Török Csabához *Chaganus*hoz folyomodik; ki néki felvéki ügyér, gondgyár, feleségül néki adgya hugát és viszont az előbbeni Csabárságában helyhezeti, megfogja és megöleti *Tiberiust*. *Justinianus* még az fogságban tálllya az ő ellenségét az *Leontiu*st, az ki az ő orrát elmetrztette, az mely fogságban ezt *Tiberius* vettette volt, és valóbá megállotta hobbuiát rajta. Midőn azért *Justinianus*, a mint az előt *Tiberius* félne az *Philippicus*tól, és őtet megakarná ölni. Es hadi népével Chersonára menne, az mely Chersona város *Philippicus*sal tartaná, megálllya az várost, és hogy nagy bátorsággal volna alatta: Kiűtnek az pölgárok *Philippicus*sal, megfutamtattják *Justinianus*st, elérik és megfogják az fiával egygüt, és egy bárdal mindkettőnek elütik az feieket. Es így az *Philippicus*, az *Tiberius* álm látásáferint, minden reménsége felött nagy véletlenül az elűzetett *exul*ból, ugyan Romai Csabárrá lésen. De ez ő Szerencsése sem tart fokáig. Mert elárultatik Athanáiusustól, és ki tolyatnak az hemei.

Metellus

Az *Metellus*nak hasonló példáiát adgyuk chez, az fen megemlített *Sabellicus*ból. Ez, Romában nagy tífességre emeltetett. Először egyyk volt az tizenöt férfiaknak, őstán az Lovas lereg hadnagyává válástatik, kétszer Romai Pölgármester. Először is ő hordozta véle az Elefántokat az *triumphus*ban. *Sabellicus* és *Plinius* mayd egyenlő főkkal emlik; hog ő benne az Szerencsének ez tiz tikkelyei voltanak, avagy tiz *ornamentum* és ékelségi, az melyekkel felkellyen annak ékesitetni, az ki voltaképpen Szerencsés pölgárnak akar hivattatni valamely fő városban. Az mint

Az mint tudniillik; Ió vitéz ember volt; ékeffen bőlő: Ió-Szerencsés: jeles dolgokat eselkedet hazáinak hátnára: Az legfőb tiszteket viselvén bőlgált: nagy értelmességnek ajándékival bírt: Tekinteres tanácsbéli Vr; jószágokkal gazdag, mellyekre tiszteféggel tett bért: Iól nevele gyermeki és örökösli: és az ő jószágos eselkedetiért, drága hire neve volt valamely dicséretes városban. De senki ne gondollya azért, hogy ezekkel ő néki semmi háborusága és nyavalyája nem lett volna. Az szerenese ő rayta-is megmutatta csalárd álnokságát; hogy végre meg vakulna, hogy az ő maga dicsőségét ne láthatná, és nem-is vehetné hátnát. Igazán ez az mit Ovidius mond:

*Passibus ambigua Fortuna volubilis errat,
Et manet in nullis certa tenaxq; loco.
Sed modo leta manet, vultus modo sumit acerbos,
Et tantum constans in levitate sua est.*
Gaudás az Szerencsének futkosása,
Sohul nincsen bizonyos megállása,
Ne hidgy néki, ha néked jó bint mutat,
Mert utánna Szerencsétlen leg lottat.

Senki azért az Szerencsének tündöklő szépsége által és édes mosolygása által magát el ne hadgya hitetni, Mert midőn az legfellyeb emelkedett, és legörvendetesbnek jelenti magát, jelen vagyon ottan az leomlás, és menten fekete gyáz ruhát buri nyakadra. Es az kit ő megakar csalni, nagy barátságos nyáiafságot tartazzal: az mint az pogány Pilius mondgya: *Quae facit magna gaudia nisi ex malis magnis, aut quae mala immensa, nisi ex ingentibus gaudiis.*

Az Szerencse bánatot az vigasztól,
Es nagy örömet berez az bánatból,
Es az Seneca-is imigyen ből:

Fortuna cum blanditur captatum advenit.

Ha az Szerencse inofolyog kedvedre,

Akkor álnok idrt veé veszedelmekre.

Amasit
Herodot. lib.

Melley igen jól értet az Aegyptomi Amasis Király, mert midőn ő látná hogy az *Polycrates*, az ki ő véle frigyét vetet volt, olyigen jó szerencsés volna, hogy valamit kezdene mindenben kedve érint való előmeneteli volna, kövere által megküldi neki az frigy levelet, és kivébi magát annak barátságából. Meg gondolyán azt hogy az olyan nagy jó Szerencsére, nem tokára hirtelenséggel való szerencsétlenség következék. Az mint meg is lett. Az melyben ő nem akart rébes lenni. Azért mondgya az fent Agoston: *Proffera huius mundi asperitatem habent veram, iucunditatem falsam, certum dolorem, incertam voluptatem.*

Az Szerencsére nagy szerencsétlenség,
örömei kövélkezik keferőtég.

II.

Hogy az nagy Szerencse sem hoz tellyes örömet.

Az mint hogy az Szerencse ő magában csalárd és hamis, azonképpen hamis és csalárd örömet és héába való remenséget berez és hoz: Szinte úgy ő magában nem tellyesleges, és tellyesleg nélkül való örömet, remenséget és nyugodalmat berez. Es csudálatosképpen cseréli, változtattya dőlgoiatr az embereknek egész életekben. Némelynek *patrocina*l egész életében, de gyalázatosan el hadgya azt vénségében, és végtére oly igen meg homorittya, az mely igen annakelőtte megörvendezettte volt, és valami jót egész életinek rendiben neki engedet, attól egyszer s mind hirtelenséggel megfo-

megfosztja. Másnak egész életében csak egy kedves örö- 2.
 mőcskér sem engedtet, de utólra nagy barátságosan tekint 3.
 arra. Némellyet, elév és utólban hanyargat, de életének 4.
 közepén meg örvendeztet. Ellenben nekiket életeknek 5.
 közepiben bomorit meg, és elsőben és utólban vélek ked-
 vesen lakozik. Némellyekkel semmi időt, rendet nem
 tart, hanem jádzik vélek, öröm és nyomoruság által, ve-
 bélyel jó állapattal, csuda komorkodással, mint az fenn
 meg irt példákból megláttuk. Némelykörtetzik az Isten- 6.
 nek, hogy valakit az Szerencse által az alacson állapotból,
 legfelsőb dicsőségre, felemelleyen: mint Mofest, Saul,
 Davidot, Estert, az Machabéusokat, Sfortiát, Villichiuft,
 Agathoclest és sámntalan sokakat. Vifontag lehangyigal az 7.
 Isten az Szerencsétlenség által nagy magals főrenden va-
 lókat, az legfelségesb dicsőséghől az legmélységesb nya-
 valyáfságra. Es *deposuit*, leveröt jádzik vélek, mint Hamán-
 nal, Vastival, Adonibetekkel, Croesusal, Henricus *quar-*
*tus*sal, és többekkel. Némelynek ittegyen, másnak meg 8.
 mas helyen vagon nagyobb öröme, Szerencsét.

I.

Kiket örvendeztetett meg az Szerencse elsőben,
 és végre megbomoritott.

Noha ilyenek soká találatnak minden historiák-
 bá, de mi kedves rövidségnek okáért, csak egné-
 hány kiváltképpen valókat számolunk elő, hogy
 mi ez ilyen példákból meg elmerhesük az Sze-
 rencsének tellyefségnélkül való vóltát.

Megemlitettük oda fel az Polycratest: Igen jó beren- Polycratés.

I

csés

csés ember volt ez egész életében, akar ő mit kezdet, cselekedet, akar ő mely csudállan és fokatlanul fogot-is akar-mihöz, de az kerencse ugyan mindenkoron hiveségesen és igen kedveségesen bánt ő véle. Minden hombéd-ságát meggyőzte hadaival, azoknak tartományit városit megvőtte, és ostanílmét megadta nékik. Midőn kérdenék, miért mivelné azt, azt felelte, hogy ő azzal ködönnetet nyerte, midőn valakiét elvonné, és ílmét vissza adná néki, fokkal inkább hogy nem mint ha semmit tőlök el nem venne, úgy jádzo az Szerencsével, mint ővéle az kerencse; de végre, hogy az esalárd Szerencse hátat kezd hozzá fordítani, oly gonosb ellenségévé válik, az mely igen őtet annak elderte kedvellette: és egybes-s-mind nagyobb lőtt az ő kerencsétlensége, hogy nem annakelőtte minden jó Szerencsét lehetett volna; és mayd mint az minden Szerencsének legmagasab tornyából, minden kerencsétlenségnek legmélységeseb örvényében nyakra főre tabíttya. *Orator* az Darius hadnagya nagy álnoksággal a mint meg halljuk, hozzája csallya, barátságosán fogadgya, de szörnyüségeseb *traffálly* és vendégli: mert meztelen vetkezteti, és egy magosb hegyen, minekutánna keményen és eléggé megkinozta, csigázta volna, egy kerebtre begezettette. Ott függőt mindenneknek csufolására, keményen süttötte nap-palaz hévség, hogy az kövér liria minden testén alá folyt, és így süttetett, égettetett elevenen. Ettzaka rettegteti őtet az fetétség, és az fok bórnyü éyjeli látás; miglen nagy kinlódással meg kell halni.

Hugolinusról és az ő nagy Szerencsétéről oda fel emlékeztünk, és azt is elő hoztuk, miesoda feleletti lett volt az ő ké-

az ő kérdésére, és az mi neki megjövendő teret volt, azt az kimenetel bizonyosnak mutatta. Az Szerencse ő neki egész életében híven szolgált, és ő is az Szerencsének: de végre csalárdságát ő rayra valóban meg mutattya. Az Gibellinufok, (mivel ő az Gveifufok pártján volna) Kiknek Hadnagyok *Rogerus* az Pifai Püspök volt, rá mennek, környül vették az ő házat, meg ostromlyák és megvették: Szeme előtt meg ölik egy fiát, és egy unokáit, kik az attyókat óltalmazták, és ő magát megfogják és egy Toronyba vetik két fiaival és három unokáival együt, erősen bészárják, és az külesot az Torony alatt folyó *Arnus* vízében vetik. Ott kellett nézni, hogy az ő szerelmes fiai és unokái, az önnön ölében, és ő maga is vélek együt éhel halna meg, és nagy kiáltással és jaygatással végeznék életüket. Ez lett kimeneteli az nagy Szerencsének.

Mely nagy méltóságra és dicsőségre emeltelégyn az Belisarius Szerencse az jeles fő főmélyt az *Belisariust* az ő dicséretes cselekedeti által, meg mondgya az *Historia*. Meg győzi az *Perfakat*, küzi az *Vandalufokat* *Africából* három hónap alatt. Megfogják azoknak Királyokat *Gilimerust*. *Triumphusban* és Győzedelmi pompában hordozza azt. *Olasorságból* kikergeti az *Gotufokat*, meg szabadittya kezekből *Romát*, megfogja *Vittigest* az ő Királyokat, és *triumphus*sal viszi *Constantinápolyban*. Mellyért dicséreti hirdettetik ez egész világon, és *Iustinianus Császárnál* oly igen kedves és becsületes, hogy neki tisztességére aranyakat veret, és egy felől az önnön Császári képét, más felől az *Belisariusét* ütteti azokra: ez felbe írással *Belisarius Romanorum Decus*, az az, *Belisarius a Romaiaknak ékessége,*

tibresége. Ez Szerenesés Belisariust ez vitézlő nagy fér-
fiat, és jeles fő Hadi vezért, oly igen elhadgya vénségében
oktán az Szerenese, hogy néki az Csásár mind két bemeit
kitolyattya, és elvébi minden javait, és oly nagy begénysé-
gre jutattya, hogy végre Constantinápolyban az S. Sofia
Temploma előtt köldülná kenyerét.

Ide tartoznak Iulius Cæsar, és Pompeius, mind ketten
jó Szerencsések, jeles bölcs és tudós Regnálók, kezdői és
fundálói az Romai Monarchiának. Kikről Plinius írta,
hogy ezek ketten mint hatalmas diadalmasok, ez egész vi-
lágot betöltötték hatalmas cselekedetekkel, de mindaz-
által ez ily felséges hatalmu Férfiak-is, ugyan fíralmason
és keservés jay bőval végezték életüket.

Iulius Cæsar.

Iulius Cæsar nagy vitézséges cselekedetivel az Nagy
Alexanderhez hasonlított. Mert három ház nemzetsé-
geket hódoltatott meg, és vert az Romai birodalom alá.
ötven évi ütközött meg mezei ellenséggel, Francia orszá-
ban tíz évtendeig hadakozott: és nyolcz ház várost vert-
meg ostrommal. ötféle *triumfált* Romában, meggyőzte a
Helvetiusokat, kik háromszor való ház ezer emberrel men-
tekelene; Száz ezernél többet fogott meg benne. Az
több Németeket, az kik nagy seregekkel tám adtanak elle-
ne, egynéhány ízben meggyőzte. Egyévi közzülök nyolcz-
van ezert vágott le, és Királyokat Ariovistust megfogta.
Máskor, hogy nagyobb erővel jöttek volna, negyven való
ház ezert vert meg. Midőn ők még egyet próbáltak vol-
na, *Vercingetorix* Kapitányok alatt, ismét meg verte ö-
ket, és hogy az Alexia városba, ugy mint ház nyolczvan e-
zeren faladtanak volna, megállotta őket. Akkor azok-
nak il-

nak ismét három száz ezeren jönnek segítségére. Midőn ez két felől való ellenségi seregekkel láttya magát mint erős két köfalokkal bézárlatni, nagy csudálatos lietséggel mind két részt megverte, és Királyokat is megfogta. De ha mi minden ő dőlgait elő akarnók bámlálni, sok idő kívánatnék arra. Nemde az Szerencse nem úgy lakotté vele egész életében mint édesfiával? De nem feleйти el természetit. Végezetre elhadgya őtet az Szerencse, úgy annyira, hogy Calsiustól és Brutustól, és egyéb *coniaratusok*tól 23. febekkel őlettetnék meg az Romai Tanácsházban.

Imé mely nyavalyás dolog ez világnak minden ő dicsősége! Ez Iulius Caesar, az Romai Monáchiát nagy munkával fáradsággal szerzette, mellyért tizenkétber való száz ezer embernek vérének ki ontotta, de még sem veheti ennek hábnát. Midőn az nyugtalanságot hogy már letenné, és nyugodalmasan akarna regnálni, és az ő elvifelt fáradságinak hábnát kívánná venni, legottan bőrnnyen megőlettetik.

Pompejus M. az mely méltán Nagy Pompejusnak Pompejus második Agamemnonnak és Herculefnek, és *Rex regum*, az Királyok Királynának hivattatott az őveitől, ki mayd az egész világot meghódoltatta, és az Romai birodalom alá vetötte. Az egész Africát Délre; olzán Európának nagy részét Ébakra, figélz Hispaniát Napenyébetre, az holott ő mint egy nyólez száz és hetven hat városokat vett meg. Végre földön vizen Naptámadatra, az kisebb és nagyob Afiát is elfoglalta. Nyólez száz és negyven hat hatókatt nyert: Harmintz egyber való száz ezer, és nyólezvan három száz ezer ellenséget vágott le és fogott meg. Ez nagy

Pompeius is az Szerencse végre, az előbbeni felemelésé ellen, oly igen meg is alázta, és kissehitőtte, hogy egy orában, midőn az Iulius Caesarra támadna, és az Regnálásért és orbánklásért véle tusakodnék, az *Pharsaticus Conflitu*ban, az ütközettel együtt dicsőségét is elvesztette. Es hogy az Aegyptomi Ptolomaeus Királyhoz akarna baladni, egy csólnakban, Achilla által, az Király parancsolattyaából árulóiul elűtetik az feje. Az teste az partron temtetik el, és egy Temetés jelentő Kő tétetik fel rá, ez irással: *HIC SIVS EST POMPEIVS MAGNVS*. Itt fekkik az nagy Pompeius. Ez Nagy Pompeiusról Iria Ovidius.

*Quid fuerat Magno maius? tamen ille rogavit,
Submissa fugiens voce clientis opam.*

*Cuiq; Viro totus terrarum paruit orbis,
Indignus effectus omnibus ipse magis.*

Ki volt Nagyob Pompeiusnál ez földön?
Még is mást kér hogy tarta könyördillyön.

Kinek ez egész világ mind engedett,
Végre minden szegénynél szegényeb lett.

Ezen Regestromba tartozik az Nagy Alexander is, kinek az Szerencse úgy kedveskedet, hogy tizenhat esztendőök alatt az egész világot birodalmában hayrya. De mihelt a Szerencse tőle él állá, az Istének meg engedéséből, egybers mind az egész Monárchát és az ő maga életét is elveszti.

Ide tartoznak, *Samson, Ionathan, Holofernes, Hannibal, Cicero, Demosthenes, Crasus, Carolus V. tam in morte humilis, quam in vita gloriosus*. Az mint róla ír Sabellicus, hog oly alacson alázatolságra jutott végre halálakor, az mely dicsőséges az előt volt életében. Sokan voltak ilyenek kinek historiáokat, példáiokat ide írni késő lenne.

Mindazáltal az *Saxo* Könyvéből, az *Daniai Regnerus* Királynak imez egy példáját nem léhen illetlen megemlitenünk. Ennek egész életében oly igen jó Szerencsésen volt dolga, hogy ő rayta soha semmi Berencsétlenség nem esnék, sem Berencsétie őtt meg nem bomorítaná. Ihu korában egész Norvegiát hatalmába vötte, két nagy Sárkányokat ölt meg, és elnyeriazza az igen szép Thorát, az *Sveciai Király* leányát. Meg győzte amaz erős vitéz *Haraldust*, és elkergette azt. Sorlust az *Sveciai Tyrannust* megölte, és így három országot hayt hatalmában. *Daniát*, *Sveciát*, és *Norvegiát*. De azzal még nem elégedik meg, hanem meg vési *Angliát*, *Scotiát*, és az *Orcades* szigeteket. Haddal indult az hatalmas győzhetetlen *Carolus M.* ellen is, *Naptamadatra* is el megyen, meg borongattya és elgyözi az *Görög országi* és *Hellesponti Királyokat*, és az ő birodalmát ez világon félyyel igen megszűre kiterjesztette. De az Berencse ki ő néki tellyes életében mindenkoron édeselt mosolygot, és minden bándekában véle lett, hirtelen elfordul tőle vénségének ideien: Midőn az *Angliai Helles Királytól*, kit előb el nyomorított volt, víkontag meg győzettetnék, és fogságban vettetnék, s az kígyóktól emésktetnék meg.

Hasonlóképpen az *Sylla*, ki magát nagy Szerencséséről Szerencsés *Syllának* nevezette, az férgektől emésktetet meg.

II.

Az Kiket az Szerencse elsőben meg bomorított
és végec obán meg örvendeztetett.

СУВНО.

SOkan vannak az olyanok-is, de mi rövidségnek okáért csak egyecskét hozzunk elő: tudniillik az Daniai *Sveno* Királyt; az melyre minket az sen meg nevezett *Danica* historia emlekeztet meg. Nagy kegyetlen *Tyrannus* volt ez *Sveno*, először az ő birodalmában. Az Atya jeles Istenféle Király volt, és az Keresztyn Hűtet ő vötte bé először, s ő vitte Dania országban. Annakokáért elkergeti őtett ez az ő fia. De ez ő Istenelenségéért valóban meg kellett néki lakolni. Mert annakutánna ostan semmi jó bereneséie, kedves nyugalma nem lett. Hadakozot az Pomeraniai hatalmas Iulin Város ellen, amely mostan nincsen ugyan. Ezek néki hadát meg verik, és ő magát egymás után háromszor fogják meg, és mindenkor annyi fartzért bocsát-tyák el, az menyi arannyat ő maga nyomot, és annyi ezüstét az menyit kétféle megnyomhatot. Először való fartzát az kincztartóházból fizeti meg: Másodszor el adgya az ő Vadas erdeiét, réreit és fántó földet, és ugy tette berét az pénznek. Harmadszor meg róiák magokat az tisztességes Ábbonynépek Daniában, és fartzal adgyák néki, az ő ékességeket, arany lántzokat, gyöndiket és drága köveiket, hog a Király kiváltatnék, az egész ország csak nem eladatot.

Nem tűrhetem hogy itt elő ne beszélljek egy esuda tréfás dólgot, az Crantziusból, mint fogattatot megez *Svenoc* Király háromszor az Iulin városbéliektől. Mind az két had az Danusoké es Iulinusoké haiókon voltak az tengeren egymás ellenében. Eyjel véfik efebken az Iulinusok vigyázói, hogy az Danusok strásás ör állói reggel-felé elnyugottak volna. Tanácskoznak azért mit kellyen csele-

Lib. 4. cap. 2.

22.

cselekedniek, hogy az ellenséghez nyulhassanak, és reájok üthessenek. El késbitetik egy bátor fővű vitéz legény, ki az Daniai nyelvet is jól tudná, bé hág ez egy kis hajóban mely arra jól el volt intézve. Ezen ő nagy halkan mégyen az Danusok Tengeri hadnagyához, tudván azt, hogy ott legyen az Király, azt tettei mint ha ő is az Király népe közzül való volna; és mint egy vigyázó Strásás: Hivja az Királt, volna valami titka, mellyet ő Felségének sietséggel akarna meg jelenteni, az mellyen felötte igen állana az dolog, az ellenségnek nagy kárára, avagy mindenestől fogva meg veretésére. Ez embernek bátorsága kivésen az Királyból minden félelmet. Előjö az Király az hajó palló deszkáira, amaz azon kéri hogy közel járullyon hozzá, hogy senki ne hallaná az mit akar mondani: midőn az Király az deszkán már félig ment, ez vitézlő nagy sietséggel és erővel meg ragadgya az Királyt vállánál fogva, és hozzáia voná a hajórskába: az többi sietséggel el tasittyák az hajórskát, és az Királyt el viszik az övéikhez. Az nagy rémülés miatt a Danusok előber nem tudnak csak fegyvert is kapni; semmit kiáltani sem mérnek. Legottan mind a két félnél nagy különböző kiáltás kezdetik. Imezek rikantnak nagy örömeiben. Amazok rikóltanak jaygatnak veszedelmeken. Az Iulinusok lassan lassan felvonnyák az vitorlákat, és az el fogot Királlyal jó fél mentében vigan elmennek. Hogy innen is az mint meg mondaték, ugy elfabadul; Sokkal nagyobb szerencsétlenségbe esik. Környül yéttetik az Sveciai Ericus Királytól, megveretik és az orkágból tellyességgel ki kergettetik. Szalad Norvegiába, segítséget kér az Olahus Királytól, a kit az ő Artya Haraldus

raldus állatot vólt fel. De attól csak megútáltatik és eszt-
foltatik. Onnan fút Angliába, holot az Edvardus Király
Kémnek alitrya, és meg hadgja hogy az orfágból kitibul-
lyon. Scotia fogadgya bé végtére, az hová legkevesb re-
ménsége vólt. Itt kezdi dólját forgalmatosán meggon-
dolni, hoanon fármaznék ő reáia mind ez a nag berencsét-
lenség: véki ehébe hogy az Keresztén Religionak megve-
tése és üldözése, és az ő jámbor attyának megutálása vól-
na oka minden ő veszedelmének. Magában fál azért, *pæ-
nitentiát* tart, megvallya bűneit és híve berint fánya, bán-
nya vétkeit: megtér azért és Kereszténné lében: Ottan
hamar ostán hogy Ericus meghalna, elmét feltalállya az
berencse, és hozzá jút örökös orfághoz: és az igaz Keresz-
tyéni Religion is béplántállya, *Poppo* Pispök segedelmével,
az mely kiváltképpen való *miraculum*val és csuda tétellel,
megtérítettette az egész népet, midőn ő az Oltár előtt az egész
népnek jelen léreben, azoknak kérésekre, egy tűzösen
meghevített izzó vas kebsyüt, minden megsejresnélkül az
kezére vonson.

Midőn honnyában nyugodalomra jutván megértette
vólna, hogy az Norvegiai Olahus Király, (az ki őtet hálá-
adatlantul, az mint említők, megvetette, esufolta vólt)
az Sveciai megholt Ericus Királynak özvegyét kívánná
házasfárful, hogy az által Svecia orfágot magához von-
hatná, az megemlitet *Sveno* akarván azon bőséjűt meg-
állani, és neki azon mértékkal meghizetni a rayta tótt *iniu-
ria*. *Sabornál* és válast azért kettőt az övéi közzül es küldi
őket Norvegiába, kik azt tetteknék, hogy őket a *Sveno* nag
méltatásnul kergette vólna el. Ezek pedig azért küldettek

oda,

odá, hogy az Syrithével való házasulást meg akadákoznák. Ezeket az Olahus elfogadgya, és jól tartya; kik azonban az Thirát az *Sveno* leányát minden alkotmányossággal erőssen dicsérik bépségétől és jóhágos cselekedetéről; és ezt addig üzik gyakorolják, hogy az Olahus Király az ő elméjét nem csak elfordítja a Sveciai övezegtől, hanem Követeket is küld *Sveno* Királyhoz Daniában, az ő leányának Thirának megkérérésére. *Sveno* nekje nagy *sferantiát* és reménséget bérez. Mikor azért annak Olahus hitelt adot volna; arrá beélik amazok ketten, hogy az Sveciai övezeg Syrithát, mint egy házaságnak okáért hozzá hivatná, de azonban csak megtréfálná. Másda elűt, és az Király kívánságára az ő maga háziából az Király háziába akar menni, egyik végénél az deűka az mellyen az egynehány leányival megyen, lebalasztatik, öldatik; és az Királyné az ő leányival az vízbe lortezannak, és az övéiktől csak alig vonyattathatnak ki. Mind ezeket *Sveno* mind amazok által cselekedte, *práűkálta*, hogy azt az házasulást megakadályozza, az mint meg is lön. Holott immártátná Olahus, hogy az Királyi övezeg az rayta tött *injuria*ért és böűbus gyalázatért hívet tőle elfordította volna; ő maga *Sveno* kéreti az övezegyet, és Svecia orűágot megnyeri azzal egyűt. Olahusnak is izenvén az ő leánya felől Thira felől való reménségét csak semmifé téfzi. Látván azért Olahus hogy kérték közzé üstetett, és az csalárdkodást megértette oly igen meg búful, és el haragűik, hogy minden ő erejét hatalmát felindítja *Sveno* ellen. De mind héában, mert az herencse immár az *Sveno* partyán vagyen. Megveri azért Olahust és megöleti, és így övévé

téli az egész Norvegia országot, az Sveciait és Daniát. Anglia országon is úgy meg állja bosszuiát, hog azt is az ő birókába hozza: Es így ostan dicséreteiften és Keresztényenül regnált jó nyugodalomban és csendességben, mind életinek végeiglen, úgy hogy mind Isten előtt, s mind az emberek től becsületben tartatot. Es minden Királyoknak dicséretes példát hagyot utána, hog abban mint egy Tükdörben jól megtekintéllyek magokat, hogy az Religio tüzze valamiképpen meg ne égessé az uyjokat: ha ugyan minden Szerencsétlenséget el akarnak kerülni, és jó békeségben és nyugodalomba akariák országokat birni. Mert még senkinek nem lett jó Szerencsés vége, valaki arra vágyódot hogy Christust, az ő igéiét és anyafent Egyházát rontsa és el töröllye.

III.

Kikkel ellenkedet az Szerencse elsőben és utóbban, Középkor pedig Kiket örveüdeztet meg?

Cyrus

Ről sokak között láttatos példánk vagy on az nagy hires neves, dicséretes Perziai Monarchában a Cyrusban. Ennek ifjúkorában kevés Szerencsése volt; mi helt sületett, az öreg Attyától Astyagestól a Medusok Királyától halálra *sententia*ztatot és kivettetett. Az annya emléjétől elszakztatik, és az erdőn a vadak elcséiben vetetik, Az erdőben pedig egy boppatos ebnek tejével tápiáltatik, és egy pabrutól neveltenik fel. Mi helt pedig len elárultatik és megelmentetik, menten kikell neki Media országból budosni, és Perziába vitetik.

De hogy

De hogy felkezd serkenni az ő Szerencsét és ötten elő
kezd keresni, úgy el indul dolga az mint Herodotus írja,
hogy semmi orfág, tartomány avagy nép ő néki ellene
nem álhata: valamelyfelé fordulna mindenütt merő Be-
rencse, *victoria* és győzedelem volna jelen, és valamely
orfágot igyekeznek megvenni, ő tőle az meg nem mene-
kedhetet. 13
Astyagestól az ő nagy atyától elvész az egész
Media orfágot, és az Persiai birodalom aláveti. Hadát
visi Labyinthusra, a Babyloniai avagy Assyriai utolsó Mo-
narchára, mely az Danielnél Balthasárnak mondatik; Labyinthus,
Balthasar.
megveszi Babelt, és eltörli az sok ideig tartot Assyriai
Monarchiát, és a Persiait fundálja és állattya, mint a Pro-
fítáknál régen meg volt jövendölve, kik ötten nevé- is ne-
vezték: Innen vagyon hogy az Szent Írásnak szerető-
je, és az igaz Religionak meg vallója volt legyen, az 13
mint azt ő Danieltől, kivel naponként való *conservatio*
völt, megtanulta és hiven eskébe vötte. De az Szerencse
ötten ismét elhadgya vénségében, midőn nem szükséges
hadat indit csak merő fősvénységből az Massageták ellen,
nem nézvén azt, hogy Crælus Lydiának néhai Királya,
néki titkos tanácsosa azt igen ellenzené. Ez imígyen bört
nékie, az mint Herodotus írja; Ha néked úgy tetszik hogy
halhatatlan vagy, és az te hadi néped- is halhatatlan, tehát
semmitte nem bükség néked az tanács; Ha pedig meg es- 13
méred halandó voltodat, és hogy az te néped- is az halan-
dó embereknek számaok közé tartozik; tehát meg tud-
gyad, hogy te az Szerencsének, az mely nem állandó, alá-
vetett vén vagy. De ezaránt megveti annak tanácsát, és
elmegyén, és midőn az Massagetákra jut, kiváltképpen va-

ló ravaszsággal él Croesus tanácsából. Mert mivel tudná
 azt hogy az a nép az bort és az erős italt nem szokta, az ő
 Táborában minden ábralokat drága érkekkel jó erős édes
 borokkal elkészítet, és így elhadgya az tábor, és vissza mé-
 gyen, mint ha az Massagetáktól való féltében szaladna.
 Mikor azért az Massagera Királyné Atsönnak, Tomyris-
 nek az Fia, az hadi Sereggel az Cyrus táborába mégyen,
 és azt elhagyattatván találja, nagy örömmel kezdnek en-
 ni, innya; megrévednek, és megtelepednek. Cyrus meg-
 fordul és őket mind levágja, és az Királyné fiát megfogja.
 Hogy ezt meg érti Tomyris, így izen az Cyrusnak; hogy
 noha az ő fiát megfogta, és az Massagéták hadi Seregének
 harmad részét elvesztette, megölte, nem fegyverrel és vité-
 zi karral, kézzel, hanem azzal az méreggel, az mellyel ő és
 az ő népe napoként magát meg ölteti, megveheti, és meg-
 bódítja; de ezt ő még elzokogná meg benyvedné, csak
 az ő fiát vissza adná, és isténeg vissza menne. Ha azt nem mi-
 velné, esküszik ő az ő Istenére az Fényes Napra, hogy holot
 Cyrus oly igen bömühozná az vért, rövid időn meg eny-
 hitibömüségát. Mely meg is lett, midőn ötet is hason-
 ló álnoksággal meggyőzőé. Mert az ütközetben azt tet-
 teti Tomyris, mint ha ő igen megsebesítetet volna; meg-
 futamodik azért kés akartva, az ő hadi népével. Cyrus u-
 tánnok nagy sietséggel egy szoros úton az magás hegy
 alatt; a mellyen ők az ő Seregeiket titkon eldötyve álatják,
 oly reménséggel, mint ha immár az győzedelem kezénél
 volna. Az midőn azért finte oda vitte az hova akarta, vis-
 sa térül, és az rőrdökbe hátul hagyot sereg elő rohan elfog-
 ja Cyrusnak vissza térésére való útát, és így környülvéte-
 vén,

vén, mind magát s. mind egész hadát megveri, úgy hogy az két száz ezer emberből csak egy fém marad, az ki ez veszedelemnek hitét vissza vitte volna. Cyrusnak fejét elesapták, és Tomyrifnek vitték, azt ő egy ember vértel töltötte borsákba dugja, ilyen főkat szólván: *Sanguinem sitiisti, sanguinem bibi.* Az ki mind Vért kómihozal, abban most eleget igyál. Így fordult el Szerencséje ennek az hatalmas, bölcs, tudós, és bódog Szerencsés Monarchának is, az ki annyi országokat és hatalmas népeket meggyőzött; imé egy abbonyiállattól egész erejével, hatalmával egygöc szörnyen leveretett és lesepültetett.

III.

Kiket örvendeztetet meg az Szerencse előfőt és
holker, Középhet pedig szomorgatott.

EZ ilyenek sem kevesen vadnak az historiákban, de mi csak egyet hozunk elő az 8. írásból, és ez világi históriából is egyet.

Iob, avagy Iobab, az Második Edomita Király melyről az *Genesis*-ben emlekezett nagyon, Kife'öl Ariflaus bizonyítja, hogy Esau fia lett légyen, elsőben igen jó Szerencsés volt, Istének áldásából, és legjamborságosb és főb ember volt az országban, és mind az egész kómifedságban. Megmutattya az ő históriája, hogy ő neki hét ezer juhái, három ezer Tevéi, öt száz igabarmái, öt száz bármári, sólgái, sólgáló leányi igaz elegen, hét fia, és három leányi voltanak. De ezeket ő tölle az Istennek megengedéséből az Szerencse egy nap mind elvötte, és úgy megfofotta mezetelenitötte, hogy ő neki az ő annyi, javaiból, jöbági-

Iob 1.
Gen 36.

Augustin
Amorati

Iob. 1. v. 6.
& seq.

17

jóágából semmit meg nem tathatna; annakelőtte az ő testében fekélyekkel, kelisekkel, várákkal úgy megfogdoltatott, hogy csupán mezitelenül ülne az hamuba, és az ő nyavalyáit, nyomoruságát, és javainak gyermekinek véstét litárná, és cseréppel vakargatná le az ő testéről az rutságot gönyetséget; úgy hogy az leggazdagb és legbecsületesb jóból, egy órában legbégényeb és nyavalyásosb ember löt legyen. De az mely hirtelenséggel ő leest, meg oly hamarsággal az Isten, a mint hogy ő minden bizodalmát csak ő benne helyhezette, és az Vr kezéből az keresetet, nagy békekséges türéssel felvette, őtet felségítötte: és őtet javaival és gyermekeivel gazdagbá tötte hogy nem az elötvölt, és annakelőtte ő neki hofbu és nyugodalmas életet engedet, hogy gyermekinek gyermekeit is láthatná, és még az után ház negyven ebteendőig élne.

Az Cyrusról imént bé hozot Historiában, emlekezetet tettünk Cræsusról is, az Lydiai hatalmas Királyról, ki elsőben, jóbággal tisztességgel és dicsőséggel oly igen nevedet, öregbedet, hogy magácz földön legberencsésb és búdogbságosb embernek tartaná. Vgy meg vakította völt ez Királyt az Szerencse, az ő dicsőségében. Azért is murogatta Solonnak az kincseit, és dicsőségét, hogy attól mindé embereknél ez földön búdogbságosb nak itiltettetének és hirdettetének. Kevélységéből, ellenségül támad Cyrusra, midön látná hog ez igen nevedednék, és az Mediaiak orfágát az Persak alá hozta. De meg győzeték tőle, hadi népét megveré, magát megfogá, és tizenkét nemes gyermekekkel együt egy rakás fára tétettefel, hogy meg

égettel-

égettefse. Meg esméri ott ostant, hogy ő ez földön mindennél boldogtalamb ember legyen, ki annakelőtte azt alitotta hogy nálánál boldogságosb ember ne lehessen. Ottogyon meg emlekezet Solonról is, ki néki megmondta, Hogy csak egy ember sem mondathatnék és nem irilthetnék boldogságosnak életének vége előtt; mivel senki nem tudhattya, mi eshetik rayra kimulása előtt. Midőn azért az rakás fán volna, kiált felbóval: O Solon, Solon! Mellyet midőn Cyrus Király meghallana, megakarja tudni, micsoda esméretlen lsten volna az, az melyhöz Croesus az ő halálának utolsó veszedelmében kiáltana. Croesus pedig veszteg halgat. Hogy másodszor is kérdeznék ki volna az à Solon. Azt mondgya hogy az volna, az kit én kívánnék, hogy minden Királyok és kegyetlen Tyrannusok halgarnának és követnének. Hogy Cyrus ez bót sem érthetné eléggé meg, másodszor is mondattya véle; hogy megtudhassa ki légyen az à Solon. Akkoron meg bebelli Croesus Cyrusnak mind az egész dólgot és tellyes historiát: Mint tartotta ő legboldogságosb embernek magát, miut hivatta hozzá Solont Athenásból: néki minden kincsét dicsőségét megmutatta, reménlvén azt, hogy őtet az is ez földön mindennél boldogságosb embernek itilye, és egész világra kikiálcsa: és Solon bölcsen mit felelt légyen ő néki. ő pedig annak mondását mely bolondul vötte, és meg csufolta. Mostan pedig igen fejénelnek az mit nem akart hinni. Hogy azért most igen bánná, ugy gondolta meg Solont, és az ő mondását nagfűbéli foháskodással. Midőn ez bölcs befédet Cyrus hallaná, meg gondollya ő is az csalárd Szerencsének álhatatlanságát,

meggondollya azt-is hogy ő-is csak ember, és minden Szerencsétlenségnek aláia volna vettervén; és az mi most Cræfuson esett, noha az-is nagy Király volt mint ő, más-tól szinte azon eshetnék ő rayta-is. Megbánván azért Cræfusus meg égettetése felől való bándékát, levétezi az rakás-fáról, és hozzáia viteti. Noha az fa immár meggyuytatott volt és igen égett, ugy hogy az tűznek megölthetására semmi segítséget nem reménlenének: Véletlen nagy zápor eső indul és megölyya az tüzer. Ekképpen szabadul meg Cræfusus az halálnak jelen való védelméből, és életének hátra maradott idejét Cyrus udvarában esendész nyugodalomban és jó békeségben minden szorgalmas munkás fáratáságnélkül töltötte el, és az ő nagy értelmességéért és berencsés bölcs tanácsadásiért Cyrusnál nagy tisztességben és becsületben tartatott. Ez ilyen álhatalanságát az tellyességtelen Szerencsének jól meg kellene gondolniok minden embereknek; kiváltképpen az kik nagy tisztességre emeltettenek, és ez idő berint való jókkal az Istentől gazdagon megáldattanak, és nagy Vrak körül vagy on forgálok, ez ilyeneknek mondom, hogy jól meg kellene gondolniok az Szerencse változandó voltát, hogy attól meg ne vakitatónának, és ahoz semmit ne bíznának, ha szinte magát kedvesnek és barátságosnak tette né-is, és ráiok mosolyodnék-is. Nem kell neki hinni, mert egy szempillantásban megfordulhat. Igazán int azért a Cato:

*Si fueris felix, que sunt adversa caveto,
Non uno cursu respondent ultima primis.*

Hogy ha az Szerencséd mosolyodik,
Ne higgy neki, mert hirtelen változik.

Visszontag midőn néked az Szerencse valamikor vagy mindékor háttat vét, és hozzád semmi jó kedvet nem mutat, igen jól vagyon dőlögöd, és nagy veszedelemtől vagy bátorságos. Ne kételkedgyél azért és ne törődgyél. Ez az ő szokása, természetű, egyébbel sem bánik külömben. Veled sem kezd semmi uyságot. Másképpen kellene magát te hozzád alkalmaztatni, hogy nem minden egyéb emberekhez, és az mint ő néki szokása? hogy ha azt mivelné nem lehetne Szerencse és annak sem neveztetetnék.

Ha néked az Isten ez földön jó Szerencsét, házat, jószágot, feleséget, gyermekeket, pénzt és egyéb marhát, tisztességes táplálásodra valót, és jó barátokat engedet; ezek mind ez világ javai, az Szerencsének mind alázia vadnak vettetyén, és néked nem adattanak sajátul: Ha te töled mind ezek, Isten akarattyaából, elvételnek. Semmi nem vétetik oly el az mi tiéd és sajátod volna. Mert mind a Szerencséié. Ez az ő csudás természetű berint, az Istennek reá erebítéséből, csak jádzik az emberekkel. Mezeitelen és semmivel jöttél ez világra, mezeitelenül kel ki menned is, és mind az világnak kel hadnod az mi övé, és ő hozzá tartozik. Az mi valakire tartozik, azt ő minden igazsággal meg kívánhattya, ugy az Szerencse is.

Midőn valamely drága kö áros, egy drága kövel és gyöngyelékefitetett gyűrőt egy ideig kölcsön engedne és oda adna, hog' ideiglen magadat vele örvendeztetnéd; ő pedig ostán azt töled ismét megkérné, felettéb' törödnélé azon? Avagy kedvetlenkednélé azért és haragudnálé ő reá: avagy perlenél ő véle érte, hogy az övét vissza kéri. Sokkal inkább köszönnöd kellene néki; hogy egy ideiglen éltél az övével,

vével, és magadat azzal gyönyörködtetted.

Miért böknel mindgyárt szembe Istennel, mit haragudnál azért reá, hogy valamely szerencsétlenség által tőled azt elvébi, az mit az szerencse által te néked adot, és soha az néked sajátod nem vólt, hanem csak ideig vólt engedve; és csak gondviselővé és Sáfárrá tőtt téged rajtal Sőtinkáb az s. Iobbal azt kellene mondanod: *Dominus dedit, Dominus abstulit*. Az Vradta, az Vrvötte el is, Legyen áldot az Vrnak neve: Talám te sem oly híven Sáfarkodtál véle az Vrnak kívánsága szerint? Avagy efféle idő berint valók bántságodra lettek vólna az örökké valókban.

Annakokáért úgy kébitse ember magát ez dologhoz, hogy az Szerencsében, ha midőn az mindenűnnen ugyan reánk tódul is, és binte kívánságunk szerint vagy on dól-gunk, ne kevélykedgyünk, se bátorságba ne merüllyünk; azonképpen ellenbe ne féltelmeskedgyünk és ne hadgyuk el magunkat, az Szerencsétlenségben, midőn nincsen dól-gunk az mi kívánságunk szerint.

Si Fortunam aut caveto tolli

Si Fortunam aut caveto mergi.

Fel ne suvaskodgyál jó Szerencsédben,

Meg se rémülj Szerencsétlenségédben.

Seneca-is ilyen ből:

Nemo confidat nimium secundis;

Nemo desperet meliora lapsis.

Szerencsédnek ne bidgy sokat;

Mert ő téged megjárzottat,

Ha veszedelemben estél,

Kétségben ugyan ne estél.

Rebus angustis animosus atq;

Fortis appare; Sapienter idem

Contrahes vento nimium secundo

Turgida vela.

Ha Szerencséd rajtad, va'aminek akarrad, oly kedvesen tündöklék,
ő hozzá ne bizzál, fel se fuvalkodgyál, mert hirtelen változik.
Ha ellened támad, bátoriasad magad, mint erőls szűhöz illik,

III.

Hogy az nagy Szerencse sem berez semmi ál-
landó örömet és boldogságot.

AZ miképpen hogy az Szerencse magában csak
lárda és hamis; semmi igaz és tellyes örömet és
boldog életet nem tülhet és nem berezhet: a-
zonképpen mivel hogy ő maga álhatatlan és
változandó, semmi állandó és megmaradandó örömet és
boldog életet nem hozhat.

Az Szerencsét többire mindenkor egy gömbölyű te-
kére állatván írják ki, két kiterieket barnyaival, álhatatlan
és hamar eltepülő vóltát jelentvén: hogy ő oly csodála-
tosan forog, gördöl mint az teke vagy golyóbis: az mely-
nek felsősége mayd alól, az alsó megént fellyül vagy ólda-
lollag láttatik.

Az mint imez verfek-is mutattyák:

Præcipitem movent illa rotant, motusq; laborum

Nulla quies claudit, nec sistunt otia motum

Hos præmit, hos elevat, hos dejicit, erigit illos:

Cogit & in varios homines descendere casus.

Az Szerencse áll kerek golyóbisön,

Az mely forog nem áll meg bizonyoson.

Az golyóbis gördöl és fut sebessen,

Nem áll meg az Szerencse is egy helyen.

Az mi feon vólt, sümde alá liratik,

Az Szerencse is öröként változik.

Imezi lenyomja, s' amazi l.lemeli,
Maghi az Szerencse így elmérettí.

Sesoftris

Annakokáért midőn *Sesoftris* az Aegyptumi Király, egyben négy Királyt fogatott volna békérébe, és azokkal vonyattná magát; és az békér vonó Királyoknak egyik gyakran hátra tekintene az kerékre, meg akaria tudni *Sesoftris*, miért nézne oly gyakorta az kerékre! talám azon fél hogy az kerék nem mégyen utánna. Nem azért úgy mond, az Rab Király, hanem azt nézem hogy az kerék oly gyakorta fordul; az alsó rébe majd fellyül, és az felső meghalól fordul: és az Szerencsének álhatatlanságáról gondolkodom, és az embereknek minden ő dólgain csudálkozom, mely igen hamar elfordulhatnak és elváltozhatnak. En-is hatalmas Király valék mint te, de imé az Szerencse hová fordíta, hogy szekeret kellyen vonnom mint az baromnak. Ez böles beszéd bívében hat *Sesoftris*-nek, és meggondollya az Szerencsének nem állandó vóltát, és mivel nem tudga mi eshetik még ő rayta-is, és mire juthatna még életében; meg szabadittya ez Királyokat ez bőlglát alól, felvébi őket békérére, és annakutánna tibbeségben tartotta.

Porus

Illyen feleletet adót vólt *Porus*-is, az Indiai nagy Király, az Nagy Sandornak, midőn fogva eleibe vitetnék, és Sandortól kérdernék: Mit alítana azért, és mit érdeMLENE, hogy ő véle cselekednék. Azt feleli: *Quod hic dies tibi suadet, quò expertus es, quàm caduca felicitas esset*: Arra meg tanított tégedet ez máinap, mellyen az én példamból látod és megtanulhatod, mely álhatatlan légyen a Szerencse.

Xerxes

Szinte ezent jutatta észében *Artabánus*-is az ő rokonának *Xerxes*-nek, midőn véle egy nagy magafs hegyen ál-

lana, hogy az öízvegyült nagy hadi Sereg népet néznéie; mellyen előőr Xerxes igen megörvédezet, és magát Szerencsésnek és bődognak alította, hogy ő ily nagy meggyőzhetetlen hadi néper földön vizen vinne, vezérlene: de ottan hamar az után keservesen kezdet firni. Elméiének ily hirtelen változásán csudálkozik Artabanus, és ennek okát kívánnyá tudni. Megfelel az Király: Ne kellyené fivem kerint örvendeznem azon, hogy én ily hatalmas, jeles nagy fokságu népet látok együt, viszontag hogy ez gondolat ötlék belém, mely rövid és nem állandó legyen ez élet, és hogy ez nép ez előt ház efitendövel nem vólt, és ház efitendövel ez után nem léfzen, mint tarthatnám magamat meg az sírástól? Mond arra Artabanus: Kegyelmes Vram Király, ez nem illetlenül mondatik, és igen igaz: de nyilván valóság az is, hogy az emberen gyakorta oly dolog esik, az mely keservesb az halálnál. Es noha rövid ez életnek ideie, de ugyan még finesen lenki oly jó Szerencsés, az kinek gyakorta ugy ne esnek dólga, hogy örömeshen akarna meg halni hogy nem élni, *Éc.* Oh mely fokban vadnak ez mái napon is jó Artabane, a kik vedled tartják ezaráot, a kik réged bizonyára nem hadnak hazugságban. Mert mi hallatik gyakrabban az emberek fiaitól, hanem hogy gyakorta kívánnák halálokat, ebben az igen rövid, és annélkül is hamar elfitő életben!

Hasonló tanuságot ad az böles Democritus Darius Király eleiében: Midön felesége meg hólt vólna, és azt alitaná hogy ez *Philosophus* azt feltámaszthatnáia, az ő mesterségével. Ezt az *Philosophus* az Királytól meg nem tagadgya, hanem okofsággal akaria eleit venni. Azt kívánnyá

Artabanus fent
tontia meioris
rali illat.

Democritus

13

nya a-

nya azért az Királytól, hogy ha ugyan azt akarja hogy az ő felesége az halálból feltámadgyon, tehát azzal cselekedgye ezt: Kerestessen az ő országában három ifjú embereket, mellyek immár életeknek harmincz esztendeit élék, és azokon írta meg minden nyomorúság nem tört egébb életekben; azoknak nevekét írta egy czédulára, és azt tegye az megholt Királyné ábszornynak mellére, és úgy ísmét meglevenedik. Mert jól tudta, hogy a mely igen lehetetlen, az megholt Királynét az *Philosophiai* mesterséggel megleveníteni: oly igen lehetetlen volna az Királynak, három harmincz esztendő legényekre kért tenni, az mellyeken az Szerencse az ő álnok csalárdkodását meg nem mutatta volna.

Syrac. 49.
V. 42.

Méltán *exclami*álhat és kiáldogalhat azért az bölcSyrac, és ez életnek nyavalyáságán valóban *lament*álhat; Nagy nyomorúság rendeltetett minden embernek, és nehéz iga vetterett az Adam fiaira annyok méhétől fogva, mind a napig, mellyen az mindeneknek annyához a földbe megtérnek. Az ő gondolatoknak, és hívőknek féltelmének forgalmatos várása, tudniillik az halálnak várása, egyaránt az dicsőségnek fekéiben ülőnek, és az alázatofon az földre és hamuba levettetteknek, egyaránt verős bárfont és koronát viselőnek, és az nyerslenben, és czondorába öltözötnék. Busulás, irigység, felháborodás, &c. És az egébbent Irás rakva efféle panaszkodással az embernek hiába valóságos életén, mellyeket nem bűkség, és unalmas is volna ide mind béhozni.

Mind ezekből azért az mellyek ekkédig előhozattanak, igen könnyen megláthattuk, mely nyomorult és vakult

vakult emberek legyenek azok, az kik az hamis, csalárd, tétovázó, tellyeségtelen és álhatatlan Szerencsére biz-
 zák magokat: és azt alittyák, hogy mivel nekik az Szeren-
 cse oly kedvekre jár, nem lehetne immár ő nekik semmi
 hiúságok, és már által mentek ők minden veszedelmen. Ez
 illyenek mind, csak az zavaros fővenyen éppitenek.

Ellenben pedig ezekből arra-is megemlekeztetik az
 ember, hogy senki felöttéb meg se ijedgyen és rémüllyön,
 hogyha háttal fordul-is hozzánk az Szerencse, az mint az
 bölcs Seneca-is szól: *Nunquam ego Fortunæ credidi, &c.*
 Soha nem adtam én hitelt az Szerencsének. Mert midőn
 reám mosolyodot, és velem lakot, pénzel, jóbággal, üf-
 tefséggel, *gratiával* látogatott és egyebeket rakással hor-
 dott, mind azokat én csak úgy vöttem, és oly helyre raktá
 le, az honnan minden bánatom somoruságon nélkül el-
 vihetn és elragadhatna. Nagy közben vetést csináltam én
 ő közötté és én közöttem. Añakokáért mikor nekem csa-
 lárdálnokságot akarnam mutatni, és tőlem valamit elakarna
 fordítani; ugyan semmit nem vött én tőlem el. Az Szeren-
 cse tlenség nem somoríthat meg senkit, el sem vesztet,
 ronthat, az mellyet az elöt az szerencse meg nem csalt. Az
 Szerencse féli az bátorságosokat, és rettentí az félénk el-
 méiűeket. Elprédálhattya az jóbágokat, az álhatatos em-
 bereknek elméiket nem mozdíthatya meg. Icles jó és
 bölcsen szól ez pogány, de sokkal jelesebben az sentszó.
 Ez midőn minden ő jóbágát elvesztette volna, az csalárd
 szerencse nem veheti el az ő hívének Isténben való bizodal-
 mát. Elprédállya az ő jóvait és gyermekeit. Iób pedig
 azt mondgya: *Dominus dedit*: az Vr adta, az Vr vette el.

13

Seneca

13

166

Légyen áldot az Vrnak neve. Az Sátán ő néki tulaydon testéhez nyul: kelevényekkel és fekélyekkel veré meg őter. Ióbnak szive ugy meg áll mint az erős köfal. *Etiamsi me occiderit Dominum.* Ha binte megölelend-is engemet az Vr, de még-is ő benneremének. Tudom hogy él az én megváltóm, és feltámaszt engemet az útolsó napon, *Éc.*

Noha azért jószágunknak, tisztességünknek és dicsőségünknek, feleségünknek, gyermekünknek elvehetőse a testnek igen nehezen esik és igen fáy. Es az hirtelen való változás, gazdagságból szegénységre, az örömből siralomra, az tisztességből gyalázatra jutás nem lélzen bűnek fáydalma, és szerelmenélkül: mindazáltal ha magunkat jól meg gondoljuk, és a Szerencsének természetét és tulaydonosságát, és az ő javainak mi voltát jól megnézellyük hányuk vettyük, bizonyára igen kevés okaink lésnek az szerencsétlenségen való törődésre és kesergésre: az mint szinte az Szerencsében való nagy örvendezésre: Sőt nagyobb okaink vadnak az Szerencsétlenségen való örömrre és az Szerencsében való bánatra. Miképpen lehetne az, mondhatnád? Imigyen. Nem bőlök én most veled az b. Irásból, az mely erre bövségellen tanit minket; hanem csak az okoságból, és az Szerencsének imént béhozot megírásából, és annak álhatatlanságának megmutatásából. Mert holot az oly család hamils és álhatatlan, mi lehet néked egyéb az Szerencsének jelen léte, hanem előfűtó postáia az Szerencsétlenségnek! Es hogy olly bizonynyal mint hogy az Szerencse most jelen vagyon, és reád mindenünnen mosolyog és pedig annál nagyobb az szerencsétlenség, mennél nagyobb volt az előbbi jó szerencse.

Vizfontag ugyan azon Szerencse áthatatlanságának *fundamentum*ából. Midőn az hozzád háttal fordul, és minden felől téged kedvetlenül tekintél, mi lehetne az egyéb, hanem jelensége az bátorságnak, hogy te immár menetséges vagy minden ő csalárd álnokoskodása ellen, az melyet immár nem gyakorolhat rajtad, mivelhogy immár eltávozott tőled. Kinek ninkellene azért bánkodni, a kinek valamely vérfomiáhozó kegyetlen *Tyrannus* alatt bűkség volna élni, az ki őtet noha kedvesfen tekintené és nékie jó bót adna, de valósággal életének és minden előmenetelinek veszedelmére ígkeznék? Ki nem örülné azt, hogy ha az à *Tyrannus* valamely más országba menne, és attól ő megmenekednék? Annakokáért az ki bátorságos életet akar élni, távoztassa és fussa az Szerencsét, valahol és valamint tőle lehet: az melyben bórnyen elvesznek valakik reménségeket ő benne helyheztetik. Es valamidőn jól vagyon dólgod, meg gondold olyankor, hogy is még gonóbul lehet állapotod, ugymond az bölcs Syrac: és ha midőn gonóbul vagyon dólgod, ismég jóra fordulhat állapotod.

Mindeneknek elötte pedig meg kel azt tudnod, hogy te rajtad semmi nem eshetik az Istennek kegyelmes akaratyanélkül, és az ő kiváltképpen való elévé ellátása és felséges menyeyi és bölcs tanácsanélkül, ezeknélkül mondom, hogy sem Szerencse, sem szerencsétlenség nem fálhat tereád. Ennek okai ez életben el lehetnek reytettetvén: igazságtalanok és nekünk ártalmasok nem lehetnek. Mert csudálatosképpen hordozza és vezérli ő az övéit, és többire mindenkor annyira jutattya őket, hogy azok ez

földön legnagyobbaságosb ferencsételb, és megvetetteb emberek legyenek, az kik ő néki legferencseseb fia. Es ellenben azokat legferencses dicsőfégesbökké és tiszteletesbökké hadga lenni, nagy örömben vigaságban élteri é világban, à kiket tud, hogy az önnön hitelenségek által ördögökké lésnek végtére, és méltán legnagyobbaságosboknak kellene lenniök. Tudgyuk azt mindazonáltal, hog à misericordinknek hátsálai is mind megvadnak bámlátván, és azok között, csak egy sem esherik el, az mi Istenünk akaratyanélkül. Es mit árt az mi nekünk, hogyha à mi Idvözítőknek Képehöz, ábrázattyához itt az kereszben, amot östán az dicsőségben egyenlökké kellyen lennünk? Nem vagyunké mi jobbak az Verebeknél, kikben kettőc vehetni egy fillyeren, és egy sem elik le közöttök az földre az mi mennyei Atyánk akaratyanélkül: Bizonyára ha magunkat dicsőségünkben meggondolnók, az melyre minket az Isten teremtet, és minden teremtet állatoknak, ez világ javainak urává tett, és annakfelülte Christus az mi Idvözítőnk minket meg szabadított, és az mennyei örökké való jóknak is urává tett, mint lehetne tehát, hogy mi az idő ferint való földi dolgoknak élvezésén oly felülteigen kesérgenénk, holot azok sokkal is alább valók mi nálunknál? Ki vehetné el mi magunkat mi magunktól? Ki vonhatja mi tőlünk azt el, az felségeit és drága nemességét, az mink mi nekünk az mi megváltó Christusunkban vagyón? Tudgyuk azt hogy sem hialál sem élet, sem jelen való sem következendő, sem magalság sem az alatt valóság és semmi teremtet állatt szakaschati el minket attól az feretettől, mely az Christus Iesusban vagyón.

Immat

Matth. 10.

Matth. 10.
7. 29.

Rom. 8.

Immár azért bővségesen megmutattatot, hogy semmi tellyeséges, semmi álhatatos öröm és igaz bődög élet az Szerencsében nem találtatik: mivel az Szerencse ő magában nem igazságos, hanem hamis és csalárd: Nem tellyeséges, hanem tellyeségtelen és fogjatkozásos; nem állandó, hanem álhatatlan legyen.

NEGYEDIK RÉSZ.

Hogyha igaz, tellyes és állandó öröm és nyugodalmas bődög élet talátrafséke az nagy jószágban és gazdagságban.

HKKEdig mi az Szerencsében keresünk igaz, tellyes és állandó örömet és bődög életet, de nem találtunk. Immár az Szerencsének javait is tekintéllyük meg; és az megemlitett örömet és bődogságot keressük abban is. Első kezdesünk pedig legyen az Gazdagságról és a jóbágookról. Mert világ minden ereiével igyekezik éyjel nappal marhát, jóbágot, gyüytetni magának és az övéinek. Es midőn az emberek fia annyira elő virték dőlgokat, hogy sok pénzt és jókat gyüytöttek őszve, bődögoknak itilik magokat, és szívök élterik örömmel, és negédeskednek ez földijókkal. Megütálnak egyebeket, az kiknek jóbágból nincsen anyyi értékek. Fennyen héaznak, erfények lzeréat beállenek, semminek tartnak mindent; az mit pedig ők bólnak az égből hármazotnak kell tartatni; az mit

Pál. 73. v. 7.

Pál. 39. v. 7.

Pál. 14. v. 7.
11. 12.Gazdag em-
ber.

Luc. 11.

ők beszélnek annak kell ez földön értékesnek lenni. *Et in multitudinem divitiarum suarum gloriantur.* Sokat győztnek és nem tudják, kié leízen jövedőre. *Vanitatem locutum est os eorum,* Hogy az mi fiaink nevedgyenek ugymond, mint az gyermekdéd plánták, és az mi leányiok mint az Palotának ékesítő kö oblopi. Az mi tellyes tárházaink fölgáltafsanak büntelen eleséget. Bóldog nép az, az melynek így vagyon dólga! Az miként fent Lukácsnál amaz gazdag dicsekedik az ő sok javaival, és az ő maiorságának, gabonáiának bőv termésével, és sok estendőre veti, talállya eleségének bámát. En jóbágom saporodik, honnan elmém bátorodik. Hová tégyek mindeneget? Lerontatom az én csürcimet, és sokkal nagobbakká építesem, és azt mondom az én lelkeimnek:

Imé lelkeim, javaim saporodnak,

Mellyek sok estendőkre is elartnak.

Ne aggódgyál azért és ne bánkodgyál,

Egyél, igyál, örvendgy, aludgy, nyugodgyál.

De hald meg bolond, mir mondá lően néked:

Ez tyjel elragad az halál téged.

Ké lében nőin sok gyűreményed!

Havá két örömed és keresményed!

Ezechiás egyébként jámbor Király volt, de örömet látta az ladába gyűytet veres rókákat, és hogy az Babyloniai Király követi felgyógyulása után hozzá jöttek volna; megmutogattya nekik minden aranyát, és ezüstöt, drága köveit, gyöngyeit, és az mi drága szép volt az ő kincstartó tárháziban. Ezeknek mind elő kellett mutatódni, azokban volt az ő gyönyörűsége. De izében esett az ő nékie. Mert az Babyloniaiakban is volt arany ér, mely megpedült benne; estendő mulva azért ismét meg eljönnek, minden ő hadi

Ezechiás.

1. Keg. 20.

2. Chro. 32.

ő hadi ereikkel, és oly igen megpurgállyák az Ezechias kénestartó házait, hogy semmi ott nem marad; az mint őtet az Isten E. Ias Proféta által megfenyegette vala.

Midőn Croesus az ő nagyságu javait, gazdag kincseit, Királyi dicsőségét és felséges fenyességét mutogatná Solonnak, azt alitván hogy Solon őtet, ez földön legbódóságosbnak itilné: De minekelőtte magát jól megtekintélhetné, mindeneknél bódogtalamb lében. Mert Cyrus Király mindenét elvébi. Es annakelőtte, az mint oda fel megértők, rakás fán megégetésre itili és *sententia*zza.

Bizonyára az arany, drága kövek, gyöngy és egyéb jószág, ő magokban nem kárhozatosok, és az Keresztényen is jó lelki esmérettel bithat affélékkel. De kárhozatos úgy, ha ember gonosz lelki esmérettel, és felebaráttjának kárával és veszedelmével pénzt, jóbágot, törvénys-igalság ellen ösvegyüyt, rakásol, szívét arra függezi, kevélykedik vélek és pompáskodik. Egyébként ez világi s- idő berint való jók, aiándéki és áldási az Vrnak, az mellyet Isten vélek közöl az övéikkel, még aluvásokban- is, mindé ő futosások fáradságoknélkül- is. Mert az Vrnak áldása tében gazdaggá forgalmatoskodásnélkül, mint az böles és gazdag Király az Salomon mondgya; Kinek az Isten áldásából oly nagy gazdagsági, javai vóltanak, hogy az ő idejében az ezüstnek kevés becsületi vólt, és az mint az Irás mondgya, oly bövségessé tőtte az ezüstet Ierusálemben, mint az kövek, és gazdags vólt minden Királyoknál ez földön. Mert ő az ő nagy bölcseége által annyira vitte dólját, hogy az

Croesus.

18

Psal. 127.

Prov. 10. v. 22
Salomon gazdagsága.2. Chron 31
v. 12, 13.

Izon

1. Reg. 20.

Izön nyólcz ezer és két száz koronás arany volna. Vgy. mint ötven két tonna arany, azon kívül, az mit az Aros emberek aiándékoztanak, és az minden helyekről jött követek aiándékba hoztanak ebtendőnként, az Királyok, az Vrak Arabia országból. Nem csuda azért hogy annyi aranyat költet az Ierusálemi templumnak éppítésére; tudniillik az mint Budæusiria, és ember megvetheti két házbor és kilenczvenhet való ház ezer, és hatvan ezer korona aranyat. Többet tett három ház tonna arannál. Es nem volt még akkor négy ebtendőnél többig az birodalomban, mikor mind ez nagy *summát* csak az templum ostopira, és edényeire költené. Hogyha ide bém láttatnék a ház ezer, nyólczvan három, ezer hat ház koronás arany, mellyet az munkások bérbe adtak, ment erre az éppületre négy ház tonna arany csak két pénz, az eleségen kívül, az mennyit a munkások hús ebtendeig megettenek, miglen az templumon és az Király hazán éppitettének, mind az *materia*, és mindenféle ebközők kívül, az mellyek az éppületre bükségesek, fa, kö, mész, ezüst, ón, ércz, &c. Mind ezekre mondom, hogy az mennyi költség ment, ha igen borosson egybe vetnék, felette nagy *summát* tenne.

Az bent Irás említi azt is hogy Salomon Galileában hus városokat adott az Tyrus Királyának, az ő segítségéért, mellyel ez nagy éppitést ő is segitötte. Ismét egy jeles ostopot is mely merő arany volt adot néki; az mely Tyrusban az Iupiter templumában, láttatott az ő ideiben azt bizonyítja Eupolemus. Nem is csuda, mivel hogy az mint megemlítök, ez Királynak oly nagy fokságu javai, és ebtendőnkint való jövedelmei voltak, Es mindenkor

2. Chron. 21
v. 16.

denkor az az hajó-is, az mely három estendőre Ophirből megjöttigen jó féle Ophirinum aranyat hozott, négy ház és ötven talentumat, az az, Harmincz négyber való ház ezer és hatvan öt ezer korona aranyat, ugy mint harmincz öt tonnát. Az Salomon Királynak azért az ő kincses kamara házánál, annyi ezüst és arany vólt, és egyébüt az ő idejében, mindeneknél ugy bővölködöt, hogy mayd nem is böcsültetnék, az mint az Irás bizonyítja, hogy Salomon annyira elbővítötte az ezüstöt Ierusálemben, mint az köveket az után.

Mivel pedig Salomon az Templum építéséhez Királykodásának negyedik estendejében kezdet, és három estendő alatt annyi kincset nem gyűthetet, az mennyi ez ilyen nagy épületre kívántatnék, azt is mondgya továbbá az Irás, hogy az ő atya David, sok jókat hagyot utánna ez épületre. Mertigy szól ő nékie David; hogy ő az ő fegénységében a Templumnak épületire gyűytött ház ezer talentum aranyat, és ezerber való ezer talentum ezüstet, hogy az ezüstben finte annyi vólna az menyi az aranyban, tudniillik az Sidosági legnehezeb mása berint, százfor és ötven négyber való ház ezer, az mely tizen öt ezer és négy ház tonna arany. Mayd ugyan hihetetlen *summa*, hogy ha minden talentum vagy mása, 7700. koronás aranyat tehen. De az közönséges mérték berint, melyben minden talentumat, vagy mását, hat ház korona aranyra kellene verni, tizenkét ház tonna arany lenne. Az legalsób hámlálás berint pedig, ugy hogy az mása csak egy Siclussal tenne többet négy forintnál: Nem lenne kilencz tonnánál töb; az mely *summa* mayd kevés vólt vólna ez ilyen ép-

Davidnak
kincse

1. Kög. 6.

1. Czhen. 229

Talentum

lyen épületre, az mely egy lenne az világnak hét csudás épületi közzül.

Aranyas idő
Saturnus a
latt.

Mivel azért az régi Királyok oly nagy jókkal kincsel birtanak, még pedig ezt csak ő hegénységéből valónak mondga, nem csuda hogy az az idő, aranyas időnek mondatott *Saturnus* alatt az Olasz országi Király alatt. Két száz ebtendőnél ahg többel David előtt. Annál kevesbé csudálkozhatunk rajta, midőn olvassuk, hogy az régi Királyoknak temetésére egynéhány tonna arany ment, melyet vélek az koporsóban, s-lytban temetnek, és csudálatosképpen duggattanak el. Es hogy Salomon-is annyi nagy fok jót reyttett el az ő Attyának Davidnak temetésében, hogy Hircanus-is az után ezer három száz ebtendővel, midőn csak egy lyukat nyitot volna meg-is, három ezertalentum vagy mása arannál többet venne abból ki. Es Herodes-is, midőn az David koporsóját meg nyittatná, nem kevesbet tolvaylot ki belőle, az mint Iosephus írja. *Lib. 7. Antiq. cap. ult.*

Az Perziai Királyok kincse.

Tízférté nagyobb volt az David kincse, hogy nem mint az Perziai Királyoké, az melyben száz nyólczvan ezer talentumnál, avagy mása arannál többet nem igen találtnak. De még-is ugyan drága nagy kincs volt, és ez világra ki batot nagy híre.

Király vánszoka Perzsiában, és Samoly.

Darius idejében az Király ez ilyen kincs-nél hált, mert az Király ágya feiénél, egy kincses kamarátska volt építettvén, az melyben mindenkor öt ezer font, avagy harmincz tonna arany őtízterett, és ezt Király vánszokának, vagy fő allynak neveztek. Lábánál meg más kamora volt, melyben tartatot három ezer talentum, és ezt Király Samolyá-

molyának mondották. Az aluvó kamara vagy ágyas ház, egy mesterséges arany föld tövel s^{ven}nikével volt bévőva, mely merő sárga aranyból volt, és az föld gerezdek körül rayta mindenféle drága gyöngyel, drága kövekkel voltak megrakva. Vgyan azon Királyi kamorában állot egy viz korsó-is avagy cséfe, pohár. Az mely drága mesterséggel volt csináltatván, és az mellyet három száz bor való száz ezer koronás aranyra, avagy három száz tonna aranyra becsültenek.

Budaus liby
4

Oly pompáson és frissen vífelték magokat az Persiai Királyok, és kiváltképpen az utólsó Darius; kitá ő főb Tanácsosi és esküt barátí, minekutánna már az Nagy Sándortól három bor győzetst vólna meg, arany lántzal kötöztek meg, és ugy hurtzolták; végre sok sebekkel ölték meg.

Ez alhatatósága az csalára Szerencsének, hogy az olyan nem külömben, hanem arany lántzal kötözve vitérik az halálra, az ki oly gyengén alutt, és az oly aranyas vankoson és lép himes ágyon fekütt: mert midön valamely dologigen elfelment, földség hogy le esék. Es ha az kéziatigen meg vonfák, elkel romlani. Adná lsten hogy ezt meggondolnak minden emberek, és Kiváltképpen az Királyok Beredelmek és az Vrak.

Nagy kincsek volt az Afsyriai Monarcháknak-is, és kiváltképpen az utólsó Sardanapalufnak. Mellyet száz bor való száz ezer talentumra avagy funt aranyra becsültek, és tiz annyi ezüstre. Az mely kincset ő, midön irégylené az Arbacefnek az Medusok Királyának, az ki ő reá az várost megtájlotta, egy nagy rakás fára hordatta, felgyuytatta azt, és magát feleségével és udvari asszony népeivel egygyüt,

Afsyriai Királyok kincse.

és egész Királyi palotáival egyetemben megégette.

Alexander
nak kincse.
Cutt. lib. 2.

Mely nagy volt legyen *Alexander Magnus*nak kincse, megemlíti *Hermolaus in sua Inventivis*: hogy harmincz ezer öszvéreknek elég terch volt hordozniok. De ez sem csuda, mivel az ő Görög kincséhez az Perfiabéli kincset is hozzá nyerte.

Muskoviták
kincse.

Az Muskák kincse sem mindennél aláb való. Mert azt írja *Cromerus*, hogy 1470. éftendőben, az *Iobannes Muskavian*nak nagy Fejedelme, mely Novigradot megvőtte, három száz bekéren alig vihette el csak az aranyat, ezüstet, és a drága köveket, az egyébféle marhának, bérbárnak edénynek vitelére fámlálhatatlan sok bekerek voltak.

Mennyi legyen az Török Császárnak éftendőnkint való jövedelme, emlékezik arról *P. Iovius in vita Solym.* hogy vagyon éftendőnkint több hatvan tonna arany jövedelménél: melynek negyven ötét az Birodalom igazgatására kel költeni. Midőn hadat vífel, arra semmit nem kel néki költeni, hanem az ő népének magok földgyokon kel hadba menniek, és meg annakfelőtte minden főfő nékie bizonyos adótád, úgy hogy ő az hadban öregbiti inkább az ő kincsét, hogy nem mint kissebbitené. És azt tartva *Iovius*, hogy ő néki egyedül több kincse vagyon és drága köve, az ő kincses házában, hogy nem minden Királyoknak és egyéb Fejedelmeknek volna minden ő kincses házaikban.

Római Pápa

Az Római Pápa is már régulta gyűytk, és ez világ javait igen vonták magokhoz, és nagy álnoksággal és sérénységgel öregbitették az *S. Petri patrimonium*at; Szent Peter jól vetette ki hálóiát, és jól járt véle. Az melyre vitte az ő hálóiát, és az hálót eltöltötte nagy halakkal. Bez-

zegez

zeg ez vólna ám az arany idő, mert az egész világ csak pénzt pénzt kiált. Az görbét az pénz meg igyenesíti, és az egyenest az pénz meg görbiti.

Az kinél sok verea Rök ácskák vannak,
Mindeneknél becsülete nagy annak.

*Aurca sunt verè nunc secula: plurimus auro
Venit honos: auro conciliatur amor.*

*Ipsa licet venias Musis comitatus Homere,
Si nihil attuleris, ibi Homere foras.*

Mit panaszkodol azon hogy immár,
Amaz régi arany idő most nem jár?

Az arany idő most is jelen vagyon,
Mert mindent az arany bír ez világon.

Minden csak aranyra, pénzre tör és vágy,
Pénzt pénzt kiált, kiért mindent háira hágy.

Iósság és mesterség nem becsülik,
Mind csak az arany az pénz keressetik.

Ne hidd hái az arany idő elköltét,
Hanem hidgyed mostan is jelen létét.

Propertius.

Aurum omnes videt iam pietate colunt,

Auro pulsa fides; auro venalia iura;

Aurum lex sequitur, mox sine lege pudor.

Az pénz mostan mindenét bőnyen regnál,
Szántalan hamisítást és bünt esénál,

Hűtet meg félt, minden hűséget elveszt,
Törvényt, igazságot elő nem ereszt,

Bányá, romya az Isteni félelmet,
Öl, prédál, égét, serezt veszedelmet,

Felforgatya az igaz Religiót,
Megfolytja az Isteni bölgálatot.

I.

Hogyha az nagy sok jó és gazdagság igaz örömet,
és szép csendes boldog életet hozhat?

Ollchet ez világ azon vagyón, és valóban fáradoz azon, mint tehessen fok pénzre és jószág-ra fert, és fok kincset gyűthessen, arra vagyón éjjeli, nappali gondgya, és semmi munkáit, fáradságát nem kiméli, csak hogy valamiképpen meggazdagulhasson, és nyugodalmas életre juthallon: mind azonáltal mi sem elcibe rakogattyuk, és nyilvánossággal kimutattyuk, hogy abban ez világ igen ostobául tévelyeg, és hogy azt, az mit ő az gazdagságban, jószágban keres fel nem találhattya, és hogy az bővelkedő gazdagság, senkit nem tében esendebbé s nyugodalmassá, sem bódog életet nem ad, sem az hűnek nem hoz igaz örömet.

Es pedig hogy onnan kezdgyük, az bönét illendőbb, tudniillik az Mammonnak és nagy gazdagságnak természetitől, az mely az ő módgya ferent az embernek bívét örömeit hozzá vonzza az ő hamis bínével, szépségével, és megvakittya az embert, úgy hogy azt alissa hogy ő az legjóbbat keresi, midőn az fok pénzre, gazdagságra vágyódik. Az mellyel az szivek az igaz és legfőbbjótól elfordítatnak és elfordítatnak, az nem igaz és csalárd jóra. Tudniillik az Istentől az aranyra; az teremtetőtől az teremtetet dologra. Es midőn az szű az Istentől elfordítatott, menten megfojtator az igaz bódogságtól, az igaz Ióbjtól az igaz örömeit és esendefségtől, és az Sátánnak birodalmába hozatot, és az Istennek első parancsolattya ellen cselekedik: és elvefőtte az igaz és esendefséges életet, és igen könnyen mindenféle vétkekben, fégyenbe, gyalázatba, sőt mind testének lelkének mindennemű veszedelmében eshetik. Mint à s. Pál Apostol tanit, midőn mond: hogy

As gazdag-
ság ember-
nek bívét el-
fordittya az
Legfőbbjótól
és veszedelmé-
síttya.

hogy az kik meg akarnak gazdagulni, kisértetben esnek és az ördögnek törében, és sok bolond és árcalmas kívánságokra veremedhetik, az mellyek az embereket bémeritik az vesedelemben. Igen képen és mesterséggel teszi az Apostol ösve az berző okot és az munkálkodást, az fát és az ő gyümölcsét. Azért mondgya továbbad, az fősvenség gyökere minden gonosznak, melyben gyönyörködven némelylek, az hűt mellől megtrévelyedtek, és önnön magoknak sok sérelmet bereznek.

Mert midőn az igaz jó elvesztetik, micsoda következhetik ottán egyéb, hanem mindenféle ferencsétlenség, jay, vesél, vétek és gyalázat? Szedhetnié lügét a tövisről, és bűlöt az boytorjánról? Sőt annyira jutnak az embereknek fia az elesésre való forgalmatóságok miatt; és az gazdagságnak, gőnyörüségnek kívánsága, és az ideig való jóknak tövisse, megfojtnak és elvesztnek bennük minden jót, minden keresztényeni jóságos cselekedetet, és tisztességet, az mint ön maga az Isten fia bizonyította. Es mond Syrach: Az ki fereti az pénzt, nem marad az véteknélkül, és az ki biába valót keres, vele véf el egyyüt.

Ha pedig valaki azt gondolná, hogy ő ugyan kereshetné az pénzt és gazdagságot: mind azáltal az ő Vrást Istenét, az legfőbb jót sem hadná el: Szerethetné ő az pénzt és az gazdagságot, és egyfer s mind az ő Istenét is megtarthatná az ő hívében. De ez illyen bódogtalan bolond maga elhitéését az embernek, régen kárhoztatta az Istennek fia, és ugy mint hamiságot, és minden gonosznak gyökerét megvetőtte, és megmutatta, hogy lehetetlen, hogy azon egy bűben kétféle feretet legjen egyfer s mind, az Istené

az Istené és az Mammoné; Nem szolgálhattok egymond, az Istének és az Mammonnak. Vagy, Nem lehet az Isteni és az Mammoni szolgálat együt. Eggyiket szeretnetek kel, és az másikat gyűlölnötök: eggyikhez kell ragaszkodnotok, és az másikat el kel hadnotok. Ebben semmiképen semmi harmad nem taláztatik. Az mint ezt még az értelmes poganyok-is megítélhették. Megmutatta azért *Anaxagoras*, és megbizonyította: hogy senki nem kereshetné egyfőrs-mind az *virtust* vagy jószágos cselekedtet: és az pénzt, s-az gazdagságot. Es az *Crates Thebanus* minden *Patrimonium*ját az tengerbe hánta ezt mondván: Iób hogy én mericslek el titeket, hogy nem ti fillyesetek el engemet. *Tos mergi quam mergere prestat.* De sokkal dicséretesebben cselekedtenek, sok hív kereszténynek. Az kik midőn látnák hogy az ő javaik az ő hívőket az Istentől elakarnák vonni, és ő nékik az Istenességben akadályokra valóának, az hegényeknek ostogatták, és az mint előb Syrachból mondók, az ki az pénzt hűretű nem marad véteknélkül, és az ki veszendőt keres, azzal ő-is elvész. Sokkan jutnak veszedelemre a pénz miat, és szemlátomást elvesznek.

De legjőbban és dicséretesebben cselekednek azok, az kik jóllehet az Istentől gazdagon megáldattanak, és ők-is az mint az Salomon tanit, ki hadgyák folyani az ő kútfeieiket az fűkölködő hegényekre, de ugyan, meg maradnak azoknak birásában, és azokból magokat feleségiket, gyermekiket tisztességben táplállyák nevelik, és nem figgeztik hívőket az ő javaikra, és nem hadgyák azokat magokon uralkodni, hanem ők uralkodnak az ő jovaikon: hogy azok ő nékik semmi bűnre, kevélységre, gyönyörűség üzef-

fégüzéfre és egyéb effélékre okot és alkolmatofságot ne adhasanak. Mert bizony dolog az, hogy az idő ferint való jók, nagy alkolmatofságot és okot adhatnak az bünre. Az gazdag emberek könnyen az testi gyönyörűségre vonynatnak, azt vélvén hogy minden megengedtetik önék. Többire mind megvetik az szegényeket, és az kik hozzájuk gazdagsággal nem foghatók. Könnyen kevélységre és negédségre vetemedhetnek; usoráskodást, nyuzást, fóstást fokkal inkább gyakorolhatnak ök, hogy nem az szegények; hizlallják, gazdagittyák magokat más emberek kárával. Megfortélyozzák, terhelik az szegénységet. Okot adnak főfvenységekkel tartományokban és városokban nagy drágaságra. Soha meg nem elégedhetnek, nem telhetnek bé. Megbusittyák az Istent, bomorittyák az bent Angyalokat, fertegetik tulajdon lelki elméreteket, és magokat gyakorta nyakra före verik az nyavalyába és veszedelembe. Annakokáért mondgya az Istennek fia: hogy nehéz az gazdagnak menyországba bémenni.

Matth. 23. Va

21.

Vgy vagyon hogy az szegénység közt is találni sok gonos és elfordult embereket, kiváltképpen a csavargó koldusokban, a kik bé legnagyobb és fertelmesb vétkék regnálnak, az melyről itt mi nem bólunk. Mert vadnak bántáándékból és kényeségből lett koldusok, és nem kívánnak meggazdagulni, és egy helyben maradni és lakni: hogy semmi feiedelemség fenytike alá ne borittasanak, és minden csintalanságot szabadon cselekedhessenek. De Christustól ez azért mondatik, hogy az gazdagoknak töb alkolmatofságok vagyon az büntételre az ö gazdagságok által, mellyekkel ök mindeneket inkább megberzezhettek,

O

hogy

Cap. 31. v. 8.
9. 10. 11.

hogy nem mint az begények; kiket az ő bögénységek meg akadékoz, hogy kedvek berint ne élhessenek. Innen mondgya az bölcs Syrach; Bódog az gazdag, az ki véteknélkül találtatik, és nem somiuhozza az aranyat. De azt-is hozzá téki: Kicsoda az ilyen, hogy bódognak mondgyuk ötet; mert nagy dólgot cselekefik az ő népe közdött. Az ki ez aránt meg próbáltatik, és tökélletnek találtatik, az olyan méltán dicsértenk. Gonoszul cselekedhetnék, de nem mivel; árthatna is de nem akar. Megmaradnak azért az ő javai, és az bentek dicsérik az ő alamisnait.

13. 14. Mond az Pogány bölcs Seneca-is: *Magnum est divitiarum contubernio non corrumpi, & affluentibus divitiis, vitiorum somitibus, animum servare inconcussum.*

Nagy dolog az gazdagsággal úgy birni,
Hogy azzal ember bentől tudgyon élni,
Es azok mellett tökélletességben
Megmaradni, bűn és gyalázat ellen.

Másodszor azért nem berezhet az gazdagság semmi igaz örömet és bódog életet; mert ez-is termésheti ő néki, hogy az embert tellyeséggel megvakittya, hogy sem magát, sem az Istent mennyekben, sem felebaráttját igazán nem esmérheti. Mert hol az bű az pénz beretettel elfoglaltatott, ki alubik onnan az Istennek és feleinknek berelme. Bátorságba merül az olyan sem Istennel sem az ő igéivel nem gondol. Akar ember mit mondgyon prédikállyon. *Narratur fabula furdo.* Eggyik fülén bé mégyen, s az másikon ki. De még az Isten lába mellől vagy az óltárról-is elvonná, az mint szokták mondani. Megelégitetien farkas az olyan: minden Isteni felelem, igazság, a tyahú szeretet ő nálla mind oda veszet. Aztakarná hogy minden

minden emberek elnyomattatnának és elvefőnének, csak ő gazdagulhatna meg, és elege lenne. Sőt annak felőtte minden emberektől akar szeretetni, és dicséreteni, nagyra becsültetni, és majd ugyan Isten gyanánt imádatni.

Es bizonyára nem-is volna ennyi munkára fáradságra méltó. Mert az nagy jóság senkit gazdagbá nem tében; 3. Az fok jóság nem tében gazdagbá. Noha fokban gazdagulni akarván, fok marhát, jókat, nagy munkával, fáradsággal, testeknek, lelkeknek veszedelmével gyűytenek, rakásolnak öfve, de ugyan még az leggazdagbak sem távoztathattyák el az szegénységet. Mert az nagy kerestménnek, jóhágnak ez-is egyik természet, vagy viháa volta, és tulaydonfága, hogy az embernek fűvét mindenestől fogva megelégedhetetlené és telhetetlené téfi. Innen vagy on hog az gazdagok oly igen főfvenkednek, Mennél töb-bők vagyon, annál többet kívánnak. Az mint az Salamon Prédikátora mondgya: Az ki az pénzt szeret, Cap. 5. 7. 30 soha pénzzel meg nem elégedik. Az látás hallás, megrapabtalás mutatya, hog a gazdag emberek, noha sem hámat, sem mértékét nem tudgyák jóságoknak, marhájoknak, de még-is minduntalan főfvenkednek panaszkodnak fokkal inkább hog nem az főgények, az kik az panaszkodáttul igen óvják magokat, és szegénységeket nem örömeft akarnák kimutatni. Innen vagy on ez példa beszéd: Mennél gazdagb, annál főgényb. Mennél gazdagb annál főbrákb. Az gazdagnak soha nincsen elege, miglen földel megtelik az háia.

Noha azért az gazdag embereknek fok javai vadnak, de ugyan mindenkor főgények, és nincs sem miek, mert soha nincsen elegek. Midőn ellenben a főgények az ő keveské-

veskéikkel megelégedeznek, és csendes elmével vadnak. Mert az ki meg elégedik gazdagaz. Az ki soha meg nem elégezik, mindenkor szegény az, és fűkölködő.

Ezt az Pogányok is kipéldázták az ő fabuláikban. De kiváltképpen az Tantalusban, az ki Pokolban torkig áll az vízben, és az almák az fáia előtt függenek. Midőn pedig azokhoz kap, és almát akar enni, mindgyárt elrándulnak előle, azont mivel az víz is. Es ilyenképpen az víz közepin, és az almák alatt mindenkor éhezni kell és bömiuzni. Szinte így vagyon dőlgek az gazdagoknak is: A kik az ő fok javaikkal az nagy főfventségnek miatta nem élhetnek. Egy jó falattyok nincsen belőle. Másnak is irégylik, senkivel sem közlik. Őn magokat rágiák eméztik meg. Igazán mondgya azért az bölcs Seneca: *Conferatur in te quicquid omnes locupletes possederunt*, Hogyha ez világ minden javaival te egyedül bírál is, valamennyivel valaha ez földön minden gazdagok birtanak: *Ultraprivatum pecuniae modum, Fortuna te provebat, auro te tegat, purpura vestiat, Sed deliciarum, opumque perducit, ut terram marmoribus abscondas, Non tantum habere tibi liceat, sed calcare divitias. Accedant statuae & picturae, sed quicquid ars ulla luxuriae elaboravit, maiora expetere ab his discas.* Ha binte, úgy mond, téged az Szerencse gazdagsággal minden embereken fellyül emelne, arannyal befedezne, biborba öltöztetne, legfrissebben éterne, ha az mindennél drágalátosb szép házban laknál, merő márván kö pádi-montomon járnál, és aranyon sétálnál, és mindened megvólna, valami ez földön kedves és mesterséges: De ugyan még sem vólna te néked elég. Eszinte azon nagy jószág

okot

okot és alkalmat öfjágót adna te néked arra, hogy annál-
is mindenkoron többet kívánnál. Ez bölcs mondását Se-
neccanak, az Boetius imez versekbe foglalta :

*Si quantas rapidis flatibus incitus
Pontus versat arenas:
Aut quot stelliferis edita noctibus:
Caelo sidera fulgent:
Tantis fundat opes, nec retrahat manum
Plevo copia cornu.
Humanum miseris haud idè genus,
Cessat flere querelas,
Quamvis vota libens excipiat Deus,
Multi prodigus auri,
Et claris avidos ornet honoribus,
Nil iam parta videntur.
Sed quæsita vorans sava rapacitas,
Alios pandit hiatus.*

Ha ki birna finte annyi sok pénzél,
Mint az lövény az tenger parton béltel,
Vagy ha kinek volna annyi jóbága
Mint az égnek kánralan sok csillaga:
Vgyan még sem bönnek meg sápolódni,
Az ember bönzelen panaszolkodni:
Noha az gazdag kegyelmű Vr lsten,
Mindennek eleget s d bővlegessen,
Péoz, iskiellég tölte bőven adatik,
De az gazdagnak mind kevesnek terzik.
Azt kiáltja: még töb töb kell énnékem,
Ezekkel én meg nem elégedhetem.

Azonképpen az bölcs Cicero, noha pogány volna,
még is jól mondotta, hogy: az a begény, az kinek ninesen
soha elege: az ki pedig azzal az kevéssel meg elégedik, az
mié vagyon, gazdag az olyan. *Ausonius.*

Quis dives? qui nil cupiat. Quis pauper? Avarus.

Kiaz gazdag e az ki semmi nem kívánt

Kiaz begény e ki nem eléglik javán?

Alexander Magnus *Alexander M.* igen gazdag volt, az mint oda fel megmondók: de még sem volt ez egész világ-is elég ő néki: hanem midőn hallaná az *Philosophus*okat arról disputálni, hogy több világok-is volnának, keserven firt rayta, azért hogy azokat még urasága alá nem hozhatta. Némellyek úgy írják, hogy azon firt légyen, hogy több világok nem volnának, hogy azoknak elbírásával nagyobb dicsőséget, gazdagságot nyerhetne.

Craesus Amaz gazdag *Craesus*nak kevés volt egész Romának és Olasorságnak megdúlása, fojtása, és az Egyházak kincsének elprédálása; azzal sem elégedhetik; hanem midőn hallaná hogy az Parthusok, gazdag népek volnának, megpedül benne-is az arány ér, és azok javaira álit. De ez kívánság keservefen eset ő néki.

Avarus miseria causa est sua.

Avarus nisi cum moritur recte facit.

Avaro quid mali optes, ut se vivat ille.

In nullum avarus bonus, in se pessimus.

Inopia pauca defunt, avaritia omnia,

Tam deest avaro quod habet, quam quod non habet.

Az lösvény oka ő nya valójának,

Meghóttánál nincsen job dolga annak.

Nem is kívánha leggonoszabb nékie,

Hanem hogy sok időt éjzen élere.

Az lösvény ter kinek nem völi jó feha,

De magának leggonoszabb völi mindaha.

Kevés fogyakozza az begénynek,

Sohal semmi nincsen az lösvénnek.

Mint az vízkórságosok soha el nem ölethattyák somiúságokat, ha pinte az kanna küntelen fáiokon-is, mennél többet

többet isznak, annál többet kívánnak inni; Szinte ugy cselekedik az-is, az kit egyker az fősvenség és az pénz berer és elfoglalt, és az hüvét megülte, állotta: Nem elégetheti meg magát ha szinte mind Duna, Tisza arannyal folya reá-is.

*Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit:
Et cum possideant plurima, plura petunt.*

Bátor az fősvény ugy elgazdagolna,
Hogy hozzá senki hasonló ne vólna;
De eleget ő lotia nem mondana;
Hanem büntelenül többet kívánna.

Nem kell azért azokat gazdagoknak itilni, az kiknek fok javok és pénzek vagyón, hanem az kik azzal megelégednek, az mit az Isten ő nékik engedett. Azok az gazdagok, és bép csendes békeséges életet élnek. Midőn azért az telhetetlen fősvény fút, bágóld, gyűyt, takar, kereskedik, nagy munkával, fáradsággal, égéségének vebrésével és élérének vebedelmével; ugyan még-is ritkán viheti arra dólját, az mire akarná: és igazán nyavalyás és nyugodalomnélkül való életet él. Sok hiába való munkát, fáradságot szerez magának. Sokat gyűyt, és nem tudja kire marad végrére. Ellenben pedig igen nagy nyereség, úgy mond az S. Pál Apostal, az Isteni felelem es az meg elégedés.

1. Sal. 39. v. 7

1. Tim. 6.

Mivel az fok jóknak és pénznek ez természetik, hogy az embert megvakittyák, és az hüvét az igaz jóctól, az ődök Istentől elfordittyák, és minden vétkekre tafzigállják: és azt sem visik végbe az miért azokat bererik és nagy munkával futtyák, kerelik. Tudnillik hogy senkit gazdaggá nem tébaek: mind ezekből azért az mi ket eddig előbám-
láltunk

lálcunk nyilván vagy on, hogy az sok jó és gazdagság semmi igaz örömet, és békeséges bódog életet nem berez: Es hogy ő magában-is nem igaz valóságos jó, hanem hamis, elhíretű és csalárd jó légyen az gazdagság.

II.

Hogyha az sok jó és gazdagság tellyesleges örömet szeressené?

AZ miképpen hog à gazdagságban semmi igaz valóság és valóságos igazság nincs; azonképpé és annál inkább, nincse semmi tökéletes tellyesleges-is ő benne, avagy nem berez tellyesleges örömet és bódog életet. Mert ez világnak javai, nagy szorgalmatos munkával fáradsággal kerestetnek, és bereztetnek, nagyobb gondal és forgalmaskodással tartatnak meg és őriztetnek. Legnagyobb búval, gondal és fű fáydalommal vesztenek el. Akar ember nyerie, biria, tarasa, őrizze, akar költse s- el veszesse, de ugyan mindenkor vagy on az gazdagságban mit vární. az mi az nyugodalmas és bódog életet megháborittya, bánogattya és megfomorittya.

Ha azért elsőben, ez világban félllyel tekintélünk, és meggondollyuk, mint bereztesenek az idő szerént való jók. Mennyi véres ventékeben állyon az nyomorult embernek az ő pénze, gazdagsága: Láttjuk azt hogy ez aránt ember semmi munkáiát, fáradságát nem kiméli; nem fánnya az drága fűp időnek vesztét, elfogyatását. Sokféle módot, utat, *praktikát* elgondolnak az emberek, erre mind barátiknak, ellenségiknek élnek segítségekkel, áalom sem jó kemekre, sem telleknek életeknek, sem tífeségeknek,

ségeknek, jószágoknak veszedelmével ez aránt nem gondolnak, Királyok, Fejedelmek, nagy Vrak naponkint azon vadnak, forgódnak, mint baporítsák, öregbitsék kincseket. Valaki erre nekik tanáccsal, segedelemmel jelen legyen, az a legjobb és hasónra termet ember. Mésze földről is nagy költséggel elhozattatik ez ilyen.

Sokan *extorque*állyák és ki csigázzák az alattok valóknak jobbágyoknak pénzeket, sok csudás módon és mesterséggel, és ki híják, sopiák őket mind tetemekig, az begénységnek nagy jaygatásokkal, panaszokkal és siránkozó kiáltásokkal: az kiknek nagy nehéz sérelmes munkával kell keresniek, az mit az nagy Vrak fel dösölnek, és udvari pompáskodásokra hasonlatlanul költenek.

Nem ségyenlette az *Caligula* Császár, minekutánna a Tiberiustól hagot nagy kincset elpazarlotta volna egy eb-tendőben, magát dulásra, sofrásra, nyuzásra adni, és mindenféle módon az mint meggondolhatná, az pénzt felkeresni. Tisztelsséggel mondván, Kurvás bordély házakot éppitetet, az pénz kedvéért, még az önnön saját várában is, és ugyan kénserítet is mindeneket hogy oda járjanak; és megbizonyította az *historia*, hogy abból sok pénzt vásárlot, midőn minden latorságra, fertelmességre kaput és aytót nyitott. Es ez az pénz ő nála oly igen kedves volt, hogy ő maga mezeitelen vetkeződvén beléie heverednék, midőn magát akarná éllesteni, örvendeztetni. Az törvény tételből, itéletből, az jutalomnak summáiából, az mellyért iriltenek negyvenedet kellett neki adni. A piatzra sűrűföző konyhákból, az napfámofoktól, valahounan s- valaminek lehetet, de mindenüt pénzre tett fert: úgy hogy még az

Caligula el-
kötött egy
ebtendőben
6700000.
forintot.

B

B

házasodás sem maradhat adó ravás fizetés nélkül. Ez úr-
 tálatos fősvénységen méltán csudálkozhatik minden em-
 ber, hogy az Római Császárt a pénz keresésre ilyen eszkö-
 zökhöz fogion; az kinek hísem nem ragadományból, ha-
 nem az ország jövedelméből kellene élni. De adta volna
 Isten, hogy az *Caligula* sok ház ebendőkkel ez előtt meg-
 hólt volna, és sok *Caligulak*at utánna ne hagyot volna. Az
 kik ez máj napon is efféle, és hasonló kereskedést, nyuzást
 sótrást ne üznének, gyakorlanának.

Dulcis odor lucri azt mondgyák, *ex re qualibet*. Ki nem
 szeretné az bap aranyat, akar az honnan költ legyen? Es
 ezt nem csak köz emberek cselekedik, hanem még azok-
 is, kiket az Isten *de fece vulgi exemit*, egyebektől, helyel,
 tisztességgel, méltósággal dicsőséggel megkülömböztetet,
 Királyi, Fejedelemi, Grofi, Nagyságos Vrinemes fő rend-
 beállatott, helyheztetet. Ezek közül azt alittyák némel-
 lyek hogy mindenek szabadok ö nékiek, és nem csak meg-
 nyuzhattyák az ö jobbágyikat, hanem még az mellet az
 kalmárkodásban kereskedés üzésben is igen ferényen
 borigalmatoskodnak; az ö felséges Fejedelemi, Grofi, Ne-
 mes Vrinendeknek méltóságoknak felötte nagy kissebi-
 tésére, gyalázattyára, csufoltatására. Es közülök némel-
 lyeknek mind egy, akar ök mivel kereskedgyenek, ha bin-
 te szalonnával, sóval, vassal, postóval, bőrrel, katlanok-
 kal és egyéb effélékkel, az mely az ö földökön nem terem;
 és az mikkal az városbéli begény köz emberek sótrák ma-
 gokat táplálni. Akartminemű legyeny is az kufárkodás,
 csak pénzt hozzon mind egy ö nékiek.

Ez ilyenek nem csak az rendekben való külömbiséget
 törlik

törlik el, az mellyeket az Isten rendelt ez földön; hogy az Fejedelem, Vr, és Nemes ember: Friedelem, Vr, és Nemes ember legyen. Hogy az Pólgár, Aros ember, Kalmár, Satócs; Pólgár, Aros ember, kalmár és Satócs legyen: Az paraszt pór; pór paraszt legyen. Mert egyébkint, az ő felséges, Nemességes rendeket, Nemeiket fő állapottyokat, efféle pólgári élet kereséssel, becstelennékké téstik. Es innét mind Isten előtt, és minden emberek előtt oly kevés dicséretet nyernek, mint régenten amaz Dariusz Persiai nagy Király nyert vólt. Kit az ő alatta valóok azért neveztek vólt *Insítornak*, vagy Kalmárnak, hogy illyenképpen való kalmárkodással, kufárkodással, és az alatta valóknak nagy terheltevésekkel, ráiok vetet sok ravas adókkal, nagy főlvenségtől viseltetvén gazdagítaná magát.

Dariusz

Mert az Persák, az ő felséges Királyokat Cyrust, az ő tökélleres és igazság szerető vóltáért, és az ő alatta valókhöz mutatott szeretetiért nevezték es hitták *Atyanak*; Cambisest az ő fiát, mivel hogy Vri módon viselte magát, VRnak: Dariuszt pedig KALmárnak.

Cyrus

Cambyses

Darius

Es az Vespasianus Csásár, az ő nagy dicsőséges nevét, az mellyet ő az ő Csásári jószágos cselekedetivel nyert vólt, nem kevés gyalázzattal kormosította, midőn őtett az főlvenség kezdendőtől nözni; és hogy az ő Csásári jövedelmivel nem akarta megelégedni. Hanem mindenféle uton, módon, nagy adókat, vámokat, harminzadokat kezdene felvetni, mely miat semmi rend és kereskedés bátorságos nem lehetne. De még az küldők sem lehettek mentségesek, kik az ő küldölásokból is adót adtak. Végre annyira költ az dolog, hogy az húgyra vizellettre is

Vespasianus

adót vetne. Mely midőn az fia ezt panaszul fordította volna elő, egy arany forintot vonson elő, és azt az fiának orra elébe tartya, azt kérdvén, hogy ha az arany gonoszlaltu volnaé, és hogy az fia azt mondta volna, hogy Nem: Mond ő: *Atqui ex lotio est.* Maga lám az húgyból vagon.

Az mint az Nápoli Ferdinánd Király is az ő jó hírét nevét hasonló vizelleti, hugyi kereskedéssel kalmarkodással kifesebbítette és fenyegette meg.

Margareta

Es az *Margareta*, Daniai és Norvégiai Királyné aszónynak is kevés dicséretre vagyon az historiákban, hog nem csak az ő alatta valókat, jobbágyokat mindenképpen nyuzta, fojtotta, mellestötte, hanem ezt az gyalázatos adóvetést is feltalálta, kigondolta, hogy azok, minden tehát farktól, kémény kürtötől, tűzhelytől és házaflástól adót adnának.

Licinius

Es mivel az Franciaiak régenten az Romaiaknak minden hónapban adót adtanak, az Licinius az ott való Tibtartó, hogy annyival több adót vehetne, az eskendőnek tizenkét hónapit, havait, tizen négyre fordította és változtatta.

Edvardus

Polydorus lib. 17. azt írja az Angliai Első Edvardus Királyról, hogy ez Anno 1279. egy parancsolatot bocsátott ki, hogy mind azok, az kik föld örökséget birnának, meg mutatsák és bizonyítsák micsoda törvényi igazsággal és titulussal birnák ok az jóbágot. Es ezt ő azért mivelte, hogy ez fogás által sok embereknek jóbágokat magához vonhatná. Mert jól tudta hogy az hadak miatt sok levelek, pecséték vesztenek volna el; sokak ismét régiség miatt avultak és vesztenek meg, és kezek közzül kifogytanak.

Ez il-

Ez ilyen vérszopó Nadályok, az kik mind Isteni és emberi törvény ellen, az ő alattok valókat mind az tetemekig megnyuzzák, és veléiket csontyokból is ki szívják, az Istennek lelkétől így bűlittattnak meg: Hallyátok meg ti Iacób házának feiei, és ti Feiedelmek az Izraélnek házaiban: Ti néktek kellene olyanoknak lennetek, kik az törvényt tudnátok. Ti pedig gyűlölitek az jót, és az gonoszt szeretitek. Lenyuzzátok ti azoknak bőröket, és az ő húsokat az ő csontyokról, és megébitek az én népem húsokat. És midőn nékiek bőröket levontátok, megtöritek még az ő csontyaikat is, és fazékba hánnyátok, és mint az húst a katlanban. Annakokáért midőn ti is az Vrhöz kiáltandorok, nem halgat meg titeket: hanem elreyti ti előletek az ő bűnét abban az időben; az mint ti azt meg érdemletétek az ti gonofságtokkal.

Es Esaiasnak 49. részében v. 16. Fenyegget az Isten és mond: En azt mivelem, hog a önnön húsokat egyék meg az te nyomorgatóid, és nyuzó fobtoid, és az önnön saját vérecekkel megérszegüllyenek mint az édes bortól. Mert azt tébi imez:

Plectatur simili poenâ qui talia fecit.

Az Isten hasonló büntetéssel vár,

Az mely vétekekben téged ő gyakran ér.

Es az Pomponius I. Ctus imigy ből: *m. l. nam hoc natura*
14. ff. de cond. indeb. *Natura hoc æquum est, neminem cum*
alterius detrimento fieri locupletiore.

Terméfelettől az belénk oliva vagyón,

Más kárával senki ne gazdagóllyon,

Hanem Istennek ádásából várja,

Hogy legyen ő kenyere, táplálása

Az nagy Vraknak példáiokat követi az köz ember Pólgár, pór, paraktság, kalmár, timár, és mindenféle mester ember, mindenféle módot, véget felkeres és meggondol, mint tehessen sokjókra, gazdagságokra szert. Az áros ember igen vigyáz az alkalmatosságra, mindenféle okos *práctikákat* forral éjjel nappal, fut, jár kél béllal ez világon, nem aluszik, nem nyuutozik az ágyon, nem gondol sem vizen sem földön semmi vesedelemmel, szerencsére veti testét, életét az áldot pénzért. Egy summába, sokféle tört és hálót hánnak vetnek az egyigyüveknek. Igen kések serények, mindenalkalmatosságra. Es ugyan még sincsen most oly serényen tanult okos kesmes áros ember, hogy más teájövént ottett meg ne forrtelyozná és törbe ne borítaná: Szemét ki tolyya, s. mesterül bánik véle.

Jeremi 5. v.
25. 29. 28.

Találatnak az én népem közt istentelenek, ugymond az Vr isten, kik kétfelé fűlelnek, mint az madarások, és tört hánnak, melyben az embereket megfogiák, mint az kalitka hogy madarakkal teli, ugy az ő házok telék álnoksággal. Innen lettenek naggyá és gazdagokká; meg kövedrettenek, fényesek, az istentelenek-is meghalatták gonos cselekedetét, igaz itélettel nem itélnek, az átvának igaz itéletet nem tőnnek, az begényeknek igazságokat is nem szolgáltatták ki. Ezt ne látogassamé én meg azt mondgya az Vr: es ez ilyen népet ne büntesseé meg az én lelkem?

Cap: 3. v. 23

Ezen panafolkodik Micheas Próféra, és sinekről, bűrörökről megiria őket, hogy gonoshta hándékoznak az ő ágyas házokban, hogy nuhelt meg virrad azonnal véghez vigyék. Magokhoz vesnek, vonbnak mezőket, hántó földet,

deket, és az mely házat meg szeretnek, azonnal elveszik. Igy üznek téfnek hatalomságot, erőszakot, kinekkinck házokban, és akar kinek az ő örökségében. Nem alufznak, ugymond az bölcs Salomon, hanem ha gonost cseleked-^{Prov. 9. 716} tének, és nem nyugodnak míg kárt nem téfnek. Mert istentelenségnek kenyerét éfik, és erőszakételnek borát iszák. Es panaszkodik az Habacuc Proféta, hogy az istentelen bényeli azt, az kijámborb ő nálánál. Mindeneket^{Hab. 5. v. 15, 16.} vonnak az ő horgokkal, és megfogják az ő gyalmoikkal, és bé takarítják az ő hálóiókban: Es örülnek osztán annak, és igen vigadnak. Es azért áldoznak az ő gyalmoikkal, és füstölési illatot téfnek az ő hálóiókban, (az az, köszönik azt az ő mesterséges álnokságoknak, *praktikáiok*nak ferény gyorsaságoknak) mivel ezek által az ő részek oly kövér, és az ő étekkel teljes lett sittal.

Annakokáért ottan ottá kivetik az ő hálóiokat, és nem fűnnek meg emberek foytogatni és ölni. Az mely lében az ő kerektyénségtelen nyuzások, fohtásokból, az mellyek az ő felebaráttoknak kenyeret kivonják hátaikból, és az ő elelségeket elrolvaiolják, és a menyiben ő raytok áll, megfoytják, megölik. Az mint Syrac mondgya; Az bégenynek semmie nincs, hanem egy kicsiny kenyere, az ki tőle azt el véfi, gyilkosa az ő néki. Az ki felebaráttjának^{Cap. 14. v. 16.} kenyerét elvéfi, gyilkosa lében annak. Igen bép mesterségsen megiratta az bent Lélek ez fellyül való mondásokban, ez mostani családságra, nyuzásra, fohtásra, tagadozásra és uforáságra vetemedet világnak tulaydonságát, természetét, sokását: az mint hogy ő nála mind tudván vagy az világ fainak minden álnok *praktikáiok* álnok igyekezetek, család tokmalódások.

Mert

Mert mivel hogy magokat mindenestől fogván az Mammonnak és annak bógálatyára adták, és magokban azt tellyelsséggel elvégezték, elköltették hogy meg gazdagullyanak, pénzt, marhát, jóbágot gyűytsenek, rakásollyanak öbve, hogy azokért ök-is ez világon valakiknek láttalsanak, és nagy jól, és frissen élhessenek, lakhassanak, nem nézvén azt, hogy nem ez volna igaz úta, az dicséretes és tekintetes élet megszerzésének, hanem inkább azzal ellenkező út ez, az mint oda fel egy részét meg mutatódott. De ö nálók mind semmi, valami nem pénz, és nem nyercség. Ellenben semmi haszna, semmi tekinteti, becsületi nincsen az Istenségnek, jóbágos cselekedetnek, vér szerint való atyafiúságnak, atyák anyákhoz való szeretetnek, atyafiakhoz való hiveségnek. Hahol pénzben járà dolog, ezek mind elfelejtetnek, sem elől elhárítatnak, semmi házassági hiveségel, szeretettel nem gondolnak ez aránt, az pénz helyet hátra vettetnek mindenek; Az mint Erasmusból: *Negotiarum genus nihil habet sacrum, præter usum pecunie lucrum, cui se totos seu Deo consecraverunt. Hoc pietatem, hoc amicitiam, hoc honestum, hoc famam, hoc dignitatem, hoc humanam omnia metuantur.* Minden Isteni és emberi dolgoknak, ügyeknek, földieknek és mennyieieknek ভালadniok kell az nyercség elöit, nem kedveznek ez aránt sem Istennek sem embernek. Nincs ez ellen sem templum, sem calastrom, sem koporsók, sem az meg hóltaknak tetemek nem bátorságosok az pénz nyercség ellen. Az mint ezt Hircanus, Herodes, és Darius példái megmutatták:

Vy orságok, uy bígetek kerestetnek fel, eleveznek az uy
és ö vi-

és ő világra. Altal ásnak hegyeket, völgyeket: felkerelik az földnek mind érfolyását, az mely noha anyánk minékünk. Egynéhány száz ölnyre az földbe alá bocsátkozik az ember az aranyért és ezüstért. Az Aros emberek eltávoznak feleségektől, gyermekeiktől: nincsen csendesz nyugodalmok, igen kevés az ő kedves óráiok.

*Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per imbres.*
Az pénzért nagy terénységgel az Kairoár,
Földet, tengert, hegyet, völgyet mind meg jár.

Az Kereszténységnek ellenségét-is erősíti ember az nyereségért; mindenféle hadi erőt berszámot visznek annak, álgút, vasat, golyóobist, süvet, fénát, gabonát, eleséget, és így vastagittják annak hatalmát, és fegyvert adnak kezében, mellyel őket veri vágia, és még ennél-is inkább fogja verni.

Az vitézlő főlgáló ember-is, hasonlatosképpen berenésére veri testét, életét, és az ő lelkét óránként kezében árra hordozza, az bizonytalan hó pénzért. Mind Muskának, Töröknek, sőt még az ördögnek-is főlgálna az pénzért. Országok, népek, várak, faluk, városok; Királyok, Fejedelmek, Vrak elárultatnak eladattatnak az pénz nyereségért.

Az pénz berez orvosokat, lopókat, tolvaiokat, gyilkosokat, verfelyes játékosokat, csufbolondokat, kurvákat, paykosokat, latrokat. *Non hospes ab hospite tutus.* Itt nem bátorságos az gazda az vendégtől, egy baráttya embernek baráttyától. Es egy atyafi az máhiktól. Egy főmbéd az máhiktól. Az *meum* és az *tuum*, mindenben az *disfidium*. Ha hó pénzre kél az dolog, ott minden alá s-fel forog. Ot-

Cap. 13. v. 13.
14.

tan minden barátságos emberek, tisztibéli társok meghasonlanak, egymástól elválnak, szakadnak. Es úgy léfzen mint az Syrách mondgya: Miképpen az oroslány az vadakat megébi az erdőben, azonképpen ébik meg az gazdagok az begényeket; az mint a kevélyeknekél bücsstelen az alázatos; azonképpen az begény utálatos az gazdagnál. Az kevély hamissan cselekedik, annakelőtte még igen csátrog, partog. De az begénynek fenyedni kel, lőt még meg kell köhönni.

vizf. 4.

Nem látryuké naponként és nem rapastrallyuké meg nagy fértelminkel, siralalminkel, mit mivellyenek nagy fok emberek, csak az pénzért és jószágért: és hogy nagy tíftelességre, méltóságra meheszenek, jó *præbendat* nyerheszenek, az ő előbbeni igaz *Religio*jokról el haitolnak, és az már megésmért és megvallot igazság mellől elállanak, az mint S. Pál Apostol régen megjövendölte; hogy effélék sokan léfzenek az utolsó időkben, az kik elhitétetekre, bálványozásokra és hamis tudományokra haylanak, lelkek ésméreti ellen: és az fene *bestisk*nak bélyegét felvébik az ő homlokokra, és isznak annak mérges pohárából.

1. Tim. 4. v. 1.

A Poc. 17. v.

11.

2. Mach. 2.

Dan. 11. v.

32.

Es az mit az nagy Proféta az Daniel még régen megjövendölt vólt, annak látryuk valóságos bétellyesedését: hogy az mint Iudas Christust az pénzért elárulta, és az Antiochus Capitány az Matthatiast, pénznek, tíftelességes állapotnak ajánlásával akarták és próbálták az igaz *Religio*ról elhaytani: Azonképpen, mondgya az Daniel, hogy az Antichristus azoknak, az kik ő nékie az Maosimot segitik erősíteni mellyet ő válaftot; nagy tíftelességet téfzen, és őket Vrakká tébi sok jószágokon, és nékiek az or-
bágot

hágot jutalomul ki öbrya. Mert az ördögben-is benne va-
gyon ez természet, hogy pénzt, tisztességet ígérien, aján-
lyon azoknak, az kik őtet imádják; és nem bégyenletto
ez világnak minden javaival megkínálni az Vr Christust,
hogyha ő néki eleibe borulván őtet imádná. Hát egyebek-
nek ajándékon adnáé? maga imádtatása nélkül?

Matt. 4. 7. 9.

Nagy bánatunkalláttuk, halluk, hogy sok embe-
rek ily ektelenségre vagy gonofságra vetemednek, hogy
az pénz kedvéért, az menybéli Vr Istent az Legfőb jót el-
hadgyák, és megtagadgyák: Frigyet és szövecséget berez-
nek az ártalmas ördöggel, az Istennek és az embereknek
fünheterlen ellenségével: és magokat testestől lelkestől
(bőrnű meg gondolni, bőrnűeb ki mondani, sokkal bőrn-
nűségeseb meg escelekedni) az fő gyilkosnak tulaydonul
adgyák. Es ezt pedig csak valami kevés pénzért avagy ez
életnek rövid gyönyörűségéért mivelik. Meg fosztják ma-
gokat az örökké való dicsőségtől és örömtől, egy világi rö-
vid örömskeiért, az mely kevés ektendőkhig tart, és vol-
taképpen ugyan nem-is öröm, hanem merő hü fájdalom,
nem gyönyörűség, hanem keferü kedverlenség: csak hog
az ördög az ő bemeiket és hívöket ugy meg vakította, csá-
bitotta, varáflotta, hogy valamieket ök gyönyörűségnek és
öröminek tartsanak, à mellyek való igalsággal csak tündé-
res, tettetes tünések, vak látások.

Az mint megtapaftaltatot, hogy az Sátán azoknak,
az kik ő néki adták magokat, eleven bener, izzó tüzet adot
eleikbe meg enniek, mely nekik oly igen édesnek és jó i-
zűnek tertzett, mint akar mely drága étek ez földön, &c.

Nemde nem bánandó dologé ez, hogy az élő Isten-
nek ké-

nek képerre teremtetet ember: az Istent az ő teremtdőiet; Christust az ő Idvözítőiet, megváltóiat; az Szent I. elket az ő hívéséges vigasztalóiat elhadgya; à Szent Kerebtségnek fűvetségét az Istennek visbba veti, az drága nemes lelket, mellyet Christus az ő drága vérével kerebet, az kegyetlen ördögnek, az pokolban örökké való gyöttelemtre és kínzáfra oda adgya, és magát annak felötte, testestől lelkestől veszedelemre veti, hogy ő ez földön-is, egy óráig, egy Sempillantásig élete felől bátorságos ne lchessen: Hanem félni kell néki az ő, hogyha ez ő dólga ki tudódik, és à *Magistratus* és Fejedelemség kezébe esik, vagy tüzzel égettetik meg, avagy egyéb halállal öletik meg. Ez adatik néki az ő kevés pénzéiert, avagy kicsid gyönyörűségecskéiert, az mellyért magát az ördögnek adta, az ki végre ily jutalmot ad ő néki, mint az hóhér az ő szolgáia szokott adni az gonosztvőnek.

O nyomorult pénznek férclme! o veszedelmes mérreg! mint foglalhatod így el az embereket, hogy fordithatod így el ezeket, elméieket, érzékenységeket, mint csábitod, vakitod így el, hogy te éretted Istenét, idvűtségét, minden tisztaságot, igazságot, keresztényen beretted, és alkóságot, sőt az ő testének egűségét, lelkének örök bódogságát így elvesse Seme elöl és hívéből; és te miatrad ilyen idő szerint való és örök veszedelembé szánbándékból vesse magát testestől, lelkestől? Az egeknek-is meg kellene ettől irrozni, az fényes napnak hívében változni, az föld fenekének meg kellene rendűlni rayta, hogy ilyen Sörnyű istentelenség férkezhesék valamely embernek hívében?

Bezzeg bódogok, sőt igen igen bódogságos emberek vól-

rek volnának, hogy ha mi az mi fáradózatunknak, ennyi munkálódásunknak, vesedelem próbálásunknak forgalmatos gondainknak bár csak házad részét fordítanók, az mennyi örökké való el multhatatlan lelki jóknak el nyeresére, keresésére, megkerzésére: az mennyit, ez álthatatlan tétovázó vadult világ, fordít és foglal az el mulandó testi jóknak keresésébe és megkerzésére.

Mint vagyon azért ez dolog, midőn immár ez világ fia ez ő nagy munkáikkal, fáradságokkal annyira vitték szerencséiket, hogy sok pénzt jóbágot kerzettek, mint lében ostán annak utánna? Lébené kedves folyta örömeinek, igen jeles jól élneké, gond nélkül, forgalmatoskodás nélkül vadnaké? Vig elmével bírnaké, és vehetiké hasznát az ő nagy javaiknak? Mert az volt az ő tizilyok, tárdgyok, az mellyet ők fel töttenek. De arra sem bocsátja őket az ő Mammonok, gonosbul jutalmazza őket, ugy annyira hogy az ő hiv szolgálattyaokra semmi örömet nem vehetnek. Mert midőn azt megkerzették, az mire oly nagy forgalmatoskodással törekedtenek, vágyódtanak; ott kezdetik ostán valóban el az ő nagy forgalmatlanságok, inlégek, gyötrődések. Sok munkával, forgalmatlanság fáradtsággal, vesedelemben forgásokkal keresték, találták; De sokkal nagyobb szorgalmatoskodással, forongással és vesedelemmel bíriák, őrzik, az oly forgalmas gondal kerzet javaikat. Eyjel nappal gondolkodnak azon, hová kellyen fordítaniok, mint kellyen őreghiteniek! Es ez mellet ezer szorgalmatos gond gyötri s-töri őket, hogy az tőlök el ne vétessék, tolvajoltság, el ne lopattassék, el ne csipdestessék, avagy vízben vagy kün földön ne maradjon; avagy vala-

2.

Az gazdag-
ság nagy gon-
dal bíratik,
tartatik.

mi módon kár benne ne élsek. Vgyan sem akar ez Babilsten, Mammon Vr, külömben tiszteltetni: hanem efféle szorgalmaskodással, és fáradozással kíván magának bógáltatni. Annakfelette sok éczaka álmotlan fekszenek, gyötrődnek, török gondokkal feieket, fogyatják faggattyák testeket, életeket, és idő elöt meg ölik magokat, holot örülniek és vigadniok kellett volna és vigan élnek: Erölmondgya Syrach: Az gazdagság felöt való vigvázások meg epefik az testet: és azok felöt való gond el veszi az álmot. Az ki fekszik s-gondolkodik gyakran ébren vagon, az mint az nagy beregség ottan ottan felferkent.

Cap. 31. v. 1.

Ecel. 2. v. 22.

Salamon-is mond: Mit nyer az ember minden ő műkáiából, és az ő bívének forgalmas gondgyaiból, az melyet tében az ég alatt! hanem egész életének napiaiban való sérelmet, fáydalmot, jaygatást; és hogy bive éjjel sem nyughatik? hiszem héába valóság volna ez-is?

Hogy è mind igaz légyen, igen jól láttjuk az emberekben. Mert annyira mennek az Mammonisták, az büntelen való mély gondolatokban, hogy mint helyheztesék, mire fordítsák az ő javaikat, mint nyerhesenek sokat, és magokról jó gondot mint viselleyenek. Az somoruság ugyan ki néz semekből, keveset főlnak. Ha ki ködőn nekik, nem felelnek. Ha emberből vélek, ök más mély gondolatban merülnek, mintha semmit nem látnának, vagy hallának. Kevés örvendeteres és kedves *gestalást*, mozdulást látni ő tőlök. Csak hogy midőn nyereség felöt mondnak valamir, ottan felebrednek mint egy mély álomból; igen rélsen akkor az főlök, igen könnyen hallanak. Egyébként ezer gondok alatt nyegnek, hogy imitt egy halóiok el nem

merüllyön, amott egy csalárd el ne fusson; itten az marha
elnem kél; amott tűz ne faladgyon, és mindenek meg-
égjen.

Vgy vagyon dőlgek mint amaz Vargának, ki egy gaz-
dag embernél lakot, és keze munkáiával táplálta magát,
és meg elégedet azzal az mit lsten ő néki engedet az mel-
let örömmel vólt és vigáivel. Estve, reggel lép énekeket é-
neklet. örülte ezt az gazdag ember, azt gondolván hogy
ez még ugyan jó ember lehetne, mivel vigáive vólna, meg
aiándékozza azért azt két ház forintal, hog az ő maga táplá-
lásában azzal előb meherne, azt a pénzt bizonyára ő ör-
ömmel elvébi: de az évekletés immar el nem következnék,
Az gazdag ember csudálkozik, mint lenne az: hozzá bősé-
litiya az vargát, mondván: En te néked egy *summa* pénze
aiándékoztam, hogy táplálásodban előb mehes, ezen ille-
nék néked méltán örvendezned; de én nem hallom im-
már hogy énekelaél, miot annak előtte, honnan vagyon
ez? Ah, mond az varga, miólta ez pénzem vagyon mind
azon gondolkodtam, mint fordithatsam legjób helyre,
hogy nyerhessek véle. Ez pénz sok szorgalmatofságot
hoz énnékem és sok gondolatokat berez; miólta ez pénz
nálam vagyon minden örömem, vigasságom el költ, el e-
nyéket. Nem kívánom többbe az te pénzedet, és vissza ad-
gya néki. Vigan él azért ostán ismég, és örül s-énekel miné
annak előtte.

Ez ám az mit az *Psalma* mond; Vgy mulnak el mint
az árnyék, és magoknak sok hiában való borgalmatofsá-
got bereznek, rakásra gyűtnek, és nem tudgyak ki éli meg
azokat. Es az fősvény ember egyáltalán sem gondol azzal

az mit

Historia egy
vargáé.

Psalma 19. v.

7

az mit ő róla az emberek szólnak, jót vagy gonóft. Oda engediaz ő nevét, csak ő fok pénzt gyűthelsen, akar igaz úttal, akar hamisan: és habinte őrett azért minden ember somfánál főző Sobráknak mondgya-is, és ha ugyan ujjal mutatya-is nem gondol ő semmit azzal. Mint amaz az Horatiusnál:

— *Populus me sibilat: et mihi plaudo*

Ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca.

Hogyha az emberek meg nevetnek-iz,

De házamnál ugyan őrvendek még-is:

Nem gondolok mással, midőn nézüllem,

Hogy ládám-ban rendel fok erőny pénzem.

Az fősvény fobrák az Mammonnal ugy meg köteleződöt, hogy ő azt tellyesféggel lstenének tartsa, mert azt oly benségesnek tartya, hogy csak egyfő-is alig mér hozzá nyulni. Nem bir az ő maga saiat javaival. Az rebkerő *chiragra* vagy *podagra* kőfvény esikkezére, hogyha ez lstenhöz akaroa nyulni: Nem mér abból magával-is jól tenni, inkább késéhséget somiuságot menyvedni, és meg-is halni, hogy nem mint az Mammonból valamit el fogyatni. Meg kimélli főlvénli az őnnőn testetől, feleségétől, gyermekétől. Izetlent ebik, kemény ételen rágódik, mely nehéz meg eméltésre, igen begényül ruházza magát, egy *summa*-ban igen begény és nyavalyás életetél. Hogy ez illyen nyavalyás emberen mayd inkább fánakodni kellyen, hogy nem azt felőtteb vádolni és feddeni. Mint a Poéták-is költötték az ő Tantalusokról, az mint fellyeb megértők,

— *Quidrides? mutato nomine de te*

Tabula narratur. Congestū undiq; saccū

Indormis inhians, et tanquam parcere sacrum

Cogeris, aut pietū tanquāto gaudere tabellū.

Az Tantalust, Fősvény, miéti neveded,
 Ez Fabula te rólad éreztetted.
 Mert hinte te néked vagyon így dőlged,
 Midőn az sok pénzt, kincset egyűt tartod.
 Ott heverő áll, alusól jáváldon,
 Kik néked nem használnak semmi módon.
 Hanem hogy azi néha mégis nézélled,
 Mint az táblán írok képet szemléled.

Azért mondgya az bölcs férfiú; Vagyon egy gonos az
 mellyet láttam az fényes nap alatt, és igen köz az embe-
 reknel: midőn valakinek az Isten gazdagságot, jószágot
 és tisztességet adot, és semmiből nincsen fogyatkozása, az
 mit az ő sine kívánhatna, és az Isten neki nem ad arra erőt,
 bátorságot, hogy azzal hasznára élhessen: hanem más köl-
 ti azt el. Hiába valóság ez és nagy gonos csapás.

Egy nevezetes helyen meghal egy Pap Vr, és negyven Egy Pap Vr
Historia. ezer aranyat hágy utánna; mellyekből ő sem magával nem
 tett semmi jót, sem az ő tisztbéli Pap Vr társainak; mikor
 hozzája mennének, egész életében csak egy kanna bore
 sem hozatot nékik. De mivel hirtelenséggel *testamen-*
tum tétele nélkül halna meg, és atyafiait utólsó akarattya-
 ról nem tudósíthatná, az Káptalan Vrak elosztják magok
 közöt az negyven ezer aranyat, és annál inkább örvendez-
 teték magokat velle.

Nem kévelsen vadnak az kik sok jót gazdagságot
 gyűtenek önye, de annak ugyan semmi hasznát nem vesik;
 mivel az Isten őnekik, az mint Salamon mondgya, nem
 adgya azt az értelmet és *gratiát*, hogy azzal élhetnének;
 hanem keményen takargatják és kiméllik önnön magok
 nak nagy károokra és utólsó veszedelmekre.

Az mint egykor Prologus, az Cyprus Sziget Királ- Prologus

R

lya,

Val. Max.
lib. 9.
Rex antio
pauca in
terribili man
cipnaw.

lya, minden uttal, véggel fok pénzt kincset gyűjtöt öfve,
és az ő alatta valóknak nem kevés nyomorgattatásokkal.
Midőn pedig látná hogy ő néki ez ő nagy kincseiért fokan
veszedelmére és halálára incselkednének és igyekeznének,
minden arany és ezüstpéli kincsét, gyöngyeit, drága kö-
veit egy hajóba hordattya, azzal elindul az tengerre oly
bándékkal, hogy ő az fok kincsel, az mellyet iréglyene és
háanna az ellenségnek hagyni, magát elfüllyeztené burita-
ná. De midőn immár az tengeren vitorlázna, az Mam-
monhoz való nagy szerelme miatt meg nem cselekedheti,
visfá hajóz ismét; s- mind kincsestől az ellenség torkába
esik; az kik az marhát, kincset el prédálták és ő magát meg
ölték.

Cap. 1. v. 6.

Annakokáért igazán és jól mondgya a Habacuc Pro-
feta: Iay annak az ki magát gazdagittya az más javaiból;
és meddig tart az ő néki? és csak fok lárt gyűjt ő magára.
Oh mely hirtelen felszerkennek az kik tégedet mardoítsa-
nak, és felebrednek az kik téged baborítsanak, és prédá-
iokká kell lenned azoknak. Mert fok nemzetséget fob-
rottál meg, és azok is visfontag megfobnak tégedet, *Éc.*

Iay annak az ki fösvenkedik az ő házának veszedelmé-
re; hogy az ő főkét magassan helyeztesse, hogy az rom-
lástól megmenekedgyék. Az az, a kik fok pénzt és marhát
gyűjtnek takarnak az begénységnek, fűkölködésnek eltá-
voztatására, és hogy magokat jó állapotra hábiák, és nagy
jókkal bírassanak. De az te tanácskozásod, ugymond
az Profeta 7. 10. Izégyenére, gyalázattýára lében az te há-
zadnak.

Annak felőtte ezt az látás hallás is megbizonyította,
hogy

hogy sokan az ő Mammonokat oly igen szeretik, hogy nem csak nézegetik naponként azokat, szívöket azzal gyönyörgetik vidámittyák, hanem azokba egész testekkel beleheverednek, az mint oda fel *Caliguláról* emlékezünk. Sokan az ő Mammoni buzgó szerelmekből kincses ládáiokó halnak meg, az mint *Craffuról* egy Góslári Præpóstról írják: hogy mindenkor étel után Kamaráiban ment, Ládait felnyitotta, és az ő aranyinak, tallérinak nézdegelesével örvendeztette, gyönyörködtette magát. Mikor pedig egyfő sokáig kélnék az ő kamaráiban, és emberek jöttek volna, kik vele akarnának főlni, ez késedelmet az főlgák tovább nem várhatták, és midőn zörgetésekkel, kolompozásokkal semmit nem érnének, és nem tudnák minteshetet volna dólga ottben az ő Vroknak, bérontyák az aytót, és Vrokat halva fekvővén találják az ő pénzes Szekrényén. Nagy pénz szeretetnek kell ennek lenni az embernek hívében, az melyből az Istennek szerelme, és minden jóságoknak szereteti kikölt és eltávozott. Nagy creic ez viszont az Mammonnak, hogy az emberi fővet ily hatalmasan hozzá vonhattya, hogy az ő szerelmében és főlgálattában ugyan belé hallyon. De hol talál az Mindenható Isten ilyen szeretett ő magához és minden Isteneséghöz ez megavült és az szeretettben meghidegült és megfogyot világban? Annakokáért az Kigyó ugyan megmarad az ő Kigyóságában, ha finte aranyas ládába zárván őriztetnék is. Az pénz s az gazdagság is ugyan tövis és kóró, a mint azokat Christus Vrunk az Istennek fia nevezzi, ha finte az ő kedves édes és szép főnével, fényével az emberek fiainak, és az nyomorult pénz patkányoknak szemek,

Caligula!

Craffus
Góslári Præp.
posh.

TB

Luc. 8. 7. 14.

meket, sívöket megvakittyá és elfoglallyá is.

Ezekből is azért eléggé meg bizonyodott, hogy az mint az gazdagság és nagy jóbág nem kerestethetik, bereb-
tetik nagy munka és fáradságnélkül; oly igen nem birat-
tathatik és őriztethetik meg, nyughatatlanságnélkül, bor-
galmatos gondnélkül és vesedelemnélkül. Ki keresne az-
ért tellyes örömet, és nyugodalmas bódog életet, az fok
pénzben és jóbágban? az ki minden értelemtől, észétől
meg nem foszlatotvólna? Meg marad azért igaz völtá-
ban az mit az Poëta mond:

Tantú parca malú, cur á maiore metuúg.

Servantur, Misera est magni custodia census.

Munkával, gondal kell az pénz: keresni,

Nagyob bayjal, buval kell meg őrzeni.

3.

Az gazdag-
sag nagy örö-
me valve el.

Az is meg esik őstán ez világ fiain, hogy ez ő bálvány
Mammonokra vesedelem bállyon, és lopóktól ellopál-
sék, avagy tüztől meg égettetsék, avagy az tengerbe vés;
csalárdul valaki az elkérné, és ez lftennel álnokul elbök-
nék: avagy valami vesély érné őtet: az Ső meg olvad az
pinczében, az gabona megpárlík az padláson; meg dob-
lík az veremben, avagy bányá kél: és efféle idő berint va-
ló jóknak ártalma veséte éri ez Mammonistakat: ott kez-
derik őstán az nyavalya; sőt teltek, lelkek oda vesett, bág-
gattyák harokat, őízve csapiák kezeket, szertelenül firnak
rivnak, jaygatnak és sivalkodnak; hogy még az kö is meg
bánhatná. Sokan meg fércik veszik magokat, az vízben
böknek, belé ölík magokat vagy felakasztják.

Láádé mind ezeket mivelheti az nyomorult pénz ke-
relem az földvény porrohokban, maga sohol semmi való
örömt

öröm nem lehet az pénzben és a kényszerben: akar ember nyerne, berezze, akar megnyerte megberzette legyen, akar pedig elvebelle: mindenképpen és mindenütt csak merő fáradság, gond, veszedelem, nincsen benne semmi kedvesélet, akar ember mit tégyen vélek. Az mint Salamon is mondgya, hogy az gazdagság nagy siralommal, fértelmmel véb el.

De illendő volna még-is az munkának, fáradságnak forgalmatos gondoknak felvétele, megviselelése, az pénznek jószágának megberzéséért, hogyha az keresett gazdagság az embernek, és az övéinek jobbításokra lenne, és az gazdagságnak annyi haszna volna, az mennyit ember magában elvél és ábrázol. Csuda volna az, mondhatnád, hogy az pénznek, jószágának nem volna semmi haszna; hog az fok jó és marha semmire nem bőlálna?

Hogy ha tehát meg mutatódnék, hogy az gazdagságnak semmi haszna nincs; hiszem el hinnéd oścán azt, hogy minden munka, fáradság, az gazdagságnak keresésében mind héába kél? Nincsen-is ez külömben. Mert ha én azt megmutatom, hogy az gazdagság, fok jó, sem ez életnek nem használ megtartására, avagy betegségtől, haláltól való mególtalmazására; sem pedig az örök életre nincs haszna; meg kell tehát vallanod, hogy az fok jónak, gazdagságuak semmiképpen semmi haszna nincs. Az mint azt elrégenten megvállotta az bölcs Salamon Király, midőn az ő Prædikátorában azt mondotta: Az ki az gazdagságot berezeti, annak semmi haszna nem léken belőle, az-is mind héába való. Mert az hol fok jószág vagyon, ott fokan-is vadnak az kik azt elzik. Es mit használ annak, az

4.
Az nagy gazdagságnak nincsen haszna

Cap. 1. v. 34

ké az: hanem hogy még-is bemeivel nézi?

Mert először az mi ez életet és annak megtartását illeti, hiszem meg kell vallanunk, hogy igazán monda legyen **Christus Vrunk**; Ha hővelkednék-is valakinek az ő gazdagsági, ugyan nem abból vagyon annak élete, és senki nem él attúl, hogy sok jóbaga vagyon. Es ezt megerősíti az gazdagnak példáiával, az kinek földe sokat termett, és nem tudta, minden ő javait hová hadgya, az melyről odafel-is meg emlekeztünk: Kinek mind ennyi javai sem tartatták meg az ő életét. Azért mondgya Vrunk továbbá; hogy minden munka és forgalmatóság, mellyet ember pénznek, gazdagságnak keresésére költ és forgat, hogy az ő életét megtarasa csak héában való, haszontalanság: és binte oly lehetetlen, az mint binte hogy lehetetlen hog valaki az ő testének hobbúságához egy fingnyit adhasson, hogy ha ugyan soká gondolkodnék és forgalmatoskodnék-is azon, és ugyan igen törné feiét benne-is. Az miat hogy nem mi magunk adtuk az életet magunknak; binte azoképpen meg sem tarthattuk azt az mi pénzünkkel, és minden gazdagságunkkal sem nyuythattuk tovább: Az ki adta az életet az tarthattya meg-is. ő visel arra gondot-is, mint tartafsék az meg, és egyedül csak magának akarja ez gondot tartani. Es ha mi ez szorgalmaskodástól, gondfuttatástól magunkat meg nem tartóztatjuk, meg tudgyuk azt, hogy nem vagyunk jobbak az pogányoknál, **Mert az ember nem él csak kenyérrel: hanem minden igével, az mely az Istennek hájából hátmazik.**

Micsoda egyéb tehát, hanem, haszontalan héában való, sőt pogányi forgalmatóság, az gazdagságért vigyázni, fáradoz-

fáradozni, és embernek magát azon törni, mint és mivel táplálja magát. Ez táplálás és az élet megtartás csak az Istenen áll. Ő akar arra gondot viselni, csak hogy te is az te hivatalodnak dólgaiban eljárj, ő nekilében arra gondgya, mint tateson abban el tégedet. Nem sükség hogy oly igen fufs, báguldgy életednek eltáplálásáért, az pénz keresésre, kincs gyűjtésre. Ha azt cselekeded pedig, feletté és mód nélkül cselekedel; és ezt az haszontalan és pogányi fősvenységéből miveled, az mely fősvenykedés mindenkor fél azon, hogy által esik az földön, és soha nincsen elege; és ilyen haszontalan hasadra való szorgalmatoskodásoddal az Istent előbted meg, és az ő tisztiben hágtal; az ki lám gondot visel az ég alatt minden erdei madaracskákra is, és minden mezei vadakra; az tengernek minden halaira: táplál és étet mindeneket az ő bővséges jóvöltából. El feleytencé tehát tégedet? Az terméket is ugy teremteté ő, hogy az ő táplálására oly igen sok kincsré nincsen süksége, hanem kevéssel meg elégedhetik.

Az Isten is annakokáért az földnek minden begeletit bégolyait bé töltötte teremteté dólgokkal, állatokkal az embereknek meg elégítésekre és bé töltésekre, és meg adgya naponkint kinek kinek, az ki csak alkotmaison eljárion az ő hivatalában, részét, abrakát, éledelét az ő Fejedelmi Tárházából, konyhájáról. Az ki pedig többet kíván, csak pompára, kevélységre, hogy nem mint az ő teremtetéti kívánná, kétképpen vétkezik az olyan. Mert meg terheli az ő szivét tobzódással, feletté való étellel, itallal, Christus Vrank hívéséges intése ellen: és hogy arra fert tehesen, fősvenykedik, fút, kapdos, és megcsallya felebarát-

tyát, ma-

Matth. 6.
Psal. 145.
Psal. 147.

Luc. 21. v. 34

tyát, magára vonsa az Istennek haragiát, és sok hasontalan forgalmatoskodást szerez magának, csak hogy hasznak ből páhalszon.

Cap. 30. v.

27.

Midas.

Erőtlmondgya az Syrach: elég ez életre, ha kinek vi-ze, kenyere, ruházattya, és háza vagyon, mellyel az ő szükségét fedezheti. Iób az égének kiseded elefsége az őfaiát deska padlása alatt, hogy nem az fényes friss lakás más idegeneknél. Ha pedig ellenben az bolond Midas Király azt kívánnyá, hogy valamihez nyul, mindgyárt merő arannyá vállyék, mivel ő néki az Istenektől, az mint az Poéták *fabulallják*, olyan kérése engedtetet vólt meg. Mely miatt mayd meg is hólt vólna, ha őtet az Istenek fel nem segítették vólna. Mert midőn az ő kérése kerint minden arannyá változnék, valamit ő megilletne, akképpen az életel, italis, mielt hozzá nyulna, vagy hájával illetne menten merő arannyá lenne. Mellyel az pogány böles Poéták azt akarták jelenteni; hogy az sok pénz, nagy gazdagság nem használ ez életnek eltartására.

Pithias.

TB

Herod. lib. 7

Pithias Pithiæus mayd minden *privata personák* közrendő emberek közt, kikről az Historiákban emlekezet vagyon, leggazdag vólt. Mert ő aiándékozta Dariusnak az Persiai Monarchának amaz arany földöt, az melyről az historiák gyakran emlekeznek, és sok tonna aranyra becsültetett, az mint oda fel megemlítették. Ez *Pithias*, *Xerxes*ack az megemlitet Darius fiának, mind egész őferegével, midőn az Görögök ellen menne, és akkor az földön huson háromszáz ezer emberrel vólna, bálást adot, és frissen és gazdagon tartotta, vendéglette, és azoknak szép aiándékokat oltogatott. Annakfelőtte arra aiánlotta magát,

ta magát, hogy ő maga mind ennek az egész hadi népnek öt bólnapi földgyát meg fizetné és gabonával eltartaná: csak hogy az Király az ő öt fia közzül ő néki egyyet otthon hadna, és ne vinné el véle az hadba, hogy lenne kivel vénségében magát vigasztalni. Es elsőben is mindgyárt az Királynak kétféle pénzt négy száz toña aranyat aiándékozot.

Ez *Pitbius*nak ilyen fokása volt, mivel néki sok bányái voltak, azokban minden ő embereinek éjjele napal munkálkodniok kellett, senkiok ebben nem kedvezott. Ebből ő néki nagy rakás aranya gyült. De azoközben az föld miveletlen maradt, és rövid üdö mulva oly nagy drágaság és éhség lett, hogy az miat sokan eldölnének és meghalának. *Pitbius*t pedig az aranynak szerelme oly igen elfoglalta, hogy ő azzal igen keveset gondolna. *Supplicat*ak az hegény emberek, de mind hiában. Végre őve gyölnék az tiszteletes a szszony népek, és bátorságot vévén az *Pitbius* feleségének könyörögvén eleiében esedének, és siránkozásokkal arra haytyák, hogy az ő ügyeket felvenné. Es mindgyártást kenyeret bővlegessen, és mindenféle drága étkeket kétfített merő aranyból nagy mesterséggel. Es midön az ő Vra à Bányákról nagy éhen bomjan haza jönte, és parancsolna, hogy az étel elkétfítsék, elhozattásék: Elő hozatnak néki az arany kenyerek, és arany étkek, mellyet ő igen kedvellet. Es midön immár ez arany ételt eléggé nézte volna, és ez mesterséggel kétfített szépséggel magát gyönyörködtette volna, meg hadga hogy el vigyék, és az ételt fogaik el. Az felesége ismét drága kép Sávós étkeket tíftra sárga aranyból kétfítetteket hozat elő. ő pedig ételt haván, meg elégelte immár az

aranyat; nem csak az bemeit, hanem az hasát-is meg kel-
lene tölteni. Szerelmes Vram, mond az efzes Afzönyi-
állat, ugyan-is azt kívánák az mi begény embereink-is,
és mivel hogy az bányákon való nagy és kemény mun-
kálkodás miatt, az földet nem mivelhetik, éhel kel meg-
halniok, és rövid idő múlva, hogy ha mind így haytatnak
az bányáfi munkára, egy eleven sem marad közzülök. Az
balál ellen őket az arany, a mellyet nagy rakásokkal áfnak,
meg nem őrizheti és őltalmazhattya.

Az értelmes afzönyiállatnak, efzes tanácsa, bölcsen
cselekedése, ideiekorán való értelmes beféde, megörven-
dezteti az ő férfiét, elfordittya kedvetlenkedését, és az kö-
vetkezendő nagy veszedelmet elhárittya: mint az Abigail
az David historiáiban. Az kit azért a jobbágyoknak sok
supplicafok meg nem indithattanak, meggyözi az az
afzöny az ő alkolmas időben való okos és értelmes csele-
kedetivel, bölcs beszédével, hogy sokot bándékát elhad-
ná; felesége tanácsát véfi, és az ő népének földöknek mi-
velését, szántását megengedi. Innen-is azért nyilván va-
gyon az, hogy az nagy gazdagság az embernek életét meg
nem tarhattya. Seneca.

Si ad naturam viverem nunquam erum pauper. Si ad opinionem, nunquam erum dives. Exiguum natura desiderat, opinio immensum.

Ezt az pogány által értette, hogy minékünk méltán szé-
gyenlenünk kellene, hogy ha ez aránt, hihetetlennek len-
nénk, és kisebb hitűek az pogányoknál. Azt mondgya az:
Hogy ha te a természetet berint élés, soha meg nem szegénye-
del; ha hol pedig, az embereknek közönséges vélekedése
berint kezdés elni, soha gazdaggá nem lehet. Az termé-
ket ké-

bet keveset kíván, az *Opinio* sokat. És *Boetius*.

Neque enim fugare indigentiam copiam possumus, sed pleribus opus habent adinivulur divites, ad tuendam pretiosi supellectilis varietatem. Et permultis indigere, permulta qui possident, res ipsa testatur. Contraque minimo indigere, minimum qui possident, & abundantiam suam naturae necessitate, non ambivus sui superfluitate metiuntur. Az az, Az fok jószág bőv gazdagság, el nem véhi az bükölködést, és femmit nem habnál az begénység ellen. Az gazdagok mivel fok jóc birnak, fokra is vagon bükkségek annak megtartására és előb mozdítására. Ellenben mivel hogy az szegényeknek kevesek vagyon; bükkségek is kevesite vagyon, Az gazdag annakokáért, noha fok jókkal bir, ugyan nem gazdagb az begénynél, és az begénynék sincs kevesebie, mint az gazdagnak.

De azt mondod te, arra ből gálnékem az én fok jóm, hogy az én örökösömnek hadgyam, hogy vele meg gazdagullyon. Ez is merő bolondság. Mert gondoldsa meg micsoda az, az mit az te örökösödnek gyüyteb, midön néki fok jóc, marhát herzeb, és mil légyen az mit nékie hagyb utánnad? Nem gyüyteb, nem, hagyb néki utánnad egyebet, hanem *Irritamenta malorum*, csak merő azon bünre való alkolmarofságot és minden gonofra való gerjektést, gögyögetést, az mint az régick bóktaék mondani.

Nagy munkáddal, fáradságoddal kerested, gyüytötted te azt ő nékik; és néked elég savanyun esett annak keresése, gyüytése, azoknak fokkal izentlenbül efik annak ismeg büllyel hintése, és az emberek közzé pazárlása. Az te fiaid leányid az ő nagy *patrimonium*okra tama bknak,

és azért is semmit nem tanulnak. Az nemes höfelkedés-
 hözlészen jób kedvek, hogy nem az *studium*hoz, avagy
 miühöz, kereskedésühöz. Ifúságokban azért semmit ol-
 lyast nem tanulnak, az mivel magokat vénségekben tud-
 nák táplálni. Es mivel az ő *patrimonium*okra bizták ma-
 gokat, azt ök igen könnyen el is költik, nem csak az kész-
 pénzt pedig, hanem házokat, örökségeket, az mellyekből
 ő nekik semmi fájlka semmi gerenda nem akad toirkokon:
 Hogyha Szerencsétlenség és veszedelem hozzá nem ér-
 keznek is, és te magad azt gondolnád: hogy annyira töte-
 tél immár fert, hogy gyermekidnek is elég lében: nem
 lészen fűkségek hogy más ember lába alá szorullyanak,
*studium*mal vagy egyéb tanulással törnék feieket, kár volna
 hogyha az ifuság gyenge virágának valamit kellene beny-
 vedni. Sokkal jób bársony fűvegecskét feltenni és egy
 szép tol cimert belé, hogy arról esmérnék az bolondot.
 Selyemből kötött harisnyát, duplás serut kell lábokba ad-
 ni, és jó ideien nemeskedésre, gögösködésre kell őket fok-
 tatni. Mert ugyan végre is nemes urfiakká kell lenniük,
 elegek vagyon egész életükben.

Hogy pedig ez ilyen gyengén neveléssel az gyerme-
 kek megvesztegetődnek, midőn az atyák anyák, ottan ha-
 mar utzán sétálókká akariák őket tenni, annak ostan bu-
 vát láttyák nagy fűbéli fáydalommal, és meg kell esmélle-
 niük, hogy ez igy Nemesültecske, az ő *Patrimonium*at meg-
 eméltötte, elköltötte, minckelötte, alig ment volna el róla
 az bölcső illattya. Akkoron a szülők magoknál senkire e-
 gyébre nem verhetnek, és kívánnák, hogy azokat az jókat
 se ök, se az ő gyermekük soha szemekkel se látták volna.

Mert

Mert úgy ez dupla vébedelmet se fiaikon, se jószágokon nem értek volna.

De azt alitod te, hogy nem kel azon félni, nem fog az fiok arra veremedni, nem kezd biate úgy magát viselni! De magadot csalod meg ez feleképzéssel. Mert a pénz igen kényes. Ha pedig szinte az gyermekek-is ugyan *patrisz* alandnak, és ugyan pénz kívánó erek nőttek volna öbennék-is, hogy ök is mint tennen magad, nagy gazdagság szerzésre igyekeznének: de ugyan még-is az rólad maradt gazdagsággal hitványul ostozhatnak: midőn egyik az másiknak semmit nem akar elengedni, fedés, morgás, egyenetlenkedés, pörlődés, törvékezés, és sok egyéb efféle vébél nevedik, saporodik köztök, hogy nékiek az ö gazdagságok, örökségek csak *materia litis*, pörlkedésnek, villongásnak oká s-ebbközé leßen, és kívánhatnák hogy az *pesti* mezőn, vagy az Duaa fenekén veszet volna minden gazdagságok.

Hát hogyha az nagy gazdagság, *per fas & nefas*, törvény berint, s- törvéntelen, erőkakkal és usoráskodással és hamissággal gyüytetett volna? Az mint hogy ez mostani időben kicsid az eleség, nagy az drágaság, és olly serény az kereskedés, nem könnyen gyüythetni igazán és jó lelki esmérettel sok pénzt és nagy gazdagságot; így-is azért az örökösöknek kevés hasznokra bólgál. Az mint az látás-hallásból való példa bebedek bizonyittyák. Ebül gyüytöt bédéknek, ebül kel elveñni. Hamis keresmének kiocse, nem bál harmad örököre. *Malquesit malperdit*, Az mint nyerte, úgy vesztette. Miként az Syrac-is szól: Minden a- iándéknak, és hamis jóbágnak el kel veñni. Az hamissak-

Cap. 46. v.
12, 13, 14, 15.

nak gazdagságok mint az patak megfáradnak. Az Isten-
teleneknek maradéki nem bocsátanak fok ágakat, és a ha-
mífsaknak gyökerek meredek köbökön helyhezettek. Ol-
lyanok mintakar mely folyóviznek partjába akadt táy-
tékok, minekelőtte gyümölcsöt teremtenének, kifaggar-
tatnak.

Hogy ezek mind így legyenek az mindennapi látás-
hallás bizonyíttya. Midőn látjuk, hogy jeles nagy *fami-
liák*, nemzetek elfogynak, fogyatkoznak, és semlátomást
elenyésnek. Es az hamífsan gyűjtöt kincs, gazdagság, az
örökösök kezekben mayd mint ha elolvadnak elfolynak,
hogy sohol ne találtafsanak: és nem használ az ellen sem-
mi lobrákság, semmi kiméllés, sem föltozás sem gyámo-
lítás.

Amaz Candiai Nagy Vrnak igen sok pénze volt, az
mellyet Segéd fogadáfsal is ketelett. Es midőn gazdag-
ságát akarná mutogatni, Kérdette az idegen vendégeket,
mely felé volna utok, és ha volnaé affle pénzek, az mely-
nek odá az hová ők mennek érteke, keletivólna: és ha ki
örömestollyan pénzt akart volna váltani; előhozatta pén-
zes ládáit, mellyek küldömb küldömb pénzel voltak rakvák;
Kinek kinek minémű pénz kellene szabadon hadra őket
hogy ollyat vegyenek, az menyit akarnának. De a pénzt
az bekrényekben, vagy pénzes ládáokban sorral rendel ugy
őve verte kalapácsolta, oly sürűven egybe sotulta, hogy
senki semmi creiével abból semmit ki nem vehetne. Így
csufolta járzo dtatta meg pénzével az jövevényeket, és ez
ő neki kedves tréfája völe és nagy gyönyörűsége. De ha-
lála után az ő fia igen jól kitudta bedni, és egyik ládát az
másik

másik után meg tudta üreksíteni, semmi csiprető horog-
ra fogóra nem volt ez aránt szüksége. Feltöri rongya, az
bekrényeket ladákat. Es vig kedvel költi barátival, társai-
val, örvendeztette vele magát mig tartott. De végre el-
fogy az jó pénz. Kőlesönt kezd kérni az hol tőle lehetett.
Az sem tarthatot sokáig, mert az emberek meg várták az
fizetést. Mind háznak, jóbágnak oda kellett lenni, jóbará-
ti, kedves társai elköltek, az meghitel-is elfogyot. *Sum-
ma* ez: *Miseriam* kellett olvasztani *cum aceto*. Es adótság-
miatt nagy inségre jut. Ferdinand Királynak-is haragiá-
ban esik, élete-is berencsén forog: ugy hogy kívánta vol-
na hogy ez sok pénzben, gazdagságban soha része ne lett
vólna. Mert az begénység ötet sokkal jobb életnek követé-
sére tanította vólna, és kevelebb bünt és gonofságot cse-
lekedet vólna, és ifiúságában oly dologhoz fogott vólna,
az mellyel vénségében magát tibtelségesen elápláhatta
vólna.

Igy telik bé az mit az bölcs Salamon mond az ő Prae-
dikátorában: Vagyon gonof nyavaly, mellyet láttam ez
világon, tudniillik mikor az gazdagság az ő Vrának vesze-
delmére vagyon, és abból az ő fiának semmi nem marad
kezében. Es az lób könyvében mond Zophar: Nem tu-
dodé hogy így vólt mindenkor az dolog, mióta emb-
rek vóltanak az földön: Hogy az Istentelennek dicséreti
nem soká tart, hogy ha az ő magofsa binte az égig érne-
is, és az ő feie az felhőket illetnéis, de ugyan el vés végté-
re mint az gané. Es kődulni mennek az ő fiai. Mond Sy-
rac-is: az Istentelen fiaknak örökös jószágok el vés. Mi-
csoda bódult esztelenség azért, ilyen nagy fáradsággal,
munká-

Cap. 6. v. 16.
17.

Job. 20. v. 4.
5. 6. 10.

Cap. 11. v. 21.

munkával és veszedelemben forgással, fok pénzt, jószágot
 össze hordani, gyűteni, felszednek nagy kárával, és lelki
 elmérgetednek megelégtetésével, holott annak az gazdagság-
 nak semmi hasznát nem veheted: sem magadra nézve, az
 mint imént meg mondaték, sem pedig örökösödre, kik-
 nek a te nagy gazdagságod nem csak nem használ; hanem
 még testeknek, lelkeknek is meggyőzhetetlen kárában
 veszedelmébe eyti őket; és azok által nem csak mindenfé-
 le vétkekben és gyalázatos bűnökben keverednek: ha-
 nem az által arra jutnak, hogy te néked ők halálotat ki-
 ványják; hogy ha te ő nékik az gyűjtött gazdagság után
 még több ideig akarnál élni: avagy tellyeséggel ugyan ha-
 lálodra is bándékoznak és incselkednek; csak hogy ők az
 pénzhez juthassanak, és azon ő magok kedvök szerint reg-
 nálhassanak, uralkodhassanak?

Azt alitodé hogy ilyen Istentelenség ne fálhasson az
 te gyermekidnek hívőkbe? Mentse meg Isten kegyelme-
 sen attól őket, és minden jámbor fiakat. Mindazáltal nem
 köz embereknek; hanem Királyoknak, nagy Vraknak
 gyermekeiknek példái bizonyíttyák. Mint igyekeztenek
 legyen azok az önnön attyoknak halálokra; az mellyek ő
 nékik sokáig élni láttattanak, és az véget nagy háborut,
 támadást, inséget, nyavalyát szerzetenek országokban és
 városokban.

Nemde nem ház és huson öt fiai valának *Alexander*-
 nek: nem bizonyíttyáké az históriák hogy ezeket többire
 mind meg kellett néki öletteni? Azért hogy ez nem em-
 berhez illendő gonofság reálok bizonyítatnék; hogy az ő
 attyoknak halálára bándékoztanak. Az mi időnknek pél-
 dái gyű-

dái gyűlölségek; nem hiúság azért meg említeni.

Sokkal bátorságosabbak azért az begények az ő fiaik felől, kiknek nincsen bővölködő gazdagságok, és az ő életek sokkal nyugodalmasb és bódogságosb. Mert mit használ az gazdagnak, ugymond Salamon, hogy ő az helyben munkálkodott: Egész életében mind az fetétben ült, nagy lanyaruságban, betegségben és somoruságban. Az te fíaidnak azért tisztességes nevet hadgy utánnad, az kicsid jóval, az mellyet az Isten te néked engedett az te hivatalodnak munkáia által, és az ő kegyelmes áldása által, sokkal előmenetelesb és használatosb lesz az ő nékik, hogy nem ha magadat felőtte igen fárasztván és lanyargatván ő nékik nagy kincset, gazdagságot szerzenél és rakáslanál; és miattok magadnak nyughatatlan forgalmatosságot faporítanál, lelked esmérgetinek nagy sebessítésével: és nékik csak *Irritamenta malorum*, és gonofságra való kibítést gögyögetést hadnál: az mellynél mi lehetne nagyobb bolondság és bódultság.

Marasztathó jóllehet kimélleres takaríkosággoddal valamit az te munkádból az te fíaidnak, hogy azzal osztán előmenetelek, életek lehessen; és holtod után kuldos táskára ne juszanak. Mert mjdön néked arra, az Isten utat és ezközt mutat, és te azt elakarnád mulatni és megvetni, ávagy pedig mindent fel akarnál dösölni, aláb való lennél ugy az pogánnal, és az hűtöt meg tagadnád az mint hnt Pálból, 1. *Tim.* 6. v. 10,

De ez bnyalat nem kell te néked fősvénkedned, nyuznod, foftanod, ufnáskodnod, sok pénzt, kincset, gazdagságot gyűttened, az mely sem néked sem ő nékik nem

T

használ

Ephes. 6. r. 6

használ az mint megmondának. Nevellyed Isteni félelem-
ben azokat, jártafd az *Schola*-ban, tanitafld tíftefséges me-
sterségre, kézi munkára, avagy kereskedésre, igaz kalmár-
ságra; hogy óbtánnan ön maga tudgya magát eltáplálni.
Es arra szoktafd őket, hogy való igazságnak tartsák azt,
hogy az jó hír név, az mellyet örökségül hadgyb ö nékik,
legyen a Legjób *Patrimonium*, és örök jóbág: és hogy ar-
ra-is forgalmas gondgyok legyen, hogy óbtán ök-is tíf-
tefséges nevet hadgyanak utánnok az ö gyermekeiknek.
Es így nyilván megmaradhatnak. Mert azt mondgya az
böles Syrac: Megláfd hogy megtares jó hiredet nevedet:
mert az te néked inkább megmarad, hogy nem mint aza-
rannak ezert temérdek kincsei. Az élet akar mely jó legyen
is, de ugyan csak kevés ideig tart, de az jó hír név, örökké
megmarad. Es Cicero-is mond: *Optima siquidem heredi-
ditas, quae à parentibus traditur liberis, omni patrimonio pra-
stantior gloria est virtutis Seruum gestarum.*

Cap. 4. v.
3j. 16.

Nem hagyhar atyád te néked jób kincset,
Mint ha néked hágy ártéfséges Nevet.

Phocion:

Dicséretellen mondották az Pogányok: de fokkal be-
csületelésebben cselekedte *Phocion* az Athenási fő Had-
nagy: hogy midön ö nékie az Macedonai Philep Király
nagy bép tekintetes *summa* pénzt küldött volna hazához
az ö véle való barátságnak megnyerésére; nem akarta el-
venni. Az hozzá küldöt követek igen kérih hogy a Király
aiándékát ne verné ilyen meg, hogy egybér s-miód az ha-
talmas Királyt-is, az ki az ö barátságát kívánná, aiándéká-
val egygüt megne utálná. *Phocion* azt mondgya, hogy
ö néki nincs oly nagy kincsre háksége, nem-is volna hasz-

nos ö

nos ő néki. Hogyha neki maga semélyeben nem kelle-
ne-is (mondanak az követek) hiszem kellene az gyerme-
kinek; kik az ő halála után azzal mind rendelék szerint él-
hetnének, tisztességes nevöket megrarthatnák: az mely
azoknak igen nehezen fogna esni; mivel igen kevés gaz-
dagságot hagyhat nékiek. Arra azt mondgya *Phocion*:
Si mei similes futuri sunt, idem hic aggelus, qui me ad hanc
dignitatem evexit, illos alet: Sin dissimiles; nolo ipsorum lu-
xuriam his opibus alere. Ha az én gyermekim én hozzám
hasonlók léendének, tehát ez az én kis jóbágoeszkám, az
mely engemet ez méltóságra emelt, öket-is elcáplállyat:
Ha pedig az én természetemtől elvetemednek, és az virtu-
sokban, jószágos cselekedetekben hozzám hasonlók nem
lébnek, nem akarom azzal a kincsel, az kivel engemet ki-
náltok, az ő kényeségeket, tobzódásokat eröcsiteni.

Dicséretes mondás volna ám ez a Pogány embertől,
mellyért méltán-is nyerte imez vezetéket nevet, hogy *Bo-*
nus Phocion, jó *Phocion*nak hivattatnék. Az ő tökéletes
elméiéért, és világos értelméért, és az idő szerint való jók-
nak megvetéséért, mellyeknél az virtusoknak szerelmét
fellyeb becsüllötte.

Sabellius írta, hogy ő felöle az Görög országi Bölcsök
közöt fok ideig való villongás volt, hogyha *Alexander M.*
völté nagyobb, hogy nem mint *Phocion*, az ki *Alexander*
ziándékát megvetette. Mert midön *Alexander* alittaná;
hogy ötter pénzel meggyözherné, avagy az mint mi fok-
tuank bölni, annak semétki tolhatná; küld néki Asiából A-
thenásba fáz mása aranyat. Midön ő nékie ezt eleibe vin-
nék, azt kérdi. Miért küldené ő néki *Alexander*, egyéb A-

théaáfi Pólgárok fölött, olyan nagy aiándékot. Azért
 ugymond, hogy ő téged igaz tökéletes jeles jó fő ember-
 nek tart és becsül. Hadgyon olyannak tehát engemet
Alexander, mond az *Phocion*, és ne hitelsen el, s- ne ve-
 tegeisen meg engemet az ő arannyával. El mégyen azért
 előlk; de amazok házában-is utánna mennek. Holott
 midőn látnák miként volna az ő háza minden pompaság-
 nélkül rendelve, és az ő felesége az hölgálókkal egygüt, ő
 maga-is vaylalná és sütné az kenyeret, annál keményeb-
 ben rayta léknek, ugy mint kiknek ugy tetzenék, hogy vol-
 na hová pénzét költeni. Mert nem ékes, dolog ugymond-
 nak ők, hogy olyan nagy Királynak baráctya és ilyen di-
 cséretes fő Vr, oly kemény és sovány életet éllyen. *Phoci-
 on* azzal semmit nem gondol; Hogy pedig szerencsére
 venné ešébe hogy egy vén ember menne ott elšakadozot
 köntösében, azt kérdi az hozzá küldöt követerektől; Hogy
 ha alittyáké őtet oly jónak mint amast. Miért nem, ugy-
 mondnak ők, Ha lám ez, ugymond *Phocion*, sokkal begé-
 nyebbül él hogy nem mint én: és az ő kicsidével még-is
 meg elégešik: Rövid hóval, ha el vessem az aiándékot, á-
 vagy élek azzal, avagy nem. Ha vele nem élek; az mint
 hogy ugy nekem nem-is használ, csak hiában fog állani, és
Alexander sokkal jobban élhetné vele; hasznosb-is volna
 ő néki, hogy nem ennékem. Ha el vessem pedig és vele é-
 lek vagy hasznát vessem, tehát ugyan šinte csak annyi hasz-
 na benne *Alexander* nek mint nekem: Mert mind ket-
 tőnknek igen kevés dicséretí következik belőle; hogy ő
 azt pénzel akarta véghöz vinni; az mit törvénnyel s- igaz-
 sággal nem eselke dhetett. Es így az arany Athenásból

Alexan-

Alexander nek vißba vitetett. Innen mondgya *Plutarchus*, hogy ez bölcsember, ez ő cselekedetivel nyilván kimutatta, hogy ő sokkal gazdag volaa *Alexander* nál; ugyanint ki az ővével meg elégednék, és az *Alexander* kincsénélkül nem fűköldödnék.

Ez példát követte az *Xenocrates*-is. Mert midőn néki *Alexander M.* harmincz *talentum* aranyat küldene tiszteő aiándékkal, és az követek arról ötet tudósítának, marasztya őket ebédre. Semmit pedig többet sem drágábbat nem késttet egyebet, hanem csak mint egy kicsid köz ebédet. Midőn másod napon az követek tőle válast várnak, kinok kellyen az aranyat le olvasniok? Hogy hogy, ugymond *Xenocrates*, nem láttatoké tegnap az én ebédemen, és az én életemnek módgyán nem vöttéteké ezetekben, hogy nekem oly nagy kincsre nincsen fűkségem.

Socrates nek-is ez dicséret tulajdonítatik, hogy soha semmi aiándékkal és adománnyal senki ötett meg nem győzhette.

Mind ezekből immár eléggé meglátzik, hogy embernek nem fűkség az ő gyermekeiért nagy jószágra, kéncsre vágyódni; fűsvénkedni és sok kincset gyűteni, és azok miatt Leike isméréit meg nehezíteni; melyről *Salamon*-is mond az ő *Prädikátorában*: Gyűlöltém én minden munkámat-is, mellyeket én munkálkodom az nap alatt. Miért hogy elhagyom azt oly embernek, ki én utánam fogélni. És ki tudgya ha bölcse lébené vagy bolond, az ki uralkodandik minden én munkámon az mellyeket cselekedendem-is, az mellyet bölcse szerzendek az napnak alatt. Ez-is hiában valóság: Annakokáért én el fordítám

magamat, megfogván reménségtől az én elmémet, minden munkám felől, mellyel munkálodtam ez világon.

Rehabeem,
Kuboom.

Es az mit itten mond, végezetre ő néki is olyanképpen lett dólga, midőn fiát Rehabeamot hadgya utánna: az kiben nem sok ebelség és értelem vólt; és ugyan uralkodot azért az ő attyának munkáián, de semmi jót nem szerzett. Az mint azért az nagy gazdagság, sem annak az kié az, sem az ő örökösének nem használ és nem bólgál: azoképpen semmi fogyatkozást sem vehet és űzhet el. Sem senkit gazdaggá nem tehet: az mint fellyeb megmutattuk. Es hogy csak azok legyenek gazdagok, az kik az ővékkel megelégednek, és az ő javokkal élhetnek, világossan kimutattuk. Mert az ki magát munkáiával táplállya, és megelégedik, nyugodalmas élete vagy on annak: ez az kincs felőt való kincs találás. Es az lsten Letke mondgya: Bódog az ki féli az Vrat, és kezének munkáiával táplállya magát, bódog vagy, és jól lében dólgod.

Syrac. c. 41.
v. 11.

Pál. II. v.
2. 3.

Nem is fogitheti az gazdagot az ő sok kincse, jóbága csak egy nyavalyája ellen is: egy betegséget, egy hideglé-léfeckéiét el nem veheti, el nem űzheti. Sokkal kevesbé orvosolhattya az léleknek nyavalyáit: és csak egy kísértetet sem enyhíthet meg.

Noha *Helioabalus* és *Caligula* alá s-fei jártak az aranyban, sőt egéztetekkel benne hevertének, de ugyan ilyen módon sem távoztathatják el az ő b. vőknek keserű kísértetit.

*Non domus, aut fundus, non erit acervus et auri,
Eg. oto domini deduxit corpore febris,
Non animo curat,*

Sem hárad, pénzéd, jószágod, örököd,
Csak egy hideg lelkű leon őz előled.
Sem lelki férelmedet nem gyógyította,
Nóta híved aze kőnieten ohayya.

Sokkal inkább nehezíti, sebheti, buggattya az telhetetlenség az lelket és az lelki ísméretet: hogy az embereknek az bűbéli nagy fájdalomnak miatta, nem csak kevés jó órálok vagy on ez földön; hanem az homoruság és keferűség miatt elbádgadnak és időnek elötte megeméltődnek.

Salamon mondgya imezt, *Suavis est homini panis mendacii.* Gyönyörűséges előber embernek az álnoksággal ke- Prov. 20. 17.
refet kenyér, de annakutánna megteelik a háy kövecsekkal.

Es Habacuc: Az kövek az kőtalokból te ellened kiáltanak, és az fa éppületekből az gerendák te ellened bizonságot rébnek. Az az, oly férelmes és rettegő lelki ísméreték lében, hogy az házban a gerendáknak pattogásától is, avagy valami csak mozdullyon is eléműlnék. Cap. 2. 7. 12.
Esf. 16b mondgya: Mintha áspis kigyónak mérgét szopra vólna bé, és az viperának fulákia öli meg. Mind az gonoslelki elméretről mondatnak; az mely mint az *viperas* és kigyó Cap. 30. 16.
ugy mardos, és az mint *D. Luther az margon* magyarázza; halálos és bűbéli keferűséget hoz.

Az miképpen azért hogy az beteg ugyan beteg, ha binte szép aranyas ágyon fekszik is, avagy valami rozsfas nyobolyán, ugyan semmit nem szolgál az, az egélségre: Igy az fősvény sóbrák is ugyan sóbrák fősvény, és mindenkor beteg az ő lelkében, és soha nincsen elege; hanem csak gonoslelki elméreti; ha binte arannyal boritatnék bé is. De az ki az övével megeléghik, mindenkor egélséges az, és esendek bivel vigad, és jó lelki elméreti vagy on az ő ki-

Cap. 11. v.
34. 56.

az ö kicsinye mellett. Igazán mondgya azért az Syrách: Az Iobrák embert nem illeti az gazdagság: és metzene az fősvény eb az pénzel és gazdagsággal. Az ki fokot gyűjt, és magával sem tében jól belöle, az olyan másoknak gyűjtiazt, és egyebek laknak azzal jól. Az ki magának jót nem tében, hogy eselkednék az másal jól? Soha nem örvendezhet az ő jovaiból. Nincsen ártalmas dolog, mint ha valaki önnön magának sem kívánja semmi javát, és igaz csapás ez ő rayta az ő gonofságáért. Tégy jól fiam, te magaddal, az tiédből, és add meg az Vrnak az áldozatot, a mely őtet illeti. Gondold meg hogy nem mulat az halál, és igen jól tudod minémű fővetséged vagy az halállal.

Hogyha azért az fok jó és gazdagság semmit nem használ, nem segít az testnek és léleknek betegsége és nyavalyája ellen, sokkal kevesbé üzheti el az Halált, nem is nyuythat semmi segítséget az ellen. Ha valakinek ugyan nagy rakás arannya volna is, és azt minden nap és óránként nézzen nézné, avagy ugyan belé heverednék, affélöl az halál ugyan nem mulatna, avagy ha jelen volna, azzal el nem üzettetnék.

Midőn egy Iobrák fősvény halálos ágyában fekünnék, egy egéf medentze aranyat hozat elejébe, belé kap mind két kezével, azt alitván hogy vigasztalást és betegsége nek könnyebbitését, és az halál ellen tanácsot és segítséget talállyon benne; foháskodik es mond: oh kinek hagylak én ritöket verös rókácskák!

Más egy, marokni aranyat nyél a torkába, alitván, hogy az halál ellen bátorságot leljen. Más megint az halál ellen egy fako: vont magára az mely belöl merő arannyal volt bé-

volt béborítva. De mind ezek sem használhattak semmit nekik. Az halált sem pénzel sem arannyal el nem űzhetni.

Ha azért az nagy kincs, gazdagság ez életre, magának vagy az övéinek megtartására, avagy az testnek és léleknek nyavalyái ellen, és az halál ellen való óltalmazására nem hól pál és nem használ: tehát sokkal kevesbé használ az örök halál ellen: avagy az örök életnek megnyerésére, mely nem pénzen véteük, mert az Christus vére által szerzettet: Hanem inkább ártalmas, midőn ember az ő bizodalmit az bizonytalan Mammonban helyhezeti, és ez idő szerint való jókban: és azt mondgya az ő aranyának: Te vagy nekem istenem.

Minden historiák bizonyíttyák, és az minden napi látás hallás mutatya, mely sok emberek estenek nagy veszedelemben az ő gazdagságok miatt. Mely igen gyűlöltetik némely, irégységgel terhelteük, öldöztetik az ő javaiért. Sokan az ő jószágokért hamisán, ártatlanul vádoltattak, eladattak, elárultattak, titkon és nyilván megölettek elveztettek. Azért igazán mondgya Syrac: Sokan veszték el az ő pénzekért, és kemek előtt való veszedelemben estenek. A kik az arának áldoznak, azokat megeyti az, és megfogja az ezeleket. Nem az ő Szőlőieért ölettette meg Naboth? Hasonlóképpen nagy veszedelemben eset Ezechias is, az melyről oda fel emlékezünk. Es az tobzódó gazdag is elvész testestől lelkestől.

Az világi historiákban erről sok példák vadauk: *Crisp. Lentulusban*, az Romai fő emberben, az Romai *Lepidus* gazdag nemes akhonyban *Fono* az Persiai Király az övétől elűzetteük, és az Romai Tiberius Császárhoz folyamto-

1. Pet. 1.

Az gazdagság veszedelemben vésens

Cap. 31. v. 6.

1. Reg. 21. v. 11.
Luc. 16.Crisp. Lentulus
Lepidus
Vono,
Tiberius.

Caligula.

dott, de mivel sok pénzt, gazdagságot hozott véle, Tiberiustól, árulónul megöleték az ő javaért. *Svetonius* írja, hogy *Caligula* Császár egy *sententia*-ban negyven Római polgárokat ítélte halálra áltok bűny alatt, csak azért hogy azoknak jószágokhoz juthasson.

Midőn egyszer játékából felkölt volna és elő ballagott volna, és két sok jószágú Lovas vitézlőt elő menni látott volna, mindgyárt fogságba vetteri öker, és minden jószágokat *confiscaltattya* elfoglaltattya. Es így örömmel tér jádzó társaihoz, és mond: Még egyszer sem vontam oly jó oxábla lántzot mint most.

Hogy egykor *Francia* Országban, az játékban penze elfogyna, az leggazdagbakat megöletette, és mindenciket él *praédaltatta*, ismég ottan a játékos cinkosához ment és így főlt: mely igen aggódtok egy néhány *drachmakért*, vagy forintért. En azonközben sokkal különb lántzot vontam: ötvenker száz ezerker való száz ezer *drachmat*, avagy arany forintot, mely tében öt százker való száz ezer forintot, avagy öt száz tonna aranyat. Es midőn ez vérőpő fővény eb, az *Julius Priscus* Tisztartót, az kit egyéb dologért ő néki hé adtak vőlt, megöleti, azt alitván hogy nagy kincset talallyon nála. Mond azért. Engem igen megcsalt. Ambár élt volna. *Nihil enim morte dignum possedis*. Mert nem hagyot annyi jószágot, az mellyert megöletéit érdemlett volna. Es így lenki bátorsággal nem élhetet ez dihős vérontó eb alatt, az kinek valami gazdag jószágoskása vőlt, ki ki minden az ő gazdagsága miatt minden *semplautásban*, halálos veszedelemben forgott. Midőn pedig a gazdag emberek igen vének vőlnának, azokat élni hadta, kiket

ta, kiket tudna, hogy már soká nem élhernék javokat. De megrendeli, hogy *testamentum*ban ötett tegyék öröksé; azokat becsületben is tartotta, attyának, anyyának, öreg attyának, ösének, űkinék, hívta őket, az mint à historia mondgya. Igazán mondgya azért az bölcS Boëcius: *O praeclaram opum mortalium beatitudinem, quam si adoptus fueris, securus esse desistis!*

Ihon az kétfő bódogság.

Az sok pénz és az gazdagság!

Mellyet mihelre megnyertél.

Örömed mellőli elcsél.

Töle várni bátorrágot,

De néked féltelmet hozott.

Illyen módon igyekezett Nero az bölcS Senecának há- Seneck
lálára az ő sok pénzéért. Mert késsen volt harmadfel száz tonna aranya. Midőn ezt ešébe venné, minden ő kincsét kéf akartva Neronak adgya; így akaria jelen való veszedel- ménék elejét venni. De nem használhatott véle. Mert az vérőpó eb és hálaadatlan *Discipulus*, hívséges *praeceptor* az az fődő házba öleti meg.

Igy estenek sok jeles emberek az ő gazdagságok miatt halálos veszedelembé. Az Nagy *Pompeius*, az hatalmas *Cræsus*, az leggazdagb Romai Pólgár mester *Cræsus*: *Gabinus*, az Görök fő *orator Demosthenes*, mert őt is győtröt- te az pénz kórság. *Timogaras* az Athenásbéliek követe *Artaxerxeshöz*. Az Görögöknek erős vitéz Fejedelme az *Timotheus*, és egyebek.

Nem használhatott azért ez *Timotheusnak*, hogy az O- Timotheus
*lintbiusok*at, *Byzanthiusok*at meghöldoltatta: *Samus* kí- getet megvölte, egéb *Laconicat* megpuštította: *Pelepon-*

nesus és egyéb tartományokat az tenger mellyékén: Az ő képpen az *Lacedaemon* békéket az Athenas városnak az ő hazáinak aláia vetötte. Az sem használt neki, hogy az ő attya a *Conon* oly jeles jó fejedelem volt, ki az Görögöknek szabadságokat oly igen mególtalmazta.

Polyccatos.

Ilyen formán kellett veöni amaz igen jó ferencsés *Polycrates* nek is. Mert mivel *Orates*, az *Darius* Király Hadnagya, tudná azt hogy *Polycrates* erősen fömíuhozná az pénzt, azzal akaria azt megfogni. Nyólez ládát töltet meg kövekkel, és fellyül aranyat hintet reá. Köverit küldi hozzáia, nagy barátságot kerekít, azt tettet mint ha *Darius* tól elakarna szakadni. Tudná azt is, hogy sok pénzre volna süksége ez hatalmas hadra, az mellyet vitelne. ő neki pedig volna lép *summa* aranya, mellyel egész Görög ország megvétehetnék, mellyet ő oda adna kölcsön az hadi sükségre, hogy ha ő véle frigyot vetne és hozzáia menne. *Polycrates* ben meg posdul az arany ér. Elküldi barátját *Alexandert*, azt az aranyat megnézni. Midön ez külömbet nem vélne, hanem hogy az merő arany volna, és erről *Polycrates* tudósítaná, fel kétül és maga is elmegyén *Orates* höz. Mindenek töl keményen intetik, hogy ne hidgyen *Orates* nek, rettentik álmodozási is; az *Oraculum* ok is minden gonoszt jövendőinek. Az önnön fiaiát leánya nagy siránkozván kéri hogy othon maradna; megbékélli neki az ő vébedelmes álmát, nagy könnyhullatással kéri, kíséri mind az haióig. De az pénznek átkozott ferelme oly igen elhatalmazot rayta, hogy mind ezek ő rayta semmit nem fognának. Oly igen elharagzik az önnön leányára, és megebükszik, hogy ha bekével megjövendek ugyan, mond,

mond, fogadást tétel az on, hogy sok estendőig ki nem házaitatol. Ezt ő békével megbenyvedné, csak az ő szerelmes attyát békével és jó egészségben megjöni láthassa; De ugyan még-is nem türheti, hanem nagy zokogásokkal, síró könyves szemmel kéri hogy hon maradna, mert semmi jót nem vádolna az ő sive. Midőn azért *Polycrates, Orator* höz jut, megfogja őtett, s egy nagy magas hegyen kerestfára fegegteti, az mint ez előtt is megmondotruk. Es így foztatik meg életitől ez igen jó berencsés nagy nevezetes kemély, midőn más idegen pénzen oly igen kapdosna.

Aristoteles.

Multi propter divitias periero, multi sibi & aliis necem intulere

Ergo solerte tu causa pecunia, vite es,

Per te immaturum mortui adimus iter.

Atkozei pénz én előlembát el ved,

Ki tanyí sok fő rindeket elveste!

Inségben eytek, kereső dút, bántor,

Vasalan forrást nyugharadlanágot. 7

Illyenképpen járt egykor az Görög *Nicephorus Császár*, Nicephorus midőn meg elégíthetetlenül szomiuhozná az Oláhok aranyát, gazdagságát, és többet kívánna tőlök hogy nem ők értékekkel felérnék. Oly igen megbusittya azoknak Királyát ez ő nagy méltatlan terheltesével, hogy fegyvert fogna, és kevés néppel de nagy bufulással, bolzbonkodással reá üt az Görög Császárra, megfutamtatván meg veri: Es így jelesb Lovas nemesb vitézivel eggyüt levágtatják. Feie az ellenségtől elüttetik, és az agya kaponyáiból egy ivó edényt csinálnak ezültbe foglalván. Azzal az Oláh Király az italt az ő Tanácsosira és vitézire köböni így szólván: Így kel annak somiuságát mególtani, az ki az ő javaikat olyan igen somiuhozta, hogy az küldömben meg nem óltathatnék.

Az miot hasonlóképpen az Parthusok *Craſſus*nak az Romai Pólgár meſternek: *Mitbridates* Király *Rutilius*nak: *Tomyris* abbony *Cyrus*nak, hogy az ő kincsekre való telhetetlen Izomiuságokat, úgy enyhítették és óltották meg, olvaſtot aranyat töltvén azoknak arany hominhozó torkokba.

Ezen módon veſtenek el teſteſtől, lelkeſtől *Hopni* és *Tineas*, az tobzodó gazdag. Az haſizlaló ſobrák *Nábál*, és az Egyház tolvayló *Heliodorus*.

Judas Machabaeus feddi az *Simonianus* fok fősvénységét. *Cambyſes* megnyuzatta az aiandekert a hamis törvény tévő birót: *Alexander M.* haſonló okért véterte feiét *Polymachus*nak: *Severus* Császár, *Vetronius Thurinus* ſűſſel fojtatta meg, mivel hogy pénzért füſtöt adna: az az, hog az embereket hiában való és ſemmis igéretekkel tartaná és pénzt venne tőlök. Es hogy leherne elég időnk arra, hogyha azoknak példáiokat mind béhoznók, az kik az pénzért és gazdagságért külső inſégre és nagy veſedelemre jutottanak.

Az hiſtoriákban fántalan ſok példái fordu'nak élönkben, nagy Hadi vezéreknek, Királyi és Fejedelemi Tanácsosoknak, Tiſtartóknak, Biráknak, oratoroknak és egyebeknek; kik az pénz'kedvéért az ő Vroktól elſakadtanak, hitöket esküvelteket elfeleleytötték, orſágokat, tartományokat, népeket, városokat, várakat, Királyokat, Fejedelmeket és Vrakat eladtanak, elárultanak: pénzel magokat elhadták esábitani, meghadták vakítani; hogy az igáſság mellől elállanának. E haſis igyeket javallottanak, avagy az ő Vrokat halhatatlan kegyetlenségre, az ſegénységnek kiſaytőá-

Hophni, Pincas.
1. Sami 4. 11.
Nabal. 1. Sami 25. v. 2.
Heliodorus.
2. Mach. 3. 2.
Judas Mach.
2. Mach. 10.
Cambyſes.
Alex. Mag.
Severus.

szótólására, elviselhetetlen nagy terhekkel való nyomor-
gatására oktatták és tanították, és mindenféle utakat, pra-
ctikákat, fortélyokat kigondoltak hogy Vrokat, magokat
gazdagíthatnák. De mind azzal is ugyan nem nyertek e-
gyebet, hanem jóllehet egy ideig Vrok kedvét, szeretetét
de az Istennek nagy haragját és büntetését vonták magoka-
ra, és végre ön magokat mind Vrokkal egyetemben, te-
steknek, lelkeknek, országoknak, népeiknek vesztésére és
örök veszedelemre vitték, eytették, tabíglátták.

O gyalázatos megvakítatott világ! hová gondolsz?
mire törés, s vágyódozol ilyen igen? mit szívesen ily bűrtelenül
az te romlásodra, veszedelmedre! Sok háfontalan munkát,
fáradtságot szerzesz magadnak, testednek lelkednek
nyughatatlanságot, veszedelmet. O nyomortúságos em-
berek, ihon mely nagy munkával, gondal, fáradtsággal és
veszedelemben forgással, horgollyátok vandozzátok öb-
ve az idő herint való jókat: Mely nagy inséggel forgalma-
toskodással birjátok, tartjátok s-örizitek azokat: mely
igen nagy siralommal keferőséggel vesztitek ily még el? Ho-
lott azok, nem erre, sem az örök életre; nem csak nem has-
nálnak; hanem sokkal inkább és minden módon, maga-
toknak, és az tiéiteknek felötte igen ártalmasak és vesze-
delmesek, az mint ekkédig eléggé megmutattatott.

III.

Hogyha ez Világnak javai állandó örömet
hozhatnak?

Az mint

AZ mint eddiglen megmutogattuk, hogy semmi igaz, semmi tellyesleges öröm ez világnak nagy gazdagságiban nem találtaik: az onképpen ennekutánna azt mutafsuk meg, hogy azok jóbag és nagy gazdagság semmi állandó örömet nem indíthat, támaszthat azoknak hívőkben, az kiket az megelégethetelen főfvényesség elfoglalt és fűntelen kinöz.

Mert az miképpen hogy minden emberi dőlgek elmulandók, azonképpen ez világnak javai-is, az mulandóságnak és romlandóságnak avagy rothadandóságnak aláia vadnak vettetvén: Annakokáért az öröm-is és az bódog élet, az mellyet ez világnak nagy gazdagságban keres, nem csak hamis és tellyeslegtelen, hanem mindenestől-fogva álhatatlan és ingadozó. Azt bizonyította Syrach-is Minden mulandó dőlgeknek végének kell lenni, és az kik azokban forgolódnak, azok-is oda léfznek azokkal egygyütt. Az látáshallás-is megmutattya, hogy az gazdagságok gyakorta előb elhadgyák az ő Vraikat, hogy nem mint,ők azokról elhagyattatnának. Az f. Irás az gazdagokat, és mind az emberi dőlgeket, hasonlítja az mezei virágokhoz, az kik má vadnak és képen virágoznak, hog embernek a fíve-is mayd ugyan virágozhatnak tőle. Hölnap pedig megszavadnak, és az keméntzében vettetnek. Szent lakab mondgya, hogy az gazdagok, mint az fűnek virága elmulnak. Fel kel az Nap az ő hévségével, és az fű meghervad, és virága elcsik, és az ő fű sine elvél: ugy hervad el az gazdag-is az ő dőlgaiban.

Az gazdagságokról pedig azt mondgya az Istennek fia, hogy azok az molynak és fergeknek alálok vettettek, hogy

Syrach. 14:
v. 20.

Mate. 6. v. 30

Tobi. 1. v. 16.
Psal. 39.
Syrach. 14.

Matt. 6. v. 20

nek, hogy azokat az lopók ellopják, és megásák: az ellenség elpredálhattya: tüztől, víztől, és aertől, féltől meg eméketnek. O nyomorult Mammon, elvaiut bálvány isten! az ki csak egy leghitvánb ellenségecskéie ellen sem mentheti, és nem óltalmazhattya magát! Hanem el kell benvedni, hog a moly, bű, féreg, az apró állatocskák, hog a rorskák megemébbék. Mint lehetne hát annak az ki ötett biria valami maradandó segedelmére akar minémű nyavalyácskáiában! Nem ségyenedteké meg sok magok biró dus emberek? ez ő Istenektől elhagyattanak, és végre koldus páltzára jutottanak?

Dionysius Syracusanus nemde nem hatalmas gazdag Dionysius Király valaé *Sicilia*ban? nem valaé nagy kincse, hatalmas hadi ereie, nem valánakébsántalan haitói? Es oly országa volt, (az mint ő maga sokot dicsekedni) az mely erős vas és gémánt lántzal volna megkötve és vastagítva? De ugyan még-is oly ségénységre jutott az ő fia, hogy *Athén*ban koldulással keresné kenyerét! Végre ostán *Schola* mesterré lett, de nem talált tanítványokat.

Craesus-is nagy Király vala *Lydiában*, és magát legbő- Craesus dőségös embernek tartotta ez egész földön. De meg keillet neki végre azt az napot érni, hogy mind egész országa, pénze, gazdagsága, az mellyel oly igen pompáskodott és kevélykedet, tőle elvétetnék, és ő maga egy nagy fa rakásra vitettetnék fel hogy megégetnéiek.

Hasonlóképpen *Belisarius* az ő erős férfit jószágos Belisarius cselekedetiért *Iustinianus* Császárnál, (az mint fellyeb meg mondatott) oly nagy méltóságra, titkességre és gazdagságra jutot, hogy ő neki *Iustinianus* Csásár tulaydon

pénzt véretne. De oly nagy begénységre jutott végrére: hog Constancinápolyban az *S. Sofia Templum* nak kapui előt koldulná kenyerét.

Henricus.
I. V.

Henricus ez néven Romai negyedik Császárt, az Pápa lecébi Császári békiből; Honnan oly begénységre jut, hogy az *Spirai* Püspöktől, az kit ő emelt volt az oda való Püspökségre, nem: öböt hanem csak valami *officiolum*, vagy Egyházi bőlgálatocskát, vagy *Caplanságot* kérne, hogy mégis lenne magát honnan táplálni, és az mint ő maga ből, az Isten annyát bőlgálhatná; mivel hogy még írni és olvasni tudna, és az karban énekelni. De csak azt sem nyerhette meg az hálaadatlan Püspöktől. Mellyen ő nagy keservesen *lamentali* és siránkozott; és mondott az közelállókknak: Könyörüllyetek, könyörüllyetek én raytam barátim, az kiket én nagy tisztességre és jószágokra emeltelek; mert az Vrnak keze illetet meg engemet. Végre pedig az önnön fiátul, az kit az Pápa az ő helyébe állatott, és az Atya ellen izgatott, egy tömlötzbe vettetett, melyben az bűz és éhség miatt keservesen végezte életét.

Több példákat mutat az minden napi próbálat. Szemeink előt láttyuk mely erősen állyon ez világnak ez istene, az övéi meillet, még az leghivségeb bőlgainál is; mely könnyen elhadgya őket, és szomorú begénységre és nyomoruságra veti tafigállya az övéiket.

Es ha binto ez az bálvány, az kinck oly hiven és sérényen szolgálak, valami kedvet és hivséget mutat is az Mammonistának, az miglenél; de ugyan elhadgya azt halálában. Mert hišem nem hoštunk semmit ez világra, semmit innen ki sem visűnk velűnk. Mezeitelen jörcűnk ez világra,

világra, meztelené kell elmennünk is. Es ki tudgya, mely közel legyen az ő kimulásának orátskája? Mi hasznunk életben akkor a mi nagy gazdagságunkban? Az kik az ő kincsekhez gazdagságokhoz támazkodnak, ugymond bent David, és bizakodnak az ő sok jószágokban; ha finte sokat élnek is, ugyan meg kell azért halniok, és jószágokat másnak kell hadniok.

Igy szól az Syrach: Némely sokat keress, gyűyt, takar, és az által meg gazdagul, és azt gondolja, hogy ő ugyan nagy dologra tett fere; és mond: Nő immár jól lakom, élek, ešem, isom az én javaimból, és nem tudgya, hogy oly közel legyen az ő oráia; és hogy mind másnak kel hadni, és meg kell halni. Szinte mint amaz dúis pórnak mondaték. Ez érzakán meg kívánnják az te lelkedet, és kiéleszen a te gyűyteményed? Salamon is azt mondgya: hog; az mint ő meztelen jött az ő anyjának méhéből, ugy mégyen visontag el is, az mint ő el jött, és semmit nem visen el véle az ő munkáiából. Ez is egy gonosz nyavalya; hogy ugy mégyen el az mint jött. Mit harkáltebát otkán neki, hogy ő az bélben, füstben munkálkodot, és? Iónak látzik azért (ugymond továbbá) ez énnékem, hog; lép dolog, midön ember ebik, isik, és jó kedvel lakik, minden munkáiában, az ki mellyet tében az nap fény alatt, egész életének napiaiban abból az mit lsten ő nékie ad, mert az az ő réfe. Mert az kinek lsten gazdagságot, jószágot és hatalmot ad, hogy abból egye, igya az ő rébét, és örvendgyen az ő munkáián, lstennek adománya és ajándéka az.

Ha pedig ti gazdagok, mindezeknek, az mik eddiglen mondanának, helt nem adtok, hanem azt fületek mel

Cap. 10. v.
4. 7. 8. 9.

verf. 10.

verf. 12.

löl bocsáttyátok, és megvetitek; ugyan megtudgyátok azért; Ha hinte az ti magoságotok, az mint job szől, innen az eget fel éri is, és az ti feietek az felhőket illeti, de végre ugyan elmúltok mint az gané. Hogy azok, az kiknél nag tekintetben voltatok, azt fogiák mondani, hún vagyon ő? mint az álom elmulh, azon keppen ti sem találtatok meg, hanem mint az éyjeli látás eltűntök, elenyéstek. Az mely sem az előtt titeket látott, nem lát titeket többé, és az ti helyeiteket nem nézélli többé. Az ti gyermekeitek mond továbbá; koldulni mennek; és az ti kezetek fáradságot ad néktek juralomul: az ti lábaitok jól meg fizetik tinéktek az ti titkos bűnciteket, és ti veletek egygüt fekűsnek az földben. Munkálkodtok de nem vesítetek hasznát, és az ti javaitokkal más emberek osztognak, és nem örülhettek azoknak. Mert elnyomtátok ti, és elhadtátok az begényt. Házakot vontatok hozzátok, az mellyeket nem ti építettetek,

Cap. 7. v.
40.

Annakokáért meggondold oh ember, az végét minden dolognak. Mond az Syrach: Meggondold az végét az melynek nincs vége, és az időnélkül való időt, az melynek nem is lében soha vége: Midőn az idő és az orá eljövend, az mely ki nem marad.

Mat. 19. v.
24.

Mat. 10.

Gondollyátok és eszmélyétek ugyan valóban meg ti gazdagok, kik az jószágra, kincsre oly igen törtök, vágyótok, és oly elólthatatlan geriedező somiusággal keresitek: gondollyátok meg és iriátok bé fíveitekbe, az mit az lisennek fia mond; és mely panással kiált reátok: Oh mely igen nehéz az gazdagnak menyorságban bé menni! Sokkal könnyebb az tö fokban által menni,
 hogy

hogy nem az gazdagnak menyorságba. Iay néktek gazdagoknak, elvödtétek vigasztaltatástokat! Iay néktek, kik megelégedtetek, mert ismét megéheztek. Iay tinéktek, à kik most nevettek, mert vißontag firnotok kell. Gondoljátok meg ugyan még-is, és büntelenül füleitekben zengedzenek, emez *lamentatiok*, és líralmas kiáltások az gazdagoknak, és hozzátok hasonlóknak pokolban: Mit használnál mi nekünk az gazdagság, az kevélységgel egygüt: Sap. 1. v. 11.
 elmultanak mind azok mint az árnyék, és az hirtelen el- 7. 193
 muló kiáltás! Mint az vizek habiaian elmenő haió, mely mikor elmegyén nem találhatik meg az ő nyomdoka, sem az ő menésének utca az habokban, vagy mint az égen elrepülő madár, semmi jelensége nem találhatik az ő elmenésének, az ő bányának mozgatóásával ugy mégyén az égen hogy azon az ő elmenésének semmi nyoma nem találhatik. Vagy mint az el lötr nyíllal elöblattatott ég azonnal öbve mégyén, annyira hogy nem tudhad annak elmenését. Mi-is azonképpen bülettervén elfogyatkoztunk, és az jóságnak semmi jelét nem mutathattuk.

De mit használnál a gazdagnak pokolban az ő nagy gazdagsága! és mit fog használni mind örökké? Az időről fogva hogy meghólt, mind ez oráiglan sem vehet az azon egy csöp vizecskét, csak arra sem tehetet abból berr, hogy a pokolbéli langban elbáradoz nyelvét megenyhithetné. Mindene ide maradot, és az ő öcsei bátyjai, ha *penitentiát* nem tartottak, ugyan azon nagy sok jóban gazdagságban, szinte olyan módon érték itták az pokolbéli tüzet és langot. No immár gazdagok, mond b. lakab: Iacob 2. 22
 Sariatok 4. 13. 14
 jaygátsatok, az tírátok következő nyomorúságtokon. A

ti gazdagságuk megrohadtak, az ti ruháitokat az moly megötte, az ti aranyatokat és ezüstötöket az rozda megfogta, és azoknak rosdáiok tében bizonságot ti ellenetek, és megemésti az ti testeiteket mint az tűz, kincset gyűjtők magatoknak az utolsó napra. Gyönyörűségben éltek ez földön és buiálkodtatok, és az ti biveiteket legeltetitek, mint egy áldozati méhártáinak napiára.

Mivel azért az ekkédig béhozot dolgokból eléggé megérthetni, hogy semmi igazságos, semmi tellyesleges, semmi állandóságos nincsen az fok pénzben, nagy gazdagságban, és hogy az nagy gazdagság nem csak nem háznál semmit, hanem fokkal inkább ártalmas annak az kié az, és az ki azt nagy forgalmassággal, fáradsággal keresi, futya, üzi: Nincs azért jób, és hábnosb tanács: hanem hogy naponkint mind jobban jobban megfokiuk, az fok pénzt, nagy gazdag kincset utálni, ugy mint semmire kellő, habontalan, veszedelmes és ártalmas dolgot, és ne is üzzünk, faggassuk arra semmiképpen, és ne fáradozzunk keresgélésében; Hanem elégedgyünk meg azzal, a mink vagyon, és az mit Isten adott mi nekünk. Es mindeneknek előtte keressük az örökké való mennyei kincset, jóbágot, az tellyesleges és állandóságos gazdagságot, az melyben igazán örvendetes és nyugodalmas élet találtatik; és az Istenes Bernardal felkiáltunk és mondgyuk: *O Spiritus qui de sursum estis, quid vobis cum infimis?*

O Istenes és Istenes jó Lelkek,
Kiknek mennyből. Isteni öregetek
Földi jókon sőt pénzen ne öfögyünk,
Hancin mennyei jókat keressünk.

ÖTÖDIK RÉSZ.

Hogyha az nagy tisztetség és ez világi dicsőség hozzoné és
szerezzené nyugalmas bódog életet és igaz tellyet
és állandó örömet.

Vagyon más oly neme-is az embereknek ez földön, az mellyek nem oly igen üznek, törnek az sok pénz szerzésre és gazdagság keresésre: hanem nagy igyekezettel és minden elmélkedésekkel nagy tiszteletességet, méltóságot és dicsőséget kívánnak, kerelnek és halásznak: arra igazittyák minden ő dolgait, azon vadnak minden ereikkel, azon fáradoznak minden gondolatyokkal serénykedésekkel, hogy nagy állapotra mehefsenek, magoknak nagy nevet szerezzenek, hogy minden ember tudgyon mit ő felőlök főlni, hogy mindenekről tiszteletessenek, nagyra becsületesenek, és hogy uránnok nagy hirt, nevet, dicséretet hagyassanak.

Mennél nemesebb elméiük az emberek, és főeb nemből és eredetből valók, annál inkább üznek, szaggatnak és vágyódnak az nagy tiszteleségre, méltóságra és nagy dicséretes hirt névre, és neveknek örökké tartó halhatatlan emlékezet szerzésre.

Mint az Nagy Sándoron megláczik, midőn ő még ^{Alexander} csak kis uracska volna, ottan ki tört és tündöklöt belőle ^{Maga} az nagy dolgokra való igyekezet, és az nagy tiszteleségnek, dicsőségnek kívánása és szereteni. Midőn egyszer hallaná hogy az ő atya az *Philippus* Macedoniai Király az asztalnál az

nál az ő nagy győzedelmével, nagy dőlgaival, hatalmas cselekedetivel, *victoria*ival kérkednék és dicseködnék, nem örült ő azon semmit, hanem fordul az több Nemes gyermekekhez és mond: *Nihil mihi reliquum faciet pater.* Ihon semmit nem hágy meg nekem az én apám, az mivel én-is nagy nevet ferezhetnék magamnak! azt alitván hogynincsenek immár több népek hátra, az kiket ő győzne meg és hódoltatna, és honnan ő-is dicséretet nyerhetne. Mikor néki az többi felelték volna, hogy mind azok az miket az atya véghez vitt és ferezet volna, mind ő néki lenne javára; Mond ísmét *Alexander*, mit gondolok én azzal, ha nagy ország áll rám-is örökben az atyámtól, ha én magam azhoz semmit nem adok, tehetek és ferezhetek, az mellyel én-is oly nagy dicséretet, hirt nevet nyerhetnék. És micsoda indította egyéb ez jeles nagy Királyt, hogy, midőn fel nőtt volna, hogy mayd ez egész világot hadával eltöltené, hanem hogy magának örökké való nagy nevet ferezene; és hogy *Achillest*, az kit *Homerus* oly igen megdicsér, örömeft akarná követni, *emulálni* és meghaladni, az miként hogy *Achilles*-is *Hellort* *emulálta* és követte, és Nagyságos vitézi cselekedetekkel igyekezet-is meghaladni.

Julius Caesar. *C. Julius Caesar*, az ki elbánta, végezte magában, hogy az Nagy Sandort kövesse és *emulállya*, midőn *Gades*be ment volna, és az *Hercules Templum*ban az Nagy Sandor képét látná, nagyot foháfkodot, azért hogy ő akkori időskorában, melykorban Sandor mayd az egész világot meghódoltatta, még semmi dicseretes dőlgot nem vitt volna véghez.

Ez dicső-

Ez dicsőségre vágyódás és tisztesség kívánás, az mint hogy az mi első hüléinknek esetiből hármazik, az kik Istent egyenlökké kívántak lenni; azonkeppen ez mái napon sincsen senki, az ki annak valami rébsetskéiét az ő szívében nem találná. Veheti ember eszébe csak az kis gyermekekben is, hogy ők mely örömeft kívánnak dicséretni és tiszteltetni; mely serényen igyekeznek azon, hogy az ő hozzáik hasonló társaikat meg győzhessék, hogy azokat meghaladhassák, fellyül mulhassák; mely igen bánnyák, mely igen ségyenlik mikor mástól meg győzttetnek és meghaladtatnak.

Cyrusban az Perfiái hatalmas Királyban, jó ideien kimutatódott, hogy nagyra vágyó elméie vólna. Mert midőn gyermekkorában az több gyermekektől játékos társaitól Királynak tétetnék, oly pompásan, gögöfösen tudta magát Király módra viselni, hogy mindenek csudálkoznának rajta, noha csak egy páfstor fia vólna, az mint alitattának. Szépen ki ostya közöttök az tisteket. Az igazságot, törvént őrizi, ből gáltattya, megbünteti az kinyeseket és csintalanokat. Es midőn egy Vrnak fiát megbüntette vólna vétkéért, meg mondgya az az attyának és panaszol reá; *summaia* ez, hogy *Astyages* Királynak is bémondatik, az ki ez *Cyrus* (mely ő neki leányátul való unokája vólna, noha ő azt, nem tudná, mert az leánya gyermekét meg őlni parancsolta völt midőn születnék, de egy páfstor reá találván feltartotta) hozzáia hozatná; megfeddi őtet, hogy egy ségyény páfstor fia lévén, az több nemes gyermekken való *regnalást* uralkodást felvötte, és nem általlotta olyan nagy Vrnak fiát megbüntetni: *Cyrus*, oly nag bator

fiavel és vidámsággal felel, (hogy ő azt cselekedte, az mi az olyanhoz illik az kit arra választottak és emeltek) ugy hogy *Asthyages* az ő természetin maga viselésén, befédén fő nemes elmeiét veszi csébe, és azt gondollya, hogy lehetetlen hogy ez paraszt pástori fia volna, az mint őstán valóban-is megérti, tapasztallya. Mert midőn jobban megtudakozná, végére mégyen és feltalallya, hogy ez *Cyrus* az ő leányának a fia volna, az mellyet ő elvetni és megöletni parancsolt volt. Mikor pedig őstán *Cyrus* emberkorra jutott volna, semmi munkáiát, fáradságát nem kiméllette, hogy ő magának nagy és dicséretes nevet szerzene, az mint meg-is lett.

Mivel azért ez tisztesség kívánás minden emberben természetül oly igen belé nőtt, de kiváltképpen a fő nemből valódba, és nagy éles elmékbe; és ugyan minden emberek oly igen keressék az megtiszteltetést, dicsőséget, és az nagy nevet: Ennekutánna immár azt látsuk meg és tudakozzuk fel, hogyha az nag méltóságok, dicsőségek, tisztességek legyenek az igaz, tellyeséges, és áthatatos jó: és ha nyugodalmas böl dog életet szerzheté és igaz örömet?

I.

Hogyha az tisztesség és a dicsőség légyen az igaz

(o. és ha igaz örömet a böl dog életet szerzzené)

NE M kedvelli bizonyára és nem javallya azt az Mindenható Vr lsten, hogy az embereknek fiait csak letüggeffék csüggeffék kezeket, és semmi munkához ne fogjanak; se az féle dolgokra ne igyekezzenek, az mellyek által tisztességes nevet és dicsőséget szerzhetné.

vetet bérezhesenek magoknak; mert azért is teremtette azokat az önnön képerre és ábrázattjára; nem hogy hivolkodók legyenek, és vétkekre adgyák magokat: hanem hogy minden tiszteliségre, tisztaságra és jóságos cselekedetre s jámborságra igyekezzenek és vágyódgyanak, a melyre őn magától tiszteliséges név, becsület és dicséret s dicsőség követhetik. Vadnak *servilia*, szolgálai, *ingenia*, elmék, az mellyek semmi tiszteliségre, dicséretre nem vágyanak, nem igyekeznek, az *virtusnak* magas hegyét hágni nem kívánnyák, semmi jóságos cselekedetekre magokat nem adgyák, mellyel magoknak dicséretes nevet nyernének; hanem igen keveset vagy semmit nem gondolnak azzal, akar jó s akar gonosz bőllyon ember felőlök. Azért mondgya Syrach: Meglárd hogy meg tarcs jó hitedet nevedet; mert jobban megmarad az te néked ezer aranyi kincsnél. Az élet akar mely jó legyen is, de ugyan csak kevés ideig tarthat, de az jó Név örökké megmarad. *Cicero* mondgya: *Est angusti animi atque demissi, honores & dignitates contemnere*. Az ki az tiszteliséget és jó Nevet semminek tartya, annak igen szolgálai alávaló elméie vagyon. Az *Spartanusok*, ugy nevelték az ő gyermekeket, hogy dicséretes Névre és tiszteliségre vágyódnának, hogy felötte igen örvidenének, mikor őket dicsérték, és igen elszomorodnának, mikor őket megvernék. De az mellyekben vöttek ebbekben, hogy nem igen gondolnának véle, akar őket dicsérné valaki, akar pedig gyalázná, az olyanokat ök mint alkolmatlanokat megvetöttek; és semmi oly jeles dölgot reaiok nem biztanak. Arról mondgya továbbá *Cicero*: *Honos alit artes, omnesque incenduntur ad studi gloria:*

Cap. 42. V.
15, 16.

Spartani.

Az tisztesség elterjedt jó méltóságot,
 Sok jószágra tel indit nagy elméket,
 Minden munkát ember azért fel veszen,
 Az miből neki dicsőség jöven.
 De hol az tudomány nem tisztelnek,
 Ott csak rufnya feleség nevekedik.

Az nemes és jeles jó indulatos elmék minden ferénységgel és forgalmatosággal azon vadnak, hogy tisztességes és dicséretes nevek lehessen. Attól nem kimélik semmi munkáikat, fáradságokat, nem bánnyák semmi kincseket, jószágokat, nem gondolnak sem testeknek, életeknek gyötrelmével, veszedelmével; kinzált halált mind kétfek megfenyvedni, csak hogy tisztességes nevet hagyhasanak utánnok. Innen mondgya Cicero: *Trabimur omnes laudis studio, & optimus quisque maximè gloriâ ducitur.*

Az kik mennél nemesb természetek,
 Tisztességre leginkább igyekeznek,
 Hogy ők jó hirt és nevet nyerhessenek,
 Az ő nekik koronájok, szép kincsek.

Cato maior. Perfecti homines, & excellentibus ingenis præditi excitantur spe glorie.

Ez földön az job és bölcs emberek,
 Tisztességtől dicsőségtől gerjednek,
 Tudományra, mesterségre vágyódnak,
 Hogy jó hirt és jó nevet találjanak.

Ez nem gonosz bizonyára, nem is feddendő, mert mi esoda vad és rufnya élet következne, hogyha az nem volna. Minden tisztaság, tisztesség, tökéletesség oda lenne; minden bűnre, gyalázatra aytó, kapu nyitnának, hogyha senki az jószágos cselekedet által tisztességes jó névre nem igyekeznek. Hogy pedig azért az tisztességre és dicsőségre való forgalmatos vágyóldás, és annak keresésében való ferény fáradozás nyugalmas bódog életet adgyon, és igaz örömet

örömet hozzon, hinc az, az mit mi mostan ragadunk.

Okaz, mert ez ilyen keresés az nyugodalmas életet fokkal inkább háborítja, hogy nem mint legitené. Es hog ez világ annélkül is nem igaz jóságos cselekedettel és Isteneiséggel, hanem az jóságnak neve alatt, és hamis hinc alatt keresi az nagy nevet és az maga dicséretit az köz embereknél. Kevés emberek keresik, gyakorlyák valóságosan az jóságos cselekedetet, de még is ugyan mind nagyra akarnak becsültetni, tiszteltetni és dicsértetni. Az jó név pedig s az tisztetség és az dicséret, nem egyébként, hanem az jóságos cselekedetek által és igaz Istenes jámborság által bereztetterik, és találtatik. Sőt a tisztetség és a dicséret ugyan magától követi az jóságot és az Isteneiséget, az mint hogy az árnyék ezköznélkül, követi az testet. Ha küldömben esik, és valaki jóságos cselekedetnélkül akar dicsértetni és tiszteltetni; tehát az a dicséret nem igaz dicséret, hanem csak hamis hinc, és csalárd kendözö festék, nem is méltó igaz tisztelet nevezetire. Az mint az olyan jóságos cselekedet is, az honnan ez tisztelség bármazik, nem igaz jóság hanem csak hamis hinc az jóságos cselekedetnek, és csak festet hinc Isteneiség. Ez hamis hinc mayd mind ez egész világot elfoglalta és elhitette, tévelyítötte, hogy minden ember magát érdemesnek tartya, tiszteltetni akar és dicsértetni, még pedig ennek nem igaz jóságos cselekedet által akaria berritenni; hanem az jóságos cselekedetnek hamis hinc alatt és merő képmutatásalat akaria az embereket megcsalni, és beme- ket kitolni.

Kevély ez ilyen és felsuvalkodott, frissen viseli magát

Y ;

és pom-

és pompáskodik. Egy hót sem hól, az mely egy arany forintot nem érne, az melyére beféli, és minden lépését meg olvasa az utján. Ez gondolatoss keménységnek és állhatatos elméségnek fine alatt azt kereli, hogy igen tisztel- tetsék és dicsértetsék; ez pedig valósággal csak azon ke- vélység és fines bentetség.

Más megint felid engedelmének és alázatosnak mu- tattya magát, kicsidnek tattya és igen sleytnék tetteri ma- gát, és ez tulaydonított és feltékelt alázatossággal kereli az dicsértetet és tiszteltséget megnyerni: Holott hűvében tellyes kevélységgel. Imez mutogattya gazdagságát; a- maz hégénységét mutattya; mindenik azzal akar dicsérte- tet, tiszteltet nyerni. Eggyik hóp öltözetivel kevélykedik, és az által akar nagynak láttatni: az másik régi avult ron- gyos ruhát visel, és nagy alázatosságot jelent, az által is a- kar láttatni és dicsértetni. Es így csalárdkodik az égefsz világ, és így csalattatik meg; az *Religionak* és istenetség- nek költöt hamis finevel.

Laertius.

Ennekokáért hogy egy hór *Laertius* látná az *Rhodu- béli* ifiakat drága hóp ékes öltözetekben pompáson elő sétálni, azt mondgya: *Hic fastus est*. Nagy kevélység ez. Hallyák ezt az *Lacedemoni* hősök és nemes ifiak, Es felötte alávaló robbas ruhákban öltöznek, hogy az *Laertium* láttya így hól: *Hic alius est fastus*, Ez meg más neme az kevélységnek.

Antiktheneosz
neven So-
crates.

Illyenképpen csufoltatot meg *Socrates* hól az *Antikthe- nese Philosophus*, és azt kevélységben vádolta, hogy egy töl- tos ó köntölt vött volna reáia, s azt mindennek mutogat- ta, és egy igen alázatos embernek akarna láttatni és dicsér- tetni.

tetni. Mert mind egyféle kevélység, ugymond *Erasmus*: *Vilitatem amittus ostentare, & delicato cultu sese venditare.* Erasmus?
Mind azon egy kevélység, szép friss öltözetben negédeskedni, és az alávaló robbasban tekintéltetni kívánni, és alázatosnak tartatni.

Sokkal jobban tudta az bölcs *Plato* magát alkalmaztatni, az ki minden dolgokban *auream mediocritatem*, az közép mértéket ugy el tudta találni, hogy semmiben nem tudnák vádolni. Annakokáért noha öltözetivel nem frisselkednék, de ugyan berette azért az tiszta ékefséget. Ellenben *Diogenes Cynicus* igen rusnyán és moflékolsan viselte magát és azáltal akart nagyra becsültetni és tiszteltetni. Diogenes?
Hogy egykor az *Plato* házához ment volna, és látná az falokat, padokat, asztalokat szép posztókkal kárpitokkal megékesítetvén, lábaival tapodgya azokat, és mondá: *Calcio fastum Platonis.* Platonak kevélységét lábaimmal tapodom. *Plato* pedig igazán felel néki: *Calcas, sed maiori fastu.* Tapodod, de nagyobb kevélységgel.

Ez *Diogenes* természetü berént igen tisztesség kívánó volt, és felötte igen kívánt magának nagy nevet berzeni; de mivel hogy vékony ereitű jóságos cselekedetivel arra nem érkezett, azt még-is az jóságos cselekedetnek és az alázatosságnak fine alatt akarta megnyerni.

Kivevő azért magát az emberek társaságából, sokkal külömb életett kezd, hogy nem egyéb emberek. Nem akar semmi házban lakni, külön lakik egy hordóba: ez volt néki háza és *calastroma*, abban hever éjjele nappal, mint a kamaé. Es ez ő hordó házát mind az napra fordította, a mely felől világosítana s-fénlenék, és magát ugy melegette.

leggette. Megvetet minden meg tisztelett az mellyel kínál-
tatott. Semmittulaydonul nem akart birni; hanem az
mit az természet néki adott azzal akart megelégedni. Mi-
dön látta egyet az kezéből innya, elveti az ő eszéjét vag
káforkáiát, az mellynél több házi edénye sem volt: és mond
ostán; imé nem tudtam, hogy az természet az embernek,
lámivó edént-is adott volt.

Szüntelenül azzal szokot kérkedni, *tragicus se ferre, &
implere execrationes*, hogy ő igazán nyavalyáságos ember
vólta, és mindé embernek átka, birtka vólta. Minden em-
berektől elrafitatnék, sem háza, sem jóbága nem vólta,
sem hazáia, sem pólgári szabadsága, annakfelotte koldus
vólta, és csak rayta valója sem vólta.

Midön egybér ötett látná *Aristippus* hogy parét mos-
na, mond néki, *Si Dionysio adulareris ista non eses*. Ha *Di-
onysiu* Királynak akarnál hízkelkedni, nem kellene efféle
parét enned, sem ilyen nyomorultul élned; Erre mind-
gyárt meg felel *Diogenes*, és megforditván annak hávait,
mond: *Imò si tu ista eses, Dionysio non adulareris*. Hogyha
efféle köz parét szokál vólta enni, nem bükség vólta *Di-
onysius*nak hízkelkedni.

De mind ez ő szegénységes életében-is oly nagy aka-
ratu elmével vólta, hogy az Nagy Sandor Királynak sem
engedne, és csak jó bót sem adna annak. Mert midön *A-
lexandert* az Görögök az *Perisak* ellen való hadi népeknek
Vezérvé válahtották vólta; Minden *Philosophusok* elhöz-
tek, mind közélről, mebbéről, és köböntrötték berencséz-
ték *Alexandert*, De hon maradt *Diogenes* az ő hordoiá-
ban, és keves gondgya vólta *Alexanderte*. Csudálkozik

ezen A

ezen *Alexander*, fel kéfűl, elhosszítja megven. Midőn azért az hordóhoz jutot volna, mely az nap fényre volt fordítva, és őtet megfőltaná és kérdené, hogyha volnaé valamire szükségé? Kéri őtet *Diogenes*, hogy felig az verőfényből elállana. Mert azt venné el tőle az mit ő nem adhatna, értvén az napnak verőfényét.

Téli időben hideg vízzel öntötte meg magát, küő állott és erősen fázot egész teste, reszketer keményen. Midőn ezt *Plato* látná, mond az népnek, az mely nézné, és igen bánakodnék ez *Diogenes* fen, *Si vultis commiserari Diogenem, abite*. Ha valóban könyörölni akartok ő rayta, mennyerek el, és ne nézzétek! Mert ő igen jól értette, hog ezt *Diogenes* merő kevélységből cselekedné, és tisztelet kívánságból.

Azért mondgya továbbá *Laërtius*, hogy *Diogenes* az ő begénységében akaratosb volt, és bívében sokkal kevélyeb és fellyeb héazó, és inkább terzet magának, hogy nem *Alexander M.* az ő egész Monarchiajában, birodalmában.

Pogány példa ez jóllehet, de előnkbe írta és ábrázolya mind azáltal ez egész világnak képmutató voltát. Es kiváltképpen az Lelki renden való két, barátoknak apáczáknak bányes tetterő életeket. Mert nem külömb életer élnek az képmutatók, és minden ő dolgok arra igazítatott, hogy az isteneltségnek, buzességnek és fanyargó életnek fine alatt, mindenektől becsültesenek, tiszteltesenek és dicsérttesenek, az mint hogy azzal az egyigyű világnak bemeit mesterségesen megvakították. Az bent írás ez külömbiséget adgya előnkben az igaz és hamis jószágos cselekedetnek; és abból származó igaz és hamis tisztelteségnek

és dicsőségnek az Zibának és Mefibosetnek nevezetes példáiában. Az Mefiboset egyigyű és jámbor: az Ziba ravas és álnok. De az ő álnok voltát oly igen el tudgya rőnteni az igaz jóságos cselekedetnek színe alá, hogy azzal még az bölcs S. David Királyt-is megcsallya, úgy annyira hogy Mefibosetnek minden jószágát elvési, és Zibának engedi: és Davidot oly igen elfoglalja, hogy az Mefiboset mentiségének semmi hely tőle nem adatnék.

x. Sam. 21

Iosif Barnabas.

A. G. 4. v. 36.

17.

Ezent még nyilvánban láttuk Iosif Barnabásnak és Ananiafnak két ellenkező példáiában, az Apostolok cselekedetéről írt könyvben. Iosif Barnabás az új Ecclesiának első felelmes és üldözés miatt veszedelmes állapotokban és szükségében el adgya hántó földét, és az pénzt egygyű szűből az Apostolok lábai eléibe viszi: hogy azzal az szükségben nyevendő anyaszent Egyháznak segítségül legyen. Mely dolgáért oly dicséretes nevet nyer, hog ő az Apostoloktól, Barnabas, *filius consolationis*, vigasztalásnak híjának neveztetnék. Midőn ezt látná Ananias, örömeft ő-is hert akarna tenai ez ilyen Névre, dicsőségre. El mégyen az ő feleségével, el adgya ő-is az ő örökségét, az árrát viszi az Apostolok lába eléibe: de egy rést el dug belőle, az mellyel mégis az jelen lévő szükségben magának gondgyát viselhetné. Mivel pedig hog nem tőkélletes hivel járna, és nem igaz való jósággal; hanem a jóságnak, és az adakozásnak színe alatt akar magára gondot viselni, és így hamis binyalat akar magának jó hirt, nevet szerzeni: Nem csak nem nyeri azt meg az mit keres; hanem kinyilatkozik az ő csalárdsága, hogy ő az szent Lélek ellen hazudot valóa. Mellyért gyalázatosan megfégvényülvén, az Istennek ítéltében eset,

ben eset,

Ananias:

A. G. 5. v. 11.

ben esett, és feleségével egyetemben hirtelen halállal kellett meghalni.

Illyen igen nagy képmutató volt *Caligula* Császár is, Caligula
 kiöl azt írja *Svetonius*, hogy azt oly igen kényszerítte az tisztesség kívánás, hogy gyakran panaszkodnék azon hogy az ő idejében semmi alkotmányosság nem esnék, semmi nyilván való ellenség és nagy had az ő regnálásában nem indulna, az mely által az ő jóságos cselekedetét, vitézségét megmutathatná, és látná ez egész világ és megrapászkodná, micsoda nagy *virtus* forogana ő benne. Azt is kívánta, hogy nyitná meg a föld egyebet az ő hájára, az mint az elötte, és ő is mint az *Marcus Curtius*, hazájának szabadságért, és nevének örök dicséretért, belé ugranék. Curtius
 Sokálya volt hogy döghalált, éhséget, hadat és egyéb effle vesélt kívánna, melyben magát oly erős férfinak mutathatná, mint *Alexander M. Scipiones, Julius Caesar* cselekedtenek, maga mind csak kérkedés és merő tisztesség kívánó dicsékedes volna. Az Nemet hadban, midőn semmi dőlga nem volt, az erdők és fák ellen vitte ki az ő hadi népet: leteget rendelt, és az fákra ütött, azokat vágta, lötte, mint ha mind ellenség volt volna. Hadakozot az tenger ellen is, és az hadi neppel esigabigákat, fedetett az tenger parton. Az volt az ő preda nyeresége, ragado mánya, az melyet az ellenségtől elvont. Es osztán az földön egy néhány kicsid hajókat vitetett Romába, hogy megmutatná minemű nagy ferencsen és veszedelembeforgot volna a tengeren. It az Tanácsnak és az Pólgárságnak, és felötte keményen feddi, rongálja őket, hogy Romában menyegzősködnének, vendegeskednének, és nagy örömben él-

nenek, holot azokközben az ő Vrok és feiek, az vele való hadi neppel, földön, vizen, nagy inlgyben és vesedelemben forgana. †

Gorombául tévelygenek azért mind azok, az kik magokkal elhiterik, hogy ők igaz jóságos cselekedet nélkül, csak annak sine alat is nagy tíftelességre, hirre névre, és dicsőségre ferttehetnek. Azonközben pedig megvetik az esközöket, mellyeket az Istennek Lelke ő maga rendelt az tíftelességnek és dicséretes névnek megfőrzésére.

Annakokáért az Isten igéie ez ilyen hamis binnel tetetes jósnak sine alatt tíftelesség és nagy név kereső embereknek kemény *Leffiot* ad eleickbe: Ha valaki láttatik magának valaminek lenni, holot semmi, az o llyan önnön magát csallya meg. Minden ember azért az maga cselekedetit próbállya meg, és dicséreti léfzen ő magában és nem másban. Mert minden ember az ő maga terhet hordozza. *Syrach* is mond: Meglásd fiam, hogy az te Isteni bölgálatod képmutatás ne légyen, és ne bölgály ő néki hamis hübből; Ne keress dicsőséget az embereknél képmutatás által: és jól meglásd mit befellef, mit híf, és mit kezde. Es ne ved igen fel magadat, hogy le ne efsél, és meg ne fégyenüly. Es az Vr az te álnok okoskodásodat ki ne nyilatkoztsa: és tégedet nyilvánással az emberek előtt le ne hagyitsón; azért hog ő néki igaz Isteni félelemben nem bölgáltál, és hamis volt az te híved. Ez bizonyára kép tanítása az bölcs embernek, az kiben kétfőgnélkül az Istennek Lelke munkálkodott.

Ez mellé adgyuk az *Seneca* tanítását is. Ez jóllehet Pogány volt, de ez külömbséget igen által látta, azért böl

inagy

Gal. 6. v. 3.

4. v.

Syrach. 1. v.

30. 31.

imigy: *Conscientiam potius quam famam attendo. Sed plerique famam; pauci conscientiam verentur.* Azt érti, hogy az az igaz dicseret és tisztesség, az mellyet az minnen lelkünk esmérési ad minékünk, azt kel nekünk megexaminálnunk, mit mondgyon az dologhoz, és nem azt az mit az emberek mondanak. Es az 60. *Epist. Illud præcipue nos impedit, quòd citò nobis placemus, si in venimus qui nos viros bonos dicant, qui prudentes, qui sanctos, agnoscimus. Non sumus modica laudatione contenti: quicquid in nos adulatio sine pudore concessit, tanquam debitum prendimus. Optimos nos esse sapientissimosque affirmantibus assentimur, cum sciamus eos sæpè multa mentiri: adeò quoque indulgemus nobis, ut laudari velimus, in id, cui contraria quam maximè facimus.* Igen szép mondás, azért akarám egébleen ide írni. *Summa*ja ez:

Nagy akadály és ártalom ez nekünk,
Hogy magunknak felőne igen tetszünk;
Ha dicsérnek hízelkedésből minket,
Nagy örömet elhíszünk mindeneket,
Ha mondgyák hogy vagyunk jók, istenelek,
Iámborok, igazak, igen elméslek;
Ha bőségeknek, tudósnak mondatunk,
Vgy tetszik hogy immár megbodogultunk,
Azt véliük hogy ez illyesén tisztelet,
Minket tellyeséggel igazán illet,
Holott azonban hívünk mást bizonyt,
Hogy az jósnak mutatuk csak hitét,
Sőt az minnen magunknak szeretű,
Vgy meg vakir, véliük azt mivelteű,
Hogy abból is akarjunk dicsértetű,
Az mellyel ellenkezűi pokunk renni.

Micsoda hát az igaz tisztesség és
dicsőség?

Z 3

Az igaz

Z igaz dicsőség semmi nem egyéb, hanem az mi tulaydon lelkeink elméretinek valóságos bizonyosága, és egyéb Istenföld tisztességes és értelmes embereknek jó bizonyosság tetele, az *Virtut*ról és az jószágos cselekedetről és Isteni félelemről, az mellyekkel mi minden tettes és képmutatás nélkül, Istennek tisztességére, és felebarátunknak bőlgálni igyekezünk, és azokat cselekedetünkkel is megmutattuk és bizonyítottuk:

Az ki annakokáért valósággal és igazán olyan, az mi nemünkkel lenni, avagy az kinek akar tartatni, tehát méltó tisztességre és dicséretre, és méltán mondathatik és tartathatik tisztességes embernek, és ő magának és az övéinek is méltán szereszhet és hagyhat jó hirt nevet és dicsóretes emlékezetet.

Ezent bizonyította az Istennek Igéie, midőn mi nekünk az kút feiét, az melyből az tisztesség és jó hír név hármazik, mayd mint egyujjal mutattya, és azt nevezi *Vrnak* felelmének, *Psal.* III. v. 10. *Syrach.* is mond: Az *Vrnak* felelme dicsőség, dicselkedés, öröm és ékes korona. Es ez illyen igaz tisztesség és dicsőség, nemzi okán az igaz és valóságos örömet, az mint ottan mondgya *Syrac* az 12 versb. Az *Vrnak* felelme vidámittya meg az szívét, és örömet ad és vigasztogot mind örökké. Sőt annyira dicséri az Isteni felelmet, hogy azt merie mondani: hogy forrása és kút feie legyen minden bölcseségnek, és hogy az legyen az bizonyos, való Isteni bőlgálat, mely az szívet jóvá kegyessé tébi, örömet ad és vigasztogot. Meg gazdagit és minden jókat hoz vele. Megtölti az házat az ő adományival, és miq-

Vrnak felel-
me.
Syrach. 2. v.
11.

és minden kamarákat az ő kincseivel. Ez az Urnak fejle-
me az bölcseségnek kezdeti, és az híveknek szüveiknek
mélységében vagon, és egyedül csak az választot abbony-
nál lakozik; és egyedül csak az megigazultaknál és hívők-
nél, és gazdag békeiséget és idvőséget ad.

Mert ezeközéc mutattya b. Pál az tisztoságnak és di- Phil. 4. vi
8. di
csőségnek: Az mellyek igazak, az mellyek tisztoságosak,
az mellyek igaz cselekedetek, az mellyek tiszták, az mel-
lyek berelmetszések, az mellyek jó híredek. Es ha mi jószág,
és ha valami dicseret, azokról gondolkodgyatok. Az ré-
giek azt mondták: *Verum decus in virtute positum est.*
Honor est virtutis premium & perpetuum comca.

Tisztoság az virtusnak koronája,
Az jószágnek tisztoság ő jutalma.

Ez Isteni fejlelemnek pedig nem hamis festet kendözötte I-
steni fejlelemnek az melytől az fű ház mélyföldnél távolbb
vagon; hanem igaznak valóságosnak kell lenni, és az I-
sten parancsolatjából kell bármazni. Az mint fellyeb az
Iesus Syrachból meghallók.

Gyűlölik az emberek az képmutatást, és hamis tette-
réit, és nem is szenyvedhetik. Annakokáert az dicseretes Augustus
Augustus Csásár-is, nem szenyvedhetre az képmutató
hizelkedőket. *Pestis rerum publicarum & aularum.* Min-
den jól rendelt közfégi rendnek és Urak udvarinak, ártal-
mas mételyének és döglötinek nevezte azokat.

Alexander Severus udvarában vólt egy *Vetronia Thu-* Vetronia,
vel Verco-
nia.
rinus nevű; nagy temenségnak illatozó fűllit adta az em-
berék kemek eleibe. Mindennek igerte, monda; az kinek
az Csásárnál dőlga vólna; mely igen jól forgatná, veghez
Vigete ő

vinne ő annak dőlget, és megberzené az Császárnál. Nagy ajándékokat fel vőtt az emberektől, sokat ígert nekik, de semmit meg nem cselekedet. Neha azt tettette mint ha hinte az Császárkamrájából jőne, ő fellegetől, és azoknak dőlgeteket igen jól elővitte volna és jó karba állatta volna, maga semmi nem vőtt benne. Magától is nemelykor kedves feleletet adott az embereknek, az Császárnak hírenelkül. De az festet hamis híny nem álhat meg sokára. Midőn azért vegre az sok panások által ez dolog az Császárnak füleiben esik és jól megértven, oly igen megharagzik, bosszankodik ez álnok csalárdkodóra, hogy azt nyakon ragadtattya, közönséges helyen, az piatzon egy szoborhoz ködteti, és füsttel, gőzzel foytattya, öletti meg, azt kiáltván: *Fumo percat, qui fumos vendidit.* Meltó és alkolmas dolog, hogy füsttel hallyon meg, az ki csak füstöt párat, s hiába való szót adot penzen el az embereknek, Es ez lett igaz büntetése.

Az 6. Irás ez illyen embereket hasonlittya az polyvához porhoz, pozdoriához, az mellyeket az fél elragad és szellyel hint. Az süllyedet *Sodoma* helyen termett almához, mellyek sepek kívül, de belől telek porral, hamuval, és párával. Es Christus Vrunk oly kába emberhez hasonlittya őket, az kiaz ő házat fővenyen éppiti. Az fellyől feierített mázolt koporsóhoz, kik kívül sepek látzanak seplenek, belől pedig rakvák bűzzel, undoksággal.

Romaiak: Az Romaiak ez dőlget az ifúságnak, és egyebeknek akarván semek elejében adni; evgre két templumokat csináltattak, és eggyiket *Templum virtutis*, ósá; *templumának*; az másikat *Templum honoris*; tisztelség templumának hitták

Templum
virtutis; ho-
noris:

hitták. Azok pedig úgy voltak éppitervén, hogy embernek az jószág *templum*a által kellene az tisztesség *templum*a-ban menni: egyébképpen bé nem lehetne. Mellyel azok az bölcs emberek azt akarták jelenteni, hogy lehetetlen volna, az tisztességre és dicséretre jutni egyébkint, hanem csak az igaz jószágos cselekedet nélkül, hív serénység nélkül és való istenefségnélkül.

Es az miként hogy, nem kell az *virtus*nak tettetes festett színűnek lenni, azonképpen nem is gondol az *virtus* és jószágos cselekedet *Romulusis Sinamibus vulgi verbis*, a köz embereknek dicséretetekkel hiába való tiszteltetéssel, mellyek többire mind úgy itilnek az dolog felől, az mint mellyiknek nőt az agyára az orralika, nem érthetik az dologot *fundamentum* berint; hanem az jószágos cselekedetnek csak festett színével is mindgyárt elhadgyák magokat hitetni, és dicsérik az szidalomra valót, és hidalmazzák az dicséretre méltó dologot. Igazán mondgya azért *Gregorius*: *Qui pro virtute, quam agit, humanas laudes desiderat, rem magni meriti, vili pretio venalem portat.* Azki az jószágos cselekedetet serényen követi, cselekefi, és azért igen akar az köz emberektől tiszteltetni, dicsértetni, az úgy cselekefik, mint az ki az drága nemes kincset, igen ócsón és igaz pénzén eladgya. Taláztatnak annakokáért fok jámbor tökéletes emberek, kik minden ő cselekedéseket elmulatókat, arra igazittyák, hogy azok által nem csak nem kívánnak láttatni, dicsértetni, az mint az képmutatók soktak cselekedni: hanem úgy rendelik az ő dolgokat, ügyeket, hogy tellyességgel ne kívánnyanak azzal az emberektől tiszteltetni, láttatni és dicsértetni. Es azok az igaz ke-

rellyének, a kik felől mondgya az Istennek fia, hogy az ő bal-
kezek nem tudgya, mit cselekedik az ő jobb kezek, és in-
kább akarnak az ő mennyei attyoknak terzeni, hogy nem
ez földön az embereknek kedveskedni. Mikor azért az
képmutató Phariseusok az utzáknak segelettyeken imád-
koznának, hogy láttatnának minden emberektől, és az
trombitákat futatták, midőn alamisnát adnának. Ama-
zok pedig azt mondgyák az Daviddal: *Non nobis Domi-
ne, non nobis.* Nem nekünk Vram, nem nekünk, hanem a
te nevednek adgyad az dicsőséget. Az mint ebben példá-
jok ő nékiek az Istennek örökké való fia, az ő Idvözítőiök;
az ki noha csudákat és jeleket tenne, fántákat, vakokat, és
némákat süketeket gyógyitana, de ezért ugyan nem ki-
vánt dicsértetni, hanem igen megtiltotta őket, hogy sen-
kinek ne mondanák. Es keményen feddi az Sidókat, hogy
az emberektől kívánának és kerelnének tiszteletet, dicső-
retet, és az tiszteletet, az mely csak az Istentől származik,
semminek tartanak.

Ezt az ő mestereknek és Vroknak példáját s. Péter, Ia-
nos és az több Apostalok is hívségelsen követték, valami-
kor ők fántákat, betegeket gyógyitottanak, halottakat fel-
támasztottanak, és egyéb csudákat cselekedtenek, min-
denkor minden dicsőséget magokról az Christusra hári-
tattanak, fordítottanak, és nyilvánossággal megvallották,
hogy ők ez ilyen csudákat az Vr Iesus Christusnak nevé-
be cselekednék, és azt inkább titkolták, hogy nem az nép-
előt azzal dicskedtenek volna, avagy azok által nagy te-
kintetőséget kívántanak volna magoknak nyerni. Azon-
képpen Pál és Barnabas, midőn Lystrában, egy sültetése-
től fog-

Mat. 6. v. 1.

Mat. 23. v. 1.

Christus.

Job. 7. v. 44.

Apostalok.
Péter és Ia-
nos.

A. 4. v. 10.

Paulus Bar-
nabas.

tőlfogva való fánta embert, egy barátokkal meggyógyítottak volna, és őket azért mindenek Isteneknek tartanak, kiáltának üdvöstenének, hogy Istenek jöttek volna alá hozzáik embereknek hasonlatosságában, Barnabást Iupiternek, és Pált Mercuriusnak nevezvén, és őket, köborukat hoztanak elő, hogy nekik áldozzanak: Akkor ez Apostalok az népközé tudulnak, megszaggattják ruháikat, kiáltanak és mondanak: Ti emberek, szelvényes zryások fiai, mit eselekeztetek? Mi is halandó emberek vagyunk, mint ti. Annakokáért noha S. Pál többet munkálkodot, hogy nem mindnyáian az több Apostalok, de még is legkisebnek nevezi magát, az Apostalok között, az ki nem volna méltó hogy Apostalnak hívatnék. És a Tessalonicabéliekhez azt írja, és az Istenet hja bizonyságul, hogy ő semmi tisztességet az emberektől, sem az Tessalonicabéliektől, sem egyebektől, semmi ő munkálkodásiban nem kívánt, és nem kerest.

Bartholomæus, noha az mint írják, Királyi nemből való volna, nem kégyenlette még is az begény nemből való Apostalokkal együtt járni, és vélek az *Evangelium*at prédikálni ez béles világon.

Szent *Bernard*, noha az nála való Isteni szép aiándékokért és Istenes voltáért, igen dicsértetnek ez egész világon, és az fő Pápaságra is és nagy méltóságokra felmebettezt volna: de magát még is mindenkor kicsidnek alávalónak tartotta, és minden tisztesség kínálástól elfordult, és semmi méltóságot fel nem vött.

Azonképpen *Gregorius Magnus*, Romai Pispök, hogy egykor ottett egy ember bembén, igen megdicsérmé, azt

AA. 14. 9. 8

1. Cor. 15. 28.
9.
Ephes. 3. 7.
8.1. Thess. 2. 7.
6.Bartholomæus
1111

Bernard.

Gregor. Magi

mondotta, *Precare hospes Deum, ut siam aliquando is dignus, quem mihi tribuis, &c.* Kéried az Istent jó barátom, hogy valaha légyek méltó azokra az dicséretre, tisztelésre, az mellyeket nékem tulajdonitasz. És te se légy méltatlan arra, hogy azt az Istentől meg nyerheszed, és úgy mindkettőnknek meg lében az mit kívánhatnánk.

Xenocrates.

Az *Xenocrates*ről azt iriák, hogy midőn egy azt mondaná néki, hogy ő az ő nevért, dicséretét oly méltó félyvel kiterjesztette volna; annak ő azt felelte légyen: *Ego pro isto officio bonam repono gratiam, efficiens ut vera praedices.* Azt alitotta ez, hogy ez ő hízeltetésével nagy ajándékot fog nyerni tőle; De *Xenocrates* mond néki. Köszöndöm jó barátom, hogy ilyen jót említés felőlem, azon is lébec minden erőmmel, hogy te és mindenek meglátsák, hallják, hogy én valóban olyan légyek, az minéműnek te engemet tettetz, és mondasz.

Socrates.

Ez ilyenek *regestum*ába való az *Socrates*-is. Noha pogány volna ez-is, mind azáltal egész életében úgy viselte magát, hogy nyilván és méltán az igaz és tökéletes jámbor Nevet megálhatná, magát tellyességgel az *virtus*nak jóságos cselekedetnek és igazságnak adná. De mindazáltal csak egybálni jelenségecskére sem láttatnék, hogy ő ezért valakitől kívánt volna dicséretetni vagy tiszteltetni; hanem inkább minden *titulus*t, meg tisztelést valamint s- valahogy tőle lehetett, mind elkerült, távoztatott. De mivel, az mint oda fel meg mondaték, az dicséret és dicsőség, mint az testet az árnyék, magától követi az jóságos cselekedetet, az mint hogy az vétket az gyalázat és séggyen vallás. Így *Socrates* akarattya ellen-is ez világon leghíresb nevesb

nevesb lett. Ez ilyen Pogányok megdulnak megbégye-
nitnek sok Keresztényeket, az kiknél a hízelkedés, képmu-
tatás annyira regnal, hogy mayd semmit nem cselekefz-
nek, az rói, *ad mane am ostentationem*, nem *componat*atnék,
az hiában való mutogatásra nem volna intéztetvén. Csak
hogy az embereknek valami láttatos bint fordithassanak,
tolyhassanak fémek eleiben, kerülnek ballagnak mint az
rókácskák, térnek hajolnak mint az kigyócskák, lefüggez-
tik feieket és Angyali alázatosságban járulnak elő, kiknél
az Istenségnek vagyon binc, de annak erejét megragad-
gyák. Az ellen tében intést az Syrach: Meglásd fiam, hog^{cyrach, 1. r.}
az te Isteni félelmed ne légyen képmutatás, és ne bógály^{26.}
ő néki hamis süből; Ne keress dicséretet az embereknél
képmutatás által, és meg nézd mit cselekedel, és mire bán-
dókozol. Mint jelentse és nyilatkozta ssa pedig ki az Isten
ez ilyen képmutatást végre, és az képmutatót miképpen
büntesse és bégyenitse meg, azt is megbeféli osztán Sy-
rach, az mint oda fel meghallatott.

Summaja azért mind azoknak, az mellyek eddiglen
béhozattattanak, hogy tudniillik, kedves az Istennél, hog
ember az igaz jóságos cselekedetre igyekezzék, az melyre
mind Isten előtt, s mind emberek előtt önnön magától i-
gaz és való tíftelesség és dicsőség következik, az embernek
nagy érte való bögalmatoskodása nélkül-is: De ez világ
csak hamis biny által és képmutatás által keresi az jóságos
cselekedetet és Istenelességet, nagy hirt nevet, és az dicsé-
retet dicsőséget az köz emberek előtt. Nem adhat azért
az olyan keresés semmi bódog életet, sem az sünek nem
berezhet igaz örömet. Ebben-is vagyon az fogyatkozás,

Ez világ gya-
lazzal akar
tiszteletni.

hogy ez világ nem csak ily viséba fordult módon akar tiszteletni és dicsértetni, de még imez bódultságra vete-medik, hogy gyakorta oly dolgokban keresi az tisztességet, az mellyek az ő természetek szerint, nem tisztességet sem dicséretet, hanem bégyent megcsufoltatást hoznak, az minémük az vétkek és minden felleltésgek.

Mint lehetne az mondanád: Nem látodé hogy ez egész világ az jóság helyet, gonofságot, vétkeket árul és ádel. Es az ő vétkeiben és gyalázattában akar magasztaltatni, és dicsértetni? Nincseneké nagy sokan olyanok, az kik azt alittyák, hogyha komoron óéznak, mint ha bickozódni akarnának, és ha csak elvélté szólnak egy vagy két fiót, tehát nagy gravitásnak kell annak lenni és nagy áhatatos kemény ferhúságnak? Sokan, az kik álnok *practical* sok, ravaszságra serények, nagy értelműeknek és okolsággal sokakat meghaladóknak akarnak tartatni. Sokan midőn álnoksággal, csalárdsággal megcsallyák, kérosittyák felebarátságokat, pénzt, jóságot vakarcsálnak, gyűtnek öbve, és meggazdagulnak, azt alittyák, hogy immár őket minden embereknek tiszteletniek kellyen, és őket mint egy Isten gyanánt kellyen imádnioók. Mert ez világnak ez dolga, mert csak azok tartatnak embereknek, az ok emeltetnek nagy méltóságos tiszteletre; az kiknek erbények rakva pénzel, mert innet bügségképpen következik, hogy az fejek-is tellyes légyon bölcseséggel és nagy értelemmel, és minden dologra legalkolmatosbak. Ha sok kincsek vagyou ládáiokban, mind ez világ azt alittyá, hogy feiök-is rákvák agyvelővel, csudás bölcseséggel.

Curia pauperibus clausa est, dat census honoreo,

Inde gra-

Nincs semmi bizonyos az dicsőségben.

191

Inde gravis iudex, inde severus eques.

Az szegényeknek minden ayidök, utak,
Mindenféle tisztokra bészárattak?

De az gazdagoknak nyitvák mindenek,
Tandés házak, nagy Vdvarok, és tiszték.

Ha az szegény bölcsnél bölcséb vólna is,
Nem bücsüstenék csak egy lillyéresít.

Az kinek fok kincs vagyon sekriényében,
Nagy bölcseség vagyon annak sejtében.

Nemde, nem nagy tisztelségé és dicsőségé ez mostani időben, hogyha ki keményen és derekafonihatik? Nem kedvelli s. nem dicséri minden? bizatratnaké nagy dolgok reálok? az mint arról oda fel-is meg emlekeztünk. Némely ugyan dicsekedik vértkeivel, fajtalanságával, mely jó herencses vitéz legyen ő *Venus* hadában, az *Bacchus* bayviadallyában, felebaráttjának meg csalásában, megfortélyozásában. Mint tréfálta, jáczodtatta meg amaszt, miként toltá kiimennek bemét, mint rántotta nyakába az keleptzét. Ezt mint eytette ki az nyeregből, amaszt mint áltette az két fék között.

Quid gloriaris in malitia tua, ugymond az David Proféta; Mit dicsekedel az te gonofsággoddal, és csalárdsággoddal, te gyalázatos és megvakult világ? *usque adeo peccatores gloriabuntur?* O ti bűnöknek nyomorult szolgái, meddig kérkedtek bűneitekkel, gonofságtokkal? Micsoda dicséretet tisztelséget kerestek az gyalázatban, fértelmes vétkekben? De micsoda nyugalmas bódog éleztet, és igaz örömet hozhat te néked az te vétked és gonofságod. Nincsené meg írva ugyan azon Soltárban 7. 7. *Propterea destruet te Deus in aeternum!* Téged azért az Isten is tellyességgel megtört, és megtör, haylékodból kiránt,
ki töröl,

Psal. 78. v. 1.

ki töröl, és az élőknek földéből ki gyomlál. *Sela.*

Micsoda bolondság tőlünk, hogy azokban az dolgokban akarunk dicsértetni, tiszteltetni, az mellyek nem miéink, és nem magunktól sem a miéinktől vöttük? Mert micsodánk vagyon mi nekünk az mint S. Pál mondgya; az mit nem vöttünk volna mástól, ha pedig másunna vöttük, mit dicsekedünk vele? Ha gazdagok, fépek, nemefsek, tudósok, bölcsék és hatalmasok vagyunk, nem mi magunktól vagyunk ilyenek, hanem az Istentől. Gyalázatos rút dolog azért, az más jovaival kérkednünk, dicsekednünk, kevélykednünk, és azokból keresnünk dicséretet, hit nevet, az mik nem miéink.

Mint binte az ki azzal az házzal akarna kérkedni, dicsekedni, az melyben ő csak jövevény vendég, avagy valamely leánzó az kölesön kért ruhában kevélykednék az menyeközben! hiszem nagy kábálkodás volna az! Vgy cselekednek mind azok, valakik az Isten adományival, ajándékival kevélykednek, azokat magokénak tartják, és azokban akarnak nagyra becsültetni és dicsértetni.

Nem ritkán esik az is, hogy midőn némely nagyokat beszél az ő jeles cselekedetiről, azt alitván hogy nagy dicséretet és tisztességet nyer vele; azonban az értelmes emberekől csak meg nevettetik, esufoltatik, és így gyalázattya lében az tisztesség helyett, bégyentülése az dicséret helyett, gyűlölsége az kedves barátság helyet. Az mint erről elég példánk vagyon csak az egy *Ciceróban* is, az hatalmas és jeles *oratorban* és *Romai Pólgár mesterben*. Minekutánna az támadás indító *Catilinát* eltörlötte kiette volna, az ki az egész várost felakarta forgatni és el akarta rontani, pusztítani.

Ez bi-

Ez bizonyára jeles és dicséretes dolog volt Cicerótól, az mellyért mindenkiől igen kedveltetett és dicsértetett. De mivel hogy ezzel ő maga sokszor kérkedett és dicsekedet, és mayd semmi oly dologot az tanács háznál nem forgatott, az melyben ő *Catilmával* való cselekedetét elő nem említette volna. Honnértziute azzal, az mivel nagy dicsőséget reménlet, magának és az ő nagy hírének nevének kifsébséget és gyalázatot szerzett, az mellyet soha el nem törölhetne. Es ha ugyan valóban megfemlélljük, micsoda bódog életett és bizonyos örömet hozhatnának s adhatnának az méltóságok, és nagy tisztességek? Holot ez dicsőségben, méltóságban, az melyre ez világ oly nagyszorgalmas ferénységgel és igyekezettel tör és vágyódik, magoktól és természetek szerint, semmi nincs benne az mi dicséretre és dicsőségre méltó volna; hanem bükség hogy másunnan származzek. Hogy ez igaz legyen innen is megértheted. Meg kell azt vallanod, hogy az nagy méltóságok dicsősége ez világon, mint az jóknak, binte ugy az gonoszoknak is adattatnak, és aianlattatnak. Hogyha azokra bizattatnak és adattatnak, az kik természetek szerint jók és jámborok, azokat ez világi tiszték és méltóságok jóbbakká és jámborbbakká nem téstik; hanem az minémük természetekből, abban az ő dicsőségeknék állapottyában, az ő természeteknek vélek fölelet jó volta, annyivalinkább kimutatódik. Példának okáért, midőn egy jámbor ember valamely tartományak fővezérévé, gondviselőiévé, vagy valamely városnak Pólgár mesterévé tételik, legottan ugy kimutatódik ő benne a kegyes jámborság; hogy ha binte az elő is ugyan azon, és binte olyan jámbor volt

vólta-is; de mivel immár elő vonyatot, és az gubernálásban állatott, az jámborság sokkal inkább ki látzik rajta. És ilyenképpen látni való immár, hogy az dicsőség fenkit jámborrá nem tében. Hanem ha az tisztnek és méltóságnak dicsértetni kel, tehát azt a tiszteletességet és dicséretet attól kel venni és kölcsönözni, a ki a tiszben helyheztetet.

Agefilus.

Ertette ezt az bölcs Görög Fejedelem az *Agefilus*, ki mikor gondvileletlenségből egy játék néző éppületben, nem hozzáillendő alacson helyre ültettetet vólta; azt felelte, hogy semmi azon nem állana: *Ostendam, non locum viro, sed virum loco conciliare dignitatem*. En azt mindennek cselekedetemmel megmutatom, hogy nem az hely tiszeli meg az embert, hanem az ember kérez tiszteletet az helynek.

Ellenben pedig, ha hol valamely listentelen gonosz ember, és természetü szerint kegyetlen, tisztességre méltóságra és dicsőségre emelkerik, látrya visontag az ember, hog a méltóságot tisz azt jámborbá nem tébi; hanem sokkal inkább az előbb belé röytözöt gonosságot belöle kigyögeti; Mert bizonyára midön valaki nag méltóságra jut, a mi az előttitkon reytve vólta az ő hivében, menten ki mutatya magát, mihelt a regnáláshoz fog. Es így nem lében jobba az felségesb állapattul, hanem inkább a felséges hely és állapot, ö töle meg kifsebiterik, és meggyalázódik az regnálás, mivel hog ez Vralkodás minden ő gyarlóságát, belsö kegyetlen elmejét és gonosságot világra s. sem elcicbe hozza, a mely egyébkint elröytetvén maradoct vólta. Söt az nagy dicsőséges méltóságok mutatya ki, hogy semmi fenéb, ártalmash vad állatt ne légyen az ollyannál; az

mint

mint *Neronak*, *Caligulanak*, *Helioabalumnak*, *Sardanapalumnak* és számtalan sokaknak példái megmutatták és bizonyították: az mellyek noha annak előtte igen jámboroknak és felideknek jelentették magokat, hogy mindennek felülök igen jó remétségben volnának, de mielőtt az *regnalás*ra jutottanak, hirtelenséggel elfordultanak, változtanak, és legártalmasb senebecstakká, kegyetlemb *Tyrannus* fokká és medve farkasokká lőttek, az mellyek láthatattanak az ég alatt: kik mindent megeselekedtek valamit kívánhattak, és elméikbe érkezhettek. Semmi hatalmas vétek, bűn gyalázat nem voltak önékiek, sem Istennel sem emberekkel nem gondoltanak.

Igy lévén azért mind ezek, ebben végezzük ez első tikkelt, és ezt rekestyük, s mondjuk, hogy semmi bődög életet, semmi valóságos örömet, az nagy méltóságos tisztebben és tekintetes dicsőségben nem remélhetni, nem találhatni: mivel az tisztetség, dicsőség és nagy hírnév, ez világon csak az jóságos cselekedetnek hamis bűn alatt keresetik; Az tisztetségben méltóságban, ő magától semmi bizonyos semmi való igaz nincsen; hanem ha valami dicséretre való benne vagy on, annak másfunnan kell bármazni, tudni illik az Istentől, ki az *regnalást* uraságot rendelte, és az októl az kik az tiszteben ülnek.

II.

Hogyha az tisztetség és dicsőség tellyes örömet és nyugodalmas életet ferezzené?

Noha ennekelötte megmutattatot, hogy az igaz jóságos cselekedeteböl, és az Isteneségböl, mint tulaydon igaz kúrfeiekböl származzék az Tisztelség és az jó hírNév; Mindazáltal az dolog így vagyon, hogy noha valaki az igaz jóságos cselekedetnek adgya magát és abban foglalatos, és az által nagy tiszteliségre és dicsőségre mégyen, de ugyan még sem él nyugodalmasb és bodogb életet. Mert ez illyen méltóságoknak úta igen törelesen, egyenetlen, kemény és darabos igen nehéz és veszedelmes: fima és csuhamékony az járálra. Mert két nem jóságon vagy vétkeken mégyen által, az holotigen könnyen *exorbitál*hat és kiántorodhatik, és vagy ebbe vagy amaz vétékbe ütközhetik; az dologban, vagy felötréb, vagy kevesbé cselekedhetik. Látni való azért, hogy azok az kik nagy erővel az tiszteliségre, nagy méltóságra és dicséretes hírre Névre üznek, ügyekeznek, ifuságoktól fogva hevet, hideget megfenyvednek, szorgalmatosant tanulnak, törik, fárasztják feieket, elméieket: testeket, életeket, vizen, földön, hadakban ütközettekben veszedelemre vetik. Azki egyebek felöt valami akar lenni, és az ő mellestésében másokat meg akar halladni, nagy fáradsággal, vérös veritékkel kell arra fert tonni, és testét, életét meg kell hanyargatni.

Cicero:

Ciceronak, gyermekségétöl fogva sok savanyur, kevés édesít kellett kóltolni, sok munkát fáradságot meg kellett viselni, veszedelemben kellett forgani, hogy magának nagy Nevet szerzhessen. Midön egykoron egynébány Nemes ifiacskákat főfő emberek fiait, az kik Romában bévádoltattak vólt, hogy ők az hadi *articulusok*, és vitézlő szokás ellen

ellen érkeztenek, *Cicero*hoz küldtek volna *Siciliába*, hogy azokat *procuratorul* meg mentegétné, kiket midőn jeles fő módon megmentett volna és ügyeket oly dicséretessen végbe vitte volna, azt alította, hogy ő ez ő dől-gáért *Rómában* nagy jó hirt nevet és dicséretet nyert légyen; hogy az ő tudós bölcs mesterségéről minden ember eleget tudgyon főlni, befélleni. Hogy azért *Siciliából* haza indulna *Roma* felé, és utában egy baráttyához ért volna, és kér-dette volna tőle, mit beféllénének az emberek *Rómában* ő róla és az ő jeles cselekedetéről, úgy felelt neki ez baráttya, *Tu vero Cicero, ubi hoc spacio fuisti*, Ha még azt sem hal-lottam hol voltál ez idő alatt, és hol forgodtál. Halván ezt, hogy ő felele az emberek oly keveset tudnának, szé-gyenlette magában, és gondolhatta mely fok kívántat-nék arra, hogy ember nagy dicséretet, hirt nevet nyerne.

Es az vén *Boëtius* ez *philosophiát* hozza bé magának vigábrálására. Mivel *Cicero* azt írta egy helyen, hogy az ő idejében az egész *Romai* birodalomnak hirt Neve az *Cat-tacusa* hegyén túl, elméretlen volna, és még oly messze ki nem terjedet volna: alityaé azért hogy egyetlen egy em-bernek és egy *Romai* Pólgárnak neve és nagy hirt oly messze elhatna, az melyre az egész *Romai* birodalom el nem járhatna?

Oxyrides *Egyptomi* Király, hasonlót akart kísértetni, és az egész világon magát elméretlenség akarta tenni, és magá-nak nagy dicséretes hirt nevet akart szerzeni: Nagy foksá-gu hadi sereget gyűtő fia okáért, és minekutánna az ő Ki-rályi feleségét az ő hiv Tanácsosának *Mercurius*nak aján-lotta volna, és udvarának igazgatását *Hercules*re bizta

Oxyrides.

vólna, és otthon mindent jól elrendelt vólna, azzal az ő véle való hadi néppel az egész világot bejárta, az embereket minden helyeken, földi művre, bor bűntésre; fántásra vetelte, gabona teremtésre, barom nevelésre tartásra megtanította, jó törvényeket írott cselekedetbe, és őket nyugodalmasság életnek módgyára fábra, oktatta. De mit nyert azért ezzel egyebet, hanem hogy fokaknál jó hírt nevet szerzet; azonközben pedig kevés jó napjai vólnának. Munkát, fáradságot, forgalmatoskodást, gondot, veszedelmet látot szenvedet, gyakran köszönet helyett közünetet nyert, mint az meg nevezett helyen az *Philosophia* bővségelsen kimutatja.

Demosthenes.
Thymistocles

A minden napi próbálat és látáshallás bizonyította igaznak lenni, a mit *Aelianus* és *Plutarchus* Demosthenesről és *Themistocles*ről elő hoznak. Hogy ezek az ő hazáioktól és ősi vároloktól mind ketten jól érdemlett emberek gyakran szokták mondani: hogy oly nagy veszedelem, gond, munka fáradság vólna az *Regnalásban*, az dicsőséges méltóságban; hogy ha ő nekik két út adatnék cselekedetbe, melynek egyik az méltóságos tiszte dicsőségre, az másik a halálra vinne, és ha nekik válaszfára szabadság adatnék; ők fokkal örömesben az halálnak utát választanák, hogy nem az dicsőségre való utatt. Mert igen jól értették ez bölcs emberek, mely nagy gond, azorgalmatos fáradság és veszedelmes baylódás vólna az *Regimenben* és Igazgatásban: Mely külömb külömbféle fok fántalan dolgokban, micsoda nagy vigyázással, forgalmatoskodással kell embernek forgani, és fáradozni; hogy mindenféle zuzavat és következő veszedelem eltávoztattassék; és háboruk,

romlá-

romlások megelőztésenek. Es ha ember ugyan mindeket meg cselekedik-is, de ugyan semmi köhönetet, háladóságot nem várhat: Iőc inkább mindenektől, ifiaktól, vénektől, imillyen amollyan illetleneektől kell tiltatniok, gyaláztatniok, bídalmaztatniok. Es midön magokat céleggé fíraztyák az Pólgári szabadságnak megtartásában, mindeneknek bőlgaivá kell lenniok, és az ő magok szabad-ságát el kell véstenniok. Es midön az hívséges *Regnalók*, Igazgatók, mindenekkel jól akarnak tenni, tőlök jótédelemni, minden ő jutalmok oda lett, mindeneknél gyűlössökké lettek, és midön az köhöség rendinek jobbulását kívánnák látni, az őn testeket bákabtyák, és életeket fogjarttyák el. Szüntelenül futnak reájok; és fokkal töb gond, és bögalmaztató elme fíraztás vagyon feiekbem hogy nem mint bőkál az ő nult süvegekben, és bemeeskék, izeeskék az ő arany lántzokban.

Az mint egykor az *Similis* nevű nagy Vr, ki az *Adrianus* Császártól oly nagy méltóságra emeltetet vőlt, hogy az Romai birodalomban második vőlna az Császártól, hogy végre hívséges bőlgálattya után köhönettel szabadon bocsáttatnék, ugy mint hét éhtendővel halála előt, az mely időt magának élt jóhágában, és venné efebem hogy hamar időm megfogna halni, imez ígéket jegyezteti az ő koporsó kövére: *Hic Similis iacet, cuius ætas multorum fuit annorum, ex quibus tantum septem vixit.* Az az, Ez kö alát *Similis* fekkik halva, az ki fok éhtendőket ért jóllehet, de azokban csak hetet élt valósággal. Azt értvén rayta, hogy miglen ő az Vdvarnál élt, nem vőlt ő néki igazán élete.

Similis.

Noha pedig ez nyilvánossággal igylegyen, hogy az kik
à nagy

à nagy dicsőséges méltóságokban levegnek, kevés jó nap-
jok, nyugodalmok, békelségek, csendességek vagy on-
benne; de még is az minden napi próbálás bizonyítja,
hogy sok emberek ez nyughatatlan életnek, nagy Né-
nek, tisztességek elnyeréséért, nem csak marhákat,
jószágokat; hanem telteket, éleceket, tudván tudva, nagy
berencsére és veszedelmre vetik. Az mint sok többek
között, az Perzsiái *Artaxerxes*ök és az ő Hadnagyinak *Ca-
res*nek és *Mithridates*nek *Plutarchus*ól megirt példái meg-
mutatják.

Artaxerxes:

Mert midőn *Cyrus* az viadalban vesné ez vitézi csele-
kedetet tisztességet *Artaxerxes* magának tulajdonítja,
mint ha egyedül ugyan csak ő verte volna meg és vágra
válna le *Cyrust*: *Cares* és *Mithridates* az kik azt valósággal
cselekedtek, nem akartak ez tisztességtől megfosztani. Az
Király aiándékokkal próbálta, hogy arra bírassa őket,
hogy é tisztességet ő néki engedgyék, de ugyan semit nem
használhatot. Éleceknek veszedelmével és nagy kinokkal
fenyegeti őket, hogyha néki nem engedendik. Azon sem
ijednek meg, hanem ugyan nyilván beféllik, hogy nem
az Király, hanem ők vágták le *Cyrust*. Ezen meg büszk az
Király, s-elfogattya őket, és az nagy kéntés, csigazás u-
tan megöleti őket.

Valer. Max.

Indiai Ab-
nyok fölé-
lez hívek.

Az *Indiaiak*nál, *Tbraciaiak*nál, és *Getak*nál ez a szokás,
mikor az férfi meghal, és az mint ő nálok szokot lenni,
négy vagy öt felesége marad meg, tehát annak az mely ő
néki legszerelmesebb volt, magát vele kellett temettetni.
Mivel ez ő nálok az Legnagyobb tisztesség, nagy villongás
támad az abhonyok között, mellyik kerette az Vráti inkább,
eggyik

eggyik az másik fölött akarna az legberelmesnek láttatni; nem gondol az halálnak félelmével, fáydalmával, csak hogy ő esmértessék az legberelmesnek lenni. Az melyik azért annak esmértetik és elválasztatik, szép ruhákkal felöltöztetik, és ékelesen felczifráztatik, és így mindenektől nagy pompával vitetik az Sirhoz: és az legközelb való atyafiától öletik meg az Sirnál, és ilyenképpen az megholt férfival együt égettetik porrá, hamuvá, az hamva a földbe az sirba takartatik, temettetik. Az több feleségei síránkoznak, sívnak rivnak, keseregnek, jaygatnak, kiulódnak, hogy ez nagy tiszteletől megfosztattanak.

Az mint azért hogy nagy munkával szorgalmatoskodással és vefedelemmel, jüthato az nagy dicsőségre, diéséretes hirre Névre; azonképpen senki meg sem tarthatya azt, az nagy szorgalmatos gondal munkával keresett Dicsőséget és tiszteletes állapotot, testének elégtének vefedelemben való forgásanélkül és nyughatatlan vigyázódása nélkül. Es senki nincsen oly alá való földgai elmével, hogy az ő tisztességes nevének csak valami kis kifesebbítés-is eltűrhetné, avagy az ő böcsülleres tiszteéli állapotjának valamiben piszkálását megseenyvedhetné. Az igen jó barátságosok-is elválnak ezaránt, az legközelb való atyafiak-is öbve háborodnak, haragra geriednek ezért. Gyakorta ez miatt országok, tartományok, és városok meghaboritának; sok ártatlan vér ontatik ki, és bőrnnyű kegyetlen hadakozások inditának innen.

Micsoda szerzett minden nyughatatlanságot az *fi. Iacob Patriarcha* házánál, az ő fiai között, hanem hogy *Ioseph* Gen. 37. v. 4 az ő atyától az többinél inkább szerettetnék, és hogy az ő ál-

mai előljáró postái volnának az ő jövődö dicsőségének.
 2. Reg. 15. v. Micsoda csalta meg az Bethlemi vén Profétát, az melyről
 11. emlékezet vagyon az Királyok könyvében; hanem hogy
 Antiq. lib. 1. az igaz Profétát, mellyet *Iosephus* ladónak nevez, hazug-
 622. 3. ságával elhitette, hogy az Vr Istennek fátát ne fogadná,
 és az miat az oroflántúl el szaggattatnék, ezt mondom,
 hogy semmi egyéb nem mivelte, hanem az Tisztcségnek
 ördögi nagy kívánása: Mert igen félt azon, hogy ez ny
 Proféta az Királynál ő nálánál talám nagyobb tekintetben
 lehetne, az mint gyakorta szokot olyan esni az Vdvarok-
 nál.

Haman.

Ester. 2. 3. +

Micsoda izgatta ösztöndözte *Haman* *Mardocheus* el-
 lett, hanem hogy az előtt fel nem akart állani, és az Isten
 törvénye ellen, néki Isteni tiszteletett nem akarna tenni:
 mellyen úgy el bossfonkodik *Haman*, hogy *Astuerus* Ki-
 rálynál azt szerzi *practicall*ya, hogy ő nem csak egyedül *Mar-
 docheus*t, hanem mind az egész Sidó nemzetséget is tel-
 lyeliséggel kigyomlállya, eltöröllye. Azzal pedig semmit
 nem nyert egyebet, hanem önnön magát feleségestől,
 gyermekestől, és minden marháftól, jóbágoftól elvehető-
 te, és azon akasztó fára akasztatott, az mellyet *Mardocheus*-
 #snaak építetett volt.

Es az miképpen némely minden serénységgel, szor-
 galmatossággal azon vagyon, abban fáradoz, hogy az ő
 tisztcséges nevét megtarassa, őregbitse; azonképpen ha-
 sonló szorgalmatossággal igyekezik és őrizkedik azon,
 hogy azt el se vesesse. Es ennekfelötte keményen izzad,
 fáradoz ez világ: es senki csak egy kicsid vesztését sem tűr-
 heti, szenvedheti az ő tisztcséges Nevének. Kevelsen vad-
 nak oly

nak oly elmével mint az **Í. David Király** volt, az ki könnyen eltűrte, szenvedte, hogy az ő tisztességét bídalmazta, gyalázta az *Simeí*, az ő nagy kereszteben, nyomoruságában és üldöztetésében: Hadd bídalmazzon, ugymond, mert az Isten parancsolta néki. *Abisainak* felposdul rayta minden vére, haragia, teá akar menni és elakaria az fejér ütni; Ez a hólt eb bídgyaé ugymond, az én Vramat az Királyt? De arra azt mondgya David; Mi dőlgom vagon veletek ti Zeruiának fiai? Ihon az én fiam, az ki az én teflemtől hármazott, kergeri az én életemet; hogy ne cselekedné tehát az *Iemini* fia? Hadgyátok bítkozódni, mert az Vr mondotta néki. Talam meg tekintti az Vr az én nyomoruságomat, és jót ad nékem az ő mái bídalma helyett.

David

2. Sam. 16. v. 6, 7. k.

Sőt kicsoda oly békeféles mőrő, mint az **Néhai Socrates, Plato, Arisztides, Dion**, és több fok jeles fő emberek, még az Pogányok közt is; az kik semmit nem gondoltak véle ha binte rútul bídalmaztatnának is, tisztességkben ferteggetnének, és börtnyen gyaláztatnának.

Socrates és több bókóvgy túrók.

Pericles lámpálsal kísértette azt házához, az ki őtet az Tanácsban nap estig rút dolog mint bídogatta.

Midőn *Socrates* *Xantippe* dől napotló nap estig szidatnék, bóbőontatnék; és obtán csak ment vólna az utzára leülni, mivel annak fok bítka miatt az házban alig vólna helye, azonban onnan fellyől *Xantippe* az huddó edényből az vizellett jól megönti lotcsantya; arra mond *Socrates*: Gondolám hogy az menydörgés után efféle zápor első lenne.

Socrates.

Es mikor egy nyalka, őtet az Itilet előt, artzulárné;

és ötet az ott állók intenek, hogy azt a csintalan embert bé vádolná, reá panaszlan; így fült: Ha engemet egy sámár megrugot volna, az Tanács eleibe kellencé vonnom, és reá panaszlanom?

Alfonfus.

Kicsoda mostan oly jó és kegyes, mint *Alphonfus* az Neápoli Király? az ki annak sok jóval völt, az ki ötet háta megé leginkáb szidalmazta és rágalmazta, hírében nevében martzongotta.

Dion.

Hogy *Dionis* egy ember környen és szünetlen szidná és rutolná, és az nép, az mint szokás, oda futna, az *Dion* semmit nem felel, hanem vesteg halgatván elmendegél; hanem hogy szinte háza aytajánál vólna, fordul az szidalmazó felé és mond: Egy hátat sem gondolok az te szidkoddal. Ezen ugy elkeferedik busul az bitkos lator, hogy elmenvén fel akasztja magát.

Constantini
Mag.
Ruffin. lib.ii

Igen kép dicséretelsen emliti *Ruffinus*, emert az *Constantinus Magnus* vól; hogy midőn az *Nicenum Concilium*-ban gyült Püspökök, egynéhányan ön köztök egymás ellen panaszló és gyalázodó leveleket adónak bé, és kiki mind maga tisztességét, híret nevét őltalmazván *supplicatio*-ját az Csásárnak nyuytaná: ő azokat az irátokat mind magához vötte, de fel sem nyitotta, meg sem olvasta, hanem azt mondotta az Püspököknek: *Deus vos constituit Sacerdotes, & potestatem vobis dedit de nobis quoque iudicandi, ideo nos à vobis recte iudicamur, &c.* Az Isten rendelt titeket Papokká, és hatalmat adott ti néktek, hogy felölünk itilletet tegyetek, és azért méltán-is itilletünk és feddetünk mi meg ti töletek.

Az mi ldvözítő Vrunk Iesus Christus igazán valóságos tökö-

gos tüköre az ilyen békéséges türesnek és felid engedel-
méségnék, ki mikor bidalmaztatnék, senkit nem szidal-
maz vala, hanem arra hadgya vala az bossu állást, az ki i-
gazán itél.

Christus.

1. Pet. x. v.

23.

De mi szegény nyavalyás emberek, csak nem patta-
nunk fel, ha ki minket csak komorotskán tekint meg is,
avagy csak egy bóval érteni is meg az mitifztefségünket,
életünket is oda bányuk miatta.

Szép dolog is bizonyára, és illendő, hogy ember gon-
dot tartson jó hírére, tisztéséges nevére. Mert igaz iméz:
Cruelis est in seipsum, qui famam suam negligit. c. nolo. 12.
q. 1. az kinek nincs gondgya hírére nevére, öndön magán
kegyetlenkedő az. Mindazonáltal ugyan meg kell látni,
kinek kivel vagy on ögye, hogyha méltóé arra, hogy em-
ber valamit kezdgyen véle. Mert az *Tragedia* kevelsé jo-
dul meg, az *comedia* nak feddődésén és izirkain: mint a-
maz nagy komondor nem gondol az kutyótska ugatásá-
val. Es ember nem tehet nagyobb bosszuzat az ö véle ellen-
kedőn, mint ha, az nagyra nem tartya, és semmi ö ellen-
kedésével, és bidalmával nem gondol semmit. Es nem is
kell embernek mindgyárt fegyvert kapni valami bitok bó-
ért és menten hadat indítani, hanem hallatlanná kell tenni,
avagy mintha nem értené mit akarion.

Iomas is bent Proféta lévén ugyan nem volt haragos-
kodásnélkül, és hogy nem mint ö hazugság bőlónak talál-
tatnék; inkább akarta volna, hogy az egész *Ninive*, annyi
lok ház ezer emberrel együt elfüllyedne és elveszne.

Iomas.

Marcus Coriolanus is noha jeles Romai fő Vr volna,
ki az ö hazáját erős férfiai serény gondviselésével nagy ve-
bedelem-

Coriolanus.

fedelemből szabadította meg, de még-is csak valami kicsiny gyalázatott sem benyvedhetet el; hanem az Romaiak ellenségéhez adta magát, és megállotta az ő tulaydon hazájár. Kinek haragiát Roma városa, noha magát meg alázván esedeznék neki, semmiképpen meg nem engedhelhette, sem az Lelkiek, sem az világi renden valók. Végre az önnön édes anyja enyhítette meg süro könyhullatásával, értelmes beszédével, és mezeitelenitet mellyével, emléivel, az mellyel ötettt fiopotatta volna, és így esendelitettele megengehetelhetetlen kemény köbűvét az ő fiának.

Dionysius.

Dionysius Syracusanus midőn megértette hogy az ő Verseit *Poëma* irását, in *Olympico certamine* meg nevettek volna, úgy meghusult ez megsufoltatáson, hogy ebédől eltávoznék beléie: az mint az *Lycambes* öl-is olvastarik, midőn *Archilochus poëta* öl valami versekkel megtréfáltatott, gunyoltatot volna, azért hogy leányát annak nem adta volna. Ez az kis *poëta* csufoltatást nem benyvedhetete meg; hanem magát leányostól felakasztotta.

Lycambes.

Cambyfes.

Cambyfes az Perlak Királlya semmiképpen nem benyvedhetete, hogy az ő atyafia az *Smerdes* erősebb kariu volt hogy nem ő. Annakokáért megölette az ő tulaydon östét; és így meg mocskolta, veštötte mind magát, s mind egék orfágát.

Micsoda hódította meg egyeb *Ajaxot*, hanem hogy nem nézhetné, hog ő nálánál *Ulysses* fellyeb böcsülzetnek.

Honnan inditatott az hörnyüseseges had *Boas* és *Amas* között; az *Lacedemoniak* és *Athenas* béliiek között, *Sylla* és *Marius* között, *Julius* és *Pompeius* között, (az mely utolsó hadban tizen egyzet való száz ezer embernél többen veštenek:

veftenek: úgy hogy egy ekevoayó ököz az ötött öfztönöz-
zönek azt felelte emberi szóval: miért üzök így engemet:
rövid idő nagyob fogyatkozás léfzen emberekből hogy
nem gabonából.) Ez hadakoz, veftedelemre mondom,
hogy semmi egyéb nem adot okot, hanem egyedül csak
az Tiftetség kívánás, hogy eggyik az másiknak semmiben
nem akarna engedni, eggyik az másiktól csak egy kis esu-
folafotskát sem akarna felvenni. Ez máj napon-is ilyen
az erkölcsöség!

Mivel azért oly gondos, munkás fáradságos és veftede-
delmes légyen ez világi Tiftetségnek, Dicsőségnek meg-
terzése, megtartása és élvezése, nyilván nagyon hát innét,
hogy azok, az kik nagy tiftetségre, dicsőségre, méltóság-
gos, örökké tartó hirre Névre üznek, tödnek és vágyód-
nak, tellyeséggel nyavalyáságos fáradságos életet élnek;
és hogy ilyen módon az tiftetségben, dicsőségben sem-
mi bódog élet, sem tellyes öröm nem találhatik.

III.

Hogyha az Tiftetség és Dicsőség álhatatos ö-
römet és bódogságot hozzon:

Annakfelötte természeti ez-is minden ez világi
méltóságoknak, hogy azok, mint hiote min-
den egyéb emberi dögök hamar elmulnak, el-
enyehnek és füstben meennek, avagy mint az vi-
rág elfonnyadnak, az mint *Esaius* mondgya: *Omnis caro*
fennum, *Et omnis gloria eius velut flos agri, exaruit fennum,*
decidit flos. Az az; Minden test olyan mint az fena fű, és
annak hepsége mint az mezei virág, megszárad az fű, az
virág elhull, Nemde,

IIa. 40. v. 6.
7.

Nemde, nem nyavalyás, elfutó és elmulandó dologé, minden idő facint való emberi Dicsőség? az mely nem valami zöld fűhöz, hanem eláradot bénához hasonlitaszik, és nem azokhoz az virágokhoz, az mellyeket az ember ferénység az kertekben nevel, hanem az mezei vadon virághoz, az mely má fen áll, s-hólnap az kementzében vettetik. Az mint Christus Vtunk-is, az nagy Salomon Királynak minden ő felséges dicsőségét, nem az kerti liliumokhoz hasonlítja, hanem az mezei liliumokhoz. Sőt aláb valónak mondgya, hog nem csak az egyik-is azok közzül. Mondom tinéktek, ugymond az igazságnak fiaia, hogy még Salamon-is minden ő dicsőségében nem volt ugy felöltözve, mint azoknak egyik. Azokhoz mondgya, az mezei liliumokhoz, hogy nem volt hasonló az Salomon Király, nem az ő mindennapi ékelségében, hanem minden ő fényes dicsőségében-is.

13
Miképpen az fűt hogy az szélről elűzetetik és elbélleztetik, ugy mulik el ez világnak dicsősége-is és elenyéskik mint az pára. Ezent mutattya az mindennapi próbálat, azt tanittya minden dolgoknak természetü, ez világnak minden históriái eggyeznek ebben, hogy ez világnak minden dicsősége addig nevedik, miglen legfőbbségére megyen, annakutána okán mind szálton száll, és elmulik. Es midőn az embereknek fia legfellyeb hágtanak, ottan hamar többire mindenkor hirtelenséggel és veletlenül lerohannak, és annyival meszfőbbben és mélyebben esnek alá, az menyivel fellyebben és magasabban hágtanak volt fel.

Nabucodonozor,
NOZOR

Nabucodonozor, annyira felment volt az ő felséges dicső-

dicsőségében, hogy ő arany főhöz hasonlítaniék az ő Királyi birodalmával egyetemben; az mely ez földön minden országoknál fellyeb volt emeltetvén. De az mennyivel ő minden embereken fellyül emeltetett volt ez földön, oly igen mélyen kellett ő néki letafigáltatni minden embereken alól, hogy emberhez se lenne ostan hasonló, hanem az barmokhoz lenne hasonló, az mellyek füvet esznek az mezőn; az égnek harmatya alatt kellene néki fekenni, miglen az ő haia olyan lenne mint az fasnak tollai, és az ő körmei mint az fasnak körmei.

Midőn Herodes oly igen fel ment volna, hogy alacson állapotról Királyi méltóságra és dicsőségre emeltetnék, és azzal sem elégednék, hanem azt kívánná, hogy ő néki Isteni üsteteket is tennének, menten hirtelenséggel levertetett az ő Királyi székiből. Az Urnak Angyala oly igen leverte, hogy az önnönbölgei, kik őtet előb Isten gyanánt tisztelték és imádták, mostan egymint halandó embert úgy visik temetni, és orrokat is bé kell dugniok büdöségének miatta.

Herodes

Act. 12. v. 23.

Xerxes az Perliai Király, oly magósan hágot volt, az mennyire ő előtte egy Perliai Király sem ment, és oly nagfürő hatalmas hadi tereg népe volt földön vizen, hogy ő előtte és uránna soha egy Királynak sem volt ez egész földön. Mellyen az ő bive is úgy felemelkedett és fuvalkodott, hogy magát sem esmérné. Nem csak az embereknek, hanem minden teremtetdőlgeknek, élő állatoknak parancsolni akart.

Xerxes

Midőn az renger szélvéfvel és habókkal háborus volna, dühös bódultságából, és ördögi kevélységéből, azt ő

veffőkkel és korbátsal verettette. Az hegeknek ellenséges megvető levelet írt: *summa* berint úgy viselte magát mintha imár mindeneken fellyül ment volna, és neki nem csak az embereknek; hanem minden *elementum*oknak élető tápláló dolgoknak főlgálniok és engedniek kellett. Mivel azért magosan fel ment, magoságról is kellett alá esni: és az hegyeknek gyalázatnak nagyobnak kellett lenni; hogy nem az dicsőség és méltóság volt annakelőtte; és midőn azt alicaná, hogy egész Görög országot egyfőer mind befal-hatná és elnyelne: elnyelé az őt, és mind az ő fántalan nagy seregeit megemétté; és az ő gyalázatos faladásában alig őltalmazhatta, mentette életét egy kis hajótskában.

Cyrus

Szinte olyan maga gondolatlanságban eset volt egykor Cyrus-is. Mert midőn ő neki egy lova, mely a Bálván-nak szenteltetett volt, az Gyndes vizébe, merült és holtá volna, az folyó vizen akarta bofféuiát megallani. Elhagyatya azért Babylonnak megfállását, az hadi népet egész nyáron mind az Gyndes folyó vizen munkálkodtat-ta, fáraftotta, és azt fáz nyöltzván kicsin áfot árkokon akarta elálatni, elerefgetni, s elfogyatni. O bódult kevély-ség! mond az historia: *Elementis non secus ac hominibus irasci Sabius reverentiam exigere*: az *elementum*okra nem különbben mint az emberekre haragunni, és azoktól fő-fogadó engedelmséget és becsületet kívánni. Minck-utánna azért Babylonnak megvételével nagy dicsőséget nyert volna, hasonló dicséretet keresett Tomyris Királyné s főönnek meg győzésével is; és nagy kevélységéből, főlvénységéből nem főkséges hadat támaszt ellene: mel-lyel hegyennél, gyalázatnál megcsufoltatásnál nem nyert egyebet.

egyebet. Holott az ki annakelőtte hatalmas Királyokat meggyőzött, és immár Babyloznak megvételével ez világnak Monárháiává lőtvőna, egy abbonyiállattól megcsalattatván, meggyőzettevén minden ő hadi népével együtt nagy gyalázatosán bégyenséggel levágattarott, és elvefett.

Az igen felment és hirtelen levettetett világi dicsőségnek hasonló példáiát láttjuk az Nagy Sandorban-is, Alexander
Mag. ki midőn nagy hamarsággal oly nagy dicsőséges méltóságra emelkedett vőlna, és világbiró Monárhává lett vőlna, mely fietséggel felment, oly hamarsággal esett le-is.

Ezen példát láttjuk Cræsusban, és Apriesben az Egyiptomi Királyban, az ki azzal kérkedet, hogy az ő országa oly igen megvőlna erőssítetvén, hogy még az mennyi Isten sem ronthatná azt meg. Hasonlót látunk *Dionysius Syracusanus*'ban, *Julius Cæsar*'ban; ki midőn oly felment vőlna ez világi dicsőségbe, kinél fellyeb senki nem ment az Romai birodalomban, és még sem elégednék meg véle, hanem szüntelen hájában forgana az *Plus ultra*, mind fellyeb vágyódnék; végre az Romai Tanács házba aranyas feket tétetet, és fel sem akart kelni az egész Tanács elötte, minden szavát törvény gyanánt akarná tartatni, és minden hatalmat csak magának akarna tulaydonítani sőt Isteni tiszteletet-is kívánna; ez ő igen felemelkedet dicsősége nem áthatott tovább meg, hanem le kellett esni. Mert az igen felvont kézi-is elbököt törni.

Es kicsoda vetette le Pompeiust, hanem hogy igen felment vőlt dicsősége. Mert egyedül akart minden lenni, és senkit nem fenyedet mellette ha hinte nagy méltóságos

ságos volna is. Azzal is nyilván kérkedett, hogyha egyik lábát az földre tenné, egész Olasz országot betöltené hadi néppel. Megkellet azért romlani, és az mely tisztességet senkivel nem akart közzéni, maga veszt el: és annak kel hadni az kinek irégylette, és mely dicsőséges volt életében, oly gyalázatos lett halálában:

Ez az, az mit az Ur Isten mond Esaiásnál, *Gloriosus terre humiliabo*. Az dicsőségeket ez földön megalázom. És ezt mindenkoron úgy megcselekedte minden időben, és úgy gyakorlotta az *Deposuit potentes de sede*, az hatalmasoknak levetéseket, hogy majd semmit gyakrabban nem találunk az egész világ Historiájában. Hogy megtanulná az ember, hogy semmi nincsen ez földön mulandó és áthatatlan, ez világi dicsőségnél, pompánál, és tisztességes méltóságnál.

Es ha finte valaki egész életének idejében minden háborunélkül élt volna is (az mely majd ugyan lehetetlen) az nagy dicsőségben és méltóságban, de még is utólláira ugyan végének kellet lenni. És az senkinek nem kedvező halál, az ki minden szempillantásban utánunk leskődik, megragadgya az embereknek fiait az ő nagy dicsőségekben, és az legdicsőbb Királyt is az porba takarja, és büdös döggé teszi, utálatos edényévé és étkévé az férgeknek varas békáknak és mérges kigyóknak.

Saladinus

Ertette ezt az jeles Egyiptomi Szoltán *Saladinus*, az ki megparancsolta az övéinek, hogy az ő halála után egy kopíra csénált vászon lepedőt hordozzanak környül temetésekor, és ezt kiáltsák mellette: *Saladinus*, az Egyiptomi és Asiai hatalmas Király, minden ő dicsőségéből semmit többet.

többet el nem visen véle ez egy váson lepedőnél.

Es midőn Romában ny Pápa válaftatik és koronáztatik, azt írják, hogy egy pálczára kötött kíta kender gyuytatik meg, és ez kiáltatik mellette: *Sic transit gloria mundi.* így kél és lobban el ez világnak minden dicsősége.

Annakokáért minden emberi dicsőségnek, ilyen álhatalan és mulandó voltát meg gondolván, sok jeles nagy Királyok, Vrák, Fejedelmek, az ő dicsőségeknek közepiben, az ő halandó vóltoktól, és minden idő szerint való dolgoknak mulandóságáról megemlekeztették magokat. Az Macedonai Filep Király, az Nagy Sandornak ^{Philippus} atya, az Nemes ifiakkal napiába háromszor kiáltatta: *Philippe, memento te hominem esse.* Filep Király, meg emlékezzel róla, hogy halandó ember vagy.

Agatocles az Siciliai Király, minden nap az arany és ezüst edények közé, cserép edényeket rakatott az ő asztalára. ^{Agatocles}

Villicius az Moguntiai első Ersek Kerékgyártó fia ^{Villicius} volt, és onnan ment erre az dicsőségre. Innen viselnek most is az ott való Erseknek kerekét az ő cimerekkben: Ez *Villicius* az ő Kamoráiba azt iratta az falra:

Villik, Villik, azt soha el ne feledd,
Hogy Kerékgyártó volt az Atyád néked.

Piasius alacson állapotból Lengyel orfági Királyságra ^{Piasius} ment, az ő borskorát és bőr köntösét, örök emlékezetre az ő Királyi birodalmában mind véle hordozta. ^{Cromerus, lib. 2. Lescus} Azonképpen *Lescus secundus* is az ő darótz czondoráit, az mely akkor rajta volt mikor Királlyá válaftatának, az ő nagy vendégségeiben és tiszteletes napjaiban cleicbe tette, hogy büntelen megtekintené.

Mind ezekből az elő fámlált példákából, mint egy világos tükörből nyilván láttuk, hogy az egész világ nagy és oktalan munkával fáradsággal, és testi lelki veszedelemmel csak az semmis pufta árnyékhoz, elmuló süfthöz és párához kapdos, midőn ez világi nagy tisztességre méltóságra és dicsőségre faggatt. à hol semmi igaz, semmi teljes, és semmi állandóság nincsen. Az mint *S. Bernardus* igazán mondotta: *Homo nunquam in honore sine labore, nunquam in praelatione sine tribulatione, nunquam in sublimitate sine vanitate esse potest.*

Munka, gond és fáradságnélkül senki
Nagy tisztességnek sem nem teheti,
Soha senki nem élhet oly földi tisztben,
Hogy irégyi ne legyenek bűntelen.
Ez világi dicsőségre vonyitás,
Csak hűbán valóság és vanitass.

Az kik azért efféle *vanitasra* és hiaba valóságra űznek, dicséretet, tisztességet ez földön az embereknél keresnek, és minden dolgokat arra igazittják, hogy az emberek től nagyra becsültesenek, dicsérttesenek és magasztaltassanak; ez ilyenek mondom, hallják meg mit mondgyon az Istennek fia: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* Bizony mondom tinéktek elvőrték az ő jutalmokat. Az böles pogány, is imígyen szól: *Vera virtus radices agit, atq; etiam propagatur: ficta omnia, tanquam flos cuti celeriter decidunt; nec simulatum quicquam potest esse diuturnum.*

Az igaz jószág jól meg gyökerezik,
Erőlködik, tenyészik, gyarapodik.
De az mit hamisan kölnek, sejtének,
Mint az világ mind elhulnak, elesnek.

Agostinus:

Illyenképpen midőn az *Agostinus* böles Fejedelem kérdetnek,

detnék, mint berezhetne ember magának jó hirt Nevet,
 így felelt: *Si dicas optima, facias autem pulcherrima.* Ha
 mind főddal, cselekedetteddel az jóságot követed; jóságos
 cselekedetben vagy foglalatos.

Megelégedjünk azért azzal, hogy ha az miéinknél
 alkotmas jó hírünk nevünk vagy on, mellyet igaz jóságos
 cselekedetinkel berzettünk, annak öregbitésére megtar-
 tására igyekezzünk, és az bölcs Syrach tanítását büntelen
 bemecitük előtt viseljük: Szerelmes fiam, örömeft megma-
 radgy az alacson állapotban, sokkal jobb az tenéked, hogy
 nem mind az, az mire ez világ haggat és tör. Mennél na-
 gyob vagy, annál inkább meg alázzad magadat, és kedves-
 séget talál az Vrelött. Mert az Isten legfelségesb hatal-
 mú, de még is az alázatosok által cselekefik nagy dólgo-
 kat. Az te elmédet ne bocsásd magafs állapatra való vá-
 gyódásra, és ne gondolkodgyál értekednél fellyeb hágni,
 hanem az mit Isten parancsolt tenéked, abban járy el:

*Vsibus edo eto si quicquam credis amico,
 Vive tibi et longe nomina magna fuge,
 Vive tibi, quantumq; potes prelustria vita,
 gerum prelustri fulmen ab arce venit.*

Ha valamit hisz nekem barátodnak,

Tehát engedgy ez én oktatásomnak:

Ely magadnak, ne üz igen nagy Névre,

Légy csendeséghen, ne vágy nagy útsákre.

Mert az ki igen magofsan kezd hágni,

Le kell esni; ségyenét fogja látni.

Az kinek alacson helyen ülése,

Nem lesz annak magafs helyről esése.

Az ményűtő kő sít magas cserfákat,

Nem bánja az alacson békroskákát.

HATODIK RÉSZ.

*Hogyha az szép ékes öltözet, rubazat, hozzone valami hasz-
not az csendes bódog életre, es az igaz, tellyes
es állandó öröme?*

SOkan találtnak oly emberek, az kiknek főb-
kedvek, gyönyörűségek vagy on az szép ékes cif-
rás öltözetekben, és éyjel nappal azon igyekez-
nek, hogy arra fert tehessenek, és azt alittyák,
hogyha magokat mint az páva oly szépen felékesíthetik,
cizfrázhattyák, mindenek meg vagy on ostán, valamiek-
nek kellett lenni az bódog és nyugodalmas életre: hogy
igy immár eléggé meg ékesítettek, fel cizfráztattak, jó kar-
ban vagy on dőlgek, gyakran tükörökben tekintelik szép
öltözeteket, és azt alittyák hogy senki nincs hozzájuk ha-
sonló. Láttuk innen, hogy ez mostani kevély pompás-
kodó világ, az ő társafarás, finóros, gombos, vágott me-
rélt, varrott, perémezett öltözetekkel mely igen pipres-
kedgyék, kevélykedgyék, pompáskodgyék. Es senki nem
találhat oly guggos, bubos, tarituppos idegen forma öl-
tözetet, hogy más mindgyárt ne követné, és ollyant ne
csénáltatna. Es az mennél dísztelenb, bolyókásab for-
máin annál kedveseb és kellemetesb ez gyalázatban bo-
rult és megvakult világnak. Es így egy ebélyös bolond,
fok bolyókás kábákat herez.

De ezt még fennyen mentegetniék kell az gyaláza-
tos pompáskodást az gyönyörűség haláló világ fainak:
Az tífelséges öltözetet, elbenyvedheti az Isten, ugymond
nak ők,

nak ök, az ruházat ékesíti az embert; Vegye reá az kinek
 vagyon *Éc.* Sőt ha hinte el distelenit-is és bolondá kábá-
 vá tében-is, ugyan ékesít azért, hogy az madár az ő tollain,
 az eb főren esmértethessék meg: Mert nem tudná em-
 ber hogy oly kába galád fantasztikus légy, hogyha az tára-
 farán habott metélt vagdalt béliett prémezer, linórozott,
 boncsokos köntösödről, öltözetedről meg nem esmértet-
 nél: az mellyekben mint amaz széltől térengetett Lövöl-
 dék, leppendék, ugy fordulh repülh, levegő elő, mintha
 valami tövis bokorból nőttél, vonyattattál volna ki. nem
 kell csengegyűs fület kápádra csinálni, igen esmérnek ölt-
 özetedről, enyves madarát póznádról, lépes lébádról!

I.

*Hogy az szép es friss öltözetek semmit nem szolgálnak az i-
 gaz öröme: es boldogságot sem szereznek.*

Ink kinek Rendű berint való tisztelességes ruhá-
 ját megengedheti az Isten: Mert önnön maga
 megruházta Adamot és Évat, es meg paran-
 csollja, hogy az ő Papiát Aront ékesen felölt-
 öztessék. Es az Istennek fia dicsérvén említi az Salamon-
 nak képen öltözetét: es amaz gazdagot-is nem egyáltalljá-
 ban csak az öltözetét, hanem az felettéb való öltözettel
 kevélykedéséért; Es ő magát-is Christus Vrunk képen fel-
 ékesítetett völegényhöz hasonlittya, es az Anyaként Egy-
 házat az ő jegyesét képen felöltöztetett, ékesítetett meny-
 aszonyhoz, es az, az ő ékes öltözetiben ründöklő fő Pap-
 hoz. Mind azáltal ugyan kedvetlen ő előtte, es semmi-
 ben nem tetszik ő néki az felettéb való friss pompáskodás,

Ec

és ez vi-

I.
 Gen. 1. v. 27
 Gyököll Isten
 öltözeti ke-
 vélységet.
 Exod. 28. v. 38

Luc. 16. v. 19

Mat. 6. v. 29

Ez. 44. v. 10

Luc. 14. v. 19

és ez világ fiainak uy uy forma pompás kevély öltözeti, ruházattya; és ő benne sem hadgya azt büntetésnékül, mint az frissen öltözö gazdagban, az melynek valóban kell érette örökké izzadni, és pokolbéli kénköves langgal kell helyette öltözödgelni, hogy ez világon az drága bitor és bársony öltözetiben kevélykedett.

Az naponként való látás hallás, és jelen való példák bizonyíttyák, mely igen haragudgyék az Mindenható Ur Isten ez testi gyönyörűségbe merült mostani álhatatlan és tökéletlen világra: holott mayd mind fű és fa level elenyébbik, az égh és az föld vassá válik, viz föld, tűz, ereiét, hasznát tőlünk megvonfa, és egy drágaság az másikat éri, és napról napra mind inkább inkább nevededik. Noha az embereknek öltözeteken nem látzik meg, mely karsu légyen erények és östörvér az konyháiook.

22

Ha lelkében
való ékéség
megmutittya
az embert.

De vallyons micsoda ékéség az, az mellyet ez vakult bolond világ a friss öltözetben keres? Nem ugy vagyóné hogy ezt az öltözetben való kevélykedést sem Isten, sem emberek nem kedvellik; és azzal az ember magát sokkal inkább megékteleníti, hogy nem mint ékésitené? Mert az ilyeneket uyjal mutattya, mindenek nevetik, csufoltyák, és az értelmes emberek mint az repeső Lövöldékeket utálttyák, midön láttya; ő nekik pedig ugyan meg uyjul könnyebbül hívök ez kinyes kevélykedésből. Maga ő magokban is midön valami tífteleles fő ember eleibe találkoznak, ruházattyaok miatt megégyenlik magokatt, és megpirulnak fégyenletekben.

Mert szívök vádoltya hogy ez ő illetlen öltözetekkel megéktelenitötték magokat, és bolondokká törték. Miért kerestek

kerestek tehát ti világ nyomorult hai, dicséretet, tisztel-
get, ékességet, díszséget, az hol valósággal igaz ékesség
nincsen. Az Istenség és a jószágos cselekedetek ékesítik
az embert, és kiváltképpen az ifúságot. Az tudomány
mesterség, tisztaság, és tisztelteség ékelit és szépít titeket és
nem az felöttéb való friss öltözetek.

Mert ha valami ékesség az drága öltözetben volna, te-
hát az kurvák-is, és az kurvás latrok-is ékesek és tisztelte-
sek volnának, mert azok gyakorta frisseb öltözetekben fé-
tálgatnak teltova; hog nem a tiszteltes és becsületes bémé-
lyek. Nem teherié az tisztátalan híres kurva az ő frantzus
feiére, és bégyentelen homlokára az ő gyöngyös kontyát,
pártáit, kóboruiát, s hinte olyan könnyen fel? és nem te-
kerithetié nyaka körül az ő két válla félin levegő csipke fo-
dor gallérát? Nem fedezhetiké s hinte egy selyemmel, bár-
sonnyal, tafotával az ő fertelmes testeket, nem viselhet-
neké gyűrőt, arany lántzot, mint s hinte valamely tisztel-
tes mártónak, kegyes asbonyiállatok? Ékesebbé amaz
azért és tiszteltesbé azzal? Nyilván vagyon innen és bi-
zony dolog; hogy az öltözet, igaz ékességet nem berez.

Midőn látná egykor, az Törvény szerző *Zeleucus*, hog
efféle öltözeti ékesség és kevélykedés mind az *Syracusá-*
*nusok*nál és mind az *Zocris* bélicknél igen bé csukott vol-
na, oly törvényt írt és adott ki cz gonofság ellen, hogy az
férfiak bársonnyal, selyem ruhával semmiképpen ne éke-
sítetnének, és arany gyűrőt ne viselnének, hanem ha berel-
meskedni járnának, és ha házasság rontásra, és paráznál-
kodni mennének, olyankor bársony viselhetnének, és
arany gyűrőt tehetnének ujjjaikban. Az tisztelteséges gazda-

3)
Kurvák par-
táit is fel-
ékesítik mag-
gokát.

Zeleucus öltö-
zeti rendet
írt.

asszonyoknak megengedtetett volt hogy egy után a járó bőlgalót tarthatna, de ha valamely asszony meg rébégülne, tehát két leány követné. Meg volt tőlök az is tiltva, hogy semmi aranyat testeken ne viselnének, és semmi kivarrót gyóltstot feickén: és hogy ortzáiokat semmi kendődözött festékkel ne festenék, hanem csak mikor férfiek ellen paráználkodni akarnának, és az ő vélek berelmeskedőknek akarnának tetzeni és kelleni, ugy még is megengedtetett, de különben nem.

Mit kerestett ez fő ember egyebet, ez öltözetről való rendeléssel és törvénnel, hanem hogy az bolondoknak tutorok és óltalmazóiok lenne, és az ő pólgárinak és azoknak nejeinek felötte frisselkedéseket, és a nevedő pópás kevélységet, meggátolná és megzabolázná, az melyből minden időben drágaság, és egyéb közönséges ortzái csapások és büntetések következnének. És hogy egyebet s mind azt is megmutatná, hogy az férfiaknak, asszonyoknak és leányzóknak, igaz ékelségek, nem az kevély öltözetekben állana, hanem az tiszta jámborságban és tisztességben. Az öltözeti ékelség pedig sokkal inkább fáytalan férfiakhoz, buiálkodó asszonyokhoz, kátzér leányokhoz, parázna férfiekhez, házasfág törő gazdasszonyokhoz, fertelmes leányzókhöz illenék inkább, hogy nem mint tisztességes férfiakhoz, asszonyokhoz és leányzókhöz.

Es miért kellene az házas férfinak, és az tisztességes házas asszonynak magát oly igen ékesíteni? Kinek kedvéért és beretetiért? Ha mely tisztességes asszony az ő Vrányok, férfienek tetzik, nem bükség egyéb embereknek oly igen tetzeni. Es annak minden felöttéb való ékes ölközernélkül és

kül és kendőzésnélkül-is tetzhetik. De ha azon kívül-is magát festi bépegeti, és másnak-is akar kelleni, könnyű megítélni mi legyen bővébe, és mit várhatni belőle; midőn annak felötte az férjének egy szép öltözet után mást drágábat kellyen vennie, szerzeni, ha binte hitelbe veszi-is akarattya ellen; hogy ha ugyan békességben akar lakni házánál. Egyébkint-is tetzhetnék a férjének, csak hogy binte mint az moslékos ruhnya dísző úgy ne tartsa magát; hanem tisztá legyen ruhája; minden felöttéb való ékesgetés, czifraságnélkül; az mint b. Péter Apostol tanittya őket: Az affonyiállatoknak ékességek ne legyen külső, mely vagy on hajoknak feltekerésében, arannak viselésében, vagy szép palálloknak öltözetiben, hanem az bőben elröytetet ember, az szelid és esendesz léleknek rothadatianságában, mely az lsten előtt kedves és becsületes. Mint az b. Pál A-

1. Tim. 2. v.
9. 10.

postol-istanit és mond: Akarom, hogy az affonyiállatok, tisztességes öltözetel, szemérmességgel és mértékletességgel ékesítsék magokat, nem hajoknak fodorgatásával, vagy arannyal, vagy drága kövekkel, vagy drága öltözetekkel: hanem az mint illik az olyan affonyiállatokhoz, kik lsteni bőlgiáathoz kötelezték magokat, jó cselekedetekkel: az mint hogy ellenben a férjaktól-is olyant kell érteni.

Innen vagy on az Athenái Phocion feleségének nagy tisztességes dicséreti, az ki öltözetiben alázatosan viselte magát. Midőn egy gazdag affony ő néki, az ő drága ékeségit, gyöngyös fátolát, arany lánczát, arány peretzét, karkötőjét, és gyűrűt mutogatná, és kérdené, honnan volna az, hogy Fejedelemné léven az ő rendi bcrint, nem

Phocion felesége.

Sabell. lib. 3.
cap. 7.

csénáltatna ő is efféle ékelségeket? Felel az Phocion felesége: *Mibi Phocion mundus est, iam viceſimum annum Dux Athenienſis.* Az én Vram Phocion az én ékelségem, az ki immár húsz ezredökig Athenásban dicséretelen regnált, és viselte fejedelemséget. Adná isten hogy az mi affony népeinknek némely része ezt meggondolná, és tanulnának az Pogánnétől, (ha az isten igéjéből nem akarnak) tisztaságot, jószágos cselekedetet, tiszteliséget.

Caligula friff.
öltözetű.

De réridnk ismét az mi feltett czélunkra, hogy az öltözet fenkit igazán nem ékesít. Mert noha az Romai *Caligula* Csásár igen frissen viselné magát, és minden nap oly pompás ékelségbe öltözvén járna, mint az *triumfatorok* szokának, de ugyan még sem volt jobb az Deákné vásnánál: Merő ördög volt affelől, utálatos bőrnöd fertelmes fene *bestia*.

Nero.

Nero, semmi ruhát nem vett másodszoréá, mindenkor vont arant viselt, igen riskán selymet, vagy bárfont. Lában sárni, arannyal, gyöngyel, drágakövekkel frissen mesterségesen varrattattak, ékesítettek, mindazáltal ugyan vérköpő eb volt, és *Pestis generis humani*, Döglettsége az emberi nemzetnek.

Cleopatra:

Es noha *Cleopatra* az Egyptomi Királyné affony, oly friss és pompás volt drága öltözetiben, az minémű csak egy Királyné affony sem volt az egész világon, de ugyan még is, (tiszteliséggel légyen mondva) fégyenséges, házasság rontó, parázna kui va volt; és az önnön gyermekeinek bőrnödös gyilkosa. Ez ő fégyenséges gyalázattját minden ő vont arany szoknyái, ékelségi, gyöngyel, drágakövel rakott süzdtt drága öltözei sem lödözheték el.

Az fü.

Az fülein oly drága nagy két Nap támadati gyöngy függött, mellyeknek egyik egyik harmad fél tonna aranyra becsültetett, oly nemes hóp és drága nagy volt hog azt *Plinius*, *Unicum opus natura*, az természetnek kiváltképpen való mesterséges munkájának nevezné. Minden gyöngyöknél, valamellyek ez világon láttattak legnagyobb, de még-is oda költötte, csak hogy az *Antonius*tól, az ki az-is igen pompáskodó volt frissen vendégeskedéssel meg ne győzettetnék. lásd meg az egész históriát, az Második résznek *exordium*ának végén, mintitta meg az harmadfél tonna aranyat, egy huzomban. De ez ő kinyeségét valóban meglakolta, midőn nem sok idővel az után az Romaiak megfogták, egész birodalmát, kincsét elvörték, magát Romába vitték megöletésre; holott hemeivel látni kellett, hogy az második gyöngyöt az füléből erővel kifakasztának, és kétfelé metzenék, és az Romai *Pantheon* nevű *templum*'ban azzal az *Venus* bálvány ékesítették.

Nem ékelhetnek azért az öltözetek senkit, hanem inkább okotadnak mindenféle vétkekre, ségyenre, gyaláztatra; Az Istenességgel tisztasággal és jósággal megékesített elmé és fő ékesíti az embert.

Értette ezt *Caspar Bruschius Poëta Laureatus Basilea*. Casp. Bruschii ban; midőn ötletékor, mint tudós Tanítóiokat, az ő gazdag *discipulus* hóp drága öltözettel meg aiándékozták volna, és azt reá vőtte volna, és úgy az *templum*'ba és az piatzra-is elment volna. Es láttya mely nagy tisztesség történi neki, hogy minden ember süvegét emeli; fel áll elötte, sokkal inkább hog nem az előt valaha. Megbőőnkodik rajta, hogy annak az ő uyköntösének nagyobb tisztességet résnek,

nek, hogy nem mint ő magának, haza menvén darabon-
kint metéli, azt állatván, hogy nem az ruhát, hanem ötet
az ő bölcs mesterségéért illené, az tisztesség:

Alfonfus.

De sokkal jobban cselekedett *Alfonfus* az Arragoniai
Király, Mert midőn az övéiről intetnek, hogy magát Ki-
rályi módra frissen ruházná, és ne járna oly alázatos öleső
köntösben, hogy annyival nagyobb tekintetben lenne az
köz nép előtt: így felel az bölcs Király: *Malo moribus &*
autoritate apud meos excellere, quam diademate & Purpura.
Inkább akarok én jó erköltsel, jósággal és tisztességgel te-
kinetben lenni az enyimeknél, hogy nem az pompás
friss öltözettel.

4.
Példák

Mivel azért hog ez így vagyon, mindenkor minden Ő.
jámbor bölcs és értelmes emberek megótták, őrizték ma-
gokat az friss pompás öltözetektől, és megelégettenek az
közferü öltözettel.

Christus Ő.
öltözeti.

Mind ezek között legjelesb és legfőbb az mi Idvözítő
Vrunk Iesus Christus, kinek az ő öltözeti egy alsó és egy
felső ruha volt, egyik posztóból, az másik kötött varrott
volt. *Sabellicus* azt alitya (az mint némely régiek-is)
hogy ez szövetlen kötött köntös, az Vr Christussal gyer-
mekségétől fogva az ő teste állapattyanak nevedéste fe-
rint mind öregbedet, bővebbedet, és hogy nem ok nélkül
jövendölt az Őent Lélek az Soltárban oly régenten erről az
köntöséről. Olvaszuk bizonyára, az Pustában búdosó Izra-
elitákról, hogy 40. estendő által az ő öltözettyek ruházat-
tyok meg nem avúlt, és saruiok el nem szakadoztak. és az
nem kisebb csuda volt azok között, mellyeket Isten ő vé-
lek cselekedet.

Deut. 19. v.
9.

Az Őent

Az ſzent Proféták, és Apoſtalok ſemmi frifs lágy ruhát Proféták öltözet.
nem viseltenek. Illyéről azt mondgya az Bibliai Irás, hog Eliafé.
kemény bőr köntöſe volt légyen, és biú öve volt az ő ágyé-
kán.

Kereſtelő fanofról is azt iria ſ. Mathe, hogy tevebőr- Kereſtelő lá-
nos.
böl csénált köntöſt vifelt légyen, és bőr övet az ő ágyékán. Matth. 3. 6.
11. v. 3.
Chriſtus Vrank is bizonyittya, hogy Kereſtelő lanofon
ſemmi lágy és frifs ruha nem láttatott légyen ſem éreztet-
ett. Az kik ollyant akarnának látni, mennének az Kirá-
lyok házaikba. Vgy volt azért öltözve az mint az ő rendi
és alkolmatofſága hozta, nem frifs, nem is igen robbas.
Azért alittyák az Tudós emberek, hogy ez a tevebőr, köz-
gyapiu csemélet volt légyen.

Sabellicus beſéli az ſ. Bernardról, hogy az ő rendi ſe- Bernard köntö-
töze.
rint való ruhát vifelt, nem frifs, pompáſt, jóllehet, nem is
igen alávalót, rongyofſt és ruſnyát; hanem ſép riſtát, és azt
böktá mondani: *Tunicam ſordibus obſoletam, teſtem deſi-
diæ, atq; inertiæ eſſe, Scelus vilitatem interdum ad hypochriſta
ſpectare.* Az mocskos és luſtos ruha, reſt, tunya és csunya
embert mutat, és az igen rongyos és ſakadozott köntöſ-
nek vifelése képmutatáſnak jelensége. Az minémüket ez
mai napon főkat találai, az kik csak robbas, mocskos és
föltos köntösben igyekeznek járni, csak azért hogy alázat-
os embereknek láttatſanak.

Az Sidókhoz írott levél azt mondgya az elſő *Eccleſia-*
nak *Martyrai* felől, hogy ſéllyel jártanak ködmönökben, Hebr. 11.
Régi Marty-
rok.
és kecskének bőrökben, éhségben nyomoruságban, az
kikre nem volt méltó ez világ.

Annakfelötte hiſzem az ember az Iſtennek nemefſeb- 5.

Az Áleőzet
hamis ékef-
158.

teremtett állattya ez földön, és az okofságnak, értelemnek, elmének, az nyelvnek és minden *sensu*soknak, érzékenységnek ékeféségével, és szépségével oly felségesen megékesítetett az Istenről, hogy semmi külső és oktalan vad állatoktól kölesönözöt ékefítésre ne legyen néki fűksége; Annakokáért mindennek kiváltképpen arra kell igyekezni, hogy magát leginkább belső és vele termert ékeféséggel ékefésse, díkesítse, hogy az ő elméiének aiándékit, az jószágoknak büntelen való gyakorlásával, serényen tanulással, olvasással, meggondolással felindítsa és megvidámitsa; így ékefítheti ez életben legjőbban meg magát az jószággal és annak cselekedetivel. Sőt az Vr Isten az ő fient Léleke által az hitnek sokkal drágalátosb és felségesb lelki aiándékival ékefített fel bennünket, az mellyeket mi bennünk az Isteni igének halgatása által és áhíratos könyörgés által az É. Lélek gerieft, felindét, és munkálkodtat. És így elég dicsőségesen megvagyunk ékefítetvén.

Nem oly nagy dicsőséges ékefésége ez, az mellyért mi soha örökké elég hálát nem adhatunk az mi Vrunknak Istenünknek, hogy minket az mi Idvözítő Christufunk által Istennek fiaivá tett, az fient Lélekek *templumává*, lakó helyekává alkotott, melyben ~~az egész helyes fient háromság akar lakozni?~~ Hogy minket Christus az ő igafságának ruháival, az idvösségnek öltözetivel, mint az völegény az ő jegyesét felöltözteti. Mint az fő Pap az ő fientséges ékeféségében, mi-is oly dicsőségesen ékeskedgyünk és tündököllyünk az Isten fient előtt.

Miért adnók tehát oly igen magunkat, az öltözetnek semmire kellő külső ékesgetésére, a mellyet az moly megéhen,

ii. Cor. 3. v.

16.

3. Cor. 6. v.

16.

Ria. 61. v. 20

Ében, és az férgek megeméskének, mit igyekeznénk oly igen é bűnös testnek, féreg sáknak öltözterésére és ékesgetésére, és az mellet az lelket puftán és mezitelen hadni; és meg sem gondolni, mint kellene annak megékesíteni.

O ha meg gondolnók, azt az szép ékességet az mellyel az mi első bűléink az somoru életnek előre voltanak megékesítetvén; holott ők testben, lélekben, féltetnek, tündöklörtenek mint az drága *carbunculus*, és az fényes nap, és mindenkoron kedves nyáiaszkodások és egyyességek volt az Vr Istennel! bánkodnánk bizonyára, és szomorkodnánk annak az drága fentséges ékességnek elvesztésén, és kevesebbé gyönyörködneink forgalmatoskodnánk az öltözeti ékességnek keresésében.

O ha meg gondolná az bódult világ, mikor gondolta légyen Adam és Eva, hogy magokat fige levéllel fedezgessék, takargassák? Az életnek elötte képen fel valának ékesítetvén az Istennek képével, ábrázattyával: De hogy az somoru eset meglön, hogy az Istennek ábrázattyát tölök elveszték, úgy vették esekbe hogy mezitelenek volnának. Akkor gondolkodtak ostan arról, mint ruházhatnák magokat az figefa levelekkel. Mikor nyitattott pedig meg az ő szemek, hogy mezitelenségeket megláthatnák? Előb nem, hanem hogy az Istennek ábrázattya, az látának szegycenséges ábrázattyára változott, és ők azt az ördögnek és halálnak rútalmas ábrázattyát öltözték fel, akkor kezdtek öltözeteret, ruházatot keresni. Mikor ruházta fel azért őket az Isten az bárány bür ködmönnel? Nem akkoré, midön immár az örvendetes paradicsomból kiűzette nek volna! midön immár az somoru fámkivetés-

nek siralmas völgyében, fáradságos munkáiukhoz kezdenének!

Miért kevélykednénk tehát oly igen az friss öltözetekkel? Az melynek inkább az mi nyavalyáságunknak, szomorúságunknak, az mi bűneink büntetésének jelenségének és megemlekeztetésének kellene nálunk lenni! Mint valamely fogolynak, az ki az ő gonosz tételéért halálra *sententia*ztatott, de valamely fő Úrnak kérésére élete megengedtetnék, ilyen ok alatt hogy egész életének minden napjaiban, azt az istrandot, az mellyel fel kellett volna akasztatni, nyilván mindenek láttára nyakán hordozná. Ő pedig ostán elmenne, és azzal az kötéssel, a melynek az ő bűnéről való megemlekeztetésnek kellene lenni, még nagy frissen kevélykednék és negédeskednék. Szinte azért nem öltöztette az Úr Isten az mi Szüléinket selyemben, bársonyban, hanem csak köz bányabőrben, hogy azzal ő is. Felsége nekünk azt jelentené; mely igen ellene volna ő neki, hogy ez világ nyavalyás fiai; az ő bűnös vóltokra emlekeztető istrandból, arany lántzot esénálnának nyakok körül, selyem ruhában, bársonyban pompáskodnának, kevélykednének. Mindezekből azért eléggé megérthetni, hogy az szép friss drága öltözetekben semmi igaz bódogságu élet nicsen, sem az hivben nem szerezhet igaz örömet az ékes öltözet és ruházat.

II.

Hogyba azért, az ékes öltözet boxhate embernek tesszeleges es alhatatos örömet?

Hogy

Hogy a friss ékes és pompás öltözetek seűi tellyes és állandó örömet nem szerzhetnek, megtetzik ^{1.} Az öltözés bűt nem enyhít hi. imez okokból; hogy azok az szűnek somoruságát félrelmet meg nem enyhithetik, el sem vehetik. Ha valaki oly ékesen öltöznek is mint Salomon, és oly drága pompásan mint az Croesus, de ugyan nem űzhetné azzal el az ő bűvének forgalmaztató gondolatit, keferűségét fáydalmat. BÉ fedezheti jóllehet az ő buval bánattal és keferűséggel tellyes mellyét, bűvét a bép friss öltözettel, de a forgalmaztató félrelmet, fáydalmat nem kiűsebbíti sem el nem csendelítheti. Ióllehet némelleyek bép búrsonyban, selyem ruhában, neftben, nufstban, párdutban rókában öltözvén frissen járuloak elő; de ha az ő bűvőknek barlangoskájában bétékinthetnél, nézhetnél ezerséle szomoruságot, bűt, bánatot, keferűséget, félrelmet, fáydalmat találóál benne, az mellyeket az ő ékes öltözete el nem vehetnek.

Es mivel hogy, az mint oda fel megemlítők, hogy az ^{2.} Friss öltözés Isten haragjár gajjelés az Vr Isten igen gyűlöli az öltözeti kevelységet: igen könnyű azért az kevely öltözettel, friss pompáskodással, annak naponkint való nyításával az Istennek haragiát felindítani és arra felgeriektetni; hogy őket bűsulásában meglátogassa és megbűntesse, az mint erről igen világos példánk vagon az Herodesben.

Mert midőn ez az Romai Csásfárnak tíftefségére *Ca-* *fare*ban nagy drága *Theatromi* játékot szereztetne, felörte bép aranyas drágaköves friss öltözetet vötre reáia. Azzal ő jó reggel az játék néző helyben, fel ül az ő magofsan fel smelt Királyi székiiben. Midőn azért az fénycs nap az ő a-

A 2. 17.
Iosephus lib.
19. Antiq.
cap. 17.

ranyas öltözetire tündöklenék, és oly csudás villamú ragyagással fémlenék, az ő udvari hizelkedő Bólgai az Király béki eleibe borulnak, és ötet Isten gyanánt imádgják, hog' ő nekik irgalmazna. Ez dolog mivel ő néki igen tettzenék, és frils öltözetiben igen fel fuvalkodnék: arzul veri ére az Istennek angyala, ugy hogy az békből alá rászitat- nék, és ottan hamar az ő bűneiben bőrnycn meg halna és elvešne.

3.
Pils öltöztet
veszedelmét
hoz.

Ptolomæus.

Es fokban az ő ékes és drága öltözetekkel való pompáskodások miatt, testeknek, életeknek nagy veszedelmében estenek, és sok Királyok, Fejedelmek, Vrak, orfágokat, jószágokat és népkeket elveštették. Az mint az Iuba Király fiáról *Ptolomæus*ról olvassuk az *Svetonius*ban. Kit *Caligula* Császár hozzája hivatott, és nagy frilsen és tibreségben tartott. Midőn pedig egyšer azt az játéknéző helyre vitte volna véle: Es minden ember bemeit ő reá fordítaná, mivelhogy igen drága bép ruhában volna; ugy meg irégyli, boššullya ezt az *Caligula*, mert fél-is azon, hogy az nép ez ifű Vrat ugy meg berethetné, hogy idővel ő hozzá vonnának, és Királyná választanák. Annakokáért titkon megöleti. Ez volt hašna az ő drága öltözetinek.

Demetrius.

Demetrius Király is midőn igen el menne ez illyen pompáskodásban, egy Királyi köntöšt ollyat csénáltat, az melyre az egész egek forgása az csillagokkal, *planeták*kal egybe, arannyal, drága kövekkel csuda szép mešteséggel volna csénálva és ékesítve. és hogy azt előšör reá vötte előjáróul az népnek bemei elejében; és oly nagy gyűlölségben esik, hogy egész Macedonjai birodalmát oda veszti. Es soha ošrán oly bátor sívű Király nem völt, az ki ez öltözetet reá merete volna venni.

Az

Az Lydiai *Cræsus* Királynak historiája igen ismértes: Mely igen gögösködöt Királyi öltözetiben. De ez ő pópászkodása miatt orfágát és minden kincsét elvesztette, és annakfelotte testének s. életének nagy veszedelmében esett.

Nem kevelsen estenek egyebeknél gyűlölségben, irégységben, némellyek meg is ölettettek az ő friss ékes öltözetek miatt, midőn azokban másoknál fellyel akarának láttatni.

Az látott hallot próbálat is bizonyította, hogy országok, tartományok, városok vesztenek, pusztulnak el, az öltözetekkel való kevelység miatt. Es gyakran meg lé-
 4.
 szik az; midőn az orfágban, és városokban, az férfiaknak öltözetek és kiválképpen az aszbonyoknak változik, ottan hamar változása következik utánna, vagy az Egyházi rendelésnek, avagy az pólgári s. kölségi igazgatásnak.

Az mint minnen magunk, az N. orfágban, nagy helyére hozhatatlan kárunkal megtapaştaltuk, és vettük e-
 fűnkbe.

Carolus Quintus Csásár idejében, sok idegen és jövevény nemzetiség járt alá s. fel Német orfágban, ezt látván sok emberek, (az mint sokások az Németeknek, hogy akar mely ny forma öltözeteken kapnak, és minden uyaságot majom módra követnek) idegen módra kezdtek öltözni ruházódni. Hogy ezt látná az böles és eszes vén *Wirtenbergi Huldéricus* Hertzeg, nagy erös keménységgel megtiltya az ő Tartományiban, az idegen ny öltözeteket, és gyakran mondotta: Az idegen öltözetek, ideg erkölcsöket; az idegen erkölcsök, idegen vendéget hoznak az orfágba. Meg sem csalta ötöt ez ötleleti. Mert ottan
 Huldéricus
 Ludovicus.
 hamar

hamar az után Anno 1547. hogy az Csábát az *Saxoniai* vá-
lastó Fejedelmet, és az *Hassiai Philip Landgraviust* meg-
fogta, nagy káravallárta Német ország, az idegen öltöze-
tek, micsoda idegen vendégeket hoztanak az országban, és
azok micsoda csintalan tortélyozásokat cselekedtenek
légyen.

Ez dicséretes *Huldericus* Fejedelemnek tiszteletes fia
Christophorus, ki az atyának nem csak az birodalomban
lött örököse, hanem annak minden Istenességét keresztvé-
ni és Fejedelmi jószágos cselekedetét igazán követte, és a té-
kozló költség vesztegetést és kevélységet természet szerint
gyűlölte. midőn nagy bűvének fáydalmával látná, hogy
nem csak az vitézldknél, hanem az pölgároknál is és egye-
beknél amaz utálatos ördögi formás öltözet és hobbu bőv-
lompós nadrág oly igen bécsufna másna, és annyira ter-
jedne, hogy annak semmi módon elejét nem vehetné, és
el nem hagyathatná. Végre ez tanácsot találta; hogy az
hóbért vagy az Bertent, ilyen rút bővséges bürközépig le-
nyult lompos plundrába öltöztette, és megparancsolta,
hogy abban jöjjön udvarhoz, és úgy járion az Piatzon, az
utzákon és mindenütt félllyel, hogy mindenekkel láttassa
magát és kellő lomposát: Frré ostant az pölgárok és az i-
fiak letették az rutalmas lompost, és bégyenlették viselni
az hóbér öltözetéhez hasonlóságáért. Mely dicséretes pél-
dát ostant fok Fejedelmek, Vrak és fő városi pölgár meste-
rek követte nek. Ezek azért így lévén: és hogy semmi
bódog élet: semmi igaz, tellyes és állandó örööm ne légyen
az frís öltözetben, hanem inkább ezekkel ellenkező talál-
tassék az drága ékes ruházatban: Bizonyos tehát az- is,
hogy

hogy az Legfőbb jó nincsen az frisselkedő pompás drága
 ártózerben.

HETEDIK RÉSZ.

*Hogya az szépség, ekes termet hozzone igaz, tellyes es allan-
 do örömet, es bodogéletet r*

VAgyon még egy szép ékesség, az mel-
 lyel é világ magát czifrázza, ékesgeti, az mely-
 reigen vágyódik, és mellyet igen nagyra be-
 csül, az melyben az ő boldogéletét, örömet
 és gyönyörűségét keresi, és az Legfőbb jót is
 abban itéli lenni. az mely az ember testének kép termeti,
 és artzulattyának szépsége. Ez is egygyik cz világ javainak,
 és az testnek javai közzé tartozik. Mivel pedig hogy ez
 jó is változás alá vagyon vettetéven, mint finte az beren-
 cse ön maga, és minden ő javai, ide tartozik azért ennek
 meg gondolattya is.

Az ifjú világ oly nagynak tartya az szép termetett, és
 oly nagyra becsül, hogy némely ugy bizzék az ő képségé-
 höz, mint az Bak az ő farvához; megvét egyebeket, és ma-
 gát tartya legjobbnak, sőt minden embereknél legjobb sze-
 rencsésnek. Innen vagyon, hogy midőn látná Absolon,
 hogy az ő szépségével minden akkori embereket fellyül
 mulna, oly igen el kévélyedet, negédesült, hogy azt vélné,
 hogy ez földön nem vólna jobb ember nálánál; és ő vólna
 arra méltó, hogy Királya lenne, és nem az Attya; az kit
 magához képest megúált, és végre azt az orfágból is ki-
 űzte.

K. R. g. 14.

üzte. Es az ő szépségének örök emlékezetire egy oszlopot is emeltetett az Ierusalem völgyén.

Lib. 4.
Darius.

Es *Herodotus* bizonyította, hogy *Darius* az Persak Királya, az ő maga képenek *Thraciában* az víz mellett *Theatrumot*, játék néző helyet építetett; ilyen felibe íratásal: *Eddig hozta az Darius, Histaspis fia az nagy Király, Persiának és ez egész világnak nagy Királya, az legiob és legjobb minden embereknel ez földön, az ő hadi nepeit, az Scythiáiak ellen.*

Noha azért ez világ az ő szépségével oly igen pompáskodik, dicsekedik, de mi ugyan mindazonáltal megmutogattuk, hogy az testnek szép termeti nem tartozik az legfőbb jóra: mivel az sem igaz, sem tellyes és sem állandó jó: Es semmi igaz tellyes, és álhatatos örömet nem berez, bódog életet sem adhat. Mellyet sükségképpen megcselkednék, hogyha az volna az Legfőbb jó, avagy ugyanahoz tartoznék.

I.

Hogy az Szép termet, nem igaz, tellyes és állandó jó.

O magában bizonyára nem megverhető, és nem szidalmazandó az Testnek szép termeti, mert jó ajándéka az Istennek, és dicséreti vagyon az Isten igéiben-is. Kiváltképpen midőn az szép termettel eggyütt, az jósnak beretereti, Isteni felelem tisztaság, süzesség és tisztesség-is vagyon: Es az szép és ékes termetű testben, szép, süz, kegyes, belid és alázatos lélek-is lakozik.

Mi mondathatnék az szép termetről dicséretesb és dicsőségeseb, annál az mit *Syrach* mond az szép és jámbor

süzség-

tiszteltes, jószág keretű affonyról: Nincsen ez földön semmi drágalátosb, az tiszta kegyes affonnál. Minémű az Vrnak magasságban feltámadott fényes napia, olyan az jó affonyiállatnak szépsége az ő házának ékelségére. Minéműek az bent gyertya tartóban fénlő bódvérnek, olyan ennek ábrázattyának szépsége az ő megállapadott ideiben. Az állhatatos elméű affonyiállat olyan mint az arany oblop az ezüst *fundamentumon*.

Azonképpen az Isteni szent Írásban nagy dicséreték vagy az ő szépségekről és egybet s- mind Istenföld vóltokról jószágokról, tisztaságokról és tökéletes tisztelteségekről imez bent affonyoknak, Saranak, Rachelnek, Rebecának, Esthernek: És az Iuditról is kiváltképpen mondatik, hogy Istentől néki ez kegyelem adatott, hogy szerelmeres vólt legyen tekinterre, mivel nem vak merőségből, hanem az Istennek dicséretire, ékelsitötte vólna felmagát. Midőn azért ez az kettők együtt lehetnek: a szépség és az jószág, semmi aranyhoz, drága köhöz nem hasonlitathatnak, hanem minden kincsét fellyül mulnak, Nincs is ez földön semmi szerelmeresb; mindazáltal inkább kell nézni az jószágra, és az Isteni felelemre, hogy nem mint az szépségre. Ha pedig mind kettők együtt lehet, tehát oly nagy kincs, az mellyet még az bölcs Salomon Király sem dicsérhet eléggé meg: és azt mondgya, hogy drágább az gyöngynél. Az ő urának híve reá bizhattya magát, és elégségből, marhából nem léhen fogyatkozása, jóval illeti az ő férjét, és nem gonosszal egész életinek napiaiban. Gyapit keres és lent gyűyt őfve, és munkálkodik az ő kezeivel. Olyan ő mint az áros emberek háioia, nagy meszfől bé-

cap. 26. v. 1.
Ej. 4.

hozza az ő eleségét; és az többi azon helyen. Syrách. is mond az előb megnevezet helyen: Bódog az férje az jó affonyiállatnak, két annyit él az olyan. Az ferény gondviselő affony örömet, vidámságot berez az ő férjének, és nyugodalmat berez annak. Az jóságos cselekedetű affonyiállat drága bép aiándék, és annak adatik az ki az Istent féli. Akar gazdags-akar begény légyen, de vigasztalása ő nékie. és őtet mindenkor megörvendözteti. *Item v. 16, 17, 18.* Az affonyiállatnak édes beszéde gyönyörködteti az ő férjét, és annak csontait meghizlallya az ő tudománya. Istennek adománya az vesztegletes és jó akaró affonyiállat, és semminek nincs oly nagy árra, az kinél az fellyeb nem becsülternék.

De az bépség az jóság és Isteni félelemnélkül, tisztaság és ferénység nélkül, nem méltó hogy ember meg is tekintse, avagy valamire becsüllye. Sőt annyival inkább őrizkedgyék ember tőle, az mennyivel szebb az jóságnélkül való affonyiállat, mert annál inkább elhítt és nagy kárt tehet az ő bépségével. Azonképpen az bép ifjú legény is az Isteni félelemnélkül, és az jóság és tisztaságnélkül való, önnön magát és egebeket elhíttethet, és vesztelembe viheti. Az mint az bölcs Salomon *Prov. cap. 31. v. 29.* hívséges inrtést tében, és az előb bocsátot dícséretit az istenes affonyiállatnak, és mind azt az egész könyv vége ezen végezi *Fallax gratia & vana est pulcritudo, &c.* Csalárd az kedveltség, és héában való az bépség. Az mely affonyiállat féli az V-rát, ez dícséretet berez ő magának. *Es az 6. cap. v. 25.* Ne kívánnyad az ő bépségét az te hívedben, és meg ne fogatalsál az ő szömlődökétől. Az *11. cap. 22. versében is hason-*

hásonlóképpen szól: Az okofságnélkül való szép afföny-
állat, olyan mint az diónó orrában az arany peretz. Sy-
rách-is hozzhu *registrum*at tölt el az jóságnélkül való szép
affönynek gyalázatos vérkeivel; és hiven int azon: hogy
el kellyen távoztatni és mond: Meg ne csalattafsát attól
hogy ő szép; és ne kívánnyad ötet azért. v. 19. Mert nincsen
nagyob álnokság az afföny álnokságánál. Ismét: Nin-
csen ravábbab fő az kigyó feiénél, és semmi harag nem ke-
ferüb az affönyállat haragiánál. örömesben laknám az
oroölánnyal és fárkánnyal, hogy nem az gonö afföny-
állattal, &c. Ismét az 42. *caput*ban imigyen int: v. 12, 13, 14.
Nenézdeged az szép embert, és az affönyállatok között
ne üly. Mert az mint az ruhákból moly jö ki, azonképpen
fok gonö jö ki az affönyállatokból. Bátorságosb az go-
nö férfúval lenni, hogy nem az nyáias affönyönnyal, az
mely megffegyenit és meggyaláz.

Mivel azért az szép termet az jóság és tisztességnélkül
ártalmash inkább, hogy nem mint hasznos volna, és inkább
bántására vagyon az igaz, tellyes és állandó örömnök,
hogy nem azt elősegitené, sőt oka minden nyavalyának,
vesélynek: Mit mondgyunk hát azokról az kik termébet
ferint nem bépek, de hogy ök-is előkelhefsenek, az férfiak-
tól, ifiaktól meg feretettefsenek, kenik, festik magokat, az
Istentől teremtett szépségekkel, termetekkel megnem elé-
gednek, hanem sokkal bebbekké akariák magokat tenni,
hogy nem az Isten öket teremtötte. Es mivel hogy jósa-
gos cselekedetek által, Istencsések tisztaságok, jámbor-
ságok által házaságra nem mehetnek: ezzel az ördögi
kevelységgel, csalárd fincséggel akarnak előkelni.

Ki nem mondhatni mely nagy vesétség, és vakmerő Istentől elfordult, világhoz és ördöghöz haylott szivnek jelensége legyen és festőzés, kendőzés. Kiválképpen ha asszonyok az kiknek férfiek vagyon, azok festik kenik magokat. urálatosság az mind isten előtt és mind emberek előtt. Mert ki kedvéért cselekedik ezt? kit akarnak azzal megcsalni? kit akarnak szerelmekre gerieketni? Bizonyára nem az férfieket, mert azok annélkül is szeretik az házassági hittel való köteleltségért. Azt mondom annak okáért, hogy az mely asszony ugy keni, festi magát, ha hinte nem parázna-is, de parázna és Istentelen hive és elméje vagyon.

Cs. 3. v. 16.

Haraglik I.
sten az szif-
tálkodásért.

Azt mondgya az Vr isten Esaias prófétánál: Mivel-hogy az Sionnak leányi kevélyek, és felemelt nyakkal járnak, festet ortzáiokkal, fényes, szemekkel idefőva pillogatnak, rétova poroskályán járnak, és az ő lábokkal nagy zengést bongált szerznek. Azért az Vr megkopasította az Sion leányinak tereieket, és az Vr az ő szemérmeket megmeziteleniti. Az napon elveszi az Vr az ő lábokon való fagyó ékekségeket, az retzés főkötőket, és az kőöntyűket, az jó illatra való függőket, arany lántzokat és az fátyolokat, az birétromokat, szép csizmákat, boros ruhákat, melyre való ékekségeket és az fülön függőket. Az arany gyűrűket, és az orrokon függő ékekséget. Az inneplő ruhákat, palástokat, fedeleket, és az gombostöket: Tüköröket, vékony gyóltzokat, kefékenőket, kezéleket. Es lőfzen az drága illat helyébe, bűdöség: és az drága pártá ő helyébe, fakadozott és elteriedett ruha, és az szép fodor hay helyébe, kopásúság: és az borító ruha helyébe, boros sák: és az szép gyengesség helyébe az napnak sütése. Mind ezek lőf-
nek ugy-

nek ugymond az Vr az te bépséged helyet. Az te férfiad fegyver miatt hullanak el, és az erősek az hartzon vesznek. Bánkodnak pedig és sírnak az te kapuid, és elpusztítván Jerusalemet az porban ül. Akkor az időben hét aszönyiallatok, megragadnak egy férfiat, és azt mondgyák: Az mi kenyerűnket ebbűk, és mi magunk ruházzuk magunkat, csak hogy az te nevedről neveztefsűnk, csak hogy elvétefsék mi rólunk az mi nagy gyalázatunk.

Nézze hogyha ez mondás az mostani pompáskodó világnak minden féle frissen ékesgetését, kendőzését, czifraságát nem eléggé elő pingalljaé? És mint tetűdgyék az Vr littenek ez ilyen feltet himeskedés: és ez kevélységre minémű büntetés következék; mind megtaláltatik ez Esaias által megiratott mondásban.

Es micsoda csalta meg az mi első bűlcínket egyéb, hanem az almának bépsége. Melybe idő berint való és örök halálra esdömörldttenek, minden nyavalyát, nyomoruságot magokra és az egész emberi nemzetségre vontanak; és az vélek teremtet saiat bépséget és dicsőségeket elvéstötték. Innen vagy on hogy ez máj napon is minden test csak béna: és minden ő dicsősége mint az mezei fűnek virága. Innen vagy on hogy az első és ny világ, az ő első és jób virágát és bépségét elvesztette, és minden teremtet dolgok megromlottanak és fogyatkoztabbakká lettenek.

Es midőn az littenek az első Patriarctaktól való fiait, az embereknek leányit látnak hogy bépek vólnának, és az azal az bépséggel ugy el csábitatnának és el hitertternének, hogy azok közzül külömbség nélkül elvennék az mellyis ket akarnák, és azokkal vér ellen is fertelmeskednének, oly igen

Gen. 3. v. 6.
Rom. 5. v. 12.
1. Cor. 15. v. 22.

Ilia. 46. v. 23
Psal. 103. v. 15.

Gen. 4. v. 5.
31. 44

oly igenreálok geriedet az Istennek haragja: hogy nem csak imez somoru főzaton hallatná: Bánom én hogy teremtettem az embert. Minden testnek vége elömbé jurott: Minden test megferteztette az ő utát. Soha többé az én lelkem nem vetekedik az emberek felöl, mivel hogy testek, mindazáltal engedek nekik megtrérésté ház hús életendöt, mert akkor az emberek fokkal hozfszab életüek vóltanak: hanem az ő semeknek legeltetését, gönyörköd-tetését: az vizdözönnel-is ugy meglátogatta, hogy minden test elvefne, és az ő szép termete, ékelsége, az halálnak bönyü utálatos képévé válnék.

Az szépség azért és ékes termet nem igazán jó, nem-is használ az bódog életre, hanem fokkal inkább bántására vagon annak.

II.

Hozbate az szép termet tellyes örömet é

SEmmiképpen nem. Mert nagy bünökre ádo-
kot fokaknak, fok vétkekre gyalázatos buiasá-
gra, kevélységre és kényefségre haytva az embert.
Az szépség fokakat meg foktot tiszteltségétöl, fo-
kakat paráznaságba és nagy vétkebbe kevert és sillyesztett.
Micsoda törtte az Istennek síve berint való emberét David
profétát gyilkofsá és paráznává, hogyha nem az Bethlá-
bénak szépsége? Honnét orfágából ki üzetett, ágyasi meg-
ferteztettenek, gyermekei vér ellen paráználkodtanak,
egymástól megölettetek, és minden féle nyavalya, nyo-
moruság innen fármazott.

Az idegen orfági affonyoknak szépsége bolonditot-
ta ugy

ta úgy meg Salomont, hogy az Istentől el fakadna, és idegen Isteneknek bálválta: *Astarot*nak, az *Sidoniusok* bálvány Istenének; és *Milkom*nak az *Ammoniták* utálatosságának. Az mely rettenetes dolog az olyan böles és nagy Királytól; az ki Jerusalemben az egy igaz elő Istennek tiszteletire az dicsőséges *Templumot* építette, az kinek ön maga megjelent az Isten, bált vele, magát vele meg ismértette, és az bálványozásról oly igen megültotta, hogyha ugyan az megerősítetett Királyi országát megakarna tartani.

Medusáról azt tanítták az *Poéták*, hogy az ő fépségevel minden ő beretdier, vagy kövekké, vagy pedig okatlan állatokká változtatta, és hogy binte ezen ő erejét az ő feje mind meg tartotta, még mikor az nyakáról elvágták volna is. Mit akartak ezzel az *poéták* vagy *pogány proféták* egyebet jelenteni és tanítani; hanem hogy az állatoknak fépségek némely embert oly igé el csábitnak, elhíternek, hogy ő mint az okatlan vad állat oly bódultul és dühölsen mégyen az fépség után, úgy megvakítván az kezelemtől, hogy nem tudgya mit cselekedgyék, bűnre és gyalázatra vetemedik: nem használ neki semmi intés, megfeddés, tanácslás és büntetés: Vgy megkeményedik az ő szive mint az kemény kova kő, és nem lágyíttathatik meg. Azt alittya hogy az legfőbb jót immár megnyerte, és nincsen már bódogó ember nálánál ez földön, mivel annak szerét teheti az mit szive kiván. Ha rövidségre nem igyekezném, sok bántalan példákkal meg mutathatnám, mely nagy bűnre, gyalázatra, nyomoruságra és veszedelemre vetemedtenek némellyek az szép természetnek vak

Berefme miatt; melyről az 6. Irásban is példáink vadnak.

Sárának szépsége, az ő férjét Abrahámot az minden hívőknek atyát két ízben csak nem életének vébedelmében rabsította: annakfelőtte *Pharaon*nak egész Királyi udvarát, az mint hasonlóképpen *Abimelec*nek udvarát is csak nem nagy vébedelemben hozta. Így esett dőlga *Isac*nak is *Abimelec*kel az *Philisteusok* Királyával Gérárban.

*Ioseph*nek is izében esett az ő szép termeti, mert fogóságot kellett miatta viselni: noha ártatlanul.

Lucretia testét életét vesztette szépsége miatt.

Hlona minden afkönyöknél sebb vala az egész pogán-ságban; de körmű nagy vébedelmet berzet szépségével; hogy egész Görög orfágot hadba rezzentené, midőn őtett *Paris* elragadta és elvitte volna. Az ő szép termete miatt vesztének el az legerősb és hiresb jeles fő vitéz emberek: orfágok népek megdulattak, prédáltattak, rablattak, városok faluk megégettettek, pusztitattak, és az egész *Troia* birodalom tövéből kironnatott.

III.

Az Szépség es oka termez nem allando.

A ki meg gondollya mely igen nem állandó az szépség, és mely hamar és mely könnyen megváltozzék, bizonyára nem keres az olyan femmi állandó örömet abban. Az mint ez földön hogy minden dolog mulandó, azonképpen elmulik az szépség is. Es az mint az idő mindent megemélt, azonképpen megemélti az idő embernek szépségét is. Betegség, forgalmatos gond, bú, fáradság, vénység és az halál; ezek

ezek az molyférgék, az mellyek az embernek szépségét megrágiák, megebik: Azért mondgya Esaias: Minden cap. 40. v.
 test olyan mint az fű, és annak szépsége mint az mezei vi-
 rág; megfárad az fű, le esik az virág.

Seneca.

Breue donum est pulchritudo & exigua temporis, & velox celeri pede labis-
 sur.

Ovidius.

Forma bonum fragile est, quantumq; accedit ad annos,
 Vit minor, & spacio carpitur ipsa suo.
 Non semper violæ, nec semper lilia florant,
 Et riget amissâ spina reliâ Rosa.
 Et tibi iam venient canis formose capilli:
 Iam venient rugæ, quæ tibi corpus arant,
 idem.

Ipsa decens facies, longè vitabitur annû,
 Rugaq; in antiqua fronte senilis erit
 Inicietq; manus forma damnosa senectus,
 Quæ strepitum, passu non faciente venit.
 Az szépség, hidgyed, igen romlando jó,
 Elmuló és kevés ideig tartó.
 Mennél közebb jut te hozzád az vénység,
 Annyival messzebb fűt tőled az szépség.
 Mint az szép virág Nyári melegségben,
 Es az lilium a' viola az kertben,
 Az rósa is nem mindenkor virágozik,
 Ha kemény betéri elhűl, leelik.
 Az szépség is elmulik azonképpen,
 Mert az idő meg emélli hitelen.

Mind ezekből az behozott példákból és igaz mondá-
 sokból nyilván vagy on, hogy nincsen az szép természetben,
 ékes ábrázatban az *Summum bonum*, az legfőbb jó. Mivel
 femmi való igaz, femmi tellyes és áthatatos benne nincs,
 nem is adhat femmi bizonyos, tellyes és állandó örömet.

NYOLTZAD RÉS Z.

Hogyba az nagy kedves épületek igaz, tellyes es allando örömet s- bódog életet hozbarnake es szerezhethetneke?

AZ ki ez világot széllel meg tekintéli, az ollyannak meg más *objectum*a fordul kéme köze, ez világi örömmek. Illyenek az pompás drága szép épületek. Az mellyekben sok emberek kerenk az ö gyönyörüségeket és legtöbb örömdöket. Es hadök nagy ékes házakat, és várakat és gyönyörüséges kerteket építhetnek, abban vagon nekik minden gyönyörüségek, minden örömdök, Es midön ök nagy fényes házakban laknak, vagy (à mint Esaiás mondgya) egy házat à másikhöz vonhatnak, ez egész földön mindeneknél legberencsélsebbeknek és bódogbagnak alittyák magokat.

Ennek világos példáiát láttuk Nabugodonozorban az Assyriai Monarchában, az kiröl az fent iras említi, hogy igen gyönyörködöt légyen az nagy pompás épületben, és sive abban fel fuvalkodot és kevélykedett, és így szólt: Ez à nagy Babylo'n, mellyet én építettem Királyi házamnak az én nagy hatalmommal, az én dicsőségemnek tiszteletire. Iosephus hozzá bé *Berosushól*, hogy nem elégedet az nagy ékes várral, az melyben az ö elötte valók udvart tartottanak, és az *Semiramis* Királyné asszonytól építtetet volt: hanem sokkal dicsőségesbet és pompásabbat építtetett; és sok bőval mondgya hogy lehetetlen dollog, hogy annak drága ékelségét, fényes ezifrázattját e-
léggé

Ela. 4. v. 2.

Nabugodonozor.

Lil. i. conti.
Appiani
Gramm.

léggé megirhatnák; az mely drága ékességű felötte nagy éppületet 15. napra elkészítetett, és elvégeztetett. Hogy ha ez igaz valóság, bizonyára sok ezer munkásoknak és mester embereknek bősége volt ott jelen lenniük. Mely mellékertet is építetett, mellyet nagy bólt hátyásokra helyeztetett, melyben mint az erdőn, oly igen nagy fák nőttek.

Nincs hándékunk hogy itt előbámlállyuk mind az hatalmas nagy éppületeket, az mellyekről az historiákban féltlyel emlekezet vagyon: Kiváltképpen *Pliniusban*, mert az igen méltó tenege: hanem csak egynéhány nevezetesbetről akarunk megemlekezni.

Ki nem csudálkoznék, midőn az bent Irást olvasza az Salomon *Templumáról* és Királyi házáról? Mert minek-
 maña hét évtendőt épített volna az *templumon*, tizen-
 három évtendeig munkálkodtatott immár az ő házában a-
 vagy várán minek előtte elvégeztetnék. Melyről bőséges-
 sen ír *Iosephus*, de mi rövidségnek okáért csak imez kevés-
 sőkat írjuk ide: Nehéz volna (ugymond) előbámlálni
 mind az dicsőséges ékességet, czifrás szépséget: mind pe-
 dig az sok hántalan folyosókat, cellákat, kamorákat, tor-
 náczokat, palotákat, mind az föld alatt valókat, és az ma-
 galsan felvitt éppületeket. *Summa* herint az égész éppület
 merő szép feier marvány kőből, Cedrus fákból, aranyból
 és ezüstről állott. Az falak és boltozatok arannyal voltak
 megburítva, és az aranyban drága kövek voltak foglaltat-
 va, és drága szép mesterséggel voltak kiformálva. az mint
 az *templum* boltozati és falai is hasonlatosképpen volta-
 nak megékészítve.

Salomon tem-
 pluma és vá-
 ra.
 1. Reg. 6. 7.

Antiq. lib. 8.
 CAP. 1.

Cyrus.

Cyrus az Persák Királya oly pompás dicsőségű szép házat csináltatott, hogy az köveket mind arany kötésekkel foglaltatná össze, a szobákat, padokat merő aranyból és ezüsből csináltatott, az falokat arannyal vonyatta be és burította meg: de kiváltképpen az boltívtetőket vonyatta meg arannyal, és az égnek egész forgását úgy formáltatta ki, hogy az csillagok helyett drága kövek csillag módra tündöklenének.

Mely pompás épület.

De mind ezeket fellyül haladgya az Romai **Nero Császár**, ki oly várat épített mely szép városhoz volna hasonlóság és azt tüzzel égettette meg; és ottán a nál is pompásbat és dicsőségesbet építetett, és azt *Auream domum*, Arany várnak nevezte, melyben az ő lakó helyei voltak, mint az alma kerekded gömbölyűen építelve, melyben az egész égnek járása arannyal és drága kövekkel csillagostól volt kiformálva, czifrázva: és az egész lakóház minden húron négy órára eggyet fordulna mint hinte az csillagos égnek forgása.

Absolon.
1. Reg. 22.

Es az miképpen hogy **Absolon** legűsebb volt az ő idejében, az ő bűnségének örök emlékezetire egy igen nagy szép oszlopot emeltetett fel Jerusálem völgyén: Azonképpen cselekednek ez mostani időben is sok Királyok, Fejedelmek és Vrak, és nagy értékű gazdag dúsz emberek, mivel láttyák azt hogy ő nekik ez idő berint való bódog életben semmiből fogyatkozások nincs egyéb az halhatatlanságnál; hogy így magoknak örökké való halhatatlan nevet szerezzenek, mert tudgyák hogy ugyan el kell múlniok, azért költenek annyi pénzt, marhát, kincset az dicsőséges nagy pompás épületekre. Építienek hatalmas városok.

városokat, erős várakat, ékes bép házakat, dicsőséges *templumok*, *calastromok*, gyönyörűséges kerteket és kertbéli épületeket, mesterségesen vizeknek felviteleit, belyel foltatást, és estéléket egyebeket, az mellyekben ez világ foglalatoskodik, és az mely héába valóságokban az ő gyönyörűségét, és nevének halhatatlanságát keresi, és hog utánna örök dicséretes nevet és emlékezetet hagyhasson nagy héában fáradoz.

Altaláfatnak tartománvokat, nagy erdőket, és őszve foglalnak, vesnek, crebnek egymáshoz távol való vizeket, tókat, tengereket bántalan nagy sok pénz pázarlással. Elmetzenek, vonnak nagy falka földeket, egyenesen fel hoznak nagy völgyeket, megalacsonitnak nagy magass hegyeket; által vágatnak nagy erős kőbiklákat. Néha az kemény földre vesik fel az tengert; hol ismét az földel bontitják el másuvá az tengervizét; és az egész természetet elforditatik, az embereknek bántalan *curiositása* és elméinek nyughatatlansága, tisztességnek mód nélkül való kívánsága által. Sőt az magos hegyeket, erős kőbiklákat, mellyeket az Isten és az természet az tengernek és nagy sebes folyó vizeknek partul és erős martul adott helyhez tette, hogy az vizeknek kemény habiokat megrontsák, visszaverik, hogy mindenek el ne merüllyenek, burullyanak; azokat sem hagyhatták helyeken, le kell baggatarniok és el kell háritatniok. Az mély völgyekből az vizet fel visszük az magass hegyekre. Az viznek közepén nagy magas hegyet emelünk, és az nagy völgyeken, és az holot annak előtte az tenger láttatott, mostan ottogyon drága bép paloták, pompás várak és nagy erősségek építetnek és láttat-

és láttatnak, semmi nem egyéb okért, hanem hogy az mi gyönyörűségünket legeltessük, és mayd mind Isten ellen és az természet ellen is hadat indítsunk.

Babylon tot.
nyo.

Illyen módon az kevély Torony építői Babylonban oly tornyot akartak építeni melynek az teteie az eget érné.

XERXES.

Hasonlóképpen az Persiai *Xerxes* Király régenten az Arhon hegyét az rayta való öt városokkal együtt Isthmusban az merő erős földtől elmettette.

CYRUS.
licend. lib. 11

Cyrus is azonképpen az Gindes nagy folyóvizet, háromszor hatvan szakadék árkolásokra vötte és bocsátotta; és az *Euphratest*, az nagy nevezetes vizet, mely Babylonon foly által, egy arra kékítettett völgyre bocsátta és vötte, hogy az ő hadi népe azon által lábbolhatna és gázolhatna; és úgy venné és gyözné meg Babylont.

Niocois.

Herodotus ír csuda dólgot, *Niocris*ól az Babyloni Királyné asszonyról, miképpő ez azt a Mediából igenelsen Babylonban folyó *Euphrates* vizet sok ásásokkal teger gödösen körül vitette, hogy háromszor folyná körvül egy Babylonhoz közel való nagy falut; úgy hogy az kik Mediából jönének vizen, háromszor kellene ahoz az Arderica faluhoz mennick, és pedig három napon. Ezt *Niocris* azért cselekedte, hogy az Medusoknak naponkint nevedő hatalmokról ne félne, hogy hamar és könnyen Babylonra ne jöhernének.

Semiramis.
Diod. l. 2. c.
6.

Diodorus Siculus írja *Semiramis* felől, hogy ez igen nagy és mayd emberi erő felett való munkával egy felötte hobbú utat, Babylonból az *Iarcicus* hegyig Mediába igen meg rövidített. Mert az hegy nem volt messze Babylontól, de igen

igen mebbe út volt oda, az magas hegy körül, mely völgyekben, az Toók és mocsárok, förtök miatt, az mellyek közölleg voltak, és az mellyek között esudálatos úton kellett kerengeni, és kerülvén fáradozni. Ez magas hegyet ez *Semiramis* Királyné asszony által áfatta, és az kőbiklákat által vágatta, az tavokat, mocsárokat betöltötte, és így rövid által utat csináltatott.

Az Nagy *Alexander*-is az Corinthusi Isthmust, az *Ionium* és *Aegeum* két tengerek között való kemény és erős földet által akarta áfanni, és így mind az két nagy tengert egybe akarta foglalni, a mint egyebek-is próbálák ugyan azont. De az kőbikláknak győzhetetlen kemény voltak miatt félben kellett hadni. Mert midőn az kőbiklát vágták az szemekbe főkött az éles kő morfalék.

Meg kell itt említenünk az *Scylla* és az *Charybdis*, az *Scylla*, *Charybdis*, mellyekről fokat írtak, és imez példabeszéd-is ártalmazott: *Evitata Charybdi in Scyllam incidi*. Ezek két nagy erős kőbiklák voltak, kiknek egyik Melséna városnál, a másik Rhegiumnál volt. Mivelhogy azért ez kőbiklák kiváltképpen való örvént, és hajónjáróknak az tengeren nagy veszedelmes zenebonát indítának: az erős vitéz *Hercules* mind kettőt nagy hatalommal és serénységgel, és arra gondolt effközök által elhárította. Vgyan azon *Hercules* az *Calidoni*usoknak kedvéért, az *Achelous* viznek folyását más felé vörte, és azzal az ő szántó földeteket és réteket igen megjőbbította és gyümölcsösbekké és firsabbakká tette. Innen ártalmazott az *fabula*, hogy *Hercules* az *Achelous*sal, az mely ökört formába változott v. megvina, és az első őszve menésben-is mindgyárt egyin. *zarvát le-*
begte

Segre volna, az mellyet az Aethiuloknak aiándékozott, melynek *Amaltbeae cornu* volt neve: Melyben mindenféle gyümölcsök, almák, körtvélyek, főlök vadnak, az melynek *pingait* képe gyakorta láttatik, kiváltképpen mikor az *pietorok* képirók az ősi időt akariák előnkben irai.

Herculesnek tizenket munkáiról.

Vel *Herculesre* jutott befédünk, ne legyen unalmunkra, ha az ő *Duodecim labores*, tizenkét nagydolgait itten előbámlállyuk, melyeket *Eurystheus* az *Agrai* Király vetett vóltraéia. Melyekről fok iráfok, *pitturak* és írott képek vadnak.

I.

Munkája
Herculesnek.

Először az vóltraé vetve, hogy az főrnvű nagy oróblánt, az mellyen semmi fegyver nem fogott, ököllet megölyye. Ez mihezt *Herculesst* megláttya, menten az ő ballangjában, lyukába fút. utánna futamik az *Hercules*, bé dugia az kijövd helyét, megragadgya azt és megfoytya; osztán levonba az bőrét, és azt viselte okrán menté gyanánt.

II.

Második munka ez adatot vóltraé *Herculesre*, hogy egy nagy Hydra kigyót, vagy száz feiű sárkánt ölne meg, melynek, ha egy feiét elcsapná, mindgyárt más főrnvű feie nőne helyette. Ezzel így cselekedett, meg hadta lolaufnak, hogy valamikor ez száz feiű Hydrának egy egy feiét elhítne, mind ott állana egy égő tűzes fáklyával, és az feie helyét megégetné, hogy vére ne folya, és más fő ne nőne rá. Ez munkát is így vitte véghöz, és hogy ez sárkánt az jövendőna, annak az vérével az ő nyilait megkenté, és Annadáltra azokat megmérgelette.

III.

Utánna az vóltraé neki meghagyva, hogy egy főrnvű nagy

nyű nagy Erymanthius medvét, az mely az Arcadiai mezőt és fántó földeket pusztitáná, vesztenc, elevenen hozná elő. Mely neki nehéz munka volt, mert úgy kellett hozzá fogni, hogy tőle *Hercules* meg ne sérternék. De oly okossággal élt, hogy azt megfogná és *Euristheus* nak vinné. Mellyen úgy el csudálkozik és elnémül ez Király, hogy feltében *Hercules* előtt egy vas hordóban buyna.

Negyedker egy nagy fereg Oriáfokat kellett meggyőzni, kik ő ellené egy résbent fejbékkal bárdokkal, más résbent kövekkel, és az földből gyökereitől ki rántott fákkal vittanak, kik között némellyeket megölt, s- az többit megfutamtatta.

ötödker egy régi gyors aranyfarvú nagy farvált kellett megfogni, és eleven előhozni. mellyet nagy serénységével meg is cselekedett.

Hatodker az hagyatott volt meg neki, hogy az sok fántalan madarakat, mellyek Arcadiában, az Stymphaló város mellett való tónál laknának, és az városnak s- az környül való tartománnak nagy kárt tennének, elűzné és elkergetné. Az mely munka noha lehetetlennek láttzanék, de gyorsaságával ugyan meg cselekedte. Mert egy igen nagy réz tárgyat csináltatott és az tó mellett felemeltette; és midőn azt verné, és annak hangosága és fokatlan csengése az egész tóra ki zöndülne, elrettentek az madarak is és úgy elnémültek, hogy csak egy sem maradna meg.

Hetedker meg csufoltatására és meg gyaláztatására azt vetőrték reá, hogy az Augia város Majoriát, istálóiát, mely teli volt ganéval, sárral, mocsárral бүдös locspocs-csal, egyedül tisztitáná meg senki segedelm nélkül. Ez do-

IV.

V.

VI.

VII.

log ő néki igen illetlennek, es az ő nemes nemeztséggével ellenkezőnek es kissebségnek látrzott, es igen megesu-
foltatásnak, hogy ha vállán, hátán kellene kihordani on-
nan az undok fárt, büdös ganét. Annakokáért az Pigni-
on folyó vizet nagy munkával egy nap oda vitte es reá bo-
csátta, az mely egész maiort elvötte eltöltötte, burította,
es könnyen ki mosta es megtisztította. Es így azzal is nagy
dicséretet es tisztességet nyert, az mellyel őtett megakarták
gyalázní es bégyenitení.

VIII.

Az nyolczdik munka az vólt, hogy az Creta sigetből
az Minotaurust kikellene hozni.

IX.

Kilentzedzerez parancsoltatot néki, hogy az *Diome-
des* úras jeles jó lovait Thraciából elkellene hozni. Ezek-
nek jáblai merő rézből es értzből vóltak csénálva, es az za-
boláiai kötő fekei erős vas lánczok vóltak, az lovakuak
nagy csintalan erős es nyughatatlan vidám vóltok miatt:
nem is oly abrakkal tartották őket, mint egyéb lovakat;
hanem ember hufsal. Mert ott minden jövevént meg öl-
tek, valamellyek oda érkeztenek. es azoknak hufokat az
lovaknak adták megenni. Hogy *Hercules* oda érkezik, es
minden dólgookról megtudakozik, előbör is az *Diomedes*
Királyt fogja meg, es megölvén, az testét, húsát, az mint
ő egyebekkel cselekedet, az lovak eleibe adgya hogy meg
egyék. annak utánna megzabolázván azokat elhozta vé-
le, es *Eurystheus*nak kezéhez adta; es azt paranesollyá *E-
rystheus* nékie, hogy az erős vitézld Amazon asszonyok Ki-
rálýnéiának Hippolitának nyéé elhozná. *Hercules* hadat
gyűyt, es azzal az Amazonok ellen megyen, megfogdof-
sa az erősebbit, az mellyek reájönek, es az ő seregeket e-
gyedül megfutamtattya.

Tized.

Tizedbber ez hagyatik meg neki, hogy a Hispaniai Gerion Királynak ökreit, kik ott az Tenger mellett legeltetnének elhoznáia. Mely valóban nagy munka lenne. Mert tudta *Eurysteus* hogy minekelötte *Hercules* az ökrökhöz jutna, annak elötte az Királyt és annak három fiait, kiknek külön mindeniknek hadi serege volna, és azokat mind meg kellene bérni és meggyözni; az mely *Hercules*-ről lehetetlen volna. *Hercules* pedig sereget kérez, az menyit ez dologra bűkségefnek itil lenni: mellyei elmegyén Spaniol országba, megveri az Király három fiait, és az Királyt is minden hadi seregével egyetemben. Elhaytya az ökröket; és nagy munkával eleibe mutatya az *Eurysteus* Királynak. Mely munkának előbbéllésében sok idő telnék.

X.

Annakutánna tizenegyedbber az paranesolatik neki hogy az pokolbéli *Cerberus* ebet, pokolból elhozza.

XI.

Es midön azt nagy munkával megcselekedte volna, azt vetik reá tizenkettödber, hogy az Hesperides arany almáikat hozná el. De annak az kertnek eleibe egy rettenetes Sárkány állatott, az melynek sok feici vóltanak és tűz langot okádna. Ezt is megölte az *Hercules*, és így az arany almákat *Eurysteus*nak meghozta. Ezek az *Duodecim labores Hercules*, az melyről az régi *Poëta*k annyit *fabuláltak*, példáztak, az mellyeket mi is azon helyben és értekekben hagyunk, és mindazáltal ez *Hercules* tizenkét munkáit az köz embereknek értékre ide helyhezettük, mivel sokat irnak, pingálnak felölök, és példázot értelmeket is hoznak ki belölök. Hogy ember tudgya mit tegyenek az olyan itások, pingalt képiratások. Noha mind csak *Poëta*k költeményi, találmányi.

XII.

Több dolgai-is iratnak meg *Hercules*nek, az mellyeket ez tizenkettőkben munkálkodván közösfleg cselekedet. Melyek közt nem kisebb ez, hog az ő nevének örök emlékezetire, azt az tengeri útát, az mellyen az Hispaniai tengeről az *Mediterraneum* közép tengerre eveznek általa és esénálta: és így ezt az kéchatalmas nagy tengert, az mellyek egymástul elváltak szakasztva, őszve foglaltá, hogy azon az uton egyik tengeről az másikra mehetni és evezhetni. Az melyre bizonyára nagy kibefélhetetlen nagy munkakivántatott. Holott nagy magas hegyeket és kemény köviklakat kellett elválni, elhordani; és mind két felől nagy hegyeket kellett rölteni, mellyeket *Herculis columna*, avagy *Hercules* oblopinak neveztenek.

De hogy minden pompás, munkás drága nagy éppületeket ne kellefsék előszámlálnunk, az *Septem mirabilia mundi*, ez világnak hét csudás nagy éppületei iruk ide, azoknak kedvekre, az kik azokat gyakorta hallják, de nem tudják mik voltak.

Ez világnak hét Csudai.

Z első és régibb csudás éppülett ez világnak az Babylon kerítésének köfalai, avagy inkább az egész Babylon városa, mely az *Semiramis* Királyné a szhonyról éppitetett. Mert minekutánna az ő Vra *Ninus*, az Afsyriai Monarcha, tizenhat esztendő alatt, egész Afiát meghódoltatta, ez győzedelemnek örök emlékezetire, az hatalmas és régi várost Ninivét éppítette, és az őnnön nevéből nevezette. Az mely városnak kerületi mayd 58. Olab mélyföldüre volt, az mint ezer s-öt ház tor-

Babyloniköfalok.

NINUS.

NINIVE.

Száz tornyai vóltnak az kerületen széllyel. Az város kerületi kőfalai Ninive körül száz geometriai lábnyom magasságnira vóltnak, félelsége oly vólt, hogy három fékér egymás mellett rayta elmehetett.

De midőn *Semiramis*, az ő Vrátt fellyül akarná haladni, az ki ő töle megöletett vólt, az mint oda fel megmondattott, más fokkal pompásb és dicsőségesb várost akart építeni, Babylonia tartományában, az mely ovrán Babylonnak neveztetett. Mely városnak az mint *Plinius* írja, hatvan Olab mély föld vólt az kerületi. *Herodotus* és *Diodorus* valamennyivel külömben írják. *Diodorus* az igen régi *Ctesias* *Gnidumból* azt írja, hogy ez városnak kőfalai 365 lábnyomni magassak vóltak, az mint az hosszúsága 365 *stadiumni* vólt legyen, és nem csak három fékér mint Ninivében, hanem hat fékér-is egy féltében mehetne el rayta. *Herodotus* írja hogy ez városnak száz kapui vóltnak, Az kapu dekk helyett réz kapuk vóltak minden oldalról huszonöt kapu. De ez nagyobb hogy ez kőfalak egy éztendőben csináltattanak és végeztettek el. Esháromfor való száz ezer emberek munkálkodtak rayta, ilyen rendel: Mivel ez város kerületiannyi *stadiumot* vagy az mély földnek annyi nyóltzad részét foglalja be, az mennyi nap egy éztendőben vagyon, tudniillik 365. tehát minden nap egy *stadiumot* vagy mélyföldnek nyóltzadát kellett elvégezniük. *Semiramis*-is azért annyi népet rendelt, hogy egy nap ennyi dolgot könnyen elvégezhetnének. Innét *Iosephus* azt hozza be *Berosus*ból, az régi autorból, hogy az Assyriai nagy Monarcha az Nabugodonozor, minckvancánna ludgából, az hová örett az atya Nabulafsar kül-

Babyloni
Lib. II
Tízjo Ma-
gyarmely-
örd.

Lib. cóns
App. Gram

dötte volna, az visszálkodó Sidóknak megaláztatására, az Sidókkal az mellyeket Babylonba vitt az fogságra, haza jutott volna, és az atya immár megholt volna; ő az Babylon városát még más hat kerítéssel vétette volna környül.

Eksége az városnak.

Euphrates.

Igen csudálatos szép ékes város volt ez, az mely tellyességgel minden jókkal bővölködött. Az nagy *Euphrates* vize, mely az bent lrásban *phratnak* neveztetik, közepet folyt által rajta, mely az várost két részre osztotta, és mind az két felől való partya oly erős temérdek köfal volt, mint szinte környül az város kerítése. Az hol ez folyóviz legkeskenyeb Délfelől, tudni illik csak öt *stadiumni* szélességű, 30. lábnyomni széless hid volt rajta, az alatta való hidlábok 12. talpnyomnira voltak egymástól, nagy munkával és mesterséggel voltak az viznek fenekéről felrakva, mind merő nagy faragot kövekből, nagy kötő vasakkal össze foglalva, közibe öntött önnal, méhűnkül. Az két végen Napkelet felől és Napenyiszet felől két vára volt avagy erőssége, az Napenyiszeti vár három kerítéssel volt környül vétetvén.

Hid.

Várak

Antiq. lib. 20 cap. ult.

Iosephus írja, hogy az harmadik várat Nabugodonozor sokkal dicsőségesben építette, hogy nem az előbbeni kettő volt. Azt is említi Daniel profeta felől, hogy minekutánna az oroblánok veremből dicsőségesen megmenekedett volna; és mind az Királynál s. az egész országban, és mind az somféd orfági népeknél, az ő csudálatos meg szabadításáért, bentségéért, bölcseségeért igen dicséretessen tiszteltetnek: ennek a meg szabadításának örökké való emelkezetre, nem messze Babylontól *Écbatanában* egy igen nagy drága szép tornyot építetett, az mely sok száz éztendőig tartott, és mindenkor megmar-

Daniel története.

cotta az

totta az ő szép fényes ékességét, hínét festékét, és olyanok láttott mint ha csak akkor éppitett volna.

Azt is bizonyította továbbá az historia, hogy Baby-<sup>Kertek Baby-
lonban.</sup>lonban drága szép gyönyörűséges kertek voltak, az *Euphrates* vizen való börtök felett, mellyeket nagy munkával és költséggel hoztak raktak fel az folyó viznek fenekéről, és úgy éppitettek az egymás felőte való börtökön, oly temérdek földet rakattak töltettek fel, hogy rajta mindenféle öreg fák teremhetnek, némeltyek nyóltz s még temérdekségűek is nőttek, és mint az nagy hegyek és erdők úgy állottanak; és látásra szép kedvesek és gyönyörűségesek voltak. Drága szép gyümölcs fák kertek is voltak az város köfalain belől. mind az egész város köröskörnyűl.

Az házak nagyobb részere börtkhavtással voltak, két, ^{Házak.}három és négy börtkhavtás egymás felőtt, nagyok magasak, és igen szép czifra pompásággal ékésítettek.

Aristoteles és *Caelius* azt írják, hogy ez város oly nagy volt, hogy midőn egyker az ellenségtől megvértetet volna; azok az kik az más végfelé lakának, azt harmad nap mulva vették oltán ebebbe.

Az mi legdicőségesebb láttatott ez városban, az *Belus* <sup>Templum
Babylonban.</sup>templuma volt, legjelessebb dicőségesebb templuma az ő felségesebb Istenöknek, *Semiramis* által, az mint az historiak mondgyák, hinte az város közepén négykérdő formán volt éppitve. melynek mindenik oldalfala egy fertály Olasz mélyföldni hofőbe volt.

Ennek az *templum* nak közepén oly hatalmas nagy torony volt, de belől nem volt hézag, hanem merő tellyes <sup>Torony Ba-
bylonban.</sup>volt mind magassága s mind temérdeksége egy *stadium*-ni volt.

ní vólt, az az, egy Olasz mélyföldnek nyóltzad rébe. Ezen az tornyon meg más hét egyenlő magasságu tornyok vóltanak, de a mellyeknek temérdekségek hováfellyeb mind inkább vékonyodtanak, ugy hogy ez toronnak egész magassága egy Olasz mélyföldni vólt. Az grádicsok és környül az folyófók, oly mesterségesen vóltanak éppitervén, hogy ember mindenüt megnyugodhatott, és az eleséstől bátorságos lehetett.

Kapólna Ba-
byloniá;

Az torony teteién *Semiramis* egy kápolnát éppitetett, az melyben három *statuak*at, vagy képeket helyhezterett, *Iupiterét*, *Iunoét* és *Opisét*. mindeniket 40. lábnyomni magasságra, merő mind tiszta aranyból. Az *Opis* képe pedig egy arany fékbe vólt formálva, és az lábainál két oroszlányok állottanak, és bőrnýű nagy két kígyók fekättenek. Ez képek előtt egy 40. lábnyomni hosszú, és 12. lábni széles merő arany ástalon állott: az ástalon két nagy drága Királyi ivó edények állottanak, és két süstölő edények, és az ástalon előtt három pohárok mind merő aranyból. Mellyeknek egyik *Iupiternek* benteltetett, tizenkét ház Babyloniai mását nyomott. *Summa* szerint mind az egész arany ez kápolnában egybe vettevén, hárm szerint tében 5340. öreg Babyloniai másátt, az többet tében tizenkét ház ezer tonna arany nál. Mely drága nemes prédáia lett *Cyrusnak* mikoron Babylont ostant megvótte.

Lib. 5.

Ecbataná;

Semmi históriában nem olvasuk, hogy valahol oly nagy dicsőséges és erős vár éppitetett vólna, mint az harmadik vár Babyloniában; arról az egytül elválva, melyről *Herodotus* ír, hogy az *Deioces* Királyné éppitetett Mediában, mely *Ecbatanának* neveztetett. Hét kerítéssel vólt környül

környül erősitve az a vár, és mind magalsab volt az egyik az másiknál. Nem az falak magalsága miatt, hanem az hegynek, az mellyen állott, milyta ferint, az mely lassan lassan mind fellyeb fellyeb emelkedett. Mindenik kö falnak, az állótól elválva, csak az teteie láttott, mellyeknek mivel mindenik kiválképpen való szinnel festetett meg, és az két urósfók, és az hatodik ezüsttel, az hetedik arannyal, telette szép pompásak és gyönyörűségek voltak látásra. Ez várban őriztetett akkoron az Királyi kincs.

Második csudája ez világnak.

21.

Z második csudás éppületi ez világnak, volt az Templum Dianæ drága szép ékes *Templum* Diánának *Ephesusban*. 2. 2. 19. v. 28. Melyről S. Lukács *Evangeliſta* is emlekezik az Plin. lib. 16. c. 24. Apostoli cselekedetben: midőn azt kiáltanak: Nagy az *Ephesus* béli Diána. Ez *templum* on egész Asia 220 eſtendeig éppitett, az mint *Plinius* írja: még pedig mocsátos és vizenyös helyen; hogy föld indulás miatt valaha kára ne eſnék. Hogy pedig keményen meg-is állana, az *fundamentum* át törött hólt bénnel megelegyített gyapiuból vetették. Igen magalsan volt ez *templum* éppitve. Hoſſasága 425. labnyomnira ért, széleſége 220. *Geometrias* talpnyomni volt. Száz és huſon hét Királyok nagy mesterséges ékeſséggel és drága nagy költséggel emeltettek belébe 127. ezifrás obſtopokat. Az ábok talpak ſarufak merő *Cedrus* gerendák voltak, az avtók *cypariſſus* fákból voltak eſénáltarva. Midőn ez *templum* 400. eſtendeig állott volna, *Plinius* ideieiben, ſinte oly uy volt, mint ha csak akkor eſénálták volna, oly ſorgalmatos gondal, és mesterséggel

séggel volt alkotva, erősitve és ékelítve.

Herodotus Egy igen gonosz lator ember még-is az tisztesség kívá-
nó *Herodotus*, miönn látná hogy jószágos cselkedetivel
magának hírt nevet nem szerezhetné, de mindazáltal va-
lamiglen ez világ tartana, hogy ő róla emlékezett lenne,
ezt az drága bép *templumot* felgyuytotta, és tüzzel meg é-
gette, 17. *Septemb.* binte azon az napon, mellyen *Alexan-*
der M. született. Annakokáért az *Ephesus* béliiek parau-
csolatott adtak ki, hogy feje véstése alatt lenki ez égető la-
tor tolvaynak az után nevére ne említené, hogy annak bē-
rit ne teherné az mire vágyódott.

III.

Harmadik csudain ez világnak.

Pyramides
Egyiptumban

Legnagyobb
Pyramides.

Plin. l. 36. c.
12.

Z világnak harmadik csudás eppületi, az Egy-
ptomi Pyramisok és Labyrinthok voltak.
Az Pyramisok nagy temérdek magas tornyok
Egyiptusban az Nilus vize mellett, alatt bēllesek,
oda fellyeb mind hegyesbek, de belöl nem űrefsek, hanem
merön töltöttek. Az legnagyobbik Cheopise volt az E-
gyptomi Királyé. Négy bēgű volt, és oly bēles hogy min-
denik bēgeleti vagy ódala, a mint *Herodotus* írja, 80. föld
föld hobbányira volt, *Iugera* 80. Egy *iugerum* annyi föld,
az menyit két ökör egy nap meg bānthat. Húsz *geometria*
lábnyomni bēle, hobbā meg annyi.

Plinius és *Theodorus* bizonyittyák, hogy bároni bābhor
való bāz ezer és harvan ezer emberek húsbēkrendeig mun-
kálkodtak csak ez egy Pyramison, és mind erős kösziklá-
ból négybēgre vágott darabokból rakták, de előb minde-
nekre bēp ékes formáiu kepeket faragtak váytak, mellyek-
nek egyik sem volt kifsebb húsz talpnyomnainál. Felötte

nagy

nagy erős bürnyű munkával jutottak hozzá, az kősziklának keménysége miatt nehéz volt kivágni, faragni; és felötte nehéz iszonyu mebbe uton kellett az Nilus vizére hordani, az kősziklás Arabiának kietlen hegyéből kellett kivágni, és nagy fáradsággal kellett az Nilus mellé hurtzolni, febegetni, és az hatókra rakni, és az Africus hegy alá vinni, az holott egy igen fővenyes helyen volt az Pyramis építve, az hol oltán semmi nyoma, jelensége annak ne láttzanék, hogy ott valaha emberek voltak volna, az kik ezt felépítették volna, oly igen szép apró főveny volt körül az épület mellett, hogy semmi kő morfalekot ember ott elzébe nem vehetne. mint ha az a nagy épület magától termert volna ott, avagy az Istenektől tétetett volna oda. Ez nagy erős épületre azt mondgya *Herodotus*, hogy csak perre-felyem, vereshagyma, és fokhagyma, költ el, 1600. mása arany érde. a mely téken kilentzvenber való száz ezer és hatvan ezer koronás aranyat. Az mellyet örök emlékezetre ez Pyramisre felirtanak. Es ez kiváltképpen való esuda, hogy közepében ez toronnak nagy vermet csináltak, az melybe be vörték az Nilus vizét.

Az negyedik Király ez Cheopis után volt Egyptumban az Alichis. Ez mind az ő előtte valókat megakarta haladni, annakokáért egy Pyramist építetett merő égett téglákból, és hogy azt elvégezte volna, imez felibe való irást jegyeztette rá: *Ne me ceteris Pyramidibus compares, quæ tantum illis præcellit, quantum Iupiter ceteris diis. Nam fundum lacus conto verberantes, quod tuti conto adbrevescebat, id colligentes me composuerunt, Sin talem mensuram redegerunt.* Ne hasonlits engem az több Pyramisokhoz,

Alichis:

mely oly igen fellyül haladom azokat, mint az Iupiter az több Isteneket. Mert az fár melyből ez éppület ál, az Tónak fenekéről nagy hosszú csákllyakkal haláztatott, s vonyatoroki, az melyreáiok maradtragadva, abból éppitetek engem ilyen naggyá és magafsá.

Az Labyrinthokrol.

Ede tartoznak az Egyptomi, Cretai és Lemnos-béli Labyrinthok avagy csudás várak, Ezek között legrégieb és legnagyobb az Egyptomi, legmesterségesb az Cretaiigetbéli. Ezek iminnen fármaztanak. Az időben, az mint régi szokás volt, Egyptomban tizenkét Királyt válastottak, ezek az mint egy értelemmel, sível, elmével voltak életekben: azonképpen mindnyáian kimulások után azon egy sírba, egymásmellé akartak temetkeztetni és helybeztetni. Hogy ők ennek az következendőknél örök emlékezetit hagynák, azt végezték, hogy az ő temetségekre, egy igen szép drága Labyrinthot, avagy csudálatos várat éppítsenek az ő közönséges költségekkel igen igen szép ékesen faragot czifrázott kövekből, és mind merő azon bálthaytásokból. Ez éppület tizenkét udvarokra volt osztva, hata csakra, s hata délre, egymás ellenébe való kapukkal. Egy közönséges köfállal környül kerítve. Kétféle kamarái voltak, némelyek az föld alatt, némelyek az föld felöttes egymás felett voltak éppitetve. *Summa* szerint az kamarák háma 3500. fok körüljárói, pitvarai voltak lok aytó fok a mellyek könnyen eltévelyitötték az embert, és az előbbi pitvarba vittek. Minekelötte pedig ember az csudálatos környüljáróba jutna, az magafs dicsőséges palotákba és szép ékes mulató sétá

Egyptomi Labyrinthus.

lató létáló helyekre érne, az mellyekre 90. lépezős grádi-
 eson kellene felmenni, és minekelötte ezt eljártá, immár-
 is elfáradot az ember. Hogyha valaki ez csudás várban i-
 gen tudós, esméreres, igen jártas út mutató embernélkül
 akarna járni, (egy nagy gombolyag ezérnanélkül, az mel-
 lyet az hova menne mind addig vonna) oly igen meg té-
 velyednék, hogy soha semmiképpen belőle ki ne jöhetne,
 az mint sokakon meg esett. Belől ez az csudálatos vár,
 drága szép verős de feiér csepekkal megtarkált márvánkő
 oszlopokkal, jeles bálvány képekkel, Királyi *statuakkal*,
 álló képpekkel, ábrázatokkal, *crocodilusokkal*, kik ő nálók
 bentségelek, és az Egyptomi Királyok koporsóit ékelitöt-
 ték. Az falak mindenütt szép ökessen meg vóltak képek-
 kel írva, *pingalva*, mesterségesen íratósok. Némely ka-
 moráknak aytaji oly mesterségesen és csudálatosan vól-
 tak esénálva, hogy midőn azt fel nyitnák, oly zendülést
 inditott, mint ha rettenetes mendörgés lett volna.

12. Az másik Labyrinthus vagy csudás vár, az Creta Szi-
 getben vagy Candiában, amaz jeles fő mester *Dædalus*tól,
 az Egyptominak példájára vólt éppitve. Az mely jóllehet
 mesterségesb vólt, de csak házad réskényi sem vólt aman-
 nak, nagyságához képest, az mint *Plinius* írta.

Negyedik csudája ez világnak.

13. Az negyedik csuda vólt Olympuli *Jupiternek templu-
 ma*, merő azon Elefánt retemből éppitetett az legbölese-
 ségesb mester embertől *Phidias*tól.

Ötödik csuda.

14. Ez világ ötödik csuda éppületi vólt az *Mausolus* ko-
 porsoia, temetése, mellyet ő néki az ő meghagyatott fele-
 sége az

Diod. l. 4.
 cap. 32.

IV.

Olympus Ju-
 piter Tem-
 ploma.

V.

Mausolus te-
 metése.

sége az Artemisia, hozzá való nagy szerelméből, oly drága mesterségetsen és ékelsen csináltatott; hog' erről az *Mausolustól* még ez napon is, minden Királyoknak, fejedelmeknek, uraknak, friss pompás drága temetések, vagy koporsóra építétek *Mausoleumoknak* neveztetnek, Deák és Görög nyelven.

Az magassága 125 *geometria*i fingnire vólt, az kerülete 111. lábnyomni; és harmincz hat olzopi vóltak környül benne. Mindenik félén vagy oldalán egy igen tö köfaragó mester, és mind az négy félén az legmesterségesb köfaragók munkálkodtanak, és szép képeket faragtak reája, mind az Artemisia haláláig. Annak halála után sem akartak az dologtól meg fűnni, miglen azt el nem végeznék; hogy magoknak és az ő mesterségeknék örökké tartó emlékezetit hadnák. Az ötödik mester oda fel egy Pyramison vagy hegyes tornyon épített; mely oly magas vólt, mind ide alá az egész Temetési épület. Az hatodik mester is megakarta magát mutatni; az tetejére egy márván köbdől csinált négy kerekű fekeret helyeztetett. Mellyel az egész épület 140. talpnyomni magasságu vólt légyen.

PICHIAZ.

VI.

Semiramis
oblopa.*Hatodik csuda épület.*

Ezek közzé az világ csudái közzé hámlállják az hatalmas nagy Oblopot is, mellyet *Semiramis* Királyné a békony emeltetett, az melynek hőkka 150 *geometria*i lábnyomni, az termerdeksége 24. vólt. az Arabiai hegyben csak egy köbdől vólt kivágu, és bertelen nagy munkával, fáradsággal, sok egy más után nyuytott fekeréken nagy hosszú úton mind az *Euphrates* vizéig vitetett, egy hajóra tétetett, és binte Babylonig vonatott, és az legláttatós és közönségesb utza

gesb utza útrján emeltetett fel, csuda gyönyörűséges volt nézélre.

Az hetedik világi csuda.

Hetedik csudás éppületi ez világnak volt az Persiai Syrus Monarchának igen drága szép pompás Háza; oly frissen éppitetett, hogy az kőfalai is nem mészvel, hanem merő arannyal volnának öve foglalva. Aftalok, padok, székek, merő aranyból, ezüstből, és drága kövekkel voltanak csénáltatva; az báltozat alatt, az égnek folyása drágalátosképpen volt kiformalva, á mint odafel megmondatot.

Ez hét csudás éppületek közzé számllalyák némelleyk az Ierusalemi *Templumot*. *Plinius* azt tartya, hogy ez egész világon nem volt csudálatosb és dicsőségesb éppülett, mint az mesterséges víz vitel Rómában. Mellyet *Caius Iulius Caesar* kezdett éppíteni; és *Claudius Császár* végezet el. Ez vízi mesterség úgy csénáltatott, hogy azon által az víz nagy messze földről Romába az legmagasab hegyekre vitetnék, oly nagy bővségeesen, hogy az egész városban minden közönséges, és külön való földő házakat, halas tókat, házakat, utzát, fokokat, kerteket, és maiorokat vízzel elégségeesen bővölködtetne. Hogy ez arra vétetnék, sok nagy kő *arcus*okat, bálthaytásokat kellett mesterségeesen éppíteni, hegyeket által áfni, nagy völgyeket fertelen sok munkával fel tölteni, melyre több ment az mi pénzünk berrint 14. tonna arannál.

Illyenképpen azért im ez világot az ő gyönyörűségével és éppületi örömeivel megtekintélők: Látsuk meg immár továbbá és tudakozzuk fel, hogy ha ez ilyen öröm, igaz, tellyes, és állandó légyené, és berezhesené bódog élet.

letett. Azt keresi jóllehet ez világ, de keményképpen meg csalatik az ő iteleiben.

I.

Az igen szép pompás épületek semmi igaz gyönyörűséget és örömet nem adhatnak.

I.

Ustennék nem
kellének.

Mert annélkül-is ez ilyen felöttéb pompás épü-
letek, az ő hamis bűnekkel bépségekkel megva-
kittyák az embereknek szívöket, elméieket, hog-
ők azokat legigazab jónak alitsák, maga való-
sággal nem azok; és egyedül csak az szemeket legeltetik:
De az Ur Istennek ugyan voltaképpen visszafza tettzenek
mennyeekben.

II.

Haragra in-
stetysák az U-
stent.

Nincsen-is egyéb gyümölcsök és hasznok, hanem hog-
az Istennek haragját gericszik, és mindenféle csapásokat
és büntetéseket vonónak magokra és az egész országra: az
mint a kevély Babyloni Torony éppitők példáiából elég-
gélártjuk; mely igen nem tettzet legyen az Istennek az ő
kevélységek, hogy az nyelveknek főrnyü megzavarását,
változtatását bocsátaná reáik: az mely még mostan-is
fok egyenetlenségnek, villongásnak oka ez világon.

Bizonyára az kép kedves épület ő magában nem kel-
letlen az Isten előtt, mivel hogy igen-is kedvellette az Je-
rusalemi Templumnak drága épületit, mellyet azzal-is
megmúratott, oly becsületesnek és fentsegesnek tartván
azt, hogy Davidot mivel ő sok hadat viselt volna, és vért
öntött volna, nem tartaná illendőnek arra, hogy az éppi-
tené azt ő nékie: hanem az békekeseges Salomonnak kel-
let obán azt éppitetni. És hogy obán elvégeztetett két-

berje-

1. Sám. 7. v. 11.

2. Pet. 19.
3. 4. & 21.

Ser jelent meg neki az Isten és meg bizonyította, hogy né-
ki tettzenék és kedves volna ez épület. És mint tett-
helsék az Istennek midőn az ő háza nem építetik, meg-
látni az *Haggai* profétánál. Miért nem kedvel tehát az
Isten minden ékes pompás épületeket? azért hogy az
emberek nem együgyűből építik, hanem nagy hiában
valóságokat tiznek az építésben.

Mert némellyek csak kevélységből és negédségből ép-
pitenek, és csak mutogatni, láttatni akariák az ő pompás-
ságokat, frisségeket, gazdagságokat, nagy értékeket, ha-
talmakat, kiváltképpen való bölcseségeket, nagy értelme-
ket ficogattyák.

Vgy épít Nabugodonozor és mond: Ez a nagy Ba-
bylon az melyet én építettem az én dicsőségemnek tisz-
teletire, &c. Ezért rében fenyegetést az Isten az *Amos* pró-
fétánál, Megesküött az VR (ugymond az próféta) az ő Amos 6. 1.
Elkérte, azt mondgya az *Zebach* Vr Isten; hogy gyülő-
löm a Iacobnak kevélységét, és iszonyodom az ő Palotáik-
tól; és városokat is kézbe adom minden benne valókkal
együtt: és ha binte tiz férfiak maradnak meg is egy ház-
ba, de ugyan meg kell halniok, &c. Mert az Vr parancsol-
ta meg, hogy megütögfesek, rángallyák az nagy házakot,
hogy meghafadozzanak, és az kisebb házakat, hogy lyu-
kak, réfsék legyenek raytok.

Másodkor az emberek fiai nem sükségre valót épít-
nek, hanem felötte pompásan, hogy magoknak örökké
tartó nagy nevet herezzenek. Vgy építettének az Baby-
loniai Torony építők hogy emlékezetett hadgyanak á-
tánnok, Ez pedig minémű bolondság és héába valóság Gen. 11. 4.

légyen, meghallottuk odafel az 5. cap. Chrysoftomus mondgya: *Domos edificemus, ut habitemus, non ut superbiamus.* Vgy éppitsünk házakat, hogy benne lakhatsuunk, nem hogy vélek kevélykedgyünk.

3.

Gyón, örkö-
der.J. Iohan. 2.
v. 17.

Az emberek harmadszor éppitnek csak magoknak gyönyörködtetésére, testeknek, bemekeknek kedveskednek éppületekkel. csak jól lakástűznek az ő házaikban, és földi paradicsomokban; sőt azokban az ő menyorságok ez földön. Sz. Iános pedig azt mondgya: hogy el mulik ez világ, és az ő kívánsága.

4.

Bálványozás

E. p. 49. v.
16.

Sokan éppitnek házakat és erősségeket bálványozásokra; de miképpen lében az? Vgy lében, hogy magokat az ő házaikra, és erős váraikra bízzák, azokban vetik reménségeket; és így mindgyárt bálvánt emelnek az ő szüvökben, és elhadgyak az Mindenható Istent, az ki az süvel egyedül akar birni; és az teremtet dőlgekra csüggenek függenek. Mint tetüdyék pedig ez az Istennek, azt nyilván ki jelenti *Jeremias* prófétánál: Az te nagy akarated, és süvednek kevélysege megcsalt tégedet, mivel az kösziklák hafadékában lakol, és magas hegyekkel bír, és azt mondod az te süvedbe: ki tabitana le engemet? De ha olyan magalsan raknál fésket-is mint az Saskaelyő, de ugyan onnan-is le vonlak tégedet azt mondgya az Seregeknek Vra.

5.

Fővénység

Gyakorta az emberek bátorkodással és fővénkedéssel-is éppitnek; és csak azt gondollyák mint gazdagulhatsanak meg, mint csallyák, fortélyozzák és nyuzzák meg az főgénséget, és az házaikat prédált jókból, ragadományból éppitik, az főgényekuek vérekkal, veritékekkel; sőt az

főt az hegény özvegyeknek, árváknak nyomorgatásokkal, megfojtatásokkal, ki üzetésekkel és elkergetésekkel. Kiknek ez Istentelen, fölvény, telhetetlen és irgalmatlan világ az ő kedves édes házokat, néha merőn csak erőszakkal elveszik, tolvaiollyák, néha törvény-szigafság sine alatt veszik el tőlök. Az kikre az Mindenható Isten jajt kiált az Esai-
Esa. 5. v. 2. 9
 asnál: Iay azoknak az kik házokhoz más házakat szakasztanak, és az ő hántó földökhöz más hántó földeket, mind addig miglen semmi hely ne maradjon, hogy egyedül csak ők birták az földet. Szemeiben és füleiben vadnak ezek az *Zebaotb* Vrnak. Fogadgyuk hogy sok házaknak el kell pukkanniok; az naggyai és az szép ékekséi pufztán fognak állani. Es az harmadik *caput*ban 14. versben: Tellyes az ti házatok az hegényektől el prédált máthával, mellyen az köfalon való kövek, kiáltanak, és az padlásan való gerendák felelgetnek: az az, bizonyoságot tesznek az ő ragado-mányikról. Iay annak az ki az ő jószágát öregbíti más ember jovaiból! vallyons? meddig tart? csak nagy sárt gyűjt magára. Azt mivelé Achab, midőn gyönyörűség kívánó szemeit vetette volna az Nabot szőlőjére. csak sok ganét vona magára, gonoszlaki esméreret, Istennek haragiát és büntetését.

Annak felőtte gyakran esik az, midőn az emberek fittik pompáson éppíteni házaikat, el felejtik az mi Vrnak Istenünket; és nem kicsiny héaban valóság az, mely minden ház éppítést megveszteget, hog semmi igaz öröm és gyönyörűség az ház éppítésből ne jöjhessen. Arról panaszkodik az Vr Isten az *Haggais* prófétánál: Azt mondgya ez a Nép: Nem ideie meg hogy ember az Isten há-

zát építse! De ti néktek vagyon időtök, hogy azt ti szép bölthaytásos házaatokban lakozzatok, és az én házama-
nak puftán kell állani. Mostan azért azt mondgya az sere-
geknek Vra: Gondollyátok meg mint lézen dólgotok: Sokat vetetek de keveset hoztok bé abban, &c. és az ki
pénzt gyűjt, likas ersénybe rakia azt. Sokat vártok, de ke-
vésleben. Es ha binte házatokhoz hordgyátok is, de por-
rá tékem azt. De miért ugymond az Seregeknek Vra! Az-
ért hogy az én házamigy áll puftán; és ki ki mind az ő há-
zára siet; azért tartoztatya meg az ég az ő harmattyát ti
felöttetek, és az föld az ő gyümölcsét, &c.

Mivel azért ez drága pompás épületek, az megemli-
tett hiában valóságért, az Istennek nem kedvesek, és az ő
büntetésére adnak okot, abból eléggé nyilván vagyon,
hogy az igen friss pompás házak épületek, semmi igaz
örömet és gyönyörüsget nem adnak, és semmi boldog ele-
tet nem hereznek.

II.

*Az szép pompás épületek nem hoznak semmi
tellyes örömet.*

Nivel szükség kívül építetnek, csak pompás-
kodásra és gyönyörüségre, és semmi hasznot sem
hoznak; azonképpen semmi tellyes örömet
sem adhatnak. Es ha ember meg tekintené azt
az gyönyörüséget, az mellyet reméni hogy ő veicnd az ő
éppítéséből, és azt ellenében vetné az munkának, farad-
ságnak, forgalmatos gondoknak, veszedelmeknek, nyug-
hatatlanságnak járásnak, futásnak, költségnek, pénz fo-
gyatás-

gyatásnak, az mellyeket meg kell benyvedniek az kik nagy házakat, palotákat építének: Igy bizonyára az gyönyörűség igen kicsid öröm és gyönyörűség, annyi sok munkához, fáradsághoz és szorgalmatoskodáshoz képest.

Midön pedig immár az épület el végezödött, el nyelik és elfogják az emberek az kerestet gyönyörűséget és kívánt örömet? feltalálták az szép örvendetes és nyugalmas életet? Megtanit arról minket az legbölcsesegsb építő melle az Salomon: az ki többet építet talám hog
Cap. 2. v. 9. s
& 11.
nem akar mely ember ez földön, ez azt mondgya az ő predikátorában: Felötte igen nagy dolgokat cselekedtem, és építék magamnak házakat, ülteték magamnak földöket: csénálék magamnak kerteket, és almás kerteket, mellyekben ülteték mindenféle gyümölcshezó termőfákat. Csénálék magamnak halastókat, hogy abból öntözném az gyümölcs termőfaknak erdejét: De midön tekintenék minden én dolgomra, mellyeket cselekedtenek vala az én kezeim és az én munkáimra, mellyeket forgalmatossággal berzettem vala: és imé ezek mind héában valóság, és az léleknek gyötrelme, el annyira hogy nincsen annak lemmi háza az Nap alatt.

Némely csénáltat magának igen szép gyönyörűséges mulató házat, nagy szorgalmatoskodással készített igen szép ekes kertet, azt reméli hogy abban magát nagy kedvelsen meg nyugottya, enygeci, és meg úyirtya, és az forgalmatos gondoktól megmenekedhetik: de veszi ösztán cskébe hogy igen igen megcsalatott; mert az forgalmatosság, gondolatos nyughatatlan mindgyárt nyomába következik reáia, és ez ő szép kertében, sőt még nyugodalmanak ágyában sem hágy békét neki.

III.

Az széppompás épületek nem állandók.

NOha az régiek felőtte igen sokat munkálkodtak és fáradoztak abban, hogy ők valóság erős épületeket csínálhatnának, az mellyek meg gondolhatatlan sok időkre el tartanának, de igen meg hibázott reménségek. Mert az idő azokat mind meg emésztette.

El. 34. 7. 23.
14.

Ióllehet az Daniel tornya, az mint megemlitetet, midőn négy ház estendeig állot volna, oly nyynak látzot mint ha csak akkor építetet volna, de mostan immár ugyan sem helye sem vége nincsen meg. Hol vagy on az nagy és dicsőségesen építetet Babylon városa? El veszet, elromlot, mint az Sárkányok lakó helye, és Strutz madarak legelő barlangia, és elöl talályák ott az erdei vadak az mezei vadakat, és az vad ember kiált az ő társának, ott nyugosfik az bosorkány és ott talál nyugalmas helyet; ott rak fétket a bagoly, &c. Sőt ollyanná lőt mint Sodomá és Gomorra, az mely legfőbb völt az országok között ez földön. Illyen nag romlála és veszedelme lett ennek a szép gyönyörűséges városnak, az mint az Vrhsten az ő szent prófétáinak háiok által annakelőtte megjövendőltette.

Hun vannak az kertelen nagy Pyramisek, esudálatos Labyrinthok, és jeles nevezetes épületek? hol vadnak mind az *Miracula mundi*, Ez világnak hét csudái? Nemde nem elromlottaké, lőt nem elenyisztedteneké? Hol vadnak az dicsőséges pompás paloták, az Császári nagy *Ubeatrumok*, *Amphitbeatrumok*, kevély erősségek, az gyönyörűsé-

nydrúséges kertek Romában, az mellyekről minden historiák emlékeznek? hol vadnak a sok híres neves nagy városok? az hova mindenek kívánczok, és az áros népek kereskedésmentek? Hol vadnak Német országnak tulsó részén északra, az tenger melléki nagy árukkal kereskedő városok? Hol vagyon *Iulim*? Hol vagyon *Bardevicum*, az igen régi hatalmas város, mely Roma előtt 25. ebtendővel építetett volt? hol *Viszbuc*, és az többi? Nemde nem mind el vesztenek egymás után ennek előtte ugymint 400. ebtendővel, midőn *fatalis terminus*ok elérkezet? Akkoron azok virágoztanak. Ezek felől az városok felől, az mellyek mostan oda az északi tenger mellékén virágoznak, akkor senki semmit nem tudot. Egy sem volt közzülök ennek előtte 500. ebtendővel. hogyha ennek utánna annyi ebtendeig meg maradnaké, csak Isten tudgya. Országoknak, városoknak, uralkodásoknak vagyon bizonyos ideick, melyről oda alá bővebben lében bebedünk.

Lubeca 1140. ebtendőben építetett, *Rostochium* Anno 1160. *Riga* 1200. *Éc.* ezek *floralnak* mostan. De hol vannak az *autori* és *elkezdői*, *fundalói*? Az mint senki nem tudgya kik voltanak legyen, az kik mind az nagy Pyramiseket építették. *Plinius* egymás után 12. Historia írókat Lib. 36. cap. 51. émlél elő, az kik *de Pyramidibus* irtanak, és mind ezeknél, hogy végére nem mehet annak tulajdonságképpen, hog külön akar mellyik Pyramist mellyik Király építette; ezen panaszkodik, mondom, és így szól: *Iustissimo casu obliterati sunt a vanitatis authoribus!* Azt alitván hogy az Istennek kíváltképpen való intézéséből és büntetéséből lett legyen, hogy ez ő nagy munkával és sok költséggel

keresett végeket, ezélyokat el nem érték; tudniillik az ő neveiknek örökké tartó emlekezetit, az mellyet oly héába valóságban az ő alattok valóknak, az szegény jobbágyoknak nagy verős veritékekkel akartak magoknak berzeni.

Es ki tudgya, talám az Izraél fiainak is az 400. estendők alatt, midőn az Egyiptomi bőlgalatnak házában éltek, nehéz fát gyurátsal, téglát vetéssel, és egyéb udvarhoz való bőlgalattal, ezeknek az héában valóságoknak éppítésében kellett fáradozniok; mivel az Egyiptomi Királyok efféle rabota munkával örömeft terhelték őket, mint idegen nemzetet, felvén azon hogy valamiképpen nyakokra ne nevedgyenek.

Es mivel hogy gyakorta hirtelen való változása, vége esik, ez illyen drága éppületekkel keresett örömnék és gyönyörűségnek, ugyan nem adhatnak az nagy bép pompás éppületek semmi állandó örömet.

Azt gondolgya bizonyára Nabugodonozor, hogy ő magát valóban meg gyönyörködteti az ő Királyi bép Palotáiban; de hirtelen az öröm nagy keserűségre változik: Midőn imez Isteni szózat hallatik: Nabugodonozor, te néked mondatik: Elvéteuk te tőled az te orfágod, és elűzetel az emberek közzül, és az mezei vadakkal kell lenned, fűvet, fénát kell te néked enned mint az ökörnek.

Igen rövid öröme lehet amaz gazdag pórnak bent Lukácsnál, az ki azt mondgya vala: Én le rontom az én esüremeit, és nagyobbakra éppitem; és azt mondom az én Istemnek: Vigadgy oh én lelkem; Sok estendőkre készíted az esüred vagyon; De az Isten monda ő néki: Bold

Nabugodonozor
40207.

Jobb. 4. v. 13
272

Gazdag
Luc. 12. v. 21
176

Jond ez északán meg kívánnyák te töled az te lelkedet, és kiélében az mit kébitettél.

Cyrusnak is mely rövid öröme és gyönyörtsége lett legyen az ő ékes drága palotáiban, meg említettük oda fel. Mihelt azok el kébültek, hadba megyen az Massagéták ellen, és semmiét oltán többé nem láthatta.

Sokan szép uri házakat épírtnek, és midőn azt gondollyák hogy azokat sok ebtendőig bírhasák, azokban örvendezzenek, gyönyörködgyenek, legottán előjő az keserű halál, és ki kívánnya őket az ő kedves házaikból, az ő feleségektől gyermekciktől, és minden ő reméltet örömtől és gyönyörködésfelektől. Midőn alig végefsztek el házaiknak építését, le fekűsnek és meghalnak.

O nyavalyás, ő nyomorult, ő bánandó életek minden embereknek! O mely kába, bolond és héába való szorgalmatoskodással terhelik magokat a nyomorult Adam fia! Miért nyughatatlankodnak ilyen igen? Oh mely bódog emberek volnánk, hogyha csak ezered részét fordítanók is az mi szorgalmatoiságunknak az örökké való haylékokra; és ez idő szerint valóságban, az örökké való haylékokat építendők, és oda ügyekezzenék, hogy az mi hegény lelkünk, midőn oltán ez haylékát el hagyandgya, és itt maradandó városa többé nem lehet, kéb lakó helyet talállyon mennyekben. Es midőn ez haylékunknak földi háza elbomol, más épületünk lehísen Istentől, nem kézzel csénáltatott. hanem örökké való, menyben. Es ne keressnők oly igen az mik itt alat vadnak, hanem azokat az mellyek oda fel vannak. Es ő. Daviddal mondanók; Miképpen kívánkozik az Szarvas az folyó vizekre, aképpen

Luc. 16. 7. 92

Ioh. 14. 4. 23

1. Cor. 5. 7. 26

Colof. 3. 7. 2

3. 41

Psal. 42. 7. 28

Psal. 43. v. 6. **kivánczik az én lelkem te hozzád Isten! Szomihozik az én lelkem az élő Istenhöz! vallyons? mikor mehetek el,**
 Psal. 23. v. 6. **hogy bé muralsam magamat az Vrelőt? és így bizonyal az Istennek jóvólta és irgalmafsága követne minket életünkben, és lakoznánk az Vrnak házában hoábbu ideiglen!** Es ugy megelegiternénk az ő házának gazdag javival, és az ő gyönyörűséges folyó vizeivel megittatnánk.
 Psal. 24. v. 6. **Es azt mondanók: Mely igen berelmeresek az te haylékid ő Seregeknek Vra! Az Vrnak tornácziban való menctelenk kivánsága miatt, el fogyatkozik az én lelkem, az én fivem és testem kiváncznak az élő Istenhöz. Mert az veréb is talál házat, és az fecske fészket magának, melyben helybezteti az ő fiait; tudniüllik az te óltáridnál én Istenem és én Királyom! Mert egy nap jób az te tornáczidban, hogy nem masutt ezer nap. Inkáb akarnék az én Istenem házának külsőben ülni, hogy nem mint lakni az gonoboknak haylékokban.**

Verh. 17.

Iob. 2.

Hebr. 11.

Ezek vóltanak kezdettől fogva minden fent Patriarchának és prófétának gondolati, ezek vóltanak az ő fivének áhíratos foháskodási és buzgó kivánsági. Semmi nagy frifs palotákat nem kivántak ez földön építeni. Nem figgeztették semeiket az iratos mesterséges éppületekre, ékefsen faragott művekre, gyönyörűséges mulató házakra; hanem fel emelt fővel, fivel, az mennyet és annak ékefségét nézelték, az mint *Philo* bizoavittya az Abrahámról. Innen igen fépen mondgya *Laclantius: Multo præclarior est, & homine dignius caelum, quam caelata intueri.* Sokkal jób és emberhez illendőb az eget, hogy nem az faragott művet nézni, és szemlélni. *Et hoc pulcherrimum opus intermiserantibus*

*cantibus astrorum luminibus, tanquam floribus adornatum,
quam picta Cytha & geminis distincta mirari.*

Sokkal job nékünk az eget szemlélünk,
Tündökös csillagival egyöt nézünk;
Hogy nem ez földi ezítés ép műveket,
Mesterséggel formált, irat képeket;
Mivel minket úgy teremten az Isten,
Hogy az égre nézhessünk egyenesen!
Oda feltekintsünk tehát hántelen,
Es dicserjük az Istent biveinkben.

KILENTZEDIK RÉSZ.

Az Nemességről és Vitézlő Vraságról.

AZ emberi Nemzetségnek virága és ékessége; és az jóságnak s. Isteneiségnek igaz jutalma az Nemesség, és az vitézlő Vraság, melynek Istentől-is ragyon eredeti: az ki az emberi nemzetből némellyeket, kik jóságokkal voltak megékesítve, egyebeken fellyül emelt, és abban az tiszteletes állapotban és rendben állatott és helyheztetett. Mert azt akarja az Isten, hogy különbség legyen az jóság között, és az vérség között, az restség között és az serénség között; és hogy azt az különbséget minden ember láthassa: Es hogy az rendeknek különbsége legyen: hogy némellyek parancsollyanak, jó törvényeket, rendtartásokat szabjanak; az többi engedgyenek, hót fogadgyanak, az rendelések szerint éllyenek: Hogy illyenképpen az emberi nemzetség csendes nyugalomban és békefényben egygyütt élvén, az tisztefény, tisztaság és fényiték mind ez egész világon megtartassék.

Az kiket azért az Mindenható és egyedül bölcs Isten arra választott, hogy egyebek felibe állattasának, és felsőbb méltóságba és tiszteltesb rendbe emeltessenek és helyheztesenek, avagy az kik által ő b. Felseje nagy dolgokat, és az emberi nemzetségnek bűkséges és habnalaros cselekedeteket akar véghez vinni. Az olyanokat egyebek felött, jelesb elmének ajándékival, kiváltképpen való bűbéli bátorossággal és főb jóságos cselekedetekkel-is ékesített meg. Sőt még előttök fok estendőkkel-is, hogy következők lennének megjövendőltette.

Az miképpen hogy az jeles Monárcháról az *Cyrus*ról bizonyítja az b. Irás, hogy midőn az Isten, az Izraél fiait az Babyloni fogságból ki akarná szabadítani: az Afsyriusoknak avagy Medusoknak, az kik alatt fogságban voltak, kevély pompáskodásokat, bűneiket megakarná büntetni, és az Persiai Monárchiaát avagy Csásárságot akarná rámastrani: és ő felséges dologban *Cyrus*sal akarna élni, ezt ő annakelőtte nem csak megjövendőltette az ő b. prófétái által, hanem ő magát-is, nagy fok időkkel az előt, mikor még az Izraél fiaifoha Babyloniai fogságban sem voltak volna, tulaydon néven nevezette. Mert így szól az Vr Isten Esaias által, az mely Achab Király idét élt: En vagyok az Vr, az ki mindeneket cselekebbem, ki *Cyrus*nak azt mondom: En pástorum ő, és minden akaratomat véghez viűi, azt mondván az Ierusalemnek: Megéppittertel: és az templumnak: megfundalcattatol. Es az következő dőcaputnak 1. versében: azt mondgya az Vr Isten; az ő megkenet Királyjáról az *Cyrus*ról, kinek az ő jób kezéc fogtam, hogy ő előtte meghöldoltassam az népeket, hog
az Kirá-

Cyrus
Cyrus
nald egy.

Esa. 44: 28.
28.

1. Chron. 36.
36.

az Királyoknak derekakat megerőtelenítsem, hogy öc-
lötte megnyissam az aytókat, hogy az kapuk bé ne záról-
tassanak. En te előted mégyek, az egyenertleneket meg-
egyenésitem, az értz kapukat megrontom, és az vaszáro-
kat el töröm, Es néked adom az el reyött kincseket, és
ritkos helyre tétettetett gazdagságokat, hogy megtud-
gyad hogy én vagyok az Vr. ki tégedet neveden nevezlek,
én Izraëlnék Istene, az én főlgámert az Iacobért és vála-
sított Izraëlemért, neveztelek tégedet nevedről. Neveden
hivtalak én tégedet minnelőtte te engemet nem esmér-
nél. En vagyok az Vr, és nincsen nálamnál több. Es ő ma-
ga *Cyrus* megvallya ezt az ő kibocsátott *Edictum*ában és
parancsolattjában: Ezt mondgya *Cyrus* az Perziai Király, 1. Chron. 36.
V. 23.
az Menynek Vra Istene, az egész földnek birodalmát né-
kem adta, és ő megparancsolta énnékem hogy az ő házat
megéppítsem Ierusalémben az Iuda földén. Az ki azért
az ő népe közzül akarja éppíteni azt, az ő Vra Istene légen
azzal, mennyen hazáiba.

Azonképpen midön Isten az Mofest választotta vól-
na, az Izraëli háinak Egyiptumból való kihozására, ötett
jeles fő ajándékival ékecsítette fel: Hogy osztán Iosuért tá-
masztotta, hogy azokat Mofes halála után, az Iordanon
által az dicséretnek földére bé vinné, és azt közöttök elos-
taná, kiváltképpen való feicdelemi bátorságos elmét a-
dott nékie. Ilyen módon Iudát, Gedeont, Iosephet Sam-
sont, És az Izraëlitáknak az Philisteusoktul való megba-
badításokra kiváltképpen való jóságokkal, és nagy erő-
séggel ajándékozta meg.

Davidot választotta az ő népének legeltetésére, és erre Dāv. 17.
ötet fel.

ötet felékesítötte elől ellátó gondvifeléssel, erősséggel, Istenességgel; Salomont nagyobb bölcseséggel, hogy nem mind az ő előtte való Királyokat.

D A R I U S.

Danielt és az ő társait, nagy és kiváltképpen való csudálatos mesterséggel, bölcseséggel és ebbséggel aiándékozta meg, hogy az mennyei és el reytött tirkokat, megtudakozná, kijelentenék, és illendők lennének az Perfiái birodalomnak igazgatására, vezérlésére.

Az látás hallás, és az minden napi próbálat bizonyítja, hogy Isten az fő nemből bületteket, kiváltképpen való jószágokkal, Vri bátor elmével és serény értelemmel ékesíti meg. Kiváltképpen való jó b szerencsét is szokot azoknak engedni. Ezt mi nagy csudánkkal láttunk, az N. Alexanderban, *Darius* Histaspisben, *Julius Caesar*ban, noha pogányokban: De kiváltképpen, Mosesben, Davidban, Samuelben, és egyebekben, az mellyekben az Vri fő elme hamar még a böcsőben kitettzet és kimutatódott.

Moses Exod
24. v. 24.

Az Moses artzulattában nagy Vri elme tündöklött, midőn az ládátskában fekünnék, és az Nilus vizében vetetett volna. Az mellyet az Pharaó leánya mindgyárt meg látott ő benne, és annak okáért könyörült ez szép kedvelsen pillogató ferelmetes gyermekén, felvötte azt és őstán fia gyánánt tartotta.

D A V I D.

2. Reg. 17.

Mely igen nagy Vri bátorságos elme lártzot ottan hamar meg Davidban, még gyermek korában, innen megtettzik, hogy még gyenge ifiacska lévén medvékkel és oroslánokkal mért megvini, mellyeket meg is győzött, és csak kezével öklével megfoytotta, meg ölte.

A L E X A N D R.

Az *Alexander Magnus*ban, oly jeles Vri bátorságos elme mű-

elme mutatódott ki ottan hamar ifiacska korában: hogy amaz nevezetes *Bucephalus* lovat, az kit senki meg nem felidithetet, meg sem zabolázhatott, nagy értelmességgel és okosággal, megzaboláztra, fekezte és megnyergelte; mellyért az ő attya örömében őtett megcsókolná ezt mondván: *Quere fili, partibi regnum; siquidem non capite Macedonia.* Fiam keress más országot magadnak, a mely az te jeles fő elmédhöz illendő és egyenlő legyen, Mert Macedonia kicsid kezd te néked lenni. Es ő maga *Alexander M.* midőn az *Darius* Király annyát, feleségét és kis gyermekéiét megfogta volna; felveki egykor a gyermeket, és mivel abban kiváltképpen való fő ur elmét venne csébe, mond az *Ephastion* nak: *Quam vellem Darius vel tantillum ex hac indole habuisset.* Igen akarnám, ha *Darius* illyen elméü volt volna, mint ez a kis gyermekeske.

Es mit cselekezik egyebet *Xenophon*, az ő könyvecskéiében *De pædia Cyri*, hanem az *Cyrus* nak véle született jószágát, jeles fő elmét írja meg? Nem elég nagy jelensége valaé az jeles jó elmének, nemes jószágnek, jövőendő nagy bátorságnak, vitélő nagy erőségnek; hogy midőn vadásáfra vélek elmenne, hogy valami serény sarvaszlátana elő ugrani, és morgoló dó medvét nézne elő ballagni, magának nem kedvezvén, a kegyetlen vadnak néki ment, és semmi véle való bölgáktól, drabantoktól nem engedte magát megtartóztatni.

Szinte ezent írják *Alfonso* ról, az Arragoniai Ferdinánd Király fiáról, hogy akkori gyermek korában, egy haragos medvét megfutamtartott volna, nem hadta el, hanem erdőken cserén, bokrokon, mocsárokon, veszedel-

mes helycken, az hol az medve magát őrizni akarta, mind utánna vólt; és mind az lébes Iberus folyó vizig, melybe az medve belé bökött. Es noha az övéi kiáltánának utánna, és igen ijektenék az reá következő veszedelemmel, de ugyan semmiképpen meg nem bñnt, mig nem az medvét elérte, és által verte.

Olvasuk az bentlásban és egyéb historiákban, hogy jeles fő embereknek, jó és nemes *ingenium*oknak és uri elméicknek, még gyermekkorokban kimutatódat és meg lártzot jelensége; ugymint Samuélnek, Augustonnak, Bernardnak, Chrysoftomusnak és egyebeknek.

Cicero.

Az Ciceroól iriák, hogy még ifiacska korában kiterzet ma lenne ő belöle. Mert az *Schola*ban ugy viselte magát, hogy nem csak az ő *Præceptor*i és egyéb deák társai: hanem az őn Szüléi-is, s az Romai pölgárok csudálkozának az ő jeles nagy jó *ingenium*ján, és sereggel mentek az *Schola*ban, és ötött nagyon csudálkozván néztek és hallgatták, mint tanult, és mely gyors és serény vólt minden dologban.

Annakokáért hogy rzélunktól messze ne távozzunk, lártynk hogy az Isten, az ollyant á ki által ő nagy jeles dologot akar véghöz vinni, fő éles értelemmel megatándékozza és tekintetes méltósággal ékefti fel, és egyebek felötte való lép adományokkal lártya, hogy akarki-is meg lássa, hogy az Istenöl hivattatott arra az nagy dologra, és töle vezéreltetnek és igazgattarnak, és hogy ez földön az Istennek képét és igazságát keltyen viselniék.

I.

Az Nemesség az isagnelkül nem igaz io.

Ez köte

tištěletestitulusokkal, hogy hazáinak atyáinak neveztet-
nének, és egyéb vitézlő Nemességnek jeleivel megaján-
dózkodtattak és egyebek fölött megtiszteltettek.

Ez szokás még mostan-is meg tartatik az Császárok,
Királyok, Fejedelmek és nagy Vrak udvaraikban; hogy a-
zok meg nemessitessenek, az kik hadakban, viadalokban,
űtközetekben egyebek felett jeles jól forgolódtanak, és
erős vitéz módra viselték magokat: avagy egyébkint jó-
ságos cselekedetekkel, bölcseségekkel alkalmas helybe
serenkedésekkel bűlgáltak, és jól érdemlettenek. Mert
az miképpen hogy az jóságos cselekedet örökké tart és
meghalhatatlan: azonképpen meg kívánnya az igazság,
hogy az jóságos cselekedetnek jutalma-is örökké tartó lé-
gyen, és az következő ágazatokra és csemetékre-is ki-
terjedgyen.

Annakokáért az jóságos cselekedet annya az vitézlő
műrendnek, *fundamentum* és eredeti az Nemességnek;
és dicséretes, gazdag, bővséges kútfele az nemes méltó-
ságoknak és dicsőségeknek. Melyből, ellene mondásnél-
kül az következik, hogy az jóságnélkül és igaz Istenesség-
nélkül, az Nemesség ő magában semmi, de ha binte vala-
mi volna-is, de ugyan nem az igaz jó, és semmi igaz örö-
met és bódog életer nem adhat.

Az miképpen azért hogy ez egész világon semmi nin-
csen kedveseb, szerelmeseb, szebb, dicsőségesb, bentsé-
gesb az Nemességnél, midőn az, jósággal és Istenessé-
ggel meg vagyon ékesítvén: viszont az ez világon sohol
semmi nincsen utálatosb, börtnyűségeb az Nemességnél,
hogy ha jóságnélkül és Istenességnélkül vagyon, avagy
midőn

midőn az vitézlő uri rendűek gyalázatos vétkekre és gonofságos bűnökre adták magokat.

Mert ha az jószág ki aluűik, elöltatik, tehát az Nemesség is ki ótatik, az mely nemességnek lelke és élete az jószágos cselekedet, és csak puszta neve marad az vitézlő nemes Vrnak. Az mint hogy az ember nem ember osztán, hanem csak hólt test, és bűdös dög, midőn az lélek az főb rész, az testtől eltávozik: azonképpen hogyha az Nemessék az jószágos cselekedetre nem adgyák magokat, csak puszta nevét viselik az Nemességnek, és midőn az gyalázatos vétkekben fetrengenek, semmi nálóknál utálatosb nincsen ez földön.

Némely felőtte igen kérkedik az ő nemes eredetivel, és négyavagy tizenhat őseit, eleit, tudgya előfámlálni. De mivel semmi nemes cselekedetét nem mutattya, csak hiába való az ő dicsekedése. Dicsekedik vitézlő Vri rendével, maga semmi vitézlőhöz illendő dólgot nem cselekedik; Sőtinkáb csak az sok vétkekben, bűnökben és gonofságban foglallya magát.

Quid tibi Nobilitas, quid clarum nomen avorum?

Si servus vitii factus es ipse tuus.

De mi hasna az te Nemességnek?

Mit ad néked lure Neve őfődnek?

Ha te főtgálla s' rabja vagy az hűnnék,

Főrdőjében heverés minden vétkeknek:

Innen nyilván az következik, hogy bizonynyal az nemes atyáktól anyáktól való testi születés által senki ilyen igaz nemesség nem születterik; hogy ha őnnön magát jószágos cselekedet által, Istenség által, és vitézlő nemes dólgoznak cselekedése által nem nemessiti. Es vizontag,

Na 3

hogy

hogy igazán nemes ember az olyan, az ki magát tisztességgel és jósággal, mesterséggel, tudománnyal, nemességgel és vitézlő cselekedetekkel nemessíti; hogy ha szinte alacson rendű Szüléjétől bületert-is, és ha az ő eleiének hobbu *registrum*át elő nem bámlálhattya-is. Es hogy valósággal az emberek fiaik közt nincsen egyéb külömbség, hanem csak az mellyet az jóságos cselekedet berez. Az mint azt az pogány *Ovidius*-is értette és látta, s-azért mond:

*Si modo non census, nec clarum nomen avorum,
Sed probitas magnos, ingeniumq; facit.*

Mincm mindgyárt nemeknek itélterik,

Az ki nagy nemes ágból bületertik;

Avagy kinek sok pénze gazdagsága,

De soha nem láttatik nemes dolgga

Ibásga és Istenes kegyelége,

Az embernek ő igaz nemessége.

Boëcius.

*Quid genus & proavis strepitus
Si primordia vestra,*

Autorem Deum, spectes,

Nullus degener extat,

Ni vitia peiora fovens

Proprium deserat ortum.

Mit hányod, veted te nemességedet,

Nézd meg inkább az te eredetedet;

Mind kegyeny s' gazdag Istentől hármazik,

Egyenlő eredetünk innen láttatik,

Meg nemessit kit kit az kegyes jóság.

Nemtelenné tében az rút gonofság.

Innenkérdi az *Seneca*, *Quis ergo generosus?* Kicsoda azért az Nemes? meg felel: *qui a natura ad virtutem bene est compositus*: az kinek természetüől haylandósága vagy on az jóságos cselekedetre. Az annakokáért az igaz nemes, az ki az

az ki az ő nemes eredetű, ágazattját nemességes eslekedetekkel ékefti. Nemtelen az, az ki az ő nemes rendigyalázatos vétkekkel mocskollya és fertőzteri. és annyal inkább mennél fellyeb való rendből bűletet. *Horatius.*

Quare animi vitium tanto conspeltius in se

Crimen habet, quanto maior qui peccat habetur.

Mennél felségesb az te tited, rended,

Annál látszósiab minden te vétke.

Hogy pedig ezt néked szokásunk szerint példa által mutassuk bemed etcibe: Tekines meg az *Caligulat*. Nemde, nem felséges Császári rendből való valaé ez? ő maga sem akarta az *Agrippa* Királytól, hanem az *Augustus* Császártól bármazásat vállalni. Sde azzal is díeskedet, hogy ő az Istenektől bűletet volna; az Istennek *simulacrumi*, és képei közé is ment állani, és úgy imádratta magát, tulaydon papokat rendelt, az kik neki fűstölő illatot bereznének, és neki áldozának. Mit használt pedig mind ez ő nékie? mivel mindenféle vétkekben fetrengene, és rutalmas gyalázatos életet élne? Mennél felségesb volna, és mennél feljeb akarna tibteltetni, annál tettetésebb, és láttatosb volt az ő fertelmes gonofsága, és minden embereknél nyilvánóságosb volt rutalmas dólga. Holot az ő nemes nemzetie és eredetie, gyalázatos és bégyenséges vétkekkel fertőzteni né mocskolná, jobb volt volna neki, hogy olyan felséges eredetből ne lett volna.

Azonképpen *Alexander M.* minden embernek csufoltatása löte, midőn az jósaigtól bucsut vöven, kevelység-re, kegyetlenkedésre, tobzódásra és egyéb vétkekre adta magát. Es mennél fellyeb való volna, és mint Isten, és Istenektől bármazott úgy akarna tibteltetni, minden emberektől

berektől annál inkább megvetetett. Mit használt akkor ő neki az ő felséges nemes helyről való születése, midőn ő minden gonofságnak és gyalázatos vétkeknek lett szolgálíává.

Mivel hogy azért az Nemességnek minden ő díkeségét és ékeségét, másfunnan kellyen kölcsönözni és venni, tudniillik az jóságos cselekedetektől, mellyeket hanem cselekezik, ő magában meztelen, és az embert nem segíti, nem nemesíti: hanem inkább, az mint megmutatódott, megvetötté tési, és így az nemesség az jóságnélkül csak magára nézve, semmi igaz jó nem lehet; semmi igaz örömet nem hozhat, sem bódog életet nem adhat.

II.

Az nemes eredet semmi tellyes örömet nem hoz.

Z miképpen azért hogy az Nemesség ő magában, és az jóságnélkül meggondoltatván, semmi bizonyos és igaz örömet nem hozhat, azonképpen tellyes örömet sem adhat. Mivel az nemességi eredet-is ő magában, az jóságnélkül, nem tellyes jó, mert csak ideig való jó, és nem bízgalhat az embernek idvőtségére, hanem csak ez idő szerint való életire használ; és annélkül-is az jóságos cselekedet nem szerethetik nagy munka, borgalmatosság és veszedelemben való forgásnélkül.

Mert mivel hogy az mint oda fellyeb megmutattuk, csak az jóság nemesíti igazán meg; tehát nyilván nagyon az, hogy az Nemesekek felötte igen szükséges, hogy az ő nemes Nemeket, ágazatokat, semmi gyalázattal, hamissággal,

sággal, vétkekkel meg ne mocskolják; és egyebek felött igyekezzenek az jóságokra és azokkal magoknak ékelítésére. Sőt mennél fellyeb való legyen az Nemes, mentől régieb és dicsőségesb az ő eredeti; annál inkább község magát az jóságos cselekedetekre adni; és minden ereivel arra kell igyekezni. Vgy hogy ő néki az ő nemessege egy se legyen, hanem minden napi *incitamentuma*, és öbtdönzése, az jóságra és az Isteneiségre, nemesseges, dicséretes és vitézlő cselekedetekre. Es ő néki mayd mint egy szöversége, kötése, mely által az jósággal ugyan öszve kötözterett csarlatort, oly erőssen, hogy attól semmiképpen el nem fordulhat, se annak kérelmétől el nem válhatik: Az mint az régi Boënius igazán és jól mondotta: *Si quidem in nobilitate bonum, id esse arbitror solum, ut imposita nobilitas necessitudo videatur, ne à maiorum virtute degenerent.*

Boënius.

Ha az Nemesseghben, valami jó vagyon, azt alitom hogy ez legyen; hogy az nemessekre mint egy szükségképpen vettetett, az nemesseghöz illendő jóságos cselekedetekre való gondviseles, hogy az ő régi eleicknek nemes és jóságos cselekedetű nyomdékokat kövessék.

Ez pedig nem lehet nagy fáradságos munkanélkül és veszedelemben forgásnélkül. Mert ifuságoktól fogva arra kell magokat adniok, jóságos cselekedetekben, és vitézlő uri dolgokban kell foglalatoskodniok, és ez nehéz útó, meredek, magas hegyre kell el felhágniok. Annak-okaért az Nemessegh tellyes jó sem lehet, nem-is adhat tellyes örömet, sem nyugodalmas bódog életet nem kérezhet; mivel ennyi fáradságos munkával, és veszedelemben forgással jár.

III.

Az nemesség semmi állandó örömet nem ad.

AZ Nemesiség is azért, az mint egyéb emberi dolgok, igen nem állandó jó; az melyből az embereknek fiai igen könnyen megfosztathatnak. Mert ha binte valaki nagy nemes ágból születés, nagy könnyen oly nemtelen és tisztesség ellen való dolgot cselekedhetik, az mely által az ő nemességét és vitézlő uri állapotját elveszti, és elvesztetik mind paise: mind tzimmerc. Avagy pedig, hogy ha az ő fő nemes eredetivel igen felfuvalkodik, ahhoz bizakodik, kevélykedik, gögösködik, pattog, és egyéb embereket megutál: Legottan rayta az Mindenható Isten, az mely fő nemes nálánál, lát az ki mindennél legfelségeleseb, leveti és megbünteri őtet, és amaz *Deposuit* játékát kezdi véle; az melyről az ő. Szűz Maria énekel: Es az *Pharao, Holofernes, Antiochus, Nabugodonozor, Darins, Balzafar* és *Hamán* példái bizonyíttyák.

Meglátsák azért az Nemes Vraink, és igen őrizkedgyenek, hogy azt az mit nagy munkával, fáradsággal, és veszedelmekben való forgásokkal, a jószágos cselekedet által kerestének és szerzettek, az jószág ellen való vétkek által el ne veséssék. Es semmit olyat ne cselekedgyenek, az mely által az ő nemes rendeken valami *macula* és gyalázat esnék. Mert mennél nemeseseb valamely dolog, annál hamarab megmocsokoltathatik és megrentődhatik. Az nemes Napkeleti gyöngy, sokkal hamarab elolvad az erőss etzetben, hogy nem az egyéb köz gyöngy. Midőn az

veres Carmasin bársonyon valami *macula* esik, soha ki nem vehetni belőle. Azonképpen az nemes személyen-is, ha valami gyalázat esik és *macula*, elveszti az ő nemesiségét, és nemtelenné tébi magát.

Ezt akarták az régi Romaiak ki példázni és ábrázni: midőn az nemesek és *patricius*ok ő nállok arany hódcskát viseltenek az ő sarúikon, az mellyet az ki nemes *patricius* nem volna, nem szabad vólta viselni. Egy falka arany vólt, mint az uy hód, midőn elsőben világosit, ugy vólt formálva: jelentvén azzal az Szerencsének és minden emberi dőlgeknek álhatatlan vóltát. Mert az mint hogy az hód az ő világosságában gyakorta meg változik; azonképpen az Nemeseknek-is, az Szerencsének fokképpen való változását kell várniok. Az hód előszer csak kicsid világossággal jön elő, hogy azt ember alig esmérheti, de mind nagyobb lében mind addig, miglen az ő tellyes világával az nappal ellenben álván dicsösködik. Lassan lassan őstán ílmét fogyni kezd, miglen minden világosságát elveszti, és tellyeséggel elenyébbik hemeink elől, midőn az nappal *coniungat*atik, és együve járul. Igy kell az nemeseknek, az régi vitézlő uri rendnek eljegyzések által megemlekeztetniük, hogy ők az nem állandó Szerencsének fokfele változási alá legyenek vettetvén; és hogy nem mindenkor lenne ő nékiek világos hód tölte. Hanem hog könnyen meg lehetne az hogy az nállok egy ideig fénylett Szerencse, fogyni térne, és az ő *lunulajok*, hódcskáik elveszhetne. Az mint őket az Isten *Esaiás* által fenyegeti. Ne kevéldgyenek azért, és az ő fő nemesiségekhez oly igen ne támaszkodgyanak, bizakodgyanak: hanem mennyivel

ők eredetek, bűletések kerént főbségesek; annál alázatosabbaknak mutatásak magokat minden emberekhez. Oh mely nagy jószág és igen bépékelség, midőn az jeles fő emberek alázatosok és belidségesek. Meg kell az te is látniok hogy az *Pbaetbon* szekereit úgy vezessék és az isteni felelemnek közép utat úgy megtartsák; hogy se jobbkézre, se balra igen ki ne térjenek, és magokat szekereitől leváltól nyakra főre alá ne hagyítsák, az mint régen az *Poétak* arról *fabula* tanak és példázat által bóltanak.

*Pbaetbon*nak, ugymond, az Nap fiának nagy hartza tusakodása volt az *Epaphus*sal az *Jupiter* fiával, az ő nemes eredetekről. Eggyik telsegesb eredeitűnek tartotta magát az másiknál; Hogy pedig minden emberek megértének, meglátnák mennyivel nagyobb és főb nemes volna *Pbaetbon*, azon kéri az ő attyát az Napot, hogy engedné meg neki, hogy bár csak egy nap vezethetné az Nap szekereit. Az attya semmiképpen nem akarná engedni, félvén azon hogy nem jól fogna lenni az dolog, mivel az fia még igen ifju volna az igazgatásra. De midőn az attyát szüntelen untatná, megengedi végre az attya: és ez tanitást adgya eleiébe; hogy mind csak az közép utat tartsa: De az fia el feleyti ez jó intést, és úgy vezetí az Szekereit, hogy midőn néha az földhez közel járulna, az nap hévségével az földet megégetné, néha mikor messze távoznék az Szerecseneket az ő orbágokban az bokatlan nagy hidegséggel bomoritaná. Az attya nem akarja hogy ez egész világ és minden ember el vesbben, hozzá kell az dologhoz fogni, és menydörgő villámátsal és menyütő kövel kell az fiát az Szekereitől levetni.

Az *Phaëthon* az *Poëta*knál jegyez egy olly tudatlan, méreth, kevely és tok dőlgekhoz kapdoló ifiat, az ki az ő igazgató tiszteiben, mindeneket *reformat*ni, és uyjab formára akar habni; uy törvényeket akar rendelni, és az előbbieket mind elakaria változtatni. Azonban pedig mindeneket ő öve rong, zuzavar, és az eget földet ő öve elegyítkeveri. *Luther* Márton igen helyesen mondgya az 45. *Pfal.* magyarázattyában, hogy: Az *Phaëthon* egy ihu *Regnáló*, az mely tizenegy *regulat* tizt akar eltalálni s-elütni, az holott csak kilentz vagyon. Annakokáért nagy előlátó gondviseles, Isteni félelem és Keresztyéni imádság kívánatik ahhoz, hogy az kik az Vr Istenről ez tiszteletes rendben állattanak, az ideig való uralkodásnak Szekerét uy vezersék, hogy meg maradhaisanak megtartathaisanak.

Mivel hogy azért az Nemességi eredet és bületés minden ő ékelségét, valóságát másunnan vérszi, tudniüllik az jószágos cselekedettől, és az jószágnélkül semmi haszn nincs; hanem inkább ártalmas: nagy forgalmas gondokkal, munkával, veszedelemmel bereztetik és biratik, annak felötte az Szerencsének és az ő álhatatlanságának aláivettetett; Nem is lehet tehát az Nemesség az igaztellyesésés és álhatatos jó, és az *Summum bonum*, avagy az Legfőb jó, az melyet most keresünk.

AZ TIZEDIK RÉSZ.

Az nagy Urak *gratular*arol, kedveröl, kegyelmeröl.

 Mivel mi ez világnak minden kiváltkép-
 pen való jóvair által járván felkeresgéllyük,
 hogy ha azoknak valamelyikben az *Sum-
 mum bonum*, az Legfőbb jó, feltaláltsák; mely-
 nek az mint el kezdésünkben megemlítettük,
 imez három tulajdonsági vadnak: hogy az, igaz, min-
 den hamiságnélkül, tellyességes, minden fogyakozás-
 nélkül, és állandó, minden élveztetésnélkül való legyen:
 Továbbá azért az nagy Vrak Kegyelmeiben is keressük fe-
 immár. Mert láttyuk mely igen vágyódgyék arra is mind
 ez világ; és minden ereivel elméivel azon vagy on min-
 den, hogy az Királyoknál, Fejedelmeknél, nagy Vraknál,
 és minden felsőbb tisztekben állatott, hatalommal, jóhá-
 gokkal értékesb embereknél, kedvességbe, és kegyelem-
 ben lehessen: az mellyért sokat próbál, sokat megesele-
 kezik, sokat izzad, fáradoz, nagy véres veritezést megbeny-
 ved; és ezt kiváltképpen az Vdvarokban láthatni, mint le-
 gyen ott az dolognak folyása; holott nagy serénységgel
 minden azon igyekezik, hogy néki kegyelmes Vra lehes-
 sen, Vrának kedvében lehessen. Nem mindenkor igaz
 jóssággal pedig, hanem kedveskedéssel, s-hizelkedéssel is,
 oly igen tudgyák nagy fietséggel az ő Vroknak minden
 akarattýára magokat mesterségesen formálni, alkotmaz-
 tatni, Azoknak kedvekre főlnak avagy halgatnak, men-
 nek avagy állanak, nagy vigyázások, gondgyok vagy on
 annak értésére, mire legyen természetü szerint haylandósá-
 ga az Vrnak, s- az szerint intézik magokat, az szerint fabiák
 minden erkölcsüket, beszédeket. Ha Vrok örömeft ísz-
 nak, örömeft ők is. örömeft hallya maga dicséretit, dicsé-
 rik min

rik minden ő bavaít, minden tételit, hagyáfit, az égig felmagasztalják. Ha örömett szerelmeskedő, buiálkodó, keményen segítik Vrokat arra; *Summa* berint minden gondolatyokat arra igazittyák; le nyomnak, tapodnak, megbólnak, gyaláznak, megakadályoznak, szomorítanak sok tisztelteséges jámbor embereket. Gyakran sok kevély hazugságokat görditnek Vrok eleiébe: csak hogy nagyoknak tartassanak és kegyelemben lehessenek. És ha arra bert tötrenek, azt alittyák hogy igen jól halástanak, s-igen jó renden vagyon Izenáiók; ő érettek löttek az könyörgések, és nálók immár az *Summum bonum*, és ők az legbódogságosb emberek ez földön.

De mivel az Vdvari életről egész könyvek vadnak irattatván; mi ezt csak röviden forgassuk, és mutassuk meg hogy ez világ az ő ilyen vélekedésében igen megesalatik; és hogy az *Summum bonumot*, az mellyet az Vrak kegyelmében keressett meg nem berezheti; és hogy az Vrak kedvében *gratia* jában, semmi igaz, tellyeséges, sem állandó nincs semmi, és bódog életet, s- igaz örömet sem adhat.

I.

Hogyan Vrak kedve, kegyelme nem igaz jó.

Mint lehetne az, az igaz jó, mint adhatna az bódog esendés életet, az mi az Istennek felötte igen nem tettik? Mert megharta Isten az első Exod. 20. 1. 2. parancsolatban, hogy az mi bizodalunkat csak ő benne helyeztessük, és semmi egyéb teremtet állapotban ne bizzunk. Sz. David-is azt mondgya: Igen jó Psalm. 118. 8. az Istenben bizni, és nem remélni az emberekben. Sok 819. kal job

kaljób az Urban bizni hogynem mint az feiedelmekben.
 C. p. 17. v. 4. Es Ieremiásnál ugy mond az Vr: Atkozott az férhu, ki bi-
 zik az emberckben, és erősfégét helyhezteti az testben, és
 Pál. 145. v. 3. az ő füve eltávozott az Vrtól. Másutt ismét mond s. Da-
 vid: Ne bizzatok az Feiedelmekben, kik embercknek fiaí,
 és ninesen szabaditásra való erő ő benne.

Bizonyára az nagy Vraknak kedvekbe lenni, és gratia-
 jokat kegyelmeket érdemleni, ő magában nem bűn, mi-
 vel azt az Isten az ő kiváltképpen való kegyelmességének
 jelenti, midőn Iosephnek, Helihernek, Danielnek és egyéb
 ő ferelmes fiainak, ez jó téteményét mutattya, hogy az ő
 Vrok előtt kegyelmet talátnak. Es midőn Isten efféle
 ezközt mutat, hogy mi igaz való jószág által, tisztesség, hiv-
 ség, és Istenesség által, kedvességet, szeretetet, kegyelmet
 szerezhetünk magunknak az Istennél, Feiedelmeknél és
 nagy Vraknál és mindeneknél, nem kel azt elmulatnunk,
 megvetnünk: hanem mint Istennek adományát örömeft
 vegyük, és Istennek érötte hálákat adgyunk, és azon- is i-
 gyekezzünk, hogy ha Isten szerint, tisztességgel és jó lelki
 esmérettel lehet, az Istennek kegyelmében, és minden
 embereknek kedvekben és barátságokban lehessünk, és a
 menyiben mi raytunk áll, minden emberekkel békeség-
 ben éllyünk.

De bűn az, midőn ember az nagy Vraknak kedvek-
 ben, kegyelmekben helyhezteti fűvének bizodalmat, hie-
 delmét, és magát emberre bizza, és nem az VR Istenre.
 Rom. 12. v. 16. Ellene vagy on ez az első parancsolatnak, és igazán bálvá-
 nyozás- is. Vehettyük azért kedveket az embereknek- is,
 de fivőnket, az mellyel, az Isten egyedül akar birni, azok-
 ra ne figgessük. Ez- is

Ez is ide járul, hogy sokan az nagy Vrak kedvét nem igaz jóság által, hiveség és tökéletes tisztelet által, hanem az jóságnak sine alatt, tettetett hiveség által, hízeltetés, vádaskodás, és árulkodás által és egyéb vétkek által halászfák és keresik az *gratias*. Mivel a gonob *accidenti*ak járulnak hozzá, és ez világ ilyen módon vadászba keresi az Vrak *gratias*ját, haragra indítja az Istent, és azt az mi ő magában jó, gonobba változtattya, bűné és gonofsággá teszi, megveheti és rontya az jót, és az gonobra csügged; és semmi bódog élete és igaz öröme nem lehet belőle. Arra kell azért minékünk igyekeznünk, hogy minden hízeltetés- hamiskodás nélkül nyerhesünk kedvet és jó akaratot mindenektől: örönk szerint örömeit bölgályunk minden embereknek, de azonba arra ne bizzuk magunkat, hanem kiváltképpen azt keressük, hogy az Istent semcink előtté viseljük, magunkat egyedül csak ő reá bizzuk, csak az ő kegyelmességével, jóvóltával vigasztaljuk magunkat, az mi terhünköt ő reá vessük, és az ő gondviselésére hadgyuk magunkat. És ő néki aiánlyuk az mi utainkat, és jól mindent megcselekefik ő, és jól vezérli az mi járásinkat, és gondunkat viseli, és a meg igazultakat nem hadgya mind örökké az nyughatatlan habozásban.

Psal. 138

Psal. 138

Ennek igen szép példáját látjuk az Iacob Patriárkában; ez el mégyen Lábántól az ő hazáiban, maga tudta azt hogy ő igen megharagitotta az ő bátyját Esau, kívánja annak engedelmeségét, aiándékot küld néki minde- nekiből valamivel Isten ötett bérére; és mond: Megengestelem ötet az elől küldött aiándékkal, ostán ugy látom meg ötet, talám hozzá vében engemet. Ez esközzel él jól-
 lehet,

Jacob imádsága

lehet, de nem hadgya csak abban, hanem főb bizodalját, reménségét, az Istenbe veti, helyheztetí; azhoz nyuycya imádságát: O én atyámnak Abrahámnak Istene! és az én atyámnak Iáknak Istene, Vram ki énnékem azt mondád; Furedgy haza az te földedbe, az te rokonságid közzé, és jól rébek te veled. kisseb vagyok minden te jó tétéményidnél, és igazságodnál, mellyet cselekedél az te földgáddal. Mert egy páltzával mentem által ez Iordán vizén, mostan pedig hét seregem vagyok, Szabadics meg engemet, az én bátyámnak kezéből, az Esáunak kezéből, mert félek ő tőle, *Ét.*

Es noha ez elfordult világ mostan effélét megutál, hogyha ki az hízelkedést főből gyűlöli, és neki igaz jóssággal akar főlgálni: sőt haragfik az ilyenre. Szereti pedig ellenben azokat, az kik ő neki háia izént befélnek, az mint amaz örömeft halgattya, és egyéb embereket igen hét tudnak főzni, és tisztességes ártatlan embereket rutul megfoktak gyalázni. De az tökéletes fővü embernek nem kel ezen megindulni, hanem az el kezdett Istenességben eléb kell menni; és mindeneknek főlgálni, az Istenöl neki adott aiándékokkal: De mindazáltal csak egy emberbe sem kell bizakodni; hanem egyedül csak az Vr Istenben kell kinekkinek reménségét, bizodalját, helyhöztetni, mint előb-is mondók: Es ugy hozza ki az Isten az ő igazságát, mint az világot, és az ő itéletit mint az déle. Mert az Vr szereti az itéletet, és el nem hadgya az ő senteit: de örökké megőriztetnek; az hitetleneknek maradékok kivágtatnak. Szereti az Vr az igazakat; erőssége ő azoknak nyomorúságokban. Es ő vélek vagyok az Vr, és megfabadittya

Pf. 2. 37. v. 31
9. 34. 39.

badittya őket. megmenti őket az Istentelenektől, és megsegíti őket; mert ő benne biznak.

Másodszor továbbá azért sem lehet az Vrak kedve, kegyelme, igaz jó, nem-is hozhat igaz bódogságot, mivel az embernek szabadságát elvésti és elfosztja, és azt majd mint egy rabiává bőlgláiává teszi annak, az kinek kedvét, kegyelmét oly nagy kívánsággal keresi. Az mely szabadság, megbecsülhetetlen nemes és drága kincs; sem arannyal se semmi jóval fel nem válthatni, bódog és nyugodalmatlan életet is szerez. Az hol pedig semmi szabadság nincs, nincsen ott semmi nyugodalmatlan bódog élet-is. És az ki másnak bőlgláia, elvesztette az, az ő drága nemes kincsét az ő szabadságát ez földön.

Az ki azért nagy serénységgel és igyekezettel keresi hittelkedése által az nagy Vraknak kedvét, kegyelmét, oda vesztette minden szabadságát, és annak rabiává lett az kinek kedvét kereste: Annak kedvére kell ő néki bólni vagy halgatni, menni, jöni, és állani, minden életét, dőlglát nem az őn maga akarattya szerint, hanem amannak kedvére és akarattyára. Nem azt kell néki szólnani és cselekedni az mit ő akarja, hanem az mit más akar és kedvel, még maga akarattya ellen-is. Az mely merő nyomoruság, és az igaz tökéletes hívő embernek felőtte nehéz bőlglát. Mind azáltal az-is igaz, hogy ez emberek, noha ily kemény bőlglátra köteleztettek, még-is úgy megvakitattak, hogy ez ő bőlglai rabi bőlgláttokat nem értik, nem tudják, hanem azt alittják hogy ők igen jó szerencsések, és bódog életet élnek.

Ez-is megesk nagy gyakorta, hogy ez ilyen embe-

rek, az kik oly nag' b'orgalmas serénységgel, hízeltkedéssel, térdepeléssel, hayladozással nagy Vraknak kedvekbe, kegyelmekbe b'ínlík magokat, elvélte avagy soha nincsenek oly jó szüvel, az mint külsöképpen mutatták magokat. Az illyen hízeltkedők, az kik annyi térdet feiet haytnak, nagy b'erelmessen, r'ísteletessen mutatták magokat, gyakorta magok hasznát, nem az Vrokét kerelik: Többire mind latorsággal tellyes b'egyentelen hízeltkedők, igazán *Ecebolusok*, és *Vertumnusok*, vag' oly áthatatlan szél annyai, kik arra fordították mentéieket az honnan az jó szerencse fúy. Mig Vroknak b'erencsés állapattok, nagy kedvesen b'ebélnek, hívséget tettetnek: De ha az b'erencse változik, és Vroknak b'orulása esik, nem állják meg helyeket; lőt többire azok elsők, kik t'öle elb'akadnak.

304
S. Sam. 16. v.
81

Ennek példáját láttyuk *Semei*ben az David udvaránál. Miglen az Királynak jól volt d'olga, senki nem volt az udvarba urához hívségesb: senki nem volt kés'eb b'ölgálatu, senki nem volt nagyob *gratiában*, kegyelemben. Mid'ön pedig az Szerencse az Királytul valamiglen elfordulna, *Semei*-is elfordult t'öle. Es senki nem volt o'bán az Királynak nálánál ártalmasb, es szörnyűségesb ellensége, és ha lehetett volna t'öle csak egy kanál vízbe-is elvesztette volna. Az mit azért régen titkon viselt álnok udvari b'ivében, kiút immár bel'öle, mid'ön az Király az ő gonos'biátul Absolontul kiűzetik or'szágából: és azt reménli hogy Absolon Királykodásában tellyeb hágion alafáta: Így szidalmazza azért Davidot: Éredgy, éredgy te vérb'opó és Istentelen ember, vis'ba adgya mostan te néked az VR az Saulnak minden háza népének vérét, az ki helyében te Királykodol.

kodol. Többek-is voltak efféle jólsűtek az David udvarában, az kiktől jobbat várt volna: az kik nem külömben, mint hívséges tanácsosok mutattrák magokat. Mostan azért hogy az veszedelem reá rohant, láttya és vészti eszébe mely hívséges tanácsosí voltanak légyen Achitofel és egyebek. Es mely hitlenek voltak hozzá Doég, Siba, Ioab, Amasa, nagy bánatos sérelmével eléggé vötte eszébe. Láttyuk azért hogy még az Bent Király udvara sem volt efféle embertelen emberek nélkül.

II.

Vrak kedve nem ad tellyes örömet.

Mint lehetne valakinek tellyes öröme az nagy Vrak kedvéből, kegyelméből, holott az ő *gratia* jókat, kedveket, annyi munkával, szorgalmatossággal, veszedelemben forgással kell keresni, megberzeni; és midön megnyerettek nem kevesebbszorgalmas gondal, fáradtsággal kell megtartani és őrizni. Hami rendel előakarnók hámlálni, mind miket cselekedgyenek az nyavalyás emberek, hogy nagy Vrak kedvét nyerhesseke és hogy magokat az miatt nem csak teslekenek, életeknek, tisztességeknek és jószágoknak veszedelmére adgyák; hanem még lelkeknek idvőségét, bódogságát-is berencsére s- veszedelemre vetik, nyughatatlan gonosb selki elméretekkel, nagy bűnökkel, hazudozással, rágalmozással, árulással, csudálatos fortélyokkal, *practickak* kal, mesterséggel; mind ezeket, mondom, hogy ha rendel, s- példákkal előakarnáuk számlálni és szem elciébe mutatni arra földtte sok idő kívántatnék.

De csak

Thurinus
Vatrinus.

De csak imez egy Példáia-is *Thurinus* *Vatrinus*nak, *Alexander Severus* udvarában, eléggé megmutattya, a melyről oda fel emlekezetet tettünk. Az ki az embereket kék füsttel, csalfa, csalárd bebeddel jázodratta meg, sőt ugyan az Császárt ő magát-is. Annakokáért füsttel ölette meg-is. Etféle *Thurinus*ok mostan-is elegen vadnak az nagy Vrak és Fejedelmek udvariban.

Ier. 9. 4.
6. 9.

Az illyenekről panaszolkodik az Mindenható Isten az Profétánál; Az ő hamis nyelvek merő halálos nyilak: Az ő főiokkal barátságosan főlnak az ő felebarátikkal, de fi-vőkben incselkednek azok ellen. Egy atyafi meg csallya az másikat, és embernek baráttya elárullja az ő baráttyát, embernek felebaráttya megcsallya az ő felebaráttyát, és nem főlnak csak egy igaz főt-is. Azon igyekeznek mint csalhassa meg eggyik az másikat, és azt saynállják, hogy gonoszábbul nem cselekedhetnek. Avagy mind ezekért nem látogatomé meg őket? azt mondgya az Vr: vallyon nem állé bobbut az lelkem ez illyen nemzetségen az minémű ez?

Mat. 5. 7. 5.

Ihon ez mondásban mely világosson, s-rulaydon fi-néről megiratik és kimutattatik ez mostani világ, és az udvari élet, de az büntetése-is melléie vettetik. Az mint Sz. David-is mondgya: Nem oly Isten vagy te, ki gyönyörködgyél az Istentelenségben; nem lakik te nálad az gonof, nem álhatnak meg az te szemeid előtt az kevélyek, gyűlölöd mind az gonof cselekedőket. Elveszted az kik hazugságot főlnak: az vérőpó és átnokságnak emberit gyűlöli az Vr.

Másutt-is előnkbe iria ez udvari trágárokat, és mond:
Megéle-

Megcélesztik mint az szablyát az ő nyelveket, kik az ő mér-
ges fávokkal lövöldöznek mint az nyilakkal, hogy titkon
lövöldözzenek az ártatlant nagy hirtelenséggel; nagy hirtel-
lenséggel lövöldöznek azt, és nem félnek. Megerősítették
magokat az gonoszban, fzóllanak arról hogy tört vessze-
nek; és azt mondják: kicsoda láttya őket? Tudakoz-
nak nagy álnokságokat, megeméltnek azokkal, az mel-
lyeket nagy álnoksággal találtak, oly mélységes és tit-
kos az ő szübbéli *practica*ja, álnoksága. De utánna teszi az
büntetést is v. 8. 9. 10. De meglövi az Vröket az ő nyilá-
val, és nagy hirtelenséggel megostoroztatnak, és az ő ma-
gok nyelvekkel megütödznek ő magokba, és megretten-
nek az kik láttyák. Es megláttyák minden emberek, és
beállik az Vrnak dőlőgát, és az ő cselekedetit megértik.
Máskut is hasonlóképpen panaszolódik: Az vaynál fikosb
az ő aiakok, és bebedek, de hadakozó háboruság vagy on
füvökben; Az ő szavok simáb az faolaynál, de azonban
mezitelen fegyverek. Ez igékből éneкли *Buchananus*;

Lacus blando fluit ore rivus;

Villa cor spirit fera, foaviorq;

Balsamo sermo, sicut in flavo ensis

vulnere vocoi

De rayta léfz büntetése, v. 24. Te azért Isten az verembé
tabitod őket, mert az vérsópók és álnokok az ő életeknek
felét sem élik meg. Mond az bölcs Syrách-is: Az fondor-
lókat és két nyelvöket gyüldölyvétek, mert sok békefészenben
lévöket elvesztettének. Az két nyelvü sokakat meghábori-
tott, és elbellestette azokat egy orfágból másba.

Hogyha az Sidósági Királynak *Herodes*nek Vdvarát
*Josephus*ól megnézzük valósággal megtapasztaljuk mely

*Herodés Vd-
varát*

igazán

igazán bõlt legyen f. David és az bölcs Syrach. Mert midõn *Antipater*, az *Herodes* ravafi és álnok fia látná, hogy az õ attya igen gyanakodó volna, és büntelen felelemben élne, hogy az orfágból ki ne õzettetnék, mellyet õ törvénytelenül, kegyetlenséggel, vérontással vont volt magához. (az mint arról oda aláb, midõn az fõb jõe az Királyságban, orfáglásban fogniuk kercesgélni bõvségefen állunk): Es pedig binte õ maga volna, az ki az annyával azon okoskodnék, mint õzhetné el az attyát, és az Királykodáshoz juthatna. De semmiképpen nem jelenti, hanem inkább az attyához adgya magát, vele tartya, és megbõllyá, az attyánál, bévádollyá mind az két ártatlan attyafiát; és azt kõltsi reálok hogy az Királyi koronára vágjódnának, és addig baporittya vádolását, árultatását, rágalmazását, hogy mind két attyafiát *Alexandert* és *Aristobulust* az annyokkal *Mariamnes*vel egygüt megõletteti az gyanakodó attyával. Esigy *Antipater* nem nyeri azt meg az mit keres, és nem csak nyughatatlan életet szerez magának, hanem az attyával s attyafiaival azt cselekeszi hogy soha Királyi orfágoknak ne õrülhetnének. Nem csak magának szerez vesélt, hanem ártatlan attyafiát veszedelemre tartirtya, és az attyának bõvét nagy fáydalomba, férelembc eyri, és az õnõn ártatlan attyafiaival egygüt fokakat megfoszt életektõl.

MEDIUS. Menyi zanabonát, háborut támaszt az szégyenséges hizelkedõ *Medius* az Nagy *Alexander* udvarában? Béadgya és megrágalmazza az udvarnál az legtriszteségesb és hívségesb Tanácsosokat. *Alexandert* nagy bõdogtalan gyanakodásra indittya, mint ha azok õ néki halálára in-cselked-

eselkednének. Mely miatt az egész udvari igazgatás, az mely annakelőtte szép ékelsen és bölcsen volt rendelve, és jeles bölcs és tudós emberekkel bővelkednék, oly igen megzavaritatik és felforgattatik, hogy az legbecsületesb, tekintetesb bölcs Vrak, *Callisthenes, Parmenio, Philotas Sc.* főrnnyen megölettetnek. Ez az *Medius* az udvari cselédet egymás között rágalmazásra szoktatani, és az megbó-
lásra, gyalázásra imezt mondogalván szokta geriefteni és izgatni; *Calumniare audacter, semper aliquid haeret.* Keményen és bátran rágalmaz mindent, hanem igaz-is, és ártatlansága kinyilatkozik-is, ugyan mind egy; mint ha valakit megsebesítenél, ha meggyógyítatik-is ugyan megmarad az seb helye. Vgyan marad az nagy Vrak szívébe valami kis fálkáia az gyanuságnak, az ártatlan emberekhez, és hív bölgákhoz.

Ióllehet voltanak jeles nagy kegyes Fejedelmek-is, és oly Vrak, kik ez illyen álnok rókákat, árulókat, hizelkedőket meg nem halgattanak, Vdvarokban sem fényvedték, mint *Augustus, Constantinus, Theodosius,* és sokan e-
gyebek.

Kiváltképpen az Magyar országi Mátyás Királyról em- M A T T H I Á S
liti az historia, hogy semmiképpen nem engedte hogy az ő Vdvarában valaki vádoskodnék, és egyebeket megból-
na, kiváltképpen az ő Tanácsosít és egyéb fejedelemi és uri személyeket.

Es hogy egykor *Pius II.* Pápa, az Madrusi Miklos Püspöket Magyar országba ez Királyhoz bocsátta volna követségbe, némely dologoknak véghöz vitelére; és az Király az Pápa tiszteletire nézve ez Püspöket örömeft látná, és

egész telen nála tartaná, és neki minden jó akarattját, jó téteményét mutatná. ez alkolmatofsággal az Püspök az Fejedelmeknél és az főfő Vraknál az Udvarban, elméretségben és barátságba szinli és avattya magát: hogy azért immár azoknál barátságos volna, az Királynak-is titkos barátságába akar jutni, és jót akar tőle érdemleni: Kezdi azért az országnak némely fő renden valóit az Királynál vádolni, megbölni, mintha nem jó fiavel és hiveséggel volna az ő Felségéhez, és álnok csalárdságot és árultatást forralnának. Az Király előlátóan és elfzelsen cselekedik, az Püspök puftasavára nem akar mindgyárt *inquisitiot* indítani az Vrak felől, nem-is hiszen neki: Mindazáltal hog egyszer az Püspöket, és annak az Vrak ellen, naponkiut uyított vádolását megpróbálná, megvizsgálná, és hogy annélkül-is nagy nevezetes gyűlések rendeltetet volna az Fejedelmeknek és Vraknak az udvarnál; Kérdését kezdi az Király véletlenül az Püspöktől; Becsületes Vt Püspök, sokszor fokat mondottál énnékem valami árultatás forralásról én ellenem és az ország ellen, az mellyet kiváltképpen való fejedelmek és Vrak kezdetek volna. Ihon azért mostan az fő fő rendek egybe gyűrttenek, jelents meg azért az ön jelen léteken, mellyek legyenek azok, az kik afféle árultatást forgatnak elméieken az melyről szólt kegyelmed, hogy azokra kegyelmed ráiok bizonyítsa. Az Püspök megnémul, elfégyenül, és bocsánatot kér. Mond azért az Király: Ha az Pápát nem nézném, megmutatnám azt, hogy semmi követhöz nem illik az, hogy Fejedelmek és Vrak udvarában, kiváltképpen idegen országban, háborgat, villongást és visszavonyást inditson, tiszteltéges

embereket és fő Vrakat testeknek, életeknek védeelmébe hozzon. Annakokáért valóban hagyom és parancsolom néked, hogy két napok alatt innen elmeny, mert nyilván oly példát tések raytad, hogy az egész világ megértse, hog az Magyar országi Maryás Király tellyes szüdből gyűlölyön efféle mesterséget, vádoskodást, és hízkelkedésből való rágalmozást.

Ezen dicséretj volt az Romai *Augustus* Csásárnak is, Aeneas Sylvius az kí az hízkelkedő vádoskodást, mint az dögöt ugy gyűlölte, utálta; az mint felöle *Svetonius* bizonyította.

Szokta *Sigmond* Császár is mondani: *Odi veluti pestem adulatores*, SIGISMUNDUS DUX mint az mérges merigy dögöt ugy gyűlölm az hízkelkedőket.

Az Neápolyi dicséretes *Alfonfus* Király, ez földön semmitinkáb nem gyűlölt, nem benyvedhetett, mint az hízkelkedőket, hamiskodván vádolókat, rágalmozókat az udvardan, és azokat *pestem Principum*, Fejedelmek és Vrak dögletinek nevezte.

Titus és *Vespasianus*, az hízkelkedő vádofokat, beadókat embert megbóllókat vesszővel verettette.

Midőn egykor *Sigmond* Csásárt egy felötte igen hízkelkedvén szemben dicsérné, és Istenekhez hasonlitaná, oly igen el haragbik reá, hogy fokaknak jelen létében arzulcsapia, és hogy ez mondaná: *Cur me caedis Imperator?* Sigismundus Miért üt engem Császári Felséged. Felel az Csásár: *Cur me mordes adulator?* Aeneas Sylvius Miért marsz engemet te hízkelkedő. Nem különbben tartotta annak szemtelen hízkelkedését, az ortzátlan ebnek mardosásánál.

De mire hoznánk fok pogány példákat erről bé, mindnek-

DAVID:

Pfal. 109. v.
4. b. 7.

deneknél jelesb és drágáb példa az bént David: az ki semmi hizekedöket és rágalmazókat nem akart az ő udvarában menyvedni; az mint az ő udvari *psalmus* sában ő maga bizonyította: Az gonosb sívü embertávól leben én tölem, az gonoszokat hozzám sem bocsátom. Az ő felebarátyoknak titkon való rágalmazóit, elvestem. Hamis embereket nem tartok én az én házamnál, az hazugokat elűzöm én tölem.

Es hogy az mi *propositumunkra*, tzielunkra, (az honnan valamennyire elterünk vala) ismét vigbba térünk; im láttyuk azt bemeinkkel, hogy az embereknek fiai, az nagy Vrak kedvének kegyelmének keresésében, megkerzésében nem csak nagy munkával fáradoznak, és testeiket életteket vetik veszedelemre; hanem még lelkeiknek örök idvöségét, bódogságát is próbára és berencsére vetik az Vrak kedvéért és kegyelméért: és az megisméit és megvallott igazságot avagy mindentől fogva meg tagadgyák, avagy *dissimulallják* és eltitkollyák, és mindenféle *Religio*hoz ugy tudgyák magokat *accommodalni* és babni; hogy az *Latinusok*knál, jó *Latinusok*, az Magyaroknál jó Magyar hürön való legyének. Söt az mit az Vra hiszen, azt hibiaz bólga is az Vrának kedvéért: és ilyenképpen igen jó *Eceboliusok* és *Vertumnusok*.

Ecebolius:

cap. 13. lib.

Mil. Eccl. 9.

Az *Ecebolius*vól azt írta az Egyházi *Historicus Socrates* hogy az Csásári udvarban élt légyen: és mikor Keresttyén Csásárok *regnálnának*, ő is vélek jó keresttyén volna, és buringó szeretöie az *Religionak*; de mikor ismét pogány Csásárkodnék, mindgyárt elhagyta az igaz hütet, és az pogány bályányozáshoz alkalmaztatta magát: Midön

pedig

pedig az *Julianus* Császár az Istentől meg büntettetnék és megölettetnék, *Eccobolius* ismét kerebryenné lett: az kerebryének *Templuma* küszöbe mellé fekütt, az által menő emberekkel tapodtatta magát és nagy képmutatólan azt kiáltatta magáról, *Calcate salem insipidam!* Tabodgyátok az izetlen sóc.

Az Bibliái Historiában-is meg vagyon írva, hogy az *Vrias* fő Pap, az Istentelen *Achab* Király kedvére, jóvalotta s. megengedte, hogy az pogány *Religio* bévitetnék az *Ierusalemi templumban!* és az Istentől rendeltetett Istennőlgálat megváltoztatnék. Az mint az Istentelen *Isos*-is cselekedet *Antiochus* Királynak hízeltkedvén. Mindkettő örök gyalázatot hagyván utánna.

Vrias
2. Reg. 16.
7. 16.

Isos
2. Mach. 49
7. 7.

III.

Az Vrak kedve nem allando.

Ely állandó légyen néha az Királyok, Vrak és Fejedelmek kedve és kegyelme nem csak az Isten igéie bizonyittya eléggé meg, hanem minden időben az Példak-is megmutatták. Tekin-cse meg ember Mőscst az Egyptomi udvarban, Illyest az Achab Királyéban, Eliaist az Akazéban, Jeremiaist az Iojakim és Sedekias udvarában, Danielt és az ő társait, az Assyriai, vagy Chalceai udvarban: Michat és Amost és sokat többeket, kiknek csak nevőknek előszámlálására-is sok idő kívántatnék. Solonnak, Platonak, Dionnak, az Croesus és Dionysius Syracusanus udvarában talált *gratia*-jok, kedvek, kegyelmek nem sokáig tartott.

Midőn az jeles fő *Iurista Papinianus* az *Antonius Bas-*

Papinianus

francus Császárnak atyafián tört gyilkosságát, (ki az ő atyafiát Getat az birodalom miat, az annya ölében az hová előtte faladot vólt, által verte,) nem akarná megmenteni és törvénnel palástolni, de azt mondaná: *Non est facile excusari parricidium, quam perpetrari.* Az atyafiu való gyilkosságot sokkal könnyeb megcselekedni, hogy nem mint menteni: Nem csak mindgyárt oda vebétt minden *gratias*, udvari kedvet, kegyelmet, hanem testének, életének veszedelmében esett igaz mondásáért, és sok jeles emberekkel együtt meg is öletett.

Illyen az udvarnak dólga. Nem fényvedhetik az nagy Vrak, hogy nékiek megmondassék az igaz. Az ki azért az ő lelki esméreret szabadságában meg akaria tartani, és az mit sírhöz illik meg akaria cselekedni, azt nyilván elkell néki hiánis-várni, hogy az esik rayta, az mi *Prexasszesen* esett az *Cambyses* tanácsosán. Mert midőn ez az Királyt megintette vólna az ő mindennapi tobzódása rébegeskedése felől, hogy nem illenek olyan hatalmas *regnalohoz*, az naponkint való rézgeskedés, mert ugy loha elzelsé nem lehetne; sem az birodalmat jól nem igazgathatná. Megparancsolta az Király néki, hogy az önnön fiát felhozatná, az meglévén, az Király az gyermeket elő állattya, egy kézijat fog kezébe, és mond *Prexasszesnek*: hogy megtudgyad mely igen vétkeztél hogy engemet megfeddetél, mint ha én az rébesség miatt nem viselhetnék gondot az Birodalomra, lálsad azért hogy én az te fiadnak az szívét eltalálom löni; hozzá lövén azért az gyermeknek színt az szívét talállya. Ez lönjutalma az gyermek atyának, az ő hiveséges ből gálattyáért és jó intéséért.

Sokkal

Sokkal jobban cselekedet pedig az Daniai Király ne-
 ből való dicséretes Ersebeth, az Meklenburgi Néhai Vrike
 Hertzegnek felesége: Mert hogy egykor egynéhány ud-
 vari emberek nem örömezt hallának az keményen meg-
 feddő praedikációkat az *templumban*: azt iriák, hogy ő fel-
 sege így felelt légyen: Tudok én egy jó fogást, az ellen,
 hogy az praedikátorok mi reánk ne fedgyenek: Alázzuk
 meg magunkat az Isten előtt, esmériük meg bűneinket és
 hadgyuk el azt, az miétt minket az mi lelki pástoraink
 feddenek, és így többé nem feddődhetnek mi reánk. Így
 cselekesznek mindenkoron az értelmes dicséretes Vrak,
 Fejedelmek.

De többire mind különbben vagyón az golog; Mert
Invidia aköny, az Irégység úgy *regna* az Vdvarokban;
 hogy sokan, az kik sok ideig, sokat bőlgáltak az udvar-
 ban, egyebektől könnyen bévádoltatnak, meg gyaláztat-
 nak, hazugsággal, rágalmozással terheltetnek, olyat is
 fognak reáik, az mi még álmokban sem jött elméiekből,
 kiváltképpen pedig az olyanoktól gyaláztatnak, az kik
 láttyák hogy egyébképpen elő nem mehetnek, sem urok-
 nak kedvét, kegyelmét jóságok által meg nem nyerhetik,
 de mindazáltalok is ugyan nagyra akarnának menni.

Így lett dólga az drága fő vitélő Belisariusnak *Iusti-
 nianus* Csásár udvarában. Ki volt nagyobb *gratiában*? Ki-
 esoda becsülterett nagyobbra az egész Romai birodalom-
 ban ő nálánál? *Iustinianus* Csásár pénzt veretett ennek ti-
 zelségére: az mint oda fel béhozruk. Szivekerint hívés-
 ges is volt az Csásárhoz. Es midőn őtett Csásári méltó-
 sággal kínálnák, semmiképpen nem akarta felvenni. De
 ugyan

ugyan meg kellett azért néki végre érzeni tapasztalni, mit tehessen az irégység. Mert oly igen ártatlanul rágalmaztatik és adatik bé az udvarban, hogy a Csásár nékie ki tolvartya semeit, és elvébi néki minden marháját, kinesét, jóbát, és oly nagy szegénységre jutattya, hogy az *S. Sophia templuma* előtt fekvén keresné kenyerét *Constantinápolban*.

Darius

Illyen játékot kezdett az Irégység Danielleis és az ő társaival Darius és Nabugodonozor udvaránál, de az Isten úgy intézte az dolgot, hogy az önnön feiekre fordult az mit kezdetek volt. Az kik Danielt az oroszánok verembe vitték volt, önnön magok hányattattak ostra beléje. Es az kik az három férfiaknak az tüzes kementzét befűtötték, feleségeitől, gyermekeitől ön magok égettettek meg benne. Hamánnak-is azon akasztófán kellett meghalni, az mellyet Mardochéusnak csénáltatot volt.

Ties yit

Hamani

Báher. 7.

Henricus
Dux Holsatiae,
sevens
appellatus.

Ezent egy időben magán próbálta és érzette az Holsatiai dicséretes Henrik Feiedelem, az Angliai *Eduardus III.* Királynak udvarában; az ki ez Holsatiai Hertzoget igen kedvellette, az ő jóságjért: és vitézi bátorságáért és jó erköltséért; Annakokáért az egyéb Angliai Feiedelmeknél, Vraknál fellyeb-istartotta. Az mellyet keményen bosszulottak, s. bántak amazok; azon igyekeznek azért hogy életét elveszessék: és az Királynak távollétében elhitetik az Királyné akbonnyal, hogy ez az Német az ki Feiedelemnek tettei magát, igazán nem Feiedelmi nemből, sem valami nagy nemes renden való volna, és még-is ő Felségétől az Királytól náloknál fellyeb emeltetnék és tiszteltetnék: és azt az oroszány által könnyen megpróbálhatnák.

hatnák. Mert az oroszliának természetiből ilyen tulajdonsága vagyon, hogy megtudóá az Nemes vért az Nemeslégtelenből választani. Kedvezne az nemes nemzetnek és Fejedelmi vérnek, és semmiben annak nem ártana. Bocsáttatná ki csak ő Felsége érzakára az oroszliánt az mely az udvarban vólna, ottan eskében vehetné kiki minden az Németnek Hertzegségét. Reá beféllik az Királyné asszont, elindul az trágáskodás: az oroszliány el bocsáttatik éjelre. Tudták pedig hogy *Henricus*nak ez vólna szokása, hogy ő jó reggel mindennél előb fel kelne, és az vár közép udvarán sétálna körül; és megnézegetné az kapukat és egyéb dolgokat. Midőn azért szokása szerént ez reggel is ideien fel kelne, és hogy az grádicson félig fel öltözvén, és egy kard lévén hólna alatt, alá ballagna, eleiébe mégyen nagy agyarkodva az haragos szörnyű vad, és néki akar menni. Nem retten meg az *Henricus*, hanem nagy bátran ezt mondgya: *Quiesce canis ferox.* Feküdgy le te dühös eb, mindgyárt le fekbik lábai előtt az oroszliány; hozzá nyul ő, és kézzel fogván az ketretzbe viszi, az honnan kijött vólte.

Ezt is beféllik továbbá effelől az vas *Henric* felől, hog egykor az Angliai Vrakkal az udvarban, véletlen az oroszlián kalitkája mellett állana; mond azért nékiek: Vagyoné közzületek igazan nemes és Fejedelmi vérből való, az ki olyan; cselekedgye ezt utánnam: Megnyittya azért az istállót, vagy oroszliány ketretzét, bé mégyen és az ő maga koforuiát feicből kivébi, és az szörnyű haragos oroszliának feicébe térszi, ismét az többihez mégyen és mond: Ha vagyon köztetek az ki bizik az ő nemes vérchez s eredeti-

Rr

höz,

höz, mennyen bé, és hozza ki az én kóboromat. De fenki nem mérte azt próbálni, hanem ségyenkedvén elbalagtak onnan.

Es hogy így legyen az dolog az udvarnál, arról nem fűkség sok példát bé hoznunk ez világi historiákból, rakva az bent irás efféle példákkal. Mi vitte egyéb Ioábor arra, hogy az jeles fő vitész Abner által verné s megölné; hanem hogy azt alitaná, hogy Abner nagyobb *gratiában*, kegyelemben volna David Királynál, hogy nem mint ő.

Micsoda miatt vesett élete az Istenes jámbor Gedaliasnak, hanem az irégység miatt. Mert igen böfzullotta az Ismaél, az ki Királyi nemből való volna, és egyebek is az kik főbbek volnának az udvarban, hogy az Gedalias alacsonb helyből való lévén, ő náloknál fellyeb emeltetnék, és az Nabugodonozor Királytól *Regnalová* és igazgatóvá válaftatnék és rendeltetnék azokon, az kik az Babilonai fogságba vitéskor, hon Iudeában meghagyattanak és maradtak; Annakokáért tickon *conspiráltak* és öfve beszélnek ellene, vendégségbe hiják, és valsal vendéglük, s megölik.

Az Hamant immár megemlítettük. Mi vólt pedig oka az ő busult haragiának Mardokéus ellen? Nem vólt egyéb, hanem hogy nem akart előtte felállani, és ötett az Isten törvénye ellen nem akarta imadni, noha azt minden egyéb nemzetiség meg cselekedné. *Iosephus* ez Historiás bövségelsen megirván, hozzá tébi; hogy ez Mardokéustól való meg nem tiszteltetés, vagy meg gyalázás ő néki oly keservezen esett, hogy az Mardokéus halálával meg nem elégedhetnék, hanem ő érette az egész Sidó nemzetiséget elakar-

IOAB.
3. Szim. 3. V.
27.

Gedaliasi
Ioseph. libi
30.
17. 4. V. 3.

HANANI

elakarná törteni. Es akkoron immár Alsverus Királynál mayd elvölt feledve az a hiveség az mellyet Mardokéus ő véle cselekedett, midön őrett testének, életének jelen való veszedelméből megszabadítaná, megjelentvén az árul-
tatást az mellyet Alsverus ellen forraltak vólt.

Ezen dologról *Seneca*-is mondhatna nekünk valami énekezét: Ez az *Nero* Császárnak *Præceptor*a vólt ifjuságátul fogva és nála nagy kegyelemben vólt, úgy hogy *Nero* nagy jószágot is adna nékie: De annál fokkal többet szerzett ön maga, az ő bölcs mesterségével, ékeksen állásával és ferénységével. Végtere elfordul az *gratia*, elkél az kegyelem: nem egyéb okért, hanem hogy ennek gazdagsága, sok jóbága, az háládatlan *Discipulus*nak és hitetlen vérsopónak igen viskettetné és mardosná az semeit, és ő néki igen meggazdagultnak láttot lenni. Vótte ezt esébe *Seneca*, és ideien elejét is akarta venni: annakokáért *Neron*nak szabad akarattya berint oda engedi jóbágát, azt vetvén elő, hogy ő immár vén ember vólna, ennyi jószágnak ő immár gondgyát nem viselhetné. Es végre az udvarból is kivébi magát. De semmivel nem használhattott semmit, sem életét meg nem menthette. Mindazáltal az ő hiveséges és borsalmatos tanításáért még is ez udvari *gratiat*, hozzá háláadáságot nyerte, hogy megengedettnek néki, mely halálnak nemével akarna meghalni, azt válastraná, mivel ugyan meg kellene ölettetni. O háládatlanság! O tudos ember ellen, és bölcs tanító ellen dühös kegyetlenség! O hiveséges szolgáltnak udvari gonosztalma! Hogy azért külömben nem lehetne, az földházba mégyen az vén jámbor ember, és az ereket testén mind

Clytus.

meg vágattya, és így végezödött élete. *τὸν αὐτὸν τῶν κτενῶν.*
 Ez jutalma az munkának; úgy mond *Plutarchus*, *Clytus* felől. Ez *Clytus* mentette meg életét *Alexander Magnus* nak az *Granicus* folyóviznél kis *Asiában*. Mert *Alexander* immár egy *Persának* akadó volt kezébe, az ki az ő *fisakiát* le-is ütötte volt, és csak ölni akarta. *Clytus* fordította el az veszedelmet, az mint megemlítők. De miért jutalma néki ezért? *Alexander* öt év bódult rébegkorában az társaság közt megölte.

Aratus Sicyonius.

Aratus Sicyonius igen nagy barátja volt az *Macedoniai Királyoknak*. De azok ő néki végre lassu mérget készítettek, mely ötett mindeneftől megeméstené. Az ki ostán hogy utolsó vérét vetné ki, mond az jelen lévő barátinak; *τίνα αὐτὸν ἐπιζήσα τῆς βασιλείης Φιλίππου*. Ez hasnom benne, hogy *Királyok* voltak barátim.

Symmachus, Boëtius.

Szinte így jártanak *Symmachus* és *Boëtius*-is, az *Theodoricus Veronensis* Gothus Király udvarában; méltán módhatni azért:

— *Aula est, olla scatens ferventibus escis,
 sapius incautus qua nocuere labris.*

Az Udvar oly fazék, mely méreggel for,
 Melyből gyakran halált esék sok jámbor,

Ezt nagy károkkal vötrék eszekbe, és megrapasztalták sokan, az kik nem akarták binni; hanem az udvari életben magoknak merő arányas hegyeket ígértenek és reménletrenek, de sokkal különbet találtak. és igen későn bánták meg bolondságokat; midőn az kegyelen helyett kegyetlenséget; az gazdagság helyett, fegénységet; az dicsőség helyett köldökséget; az dicséret és tisztesség helyet, szégyent,

gyent, csufoltatást nyertének némely udvarokban. No-
ha azért mi ezt nem minden udvarokról akariuk értetni;
mivel tudjuk hogy vadnak sok Keresztyén udvar tartá-
sok is, az hol az jó rendelés, tisztaság, tisztesség és az igaz-
ság is megtartatik; mindazonáltal ugyan látjuk azt is,
mint folyon ez világnak állapotja. Annakokáért az ud-
varoknál, és az nagy Vrak kedvekben és kegyelmekben,
semmiképpen nem kerestethetik és nem találhatók a *Sum-
mum bonum*, avagy Legfőbb jó, mivel az nagy Vrak kedve és
kegyelme, nem bizonyos igaz, nem tellyesleges, és nem
álthatatos jó: hanem hamis, tellyeslegnélkül való, és nem
állandó, az mint egyéb javai ez világnak: Es semmi igaz,
tellyes, és állandó örömet, és csendes bódog életet nem
adhat: az mellyet meg kellene cselekedni, hogy ha az
Summum bonum az nagy Vrak *gratia* jában és kegyelmében
találhatnék. Annakokáért elkerüld és furd, az mint töled
lehet, ha esed vagyon, az Vdvari életet. Ha pedig ugyan
oda hivattatol, és az udvarban kell lenned, Ely büntelen
Isteni félelemben, aianlyad Istennek az te utaidat, ne bizd
magad igen az Vrak kedvére, kegyelmére, és mindenko-
ron megemlekezzél az bölcs Salomon mondásáról: Mi-
koron le ülendefenni az Vrral, szorgalmatossan reá vi-
gyáz mi vagyon te előtted, mert kést vernél az te torkod-
ban, ha mértékletlen lennél.

Prov. 23. v. 29

 TIZENEGGYEDIK RÉSZ.

Rr 3

Hogy-

Hogyha az *Summum bonum*, az *Legfőbb jó*, az *Királyságban* és nagy *Vraságban* találta sseke?

Látsan látsan mind fellyeb fellyeb me-
gyünk ez világi dolgoknak és az Szerencse
javainak meggondolattyában, és immáron
birta arra jutottunk, az mi legfelségesb ez
földön; tudnillik az Királyságokra és nagy
Vraságokra; hogy ott is keressük az *Summum bonumot*,
az *Legfőbb jót*. Mert holott ez földön semmi felségesb,
dicsőségesb ninesen az Királyi orfáglásnál és Vraságnál:
és hogy ha ugyan ez földön valamely helyben állapotban
tisztben s rendben kellyen az *Legfőbb jót* találni, tehát
nyilván az nagy Vraságban és *regnáló* rendben kellene ke-
resni és feltalálni. Mert lám mayd mind megjártuk, vis-
gáltuk ez világnak javait; hogyha valahol az a *Legfőbb jó*
igazán és minden hamiságnélkül, és fogyatkozásnélkül
tellyesnek, és minden változásnélkül állandónak találta-
tárnék, de fel nem találtuk. Mivel ez földön semmi nin-
csen hamiság, fogyatkozás, és változásnélkül.

Es bizonyára midén láttuk, hogy ez világ az Király-
ságért, *regnáló* uraságért oly nag dolgokat cselekedgyék,
minden erejével hatalmával vágyódgyék az uralkodásra,
életét jószágát és mindenét az kinek miye e földön vagyon,
mind reá költi, szerencsére veri; megláztik innen valóság-
gosan, hogy ez világ, ez földi Királyságot, és a *regnáló u-*
raságot tarcsa az ő nagy kincsének, *Summum bonum*ának,
Legfőbb javának, és magát igen bódogságotnak itili, hog-
ha bűvének ez ilyen kívánságának berit teheti, és azt meg-
nyerheti.

Sok

Sok Királyok, Fejedelmek s. nagy Vrak, minden ő *Dalimokat*, bizodalimokat, reménségeket az ő nagy erősségekben, hatalmas birodalmokban, jól rendelt országokban, és az ő nagy értékekbe helyhezterik. Nabugodonozor midőn az Nagy Babylon városát néznéie, és az jeles erősséget, az mellyet abban éppitett; felfuvalkodik büvében, és az ő nagy dicsőségében, mint egy tükörben, nézdegeli magát: Ez, ugymond, az a nagy Babylon, az mellyet én éppitertem Királyi házarnak, az én nagy hatalmammal, az én dicsőségemnek tisztességére.

Nabugodonozor.
Dan. 4. v. 29

Apris az Egyptomí Király-is, ugy el bizta magát Királyi országával, hogy ezt mondaná: Vgy megerősítem én az én országomat, hogy még az Istenek sem vehetnék el azt én tőlem!

APRIS

Dionysius Siracusanus azzal sokott kérkedni, hogy az ő országát két erős Adamas köből csénált lántzal kötötte meg és övédzette környül.

Dionysius

Bizonyára az örök Mindenható Isten, ez földön az Vraságot, az Királyokat, Fejedelmeket, oly felséges méltósággal és dicsőséggel ruházta fel, és mint Isteneket ugy tisztelte őket meg, ez földön maga képebe, az ő országának tisztviselőjévé tette, maga helyett ugy mint helytartókká rendelte, hatalommal erősítette, Fegyvert kötött oldalokra és Királyi páltzát adott kezekbe. Es az ő maga koronáit mint egy letévén, az ő feikbe tette. Innen élnek, tündöklenek oly nagy tisztességben, és dicsőségben, nagy friss pompával vadnak, arannyal, ezüsttel ékesítettek mindenektől nagyra becsülternek, és mayd Istenek gyanánt tisztelternek; drága kőp házakban, erős pompás várakban, paloták.

Pfal. 20. v. 2.
Sap. 6. v. 4.
Prov. 8. v. 16.
2. Ciro. 26. 23

Dan. 5. v. 18.
Rom. 13. v. 20.
1. Pet. 2. v. 17

palotákban laknak. Innen ez egész világ mind azt aláttyas, hogy soha semmi bódogh és dicsőséges élet nem lehetne, és ha ugyan kerestetnék valami *Summum bonum*, tehát tellyességgel szinte itt találtatnék meg.

Továbbá majd olyannak-is lázrik, hogy minden emberekkel ugyan vélek fűletett legyen az nagy Vraságra való vágyóldás, és termébertől legyen haylandóságok az *Regnalásra*. Mivel az Isten az termébertet úgy teremtetten, hogy inkább akarion uralkodni, hogy nem más fellyeb való alattjobbágykodni. Minekutánna Isten az embert uralkodóul rendelte minden állatin, vadain az földnek, az égnek minden madarain, minden halain az tengernek, és minden csuhó másó állatokon. *Salustius*-is vötte ez haylandóságot ebbé és ezt mondta: *Natura hominis avida est imperii.*

Az termébet a dea ezt az emberben,
Hogy uralkodásra vágyódyék minden.

Láttynk ezt az kicsiny gyermekekben, mely örömetst uralkodnak az hozzáik hasonlókön; mint kívánnák raytok az birodalmat.

Alex. Mag.

Az Nagy *Alexander*-öl iriák, hogy még ifiacskakorában vágyódyott az uralkodásra; midön az *Philosophus* fokac hallaná *diffutalni*, hogy nem csak egy vólna ez világ, hanem többek-is vólnának, keservefen sirt rayta, hogy még csak egyiknek sem lehetett vólna Vra.

Dionysius.

Es hogy az *Dionysius Siracusanus*-nak is kedvesb völt életénél az ő Királyi orhága, minc az *Historia* bizonyittya, az mellyet *Caelius Rodiginus* feljegyzett.

Lib. 221. An.
tiq. Jesh. c. 17

Mert midön kezdetben az ő orháglasának, (mellyet ő nagy

ő nagy okos ravaszságával és igen serény forgalmasságával vonyot volna magára) az orfágnak egynehány tekintetefitől, kik őtet nem akarták esmérni, hanem ellene *conspirat* tanak, keményen megfállatott volna, és nagy borongásban volna: Es az ő jó baráti és tanácsosi azt tanácsolnák, hogy az orfágot jó akarattyaából megadná, hogy ha életét megakarná tartani, és az ő ellenséginek esutólatásokra nem akarna jutni: és hogy csak ez egy esköz volna, az jelen lévő halálból kimenekedéfre: Láttya történet szerint hogy egy őkröt vágnak léi, hogy az egy ütével mindgyárt lerohan: Mond azért az ő Tanácsosinak, *Nonne deformē esse mortem adeo celerem expavescentes, tantum relinquere principatum.* Nem rút dolog volna, jó Vrasim, az haláltul való félelem miatt ily jeles orfágot elhagyni, holott az halál oly hamar megléfen és hirtelenséggel elmulik.

Mivel azért mind ez világ, és kiváltképpen az fő nemes elmésűiek, az nagy Vraságra oly keményen, szorgalmassan és életeknek és jóbágoknak nagy veszedelmével is igyekezzenek és vágyódgyanak, minden czillyokat arra igazittják, a bódog életet és az legfőb jór abban keresik: Látsuk meg és vizsgáljuk meg forgalmatossan, az Vraságokat és *regnáló* birodalmokat, az minéműek ő magokban legyenek, nem úgy, az mint az köz népnek szemközé tündöklenek: és valóban megértekezzük feltudakozzuk, hogy ha az gyakorta béhozatott tulaydonsági az *Suum bonum* nak, az Legfőb jónak az orfáglásokban, Vitalkodó rendben megtaláltafsánaké, és ha az orfágló méltóságok, oly örvendetes és bódog életet adhatnaké, az minémű abban alitatik lenni.

I.

Hogyba az *Vraságban és regnáló állapotban bizonynyal igaz
bodog élet, és való öröm találatik?*

Noha mind ez világ az Fejedelemség felől és Vraság felől ilyen értelemben vagon, de igen meg hibáz az ő itéleti, és igen megcsalatik reménségében. Mert sokkal különbben tanít minket az *Sent Irás*, minden ez világi Királyságokról, Vraságokról, és méltóságokról, és az mindennapi látás hallás, és próbálat-is különbbet mutat. *Esaiás* azt mondgya: Minden test olyan mint az széna, és minden ő dicsősége mint az mezei fűnek virága. Es az bölcs *Salomon Király*, minek utánna nagy forgalmatossággal, nem csak meghántra vette volna ez világnak minden dolgait, az mellyekben minden emberek forognak, és az mit ő legdicsőségesbnek és felségesbnek tartnak: hanem az őnőn maga Királyi *Maiestásában*, Felséges dicsőségének tükörében nézte volna meg, és valóságofsan megfontolta volna; azt kiáltotta: *Vanitas vanitatum! Somnia vanitas.* Felőtte igen nagy hiában valóság, azt mondgya az *Salomon Király*, felőtte nagy hiában valóság, ezek mindenek hiában valóság.

Mellyel azt akarta jelenteni, hogy noha az Császárok, Fejedelmek, Királyok, Vrak, nagy dicsőséges méltóságban ülnek: nagy fényes, friss, pompás, jeles életet élnek; ha pedig ember életeket minden részeiben vóltaképpen megtekintéli, szemléli, ugyan csak merő hiában valóság minőségű dolgok. Hogy ha hínce valaki mind ez egész vi-

lágot

Cap. 4. v. 6.

Ecclesi. 1. v. 2.

lágot magáévá tette volna, maga alá hódoltatta volna is; és ez egész világon sokkal fellyeb dicsértetnék Salomonnál ő magánál; ugyan még is megkellene végtére vallani, hogy mindenek hiában valóságok voltak. Ha mindent megjár, kerüli fordul alá s fel, de ugyan nincsen semmie egyebe ő nékie, mind abból az ő dicsőségéből a mely dicsősége volt egész életében, hanem nagy munkája, fáradsága, forgalmatoskodása, bivenek sérelmes bánattya, és hogy igazán mondta légyen Salomon, hogy *Vanitas, vanitatum, Somnia vanitas.*

Az mint ennekötte úgy mint ház negyven esteendővel, az Arragoniai Istenes vén Iános Király, ez illyen minden *Regnalásoknak Vradkodásoknak vanitasát*, hiába valóságát, bántalan sok forgalmatoságát, fáradságos munkáit, és vesedelemben forgását, annakelőtte nyavalyáságos életeket minden hatalmas Fejedelmeknek és Vradnak; az ő utolsó óráján nagy indulatos bavaival, és keserves könyhullatásával siratta: Mert midőn kemény hideglélésben fekennék igen vén korában *Anno 1479.* és érzene hogy közel volna az ő vég órája, és immár Istenével volna töredelmes ügye, az Vradcsoráival élne, az bent Irásból *Evangeliumat* és *Psalmusokat* olvasatna előtte. Arra oltán nagy méllyen el ájul, hogy minden azt alitaná, hog elköltözött volna, kezei lábai mind megmerevedtenek. De ismét megpihen, felnyitja szemeit, és megnézelli az környüle állókat, és nagy keserves és siralmas *gestalással* mond: *O vanas hominum cogitationes! O miseros omnes, qui ad principatus adspirant, qui divitias, opes & nimios honores affectant!* O hiában való kába gondolati minden embe-

reknek ez földön! O mely nyavalyáságosok azok, az kik nagy Vraságra, regnalátra, ez világnak javaira, gazdagságira dicsőségére vagyódnak és üznek, örnek! O mely bódog állapotban élnek az hegények! mely csendes és nyugodalmas az ő életek, az kik ortzáioknak veritékivel étik az ő kenyereket, és kezeiknek munkáival élnek! O nékem nyavalyás embernek micsoda volt életem? Mit hátnált nékem nyavalyásnak az én Királyi orságom, dicsőségem, és az nékem egész életemben mutatott tisztelet és becsület? Micsodám volt egyebem azokból, hanem büntetlen való nagy fáradságos munkám, testemnek lelkemnek veszedelemben való forgása, és az én Regnalásomnak hosszú ideieiben, kevés jó óráim és napim voltanak. Iay nékem nyavalyás és bódogtalan embernek, hogy még csak most ilyen későre esmérem meg ez világnak csalárdságát és hiába valóságát; és sokkal jobb életem volna, hogy ha nem Király, hanem csak köz paraszt ember lettem volna. Ezeknek uránna felemeli femeit, és az Vrelesus nagy buzgósággal és sürü könyhullatással hija segítségül, Oh fentséges Vrelesus, én hiveséges megváltóm, kegyelmezz meg és kedvezz énnékem nyavalyás méltatlan szolgádnak! Könyöröly raytam oh én kegyelmes Vram Iesu, és fordicsd el femeidet az én bűncim elől; Nem az én érdemémért, Vram: hanem az te mondhatatlan jó voltodért, és véghetetlen irgalomságodért, és az te Keresztfán való keserves halálodért, az mellyel te, minket hegény embereket az örök haláltól megmentettél és megváltottál: mirdön ez ő imádságát nagy buzgósággal alig mondaná ki, elköltözött. Az mint ezen Istenes Királynak dicséretes

öcse-is

őse is, az Neápolyi *Alfonfus* Király, (Ki az ő Isteneiségeért, bölcseségeért, jóvóltáért, vitéz, bátororságáért (soba léggé nem dicsérterhetik) kintén ezen módon, a Regnalásoknak és minden ez világi dicsőségeknök ilyen elmulandó hiában valóságán, siralmas főkkal panaszolkodván kegyesen múlt ki ez világból.

Es mely hamis és semmire kellő légyen ez világnak és Regnalásoknak öröme és dicsősége, arról az Isten féld dicséretes Belgiumi Hertzeg *Philippus*, vezetékek nevéen *Bon-*
nus, nagy gyakorta ástalanál lokat bóllot az ő Tanácsosival. Ennek egykor kedve érkezik arra, hogy vacsora után az udvarból egy piatz helyre az ő tanácsosival alá balagjon, taláztatik ott az piatzon fekenni egy igen megté-
 fegült ittas ember, hogy semmi érzékenysége, ebe elméie helyén nem volna, Ez emberen ő az ő időszertint való dólgoznak és kiváltképpen az Királyok és Fejedelmek életinek hiában valóságát megakaria próbálni, és tapasztalni. Megparancsollja hogy menten fel vegyék, és vigyék fel az várba, egy szép palotába, szép tisztán levetkeztesék, és egy igen szép fejedelmi ágyba fekelessék le, mind reggelig miglen ki alussza irafságát. Egnéhány udvari Vrhak, és nemes gyermekek válastratnak arra, kik az szép frissen felöltöztesék, ő néki nem külömben mint ha önnön maga volna az fejedelem, híven bőlgállyanak és udvarollyanak, és semmit egyebet se jelentenének, hanem hogy ő fejedelmek és Vrok volna. Elbé víkik az *templum*ban, onnan meghaza az ástalhoz: ott nagy gazdagon találják, ételeket fognak: Erel után nyáiaszkodnak, tréfálódznak, mulató kertbe sétálnak, miglen az vacsora ismét elkészül.

Ez ember nem tudja mint jutott ő ez dicsőségre: és mivel hogy tetzik az állapot, nem sokat kérdeződik, gondoskodik, jóvá hágy mindenecket, kívánná-is hogy ez ilyen élet soká tartana; ugy-is alkalmazzattya magát az dolghoz, mint ha mind ugy kellene lenni. Az vacsora után az vigság tévők, musikák rendeltetnek elő, sőkés tántzolás kezdenk; és ez ísmég oly igen megrésegítetik, hog az ő sókása berint mint az dísznő elől, leheveredik. Ottran amaz előbbi palotába vitetik, levetköztetik az feiedelmi ruhából, az ő régi rzonoráiban öltöztetik, és ísmég azon helyre vitetik ki az piatzra, az hol ott felvétetett volt. Ott fekszik mind addig miglen reggel felferken: Néz kétfelé, tekintél tétova, és vebi csébe hol légyen, gondolkodik az előbbi dicsőségéről, és nem tudja ha álmában volté, avagy ugyan valóban ugy lett légyen dölga. De ugyan azon helyen láttya lenni magát, az hol ott estve, hogy tovább nem meherne, lefekütt volt, és elsőben jó kedves fekvése-is volt midön köágyi-prapostá lett volna. Végre ugyan arra hadgya hogy álom volt légyen, álom gyanántis beéli az embereknek. Midön ezt az Feiedelem megérti, mond az övéinek: Elő ísten; im csak ez emberen-is mint egy eleven tükörben ugy láttjuk; hogy minden világi dicsőség, és minden Királyoknak, Feiedelmeknek életek, nem egyéb, hanem csak hiában való álom, és árnyék.

Ez historiát egykor David Chytræus beszéllente elő az ő *Chronicum*ában, az *Ludovicus vivæ epistolá*iból; és ily szép igékkel végezi historiáját: *Quid inter est inter diem illius, & nostros aliquot annos? nihil penitus, nisi quod hic est paulo*

paulo diuturnius somnium, ac si quis unam dumtaxat horam, alter vero decem somniasset. Micsoda különbség vagy on azért ez embernek egy napia, egy napon fejedelmi élete között, és az mi egek életünk között? Tellyeséggel semmis csak hogy az mi életünk valami kevelsé hobbab álom az övénél: mint ha valaki csak egy óráig, más pedig tíz óráig álmodozna. Es ki taníthatna minket nyilvánban meg az Királyoknak, Fejedelmeknek állapattyokról, dicsőségekről, hogy nem mint ön magok az Fejedelmek és az nagy Vrak?

Annakokáért *Damocles*, egy hízelledő az ifiab *Dionysius Syracusanus* udvarában, midőn az *Dionysius* kedvére naponkint dicsérné az Királyok dicsőséges életét, és *Dionysius* az ő *maiestas*ában és dicsőségében böldognak mondaná: Kérdi egykor tőle *Dionysius*, hogy ha akarná az azt megpróbálni, mely dicsőséges és jó volna az Királyi élet? Miért nem ugymond az hízelledő, hogy ha Isten hírével, és tíftelességgel megleherne. Noha, megpróbálhatod. *Dionysius* ötterkép ékes Királyi békbe ülteti, bép aranyas menyezet alatt, drága szép asztalt vettetett eleibe, minden késületivel, arra éelt italt, arany és czűst edényekben, és valami kívántatik az Királyi pompára. és az Vdvari Vrfiak és nemes inafok is oda vadnak eleibe rendelve. Ezek *Damocles*nek böldgálnak, udvarolnak az asztal előtt nem különben mint Királynak. Es kedves bép musikák is zengedeznek, és semmi gyönyörkötető Királyi dicsőségből nincsen semmi fogyatkozás. Tettzenék *Damocles*nek ez illyen élet. Esik, itik, örvendez, és az repülő madaraktá hadgya az forgalmatoskodást. Mikor immár binte na-

gyob

gyob vigasztásban volna, feltekint, és veszi észébe, hogy egy éles pallos csak egy lofarkból való fűt fálon függ az ő feie fölött. mindgyárt elkéll és elenyészik minden öröme, vigasztása. minden szempillantásban fél, retteg azon, hogy feiére esik az pallos; megváltozik az fine, nem kell az étel néki, az rósa kosboru-is néha kiesik feieből. *Summa* heriot, nagy buban bánatban vagy on, nem-is kíván egyebet, hanem hogy engednék meg, hogy feikelhessen. Nem kívánná többé ez ilyen bódogságot, sem az Királyi életet.

Dionysius
élete.

Es bizonyára ha mi ez *Dionysius*nak életét megnézzük az mint azt *Cicero* megírja, igazán nyavalyás élet volt az olyan *maiestas*ban és dicsőségben. Holott azért mindent megcselekedhetnék, és mindennel bírna, de ugyan nem tehette azért annak herit, az mit oly nagy munkával, fáradsággal kerest. tudniillik nem nyerhette azt meg, hogy csendességes bódog élete lehessen. Annakelőtte sünetlen veszedelemben forgott, és csak egy szempillantásban sem volt bátoroságos élete. Noha azért sok barátivólnának és hiv tanácsosi, de ugyan csak egyikre sem mérte magát bizni. Es hogy semmi barbélytól ne kellene félni, az leányit soktatra arra, hogy az ő haiát elnyírják. végrére még az önnön fiait leányiának sem hiberett. Az Camara ködül az melyben hált mély árkott áfatott; és midőn az népnek valamit akart megbesélleni; nem ment az sokott helyre: hanem az várból, vagy valamely magas toronyból állott nékik. Es az milegnyavalyáságosb, még ez nyomorult életből sem mulhatott ki, mikor örömeit kívánta volna-is. Ily nagy veszedelemmel kellett néki életét eltölteni, mivel nagy kegyetlensül jutott volt az országhoz.

Innen

Innen mondgya Cícero: *Huius vita ut compendio dicam, nihil tetrius, miserius, detestabilius excogitari potest.* Hogy sumában mondgyam, ugymond, valami nyomoruságosb nyavalyáságosb, bőrnycb, utálatosb nem lehetett ennek életinél.

Olvasztatik egy Királyról, az kit soha nem láttak nevetni; Hogy soha oly kedves, nevetséges dologot nem fordíthattak, hozhattak eleibe, hogy valami mosolyodásra indíthattak volna? Az udvari nemesek csudálkoznak rajta, nem tudgyák mint vadnak az ő Vrokkal, és mi légyen oka ez nyomoruságnak, Kérik az Király öcsét, hogy okait meg tudakozná; megcselekeszi az öcsé. Mond néki az Király: Holnap megtudod az okát. Azonközben egy mély vermet kébitet, es azt tűzzel eleven bennel megtölteti: arra egy ő békét tétet, de Királyi bünyeggel buritattya bé, Királyi ruhába öltözteti az öcsét, Királyi süveget rében feiebe és Királyi *sceptrum*ot pálczát ad kezébe, és parancsolja hogy az megékelitet békbe ülljön: Asztalt kébitet eleibe, drága étkeket és italtrakat reá, arany, ezüst edényekkel együtt, mindenféle vigasztévő herbámok-is elő állatnak. Rendel négy fegyveres legényeket-is, igen éles és hegyes kardokkal, egyet eleibe, mást háta megé, amaz ketőt két oldála felől. Ezek reá tattyák minden felől az kardok hegyét, ugy hogy egy felé sem mozdulhat, fordulhat: az feie felibe-is egy kardot kötötet selyem bálta. Midön czigy volna rendelve, mond az Király: Jó öcsém, örvendcz immár és légy jó kedvel, egyél, igyál, csu-folkodgyál és neves, hiszem Királyi dicsőségben ülsz. De annak semmi örömhöz, sem ételhez italhoz nem volt

semmi kedve: izzad veritékezik, az Musica zengés sem
 örvendeztetheti. Mert valamelyféle fordulatna, aól s-fel-
 lyül, minden felől halálos veszedelmé volna. az nevetés el-
 drágult nála. Csak felkelést kívánna, Ez dicsőség, mulat-
 ság többé neki nem kellene. Látod é jó öcsém, (mondá
 Király) honnan légyen, hogy én soha nem nevetek, ha-
 nem mindenkor somoru vagyok. Mert olyan veszedel-
 lemben, az melyben te most vagy, ülök én naponkint. Ki-
 rály vagyok jóllehet és nagy nevem vagyok: nagy tisztel-
 séget is téznek nekem az én főlgaim és mindenek: meg-
 vagyok Királyi asztalom is és egyéb minden *Regalia*, s di-
 csőségem: de az mellett testemnek életemnek szüntelen
 való veszedelmében forgok. Mert régi romlkönyűben
 ülök, mellyet ledőléstől szüntelen féltek. Mivel semmi Ki-
 rályi ország nem áll oly erőssen, hogy had által, támadás és
 árulatas által, és szántalan sok egyéb módon meg ne ron-
 tathassék; és az Királyok az ő székekből igen könnyen le-
 vetterhetnek. Felöttem vagyok pedig az kemény litő
 Biró mennyekben, az kinek mind testemen, lelkemen ha-
 talma vagyok. az kinek én egész életemről az mely csak
 egy vékony tzerne szálon függ, és egész *regnalatomról* mi-
 helt kívánnya szoros számot kell adnom. Alattam az po-
 kol az ő tüzes langiával, az melytől iszonyodom és irto-
 zom. Ha előmbe tekintek meg gondolom sokféle vesze-
 delmeit hátra maradt életemnek. Ha hátra nézek, tehát
 somorkodom elmúlt életemen, mellyet tudatlanságban,
 tévelygésben és vétkekben fogyattam el. Mind két felől
 somorit, és gyötör az sok szorgalmatos gond, munka, fá-
 radtság, veszedelem és háborúság, az mellyek az *Regnalas-*
 ban elő

ban elő fordulnak. az mellyekkel naponkint gyötrődnek, az kik az *Gubernatió*ban forognak. Ithon látod okait, jó őcsém az én *Summus*ágomnak, és miért oly bűk én nálam az nevetés. Es illyen életek ez földön minden *regnaló*knak, akar az mely dicsőségesnek láttasék-is.

Igen jól értette ezt amaz nagy *Vr*-is, az mely midőn az Királyi süveg az koronával egygyütt néki aiánlattatnék és eleibe tétenék, sokáig nézi, nem örömeft venné fel, és mond: O ha tudnák sokan, menyi forgalmatos gond, munka, fáradság és vesedelem légyen te alattad, nem venne fel téged ha az útján az sárba találna-is.

Mivel azért ez világnak legfőb dicsősége-is, csak hiában valóság és nyomorgás: minden időbéli nagy jeles emberek, és nemes elméiüek irtoztanak ez illyen dicsőségtől: Es az nagy Hatalmasoknak és *Regnaló*knak életeket oly igen távul és messze elkerülték, az mint jól tudták, hogy ez élet az *Summum bonum*tól, az igaz valóságos bódog és nyugodalmas élettől mely igen távul légyen.

Moses keményen és sokáig vonyogatta magát, és igen nem örömeft vörte fel, hogy az Izraél fiaín Hertzeg legyen az Egyptomból való kihozatásra.

Svetonius írta *Germanicus*ról az *Caligula* attyáról. Midőn az *Augustus* halála után, az hadi nép ötet kívánná és válaftaná Romai Császárnak *Tiberius* ellen, előber magát fokképpen és fok beszéddel mentette, de mivel semmit nem tehetne, ki rántotta Dakosát, és úgy tett mint ha magát által akarná verni. Hogy pedig ez sem használt semmit, fokfélét gondolt, hogy az vitézlok elméieket felidíthetné, enyhitené, és az *Tiberius*ta hártíhatná. Es sokkal

örömben akart magán *privatus*, és tiszt nélkül élni: hogy nem mint magát oly nagy förgalmatosságba, gondokba avatni, az mellyeket véle hozna az *Regnálás* és Birodalmi igazgatás.

És az Saxoniai első *Henric* Hertzegről írja *Crantzius*: hogy minekutánna ötet az Romai Pápa Császárrá választotta volna, és ő ez dicsőségtől magát vonogatná és mentené; sok hőles és értelmes emberek kezeket felemelték az égfelé, és hálákat adtanak az Istennek hogy ő nekik ily alázatos Vrat engedett volna.

II.

Hogyba az nagy Regnálásokban es Vraságokban, tellyes öröm es bódog élet találtatik e

AZ Királyságokban és Nagy Vraságokban is nincsen tellyes bódogság, és tellyes öröm sem találtatik azokban. Minekutánna azok nagy munkával, gondal, fáradsággal, testi lelkivehédelemmel, néha nagy bűnnel, kegyetlenséggel, vérontással, hamissággal, csudálatos *practicakkal*, mesterséggel kerestetik, találtatik és biratik, elbagyattatik és élvezetik.

Vgy vagy on bizonyára, hogy az Királyi Országok, *Regnálások* és Vraságok nagy ajándéki az Istennek. És semmi Fejedelemség nincs, hanem csak Ilentő: és csak ő maga, az ki az Vraságokat *transferall*, a, otya és intézi, az mint oda fel az Isteni íent írásból megbizonyítatott. Midőn azért nagy Vrak az Királyságokban, Tartományokban és Városokban, az *Regnálásra*, igazgatásra, hűletternek,

lettetnek, avagy rend szerint való ctközök által mennek és jutnak, tehát rend szerint való tiszben havatalban vadnak, és Isten előtt kedves állapotban, és vig elmével járhatnak el tisztekben, és az igazgatásnak terhét jó szível viselhetik; és kériék-is az Istent, hogy őket bölcseségnek, tanácsnak, és értelemnek, (az mellyeket Isten az *Regnaló*kkal bővebben szokott közleni,) lelkével, és csendes békeféliges bódog birodalommal igazgatással áldgya meg, és mind ezeket ő bent Felségétől el-is váriák.

Ez illyenek vigaztalhatták magokat az Isteni igazgatással, annak őrizésével és őltalmazásával: hogy Isten őket h. Lelkével vezérli, hog jól és dicséretelisen *regna*lhasanak, *Gubernat*ásoknak terheit megkönnyebíti, megnyihiti őket, az ő angyalinak kegyes őltalmazásával környül vébi, minden ellenséges reáiók ütéstől megőrizi; és az *Regnal*ásra minden áldását nyuytya, teriekti, hogy az birodalom alatt valókat úgy igazgassák, hogy előfer is az *Vt* *Christus*oknak, az ő országok, tartományok, városok, házok és hivők kapui, aytai, ablaki megnyitassanak: hogy az dicsőségnek Királya hozzáiók bérémen; és fok gyümölcsöt hozhalson. Annakutánna hogy az fenyték, tisztaság, tiszteség, itilet és igazság őltalomban legyenek: Iddó szerint való békeféliges kerestésék, megberesztésék, előb mozdittasék és megtartasék, és hogy az ő alattok való, nyugodalmas és csendesféliges életet élhelsenek, minden Isteni félelemben és tisztelgésben, hogy az jószág és az igazság őfve találkozzanak, az igazság szeretés és az békeféliges egymást csók olgassák.

Erről meg emlékezteti magát *Artaxerxes* az ő kibo-

csátott levéli parancsolatnyában, az mely olvastatik az Estherhöz adatott tóldalékban *cap. 13. v. 2.* Ióllebet hatalmas Király vagyok én, és legnagyobb ez földön, mindazáltal nem akarám magamat elhinni az én hatalmamban, hanem igyekezem az kegyelmessen és szelidségessen való *regnálásra*, és az jó békeiséget, az kinek mindenek örülnek, meg akarom tartani: hogy kiki mind csendességben élhessen és kereskedhessen.

Noha pedig bizonyval igaz ez; mindazonáltal minden időknék naponkint való példái bizonyittyák, hogy sok Királyi országok, Fejedelemségek, Vraságok, Isten ellen vétetnek el, minden törvény és igazság ellen vonyatanak és foglaltatnak el; hatalommal erősbakkal, *practicakkal*, álnok csalárdsággal: még pedig nagy munkával, gondal, fáradsággal, és lelki testi veszedelemben való forgással.

Alig vagy on régieb historia az pogányságban, mint a mely az *Etheocles*ről, és *Polynices*ről vagy on írva. kik ketten az Thebai birodalomnak igazgatását, úgy intézték, és ilyen okokkal ostották még egymás között, hogy egyik az másik után egy egy ebtendeig *gubernálná* és igazgatná. *Etheocles*nek, az ki első ebtendeiben *regnálna*, oly jó izüden esik az *regnálás*, (úgy mint kevesett próbált ifu embernek) hogy ebtende elmulva, nem akar na engedni az ötsének; inkább akar minden törvénynek és igazságnak ellene cselekedni. Annakokáért imezt szokra gyakran mondani: *Sinus violandum est, regni causa violandum est, in caeteris pietatem colas.* Hogyha az törvényt s- igazságot megkellyen sérteni, bántani, az *Regnálásért* és *Vraságért* kell

Etheocles,
Polynices.

Euripides in
Phenissis.

kell megeselekedni; egyéb dolgokban gondot tarthatz az Isteneségre és igazságra. Mit nyert pedig ő ezzel? Ez fogadálnak esküvéssel ígért hiveségnek ilyen erdszakkal való hamis megfegésére nag had következik, siralmas viaskodás és sörnyű vér ontás: mely miatt mind a egész Theabai birodaló elrontatik, az régi nagy időbéli *Cadmus* nemzetsége, maradéka elrörltetik: Hét jeles fő Görög Fejedelmek vágatnak le: Az dicséretes Thebæ városa, tövéből ki hányattatik és felforgattatik: és mind a két atyafiak elvesznek az viadalban, bayvívásban, mellyre egymást hívták, és az rendelt helyen egymást által vertek. Az ő bódogtalan ányok *Iokasta* ábbony, az eggyik fiának testéből ki. *Iokasta* vonván az hegyestört, az fia felött által verte magát, és nem vólt semmi vége az sörnyűféges nyavalyának.

Igazán mondgya azért az böles *Syrach*: hogy az erő. *Cap. 12.* fakéért hatalmaskodásért, hamiságért és lösvénységért vitetik az ország és az Regnálás egy néprül más népre.

Es midőn *Caius Iulius Caesaris*, ez *Eteocles* mondását; *Ius in armis*, az mint előb mondaték, mindenkor hájában forgatná, és az regnálásért az igazságot is sértegetné, az törvényisgafság ellen cselekednék, ő is minden igazság ellen, midőn Romában törvény teni az Tanács házba ment vólna, huson-három sebet téven rayta öltek megh. Efféle példák fokak találatnának az Irásban.

Es így az regna'ásnak és Vraságnak elvételeért, meghferzéseért nem csak az törvényi igazság vetetik el sem e-lől; és utáltatik meg: hanem az Isten önnön maga is, az ki merő azon igazság, és minden természetül való törvényi igazság, az Istentől az emberek süveiben óltatott, plántál-

plántáltatott bereteret, mind hátra vettek; és ha midőn ar-
rá kél az dolog, hogy ember valamelly Fejedelemségre
vagy Vraságra mehetsen, legottan ez pokolbéli tűznek
langjától felgerjétt, Vrakodásnak berelme, kívánsága
oly buzgoságos, oly rüzes; hogy sem föléjeknek az fiak,
sem az atyafiak nem kedveznek egy másnak. Előltatik
ez aránt minden házastársi bereteret, minden vérberint való
rokonság, fogorság eltemtetik, eggyik megéti, foy-
tya, le vágja, megöli az málakat.

1.

Atyák gyűlé-
sege háik el-
len.

Herodes fiai.

Az atyák anyák könnyen oly ördögi gyanoságban esnek
az ön fiaikhoz; megfojtyák megölik azokat, hogy ők an-
nyival bátorságosabban *regnal*hassanak.

Herodes az Sidok Királya, midőn sok fiai volnának,
és büntelen félne azon, hogy az ő fiai ötet ki ne űznék or-
szágából, az mellyet ő vérontással és kegyetlenséggel vont
vált magához: többire mindenekit megölte, felmészárol-
ta; még az ő Királyi nemből való feleséget is Mariamnest
sem kimellette, az mint oda alá bőségesen megmuttat-
tyuk. *Augustus* Csásár azért midőn ez ő dühösködését
értette volna, azt mondta legyen; *Malle se Herodis suem,*
quam filium esse, hogy örömesben lenne dűbnaja Hero-
desnek, hogy nem mint fia. Mivel az Sidoktól megtilta-
tott az dűbnó husétel, és ugy bátorságosb lehetne az *He-*
rodes megölesétől.

Athalia.

1. Reg. II. v. 2.

Athalia Királyné affony *Juda*ában, az *Ioram* felesége,
midőn hallaná, hogy *Ioram* halála után, az ő fiat *Ochozias*t
megölte volna, el végezi magában, hogy mind megölye
az Király nemből valókat: csak azért hogy egyedül ő ma-
ga *regnal*hattna; mellyet meg is cselekedet. Egyedül
csak

csak Ioaz, Ochoziasznak kisebbik fia; daykájával egyetemben berögtetve el, Iosefa által, Ioram Király leánya által, és titkon az templumban neveltetett fel. Es csak ez Ioas hia vólt, hogy az istentelen kegyetlen vén Királné dóbóssége által Sz. Davidnak egész nemzetsége el nem fogyatkozot és ki nem törölteret.

Ez példátul nem igen különböz, az mint az historiák befélnek Laodiceáról, az Cappadociai Királné affonytól; Az melly hogy az Vra megholt vólna, ő maga regnalhatna, és ostan az önnön fiaitul az Regnalásból ki ne rudatnék és ki ne tétetnek; öröt az fiai közöttül méreggel ölt meg, de az batodik akarattya ellen-is életerében megtartott. Az mely ostan, hogy az annya az népnek egy támadas indításában, mint Athalia, megöletett vólna, annak helyébe állot az regnalasba.

Laodicea

Az pompaskodo, tisteftségahalásbo kevely Cleopatra Királné, hogy egyedül ő Vralkodhatnék. az fiamnak, az ki méltán az birodalomra vágyódtak, nagy ellensége vólt, az egyiket megfoytotta; az másiknak mérges pohárt kéfítet. De az csalárdlág kinyilatkozot; és az fia arra kéfiriti, hogy ő maga igya meg az mérges pohárt, az mellyet ő nekie kéfítet.

Cleopatra

Sabellicus
lib. 3.

Illyen ördögi méreg ám az Regnalásnak kívánsága, hogy nem csak az természetül az atyaknak süvökben beöltöt fiaikhoz való szereteteket oltya el: hanem azt az szeretetet, keferő méreggé, és megelégheteretlen halalos elsenkedéssé változtattya.

Innen vagyon hogy az Pontusi Mitbridates király az ő fiát, mellyet az Cimmeriusok, Bosphorus és Colchus tarto-

Mitridates.

mányi népek, magokon *regnalo* Királnak kivantak, és az atyának nem akartak többé alatta lenni, arany lántzal körtette meg, fogságba vettette, és ott foytatta meg, minden igazság ellé, természetü és atyai szeretet és hiveség ellen. Hasonló ördögi dühösösgből, az fiának két kicsiny fiait, azoknak annyát, és az sayát leányának három gyermekeit, az önnön öcsését bőrnny kegyetlen gyanóságából megölette, ez dühös fene bestia és nem ember, az ki méltó hogy az kegyetlen tyrannusok példái között megemlétsék, mint az *Pilatus* az *Credóban*.

Illyen nem emberhez illendő dühösösg olvaftatik *Deiotarus*tól az *Galac*ak Királyáról. Kinek sok fia voltanak, hogy azért ő néki azoktul ne kellették félni, és hogy az országot akadozástól és megfaggatástól csak egynek hagyhatná utanna, az többit tulaydon kezével mind megölte. Nem külömben (ugymond *Plutarchus*) mint az kertész az fölőben az soc fiatal fölővevők közzél, az mellyek egy tövön nőttek, csak egyet hágy felnőni, az többit mind le metéli, hogy az, az egy annyival erősebb legyen.

Meg mutattya az Isten ígéje-is és az minden napi példák, és világi historiák bizonyittyák, hogy ez megelégitetlen *Regna*'ást és Vraságot bomjuhozás, az fiaknak bővőkben, az ő szerelmes attyokhoz való minden természetü fiúi szeretet, hiveséget és beczületet kiöle és elenyéft, és csak hogy az *regnal*áshoz juthassanak, az okra mernek támadni, az kiknek minden fiui félelemmel, tíftelettel, becsülettel, szeretettel és hiveséggel méltán tartoznának; azokon akarnak *regnalni*, utalkodni: Sőt gyakran oly bő-

Sabellius
lib. 3. Eum. 6.

Deiotarus.

24
Azok példái
seregek ellen.

dult dihösködésre veremednek, hog az *regna*ásért, azoknak törjenek életékre, és néha azokat életektöl-is meghöstyák, kiktöl, Isten urán, életeket vöttek. Es illyen istentelen példákat talalni még az *sent* írásbn is, bizonyára nem az köz emberekben, hanem az legföbbségefekben, söt az David Király fiaiban-is.

Mert az *Abfalon* az David fia, kire az attyá haragut, az *Abfalon* öcsésén tött gyilkolságaért, de istnek kegyelmében vötte, és életét mayd mint egy másodbor adta, titkon *sekereket* csináltat, lovasokat *beréz*, hölgákat és drabantokat fogad: az egész *Izraélnek* hüvét hizelkedö tettetes maga viselésével, édesbesédével ugyan magához lopja. Csököllyá az embereket, kérdezi azoknak ügyöket; hátmegül megfööllyá, kissebiti az attyát. Illyeket höl: O ha én volnék biró az Országban, hogy minden ember hozzam jöne, az kinek valami dolga és törvényi ügye volna, hogy azt én fellegetenem elintéznem. Esigy nem csak az birodalomra, *regna*lásra vagyódik; hanem oly hevenyében fogja az dolgot, hogy az ő vén attyát, az országnak annyijávará hölgalt királt, és az Istennek *sent* Profetáját, ki üzi az országból: Még azzal sem elégefik, söt halálára igyekezik, meg *fégyenítését* gyalázattyát keresi, ágyasit meg ferteteti fenyessappal, az népnek *semelättára*. Az köfsegis fereggeltödül hozzája, és nálok immár feledékenségbement Davidnak minden jótétemenye, hog öket meg szabadította az *Philistaeus*oknak és minden ellenségeknék kezéböl, és oly höp királyi birodalmat rendelt közöttök: minden néki adott hitökröl, esküt igéretektöl elfeletkeztenek.

Adonias

1. Reg. 4. V. 5.

Azonképpen az Malik fia *Adonias* sem indul meg az nagybonyu büntetésé, és az ő bátyjának Absolonnak veszedelmén és gyalázatos halálán; az orfáglásnak kívánsága ötet oly igen elfoglalta, hogy minden előbeni példákat elfelejtene, az mellyeket látot, mely nagy hiveséges gondgya viselését nyuytotta mindenkor az Isten az ő atyára, Davidra, miot otalmazta ez ő hivatásját minden ellenségi ellen. Midőn immár az atya meg vénheder megerőtelenült, feltámad ellene, *Ioab*nak és *Abiathar* fő Pappnak segedelmeckel; magát koronáztattya megh, de néfokátart koronás királkodása. *Natban Profeta* és *Betsabe* a Salomon anyja arra visik az királt, hogy Salomont válahtaná királnak. Mely miat *Adonias*nak és *Ioab*nak, el kél életek, *Abjathar* is megfoztatik papi tisztitől.

Lib. 2. An.
lect. c. 17.

Caelius Rodiginus egy igen somoru példat bámlál elő *Iustinus*ból, és azt tartya hogy ehez hasonlo példá sohol ne legyen.

Artaxerxes

Artaxerxes az Peršiai király ház tizenöt fiaikat nevelt, ezek közül csak három völt igaz ágyból való: *Darius*, *Ariarathes*, *Oebus*. Így nevezte őket, nohamásut más neveken neveztetnek. Midőn pedig vesi esébe, hogy az öregbik az *Darius* az regnálásra királságra vágyódnék, minden Peršiai törvény s-bokás ellen még élteben királya teszi azt, hogy így őn magának és az ő házának nyugodalmat szerzene, és hogy az ő maga életét is hártorságossá tenné. De ezen által veti magát az nagy veszedelemben. Mert *Darius* ottan hamar elfelejti az ő atyának ily nagy jóteleményét: az ki őtet még maga élteben, Peršiban soha nem hallot fókás berint, királya tette, ez dolgáért, az mely

az mely még hallatlan dolog, mind birodalmát és mind életét elakarja venni. És az min inkább csudálkozhatunk, hog ez ő hándékát ötven öcscseinek jelentette volna meg, és ez dolog felel azzokkal együtt tanácskozot, azok között csak egy sem találkozot, az ki ez ellen tanácsolt volna, avagy az mellynek nem tettzet volna, és ellene állot volna.

Oka ez támadálnak és rút gyilkófságnak csak ez volt: hogy atya az Coronával együtt, az ő legfőbbik ágyasát is az Aspasiat néki nem adta: Kellő bép ok, ugymond az Historia, sokkal gyalázatosb és rútalinasb, azon fertelmes gyilkófságnál. De az mindenható Vr lsten, az ki ez világot, és minden ez világi dolgokat, Császárokat, királyi országokat bír és igazgat, és annak adgya az kinek akarja; eze az áruló igyekezett az atya ellé nem törté berencsésisé. Az *Conspiratio* és árultatás kinyilatkozik. *Darius* elővonyatik, Halálra ítéltetik feleségestől gyermekestől. Annakelőtte mind azon atya fia, kik ez bőrnű és hallatlan atya ellé való gyilkófságra *consenti*áltak, és azt jóvalloták, feleségikkel, gyermekeikkel egyetembe megölettenek.

Azonképpen, sőt sokkal gyalázatosabbán cselekedet *Antipater*, az Macedonia *Cassander* király fia, ki az ő Antipater anyja ellen az *regna*álnak bégyenséges kívánságából, mind az fene beflia úgy dühösködöt, nem hogy az vétet volna ellene, és ezt érdemlette volna, hanem hogy *Antipater* azt gondolná, mint ha az anyja a Coronát örömeftben az ő kisebbik fiának *Alexander*nek holot megholt volna az atyok, inkább kívanna, hogy nem mint ő nékie: *ant*ölte meg az anyját. És semmit nem hábnált véle az

abbsony hogy magát elégségelsen meg mentené, ártalanságot sem elejében adná. Annyi siralmas kérése, keserves konyhullatása, mellyet hullatot életének meg engedéséért, és annyi Vraknak érte való egedezése sem menthette meg semmiképpen az haláltól. Mutatta fiának az ő emleit az mellyel őtet boptata, testet méhet az mellyben hordozta, és ez világra hozba. Minden renden való népnek, szegények, gazdagok bővőkberint bánakodtak rayta, és mindenek siráncokoztak és könyves szemmel keserűték, csak az kegyetlen és irgalmatlan fiu, az bőrnü meg indulhatatlan dühös fene vad, nem gondol semmit véle. Inkáb egy napot, egy orát sem akarna élni; csak hogy az anyját láthássa seme előt meg ölettetni. Az mellyben ugyan egyéb sem lehetet, ugyan meg kellett lenni. Mellyen mind az környülállók elibonyodtak, és mindnyájan keservesen sirtanak. ő pedig egybálné sem bómorkodor: hanem örömmel nézte az megölt anyját. Oly nagy vólt ez istentelen Tyranusban az Regnalásnak berelme, hogy az őn tetméket berint való lapát anyjának nem kedvezne, sem siralmas könyörgését meg nem halgatná, sem térdcsését nem tekintené.

Vitellius.

Sabel. 1 p.

Suetonius.

Illyen fene bestia vólt az Vitellius-is, ki midőn egy vén varasló kurvátul megértötte vólna, hogy ugy eröstitetnek oltán meg az ő orsága, hogy ha az ő anyjának halálát által élhetné, és így az vén kofának favára az anyját *Sextiliat* megöleti.

Cosroes.

Futzel. 1 p.

g. 16.

Es az historiákban igen esmeretes Perfiái *Cosroes* király, az ő atyát *Hormisdát* azért özte ki orságából es ölette meg, hogy az ő öcsesét az Regnalásban ő nálánál fellyeb becsülte.

becsülte. De az Ur Isten az ő igaz itéletiből úgy intézte, hogy az mint ő cselekedet az ő jámborattyával; binte azonképpen bánt ő véle-is az ő fia *Siro's* hasonló ügyében; midőn ő-is ő kisebb fiát az *Siro's*est az Birodalomra méltóbnak ille volna.

Caro us Magnus az istenes, tudos és bölcs Csásár, az ki mint egy tükör, példája minden Csásári, királyi jószágos cselekedeteknek, hűségnek, tőkelleltségnek és igaz atyai szeretetnek, az ő gyermekeit isteni félelemben, bűp tudományokban, és keresztényi jóságokban nevelte fel. Mellyről az *Historicus* sokat ír: De ugyan meg-is sok bűt, gondot, munkát és fáradságot szerzet neki az *Pipinus* az ő fia. az görbe hátú, pupos mellyű, és sánta nyomorék ember. Ez az ő jeles vitéz attyát orfágából ki akarta üzni, és életét-is el akarta vésíteni, és helyete akart *Regna*'ni. oly nagy volt benne az orfáglásnak kívánsága; hogy noha az atya tekintvén az ő nyomorék benna állapotát, gyorkorta, midőn meghibázna igyekezériben, is meg kegyelmébé venné, és tölle sokat elbényvedne; de meg-is ugyan nem bűnnék megh az dűltös bódultságában előb menni, és mind ujjab ujjab támadást inditana; nem gondolván meg mely illetlen, és alkotmatlan volna az *regna*lásra; mely dolgáért az atya-is végre egy *Kalastrom*ba rekesztette.

Es hogy mindenek lathassák és érthessék, mely bűtlen nagy főrnű utálatos bűt cselekedgyenek az Fiak, az kik az ő atyoknak halálokra igyekeznek vagy azokat megölik; az jeles fő Oratornak az *Cicero*nak szavait ide ír.

Achéne

Egnatius
lib. 5. c. 9.

Pipinus

Pro Roscio

Solon.

Athéne városa midőn Cicero idejében virágoznék, nagy híre névé hirdettetet ez egész világon. Ez városban lakot az Törvény berző böles *Solon*. Ki annak az városnak fűp rendtáttásokot és törvényeket fűbot, az mellyekkel ott mind éz mai napiglan élnek. Ez *Solon*, midőn tőle kérdenék, miért hogy az ő egyéb törvényei közöt büntetést nem rendelt volna azoknak az kik attyokat, annyokat megölnék: azt felelte, hogy ő nem gondolta, hogy oly rettenetes fűrnyű vétket cselekedhetnek az ember. Bizonyára igen bölesen cselekedet ez *Solon*: hogy az olyan bűn ellen nem rendelt büntetést, az mellyet az ő ideje előtt fűha senki nem cselekedet. hog az olyan ifonyu gonofságra okot ne adna inkább, hogy nem mint azt megtiltáná. Mert csak az fűncs veszedelm nélkül, midőn ember valami fűokatlan vétket csak meg emlitis. De mennyivel bölesebben cselekedtenek az mi eleink? Az kik midőn látnák, hogy nem volna oly fűrnyűséges nagy rút vétek, az mellyet az elfordult fűslet emberek meg nem mernének cselekedni: azoknak azért az kik attyokat, annyokat megölnék, bölesen ki gondolt büntetést rendeltenek; hogy az kik az természetű és vétek termet fűlcekhez való fűereteteket meg nem gondolnák, az ilyen fűrnyűséges és rettenetes bűnnek eltávoztatására: nagy és nehéz büntetés által rűttentetnének el arról: Azt rendelték azért, hogy ez ilyen fűne gyilkosokat tehén bűrbe varranák, és az vízbe vetnék.

Ohjó és értelmes gondolatból előlellátóság! Nemde igvaztat az embert az természetnek egész közönséges folyásából nem ki akartaké vetni, és tellyesfeggel ugy elűlteni,

leni, mintha soha nem is volt volna? Azt egyfő s-mind minden Elementumoktól égtől, tűztől, földtől és víztől el akarták fogni és tiltani. Mivel azt életetül meg fojtotta, az kitől nékie élete volt. Őtet is annakokáért méltatlannak itilték mind azokra az dolgokra, az mellyekkel minden emberek és oktalán állatok élnek: tudni illik az négy clementumokra. Arra sem alították méltónak, hogy az vad állatoknak vetessék elbaggatásra: azért hogy azokkal az vadackal az emberek élnének az ő ételekre és táplálásokra, és nem illenek hogy azok ilyen átkot vagy átkozot dögleletes gyilkost meg illetnének. Csupa mezítelen sem akarták az vízbe vetni: hogy azzal még az vízet is, az mellyel ember mindent tisztít, nem akarnak megh ferteztetni és tisztátalanítani. Vgyan csak tellyeséggel semmit nem akartak ezek az régi értelmes bölcs emberek az ilyen rútalmas gonofságos latornak megengedni azokban, az mellyel az emberek naponkint élénének. Mert micsoda hasznos az élő embernek életének megtartására, az égnél, az mellyet bévivunk, és kilehellunk! az hólnak micsoda bűkséges az földnél, az mellyben takartatik és nyugoszik: az tűznélkül, víznélkül sem lehet az ember. azért fojtották meg az régiek mind ez ktől az ilyen ifanyatos gonosztévő embert. El aztehen börtben az mig élhet, de úgy hogy semmi eget nem vehet. Meghal, de az teremének nem kel az földet megilleni, az melly minékkők közönséges anyánk, Idestova hanyáttatik az vízi haboktól, és sohol nincsen maradandó helye és nyugodalma.

Bizonyára ez földön az *Regus* lálnak, Vráságnak, nincs

Atyafiak el-
lő kedvelése.

erősebb és tartósabb kötele, mint az atyafiúi hűség, szeretet, és egyféség: a melly kötelet az természet ön maga fűzte fonta övé: ugyan lattjuk mind az által, hogy az *Regnalásnak* szerelme miat, ez kötélt és természetit követseg gyakorta bőnyen felbontarít és kegyetlenül elbaggatattik: és még az egy masközt szerelmetesb atyafiak-is az Birodalomért, orháglásért egymásra támadnak, és mint az haragos oróflanyok, medvek egymásra esnek, egy mást öldözik, martzongják, vágják, foytyák, megölik. Es inkább akarnak minden isteni s emberi igazságnak törvéneket elene cselekedni, hogy nem mint az uraságot egyik az másiknak engedné: Az mint oda fel nyilván való példát látánk az két atyafiakban *Eteoclesben* és *Polynicesben*.

Cadmus ma-
radéki:

Pelopidák:
Palaeologusok.

Abimelech:
Iudic. 9. 7-9.

Ioram

2. Chro. 22.
7. 4.

Caracalla

Innen vagy on hogy az *Cadmus* maradéki, és az *Pelopidák* nemzetséges oly bőnyen vesztenek el, az atyafiúi villongas és haborgás miat. Az mint az *Palaeologus* atyafiak-is, magokat és egész ő birodalomokat az egymás közt való egyenetlenkedéssel vesztették el mindenestől fogva. Az bent Irás bizonyittya, hogy *Abimelech* herven fiait öltemeg egy kövön, hog csak egyedül urálkodhatnék.

Az *Ioram-is* hét vér szerint való atyafiát ölte meg, és nem keveset vesztett az kéváltképpen való fő fejedelmek, urak nemzetiből, az ő feleségének *Achaliának* az *Achab* leányának izgatasából; hogy az orháglást egyedül birhatná és meg tarthatná.

Az mint *Caracalla-is* az ő atyafiát *Getat*, hasonló okért verte által az anyjának ölében: mivel az atya *Severus* úgy rendelte volt, hogy mind ketten együtt igazságsák és birják az Vrahságot és birodalmat.

Es

Es mivel *Cambyfes* egy semmire kellő átomlás miatt Cambyfes oly gyanakodóvá lőe az ő atyafia *Smerdes* ellen, királképpen hogy *Cambyfes* nem volna oly erős mint ez, hogy azt nem áztatallaná megölni.

Rettenetes az mit *Diodorus* az ő első könyvének kezdetiben beél az *Typhon*ról, hogy 26. hozzá eskütteckel, Typhon *Osyrist* az *Egyptomi* királt ő néki atyafiát megfogta, és megölte. és az mely halláfra ibonyu, azt annyi Diod. l. r. r. c. antiqu. darabokra vagdalta, az mennyen az véle öfőve esküttek voltanak, és mindeniknek egy egy darabot vetet elejébe, hogy őket annyival inkább megkötelestse, hogy tölle el ne szakadhassanak: hanem úgy mint kik véle egyenlo bűnnel és gonofsággal, az orfáglást és birodalmat, segítették meg venni, és oly nagy főrnny kegyetlenkedéssel kellett fertzeni, annyival hibebben segítsék megoltalmazni és megtartani. De az bűntetés ugyan nem maradt azért el: Mert nem sok idővel az után az *Isistöl* az *Osyris* feleségéről, az ő fiának *Orisnak* segedelmével, mind az hübon hat hozzá eskütteckel egyetemben meg ölettettek.

De sokkal nagyobb csuda hogy ez Vráskodásnak kívánsága nem csak az férfiakban, hanem az aífőnyokban is találratik. az kik nem kevesb kegyetlenkedéssel és vérontással vágvódtanak az Vraságra és Regnalásra.

Mert *Cleopatráról* az *Egyptomi* királnéról olvassuk, Cleopatra hogjaz ő edes öseset *Artinoët* az templumban ölte meg, és egy atyafiát méreggel véstette el, hogy az birodalmat egyedül magának tartsassa.

Az ő leánya *Coleuceis* azon bordából föött, mert nem Coleuceis mebbe esik az alma az fájárul. Ez is hasonlóképpen az ő

nénnycét *Cleopatrát* az Syriai Királynét, az templumban ölette meg. Es az mi börtnyüségeseb, midön ez az ilyen sebony képét erőssen megfogra volna, és semmiképpen nem hadná magát atrul elhakaftani, meg parancsolta, hogy ha el nem bocsatana az bálvánt, mind az két karját elvágnák, az mely meg-is let. Mely bizonyára börtnyu kegyetlenség vólt az sebonyi állattól.

Es meg ez mostani időben-is találratik afféle nem jó az Török birodalomban; valamennyiűter ny Csásár válastatik, ha annak binte ház atyafiai vólnak-is, de azok sem várhatnának semmit egyebet az bizonyos halálnál, az látás hallás bizonyittia. Mi csak egy példát irunk ide *Cuspinianusból*.

Amurates II. Török Csásár, midön halála oráján vólna, az ő örege fiat (*Mahometem II.* az kinek ő utánna kellett uralkodni) nagy sok könnyhullatással kérte, hogy az ő legkiseb fiat *Tursinest* az ki csak 18. hónapi vólna, megtartaná és ne ölne meg. Az melyet megígért úgy vagjon á atyának, de né állatta meg. Mert mi helta az atya elhunta bemeit, mindgyart futva megyen az Camarábá, az melyben az gyermek tartator, neveltetet, fekvé talállya az börtnyüségeseb, és ő rea masfolyodván; nem indul ő azon megh, hanem felrántya és az falhos akarja csapni; védelmezi egy *Moses* nevű hívséges baráttya, és igen kéri hogy ne ferteztesse kezét ártatlan vérrrel! Azt megnyeri még-is az kegyetlen Tyrannustól, de illy ockal, hogy ő maga *Moses* öllye meg mindgyart az gyermeket, meg eselekebbi *Moses* és menten egy delfa vízbe megfoytva az kis gyermeket, az kegyetlen tyrannusnak jelenlétében.

Sierséggel futamodik az anyya, lattya az földön hal-

Amurates.

Mahometes:

va fekünni. Szörnyű az mit cselekedik, az mint meggon-
dolhatni, sikolt, jaygat minden feltölt nagy jaygatással,
üvöltéssel; oda bánya életeret is az nagy remülésben, és
keményen átkozza az Tyrannust, és keservesen rikolt,
síránkozik, végre le rohan, és hólnak láttatik; Felvéteti
az Tyrannus, és enyhíteni, éllehteni parancsollya. Szép
bóval kérelmi mint édes anyját, és vigasztallya az mint leg-
jőbban tudgya. Nem lehetet különbben, és immár megh
sem változtathatik. Tudgya régi időktől fogva való Szo-
kásat az Hotomannika nemzetnek, hog csak egynek kel-
lyen regnálni, és az többinek bükség mind megölettet-
ni. Mert az mint hogy egy az Isten mennyekben, és csak
egy nap vagyon az égen, azonképpen az Török Biroda-
lomban sem lehet több egy Vrnál, egy királynál. Legyen
csendességben azért, ő lehen az meg holt fia helyet is hiv-
séges fia; Es hogy az ő hiveséges elmejét érezze, kérjen tő-
le, az mirakat, s meg adatnék nékie. Az Császárné bü-
slakodik, haragzik, és hogy egyebet nem tud mit tenni,
az Mosefre fordul haragja, az ki az gyermeket megölte,
azon akarja bosszuját kitölteni: Kéri hogy ez Moses adas-
sék ő kezébe: Mindgyárt megkörlik annak kezeit lábait,
és kezéhez adatik. Az affony ragad egy éles kést, felmet-
zi az mellyét, kiáltya Moses az Vrat, emlekezteti hitire,
hiveségére. De semmi haszna. ki metzti testéből szívét,
májját, és az ebeknek veti. Es midön így megállotta boss-
zuját megczendésedik végtére.

Az miképpen azért hogy országokban, Tartományok-
ban és városokban való Regnálások, és Vratkodások, az i-

Regio Finá
nati

teretnek, hívségnek elnyommasztásával keresteknek, vonyhatnak és bereztetnek: azonképpen gyakorta, az Istennek bent nevének vissza való élélevel-is, Religionak finealat, és egyéb efféle képmutatók által nyerettetnek, és birattnak el.

Mert tudgya azt ez világ, hogy semmi nincsen oly hathato ez földön az emberek elmejének elfoglalására és hozzáhajtására, mint az Religio. Hogy azért ország-lást és uraságot vonhasson magához ez világi ember, vissza él az Religióval.

Olyan módon cselekedet *Zeroboam*, midőn az Izraélnek tiz nemzetségét magához vonta volna, és felne-is azon hogy isméglen elszakadhatnának tőle; hogyha esztendőkiint felmennének Jerusalembé az rendelt imnepi fentetetre: Egy ny istentelen Religiot gondolt és rendelt, és két arany borjúkat csináltatott; egyiket Bételbe, az másikat Dánban helyhezetti, és mond: Es finte oly nagy tisztességre volnának méltók, noha ő általa csináltattak volna, mint finte az Jerusalemi templum, az mely csak Salomon által csináltatott volna, és meg-is annyira becsültetik. Soha oly ostaba dolog nem hoztathatik elő az bálványozó eretnekektől, hogy ne találtatnának oly emberek az kik azt javallának és bene venneek. így let az dolog után-is. Ottan elfeleytetik az Isten igéje az Izraél népénél, és kemek elől, s-fűvökből távol tétetik, és az mint fokot lenni, ha elkezdetik az eselyösködes, legottan egy tévelgés után más tevölges következik, és hova tovább mind mélyebben esnek befőjek. Így löt dolga *Zeroboamnak-is*. Nem völt elég az Borjúkkal való bálványozás;

Zeroboam.
1. Kir. 12.
v. 28.

zás; Magaságokat éppit, fültöltet, illatoztat és áldoztat azokon. Papokat nem az Leviták közzül rendel, ha nem az népnek leg atáb valói közzül. Oltárokat éppitet mindenütt bélyel, változtattya, más időre sabja az ünnepeket, egy sumóába, felforgattya az egész religiot: hogy az tiz nemzetfeg, az különbözö és ellenkező Religio által, az *Juda* nemzetfegetül ugy elszakatnék és elválnék, hogy soha semmi vissza térés és ilmegele meg egyesülés ne remélnetnék. Noha meg hirdeti az Semaja Profeta, hogy ez az elszakadás az Istentül volna, az Salomónak bünciert:

1. *Chro n. v. 4.*

Ezt az Mahomet-is az Törököknek autora és kezdője, és az Mahameti Alkoranos Hütnek fundálója, az rava állok és ördögös mesterseget értő ember, igen jól értette: Hogy sok tőle függöket lelne, és uraságát erősitené, azt mondta: Hogy ő véle az Isten bebelléne, az ki ő néki ez tudomant menyből jelentette volna meg. Azzal kérkedet, hogy ő binte az Orionig, az égilattatos esilágig emeltetet volna fel, és nagy Profetája volna ő az Istennek. De gonos fogyatkozás volt bene, mert gyakran elücsötte és törte az kország. Hogy pedig ő azt eltitkolná, azt költötte, hogy mikor ő néki oly nehezen volna dolga, az *Gabriel* angyal bebelléne olyankor ő véle. Egy galambot bokatot ő arra, hogy az ő füléből venné. Midőn ez lenne az nép előt, azt mondotta, hogy az Sz. Lélek volna az galamb, és az ihletné és adna ő beléje az mit kellene cselekedni. Az *Sergius* barátinak, és *Antiochenus* lanosfnak segedelmeckel forraltatak és költötték és irtak az Alkorant és az Török Religiot, és hüt vallást. Rut zuzavar dolg, mind

Cospius
in vita
Maj
homeris

mind Sido s. Keresztényen vallásból toldoztatot foldoztatot öbve. Melyről bőven ír *Polydorus Virg. de Invent. R. l. 7. c. 8.*

4.

Sokféle áll-
niok csalárd-
sággal.

Meg kellene itt azt is emliteni, mely nagy álnok ravaszsággal, serény csalárdkodással, csudálatos practikákkal fogásokkal, átúttatással varáslo ördögötséggel és keresetsélek gyakorra az *regnálás* és *Vrálkodas*, de fok volna azt itt elő fámlálni.

Artabanus.

Diodorus l. 2. az egy *Artabanus* példájával mutatya meg, mely felötte igen felidithetetlen legyen az embereknél és bégyenséges *regnálás* és *uraság* kívánás. Midőn az *Perliai Xerxes* király *Görög Ország*ból dolgat véghöz nem vihervén, bégyennel menne haza, *Artabanus* azon igyekezik, mint ölhesse meg az királyt, és az királyságot magára és az ő fiaira yonyhassa.

Az béjáro *Camaras Mitbridates* segedelme által jéjel be megyen az király hálóházában, és az királc agyon ütli aluttában; Siet menten *Artaxerxes*höz az *Xerxes* király kísébe fiához, és meg jeleni neki, hogy az ő öregb bátyya az *Darius* megölte volna az ő attyát; Az birodalmat magához akarná koporitani, és azonképpen ő nékie sem fogna kedvezni; Gondot viselne azért dolgara, és elejét venné, és az attya halálaért bossfut állana, maga életet oralmazná, és az attyának gyilkosát ölné meg; örömeft véle lenne és meg segitené. Az ifiacska meg retten ez híren, és hogy látná az attyát az vérben sekenni, elhibi éavát *Artabanus*nak, siet az bátyyához az ki az ő ágyán nyugodot, ez husult ifiu alitván, hogy csak tettetné nyugovásár, és miadgyárt által veri és megöli azt. Midőn *Artabanus*

álnok

álnok dolga illy előmeneteles volna, azon tanácskozik fiaival, mint vehethné el ez ifju *Artaxerxes*-is. Rea üt arra az ő fiaival együtt, meg sebesíti, de nem halálos sebbel: Mellyel család *Artaxerxes*, erőssíti, békótteti magát; Megfogja *Artabanust*, és az sok kenzesok után minden fiaival és háza népével egyetembe megöletti. Es így vehette, sillyehette magát és minden ő nemzetét ez *Artabanus* az *Regnalának* herelme, kivánsága által, holot ha az magacéval tört volna, csendességben, békeségben és titelséges nyugodalomban élhetet volna.

Hasonló practikával és álnok mesterséggel csélekedet *Perseus*-is az Macedonai *Filep* király fia. Ki az ő jeles Perseus vitézítő atya fia alá *Demetrius* alá addig áskálé, és annyit vit véghez, az attyánál, hogy azt gyanóságba hozná, mintha az attyanak életére törnek, és Coronájára vágyódnék; mely hamis vádolásra meg-is öletik az attya parancsolattyából. Es mind ezeket *Perseus* csak azért bötte, fonta, mivel látná azt hogy az ő attya fia *Demetrius* az ő fép jósaigiért, vitézi módra indult bátorságos elmejeért mindenektől inkább szeretetnék, és azért igyekezet azon hogy láb alól eltörölhetné, elvehetné; és az attya halála után az birodalmat egyedül magának tarthatná. Az mint ezeket *Titus Livius* bövségesen megírja az Tizedik könyvének vége felé, *Decad.* 4.

Minemű csudalatos practikával és csalárd álnokság- Gyges. gal élt *Gyges*, az ki láthatatlanna tudta tenni magát. Cael. Rod. l. 6. cap. 11. mikor akarta, azt pedig egy gyürdöje által, az mellyet ujjában hordozot. Mellyet midön úgy fordítot, hogy az köve belől volna kezébe, senki nem láthatta ötet, de mikor az

drágakő, kívül volna az kezén, minden ember jól látná. Ez alkalmatosság által be megyen az királyné afbony kamarájában, és vele hál, és annak tanácsából megöli az királt, s elveſzi az királynét, és Lydiai királya leſen. Innen mondgyák ez példát: Ennel az Gyges gyűrtöje vagon. *Eraſm. in Chiliaſd.*

Lefcſu Lengyel királysá-
got kíván.

Igy ír *Cromerius* egy *Zefcſu* nevűről, az ki igen vágyol-
dot az Lengyel orſági királyságra, és egy csudas álnok
praetrikát gondolt. Mert midön az királynak halála után
az uy királynak válaſtásán nem eggyezhetnének, Tettzet
az Orſág Senatorinak, Tanácsinak, Sorsra, Serencsére
bizni az válaſtást: és á végre egy bizonyos napon az Pál-
lya mezön tarka lovakon futtatónak, és az ki elől az tziel-
hoz jutna, az lenne az király. Hogy az nap eljő, ez *Zefcſu*
az futtato helyen hegyes vashorgokat röytetet el ttikon,
az mellyekben az lovak meg akadván meg eſnének, bor-
lánának: az ő Lovának pedig, labai alá vaſat csináltatot, az
minemű akkor még bokásbá nem vólt, hog annak az láb-
sértő vaſhorgok ne artanának és megh ne akadékoznák:
Vgy eſik pedig történet ſerint az dolog, hogy két ifju le-
gények az előt való nap, hogy az Pallya futtatáſnak kelle-
ne lenni, játékbán az tzielhoz futtatoak, hogy az ki előb
oda jut, legyen király. Futtokban megűtköznek az eldu-
got vaſhorgokban, keresik az ſvényben, megtalállyák
azokat, eſekbe tarttyák azt az helie másod nap, midön
mind az Senatorok, az ő tarka Lovajkon őſvegyűlnének,
és az tzielhoz ſaguldani indulnának, ez két legényeknek
eggyik gyalok indul vélek az futáſhoz, nevetik azt az töb-
bi. Mivel pedig mind az töb lovak megakadoznak az
lábkapó

lábkapó horgokban, *Lescus* előbb jut az tzihoz: ő utánna mindgyárt az ifju. az krgyalog indult az futásnak. Minden ember csudálkozik azon, hogy kinekkinék lova botlik f-akadoz: csak az *Lescusé* nem; ki azt az helyet az hol az horgok voltak elröyve, elkerülte; azé alittyák hogy Istentől kiváltképpen való csuda volna, mellyel ez *Lescust* választotta volna királlyá. *Leesvén* azért lovokrol mindnyájan tisztelik, imadgyák mint királlyokat, üdvözlík, be-rencsézík királyságát.

De hogy ez ifju legény áltál az csaláradság kinyilatkozik, és az ló lábkapó horgok feltaláltatnak, és az ló lábain való vasak is előhozatnak, reabizonyodik *Lescusra* az csalárdság, meg fégyenül: és az többtől darabról darabra vagdaltatik. Es oótán arra az főlga legényre, az ki *Lescus* után előben gyalog oda ért, megyen mindeneknek torfa, voxa, és sententiája, hogy azt illetné igazán és méltán az királyság: Ez köz kiáltra menten az főfő rendek is reá haylanak, királlyá választják az ifju legént, és *Masodik Lescusnak* nevezik.

Igy löt azért ez *Lescus* véletlenül és csudálatosképpen királlyá *Lengyel Országban*, és jó ideig bölcsen és dicséretesen regnált, és mindenektül tiszteltségben tartatott az ő *Keresztényi* jeles joságos cselekedetiért. Es az ő régi alafson állapattjának emlékezetire, az mellyben ő az előt volt, az ő *rothas* köntösét, az mely főlga legény korában, az váltság előt volt rayta, vele hordozta; az ő regnálásában naponkint elejében tette, hogy az ő királyi dicsőségében magátel ne hinné.

Szinte illyent olvasunk az *Siciliai Agatocles* királyról.

Agathocles

is, kinek ez volt szokása, hogy az ő Asztalára az arany s ezüst credencias edények közzé, cserép edényeket is rakatna, magát arra emlekeztetvén, hogy ő csak egy begény fazekas fia lévén, királyságra jutot volna.

Darius. csuda fortellival és trágóruul az ő Lovainak benteletete által megyen az Perhai Császárságra.

Semiramis
Sab. lib. 1.

De igen nevérséges, az mit *Sabellicus* beszél *Semiramis* ról, mely az Ninusnak az Assyria királynak *concubina*, a vagyágyaísa volt előbb, s ottan hamar oltán házastársá let, és királyné asszony. Vegre minekutánna az Vrat megölte volna, az Birodalmat egyedül őmmaga gubernálta és birta. Az mely ilyen módon let. Ez az ő szép ékes természetivel ugy elfoglalta Ninust; és belemetes okos bekedével ugy elbolondította, hogy az nagy belemetes miatta tellyességgel nékie adná magát és főlgájává tötte. semmi nem volt oly nagy, az mit tölle kérni nem merné, és hogy az meg merné tölle tagadni. Annakokéért midőn egykor az kérné, hogy engedtetnék meg ő néki hogy csak egy napon regnálna ő helyette. Megigéri néki az király, meg-is adgya közönséges parancsolattal; hogy kiki minden engedgyen egy napon az királyné asszonnak és főfogadó legyen. Hogy az á nap eljö, az *Semiramis* az ő szép ékességében, leg fenyeseb öltözetiben, meg koronázva, felül az királyi békben, nagy sereg darabantockal környül vétetven magát, nagy sok nép húr, gyül hozzá, kiki minden kívánnyá látni az egy napi rövid birodalmat; az királyné asszony előhre csak aprós dolgokat parancsol: hogy azok mind véghez vitetnének, lassan lassan mind nagyobbakat és nehezbeket. Ezek mind az ő kívánlaga berint

Berint véghöz vitetnek; Végre midőn látná, hogy ő nékie mindenekben örömett akarattyát cselekedik, az legnagyobbakra és felségszerekre igyekezik: Azt kívánnyá hogy az királt ő magát hoznák elő. Előhozatik. Megkötözni parancsollya: meg kötözik: hadgya hogy megöllyek; megölik. Így az egy napi regnálásból; allando birodalomlehen: és ecképpen megtartya az koronát; és ostant nagy bölcsen, berenceséisen és dicséretesen orbágoit, nagyságos dolgokat cselekedet, hatalmas orbágokat meg holdoltatot, és birodalmába hiartot. Babylont meg vötte; Bertelen nagy köfallal, az mint oda fel meg mondatot, meg keritette, környülvötte, nagy magas oslopokat emeltetet. *Jupiter* nek dicsőséges templomot csináltatot, az értzet ő találta, és effele jeles és emlékezetes dolgokat többeket cselekedet, az mellyek férfui, semely-is és nagy vitélő erős Vr-is alig cselekedhetet volna.

Az bolondos *Ninus* királnak pedig jól eset jutalma, ki az berelemtől úgy meghadta magát bolondítani, hogy az birodalmat és koronát, az mellyek ő nékie ajánlattak és reája bizattattak, egy asszony nak adta, az mely nem illet volna hozája.

Az Királyi birodalmok és nagy Vraságok, nagyobb munkával, fáradsággal igazgattatnak és tartatnak meg.

AZ mint azért hogy nagy munkával, fáradsággal, sőt bűnnel gonofsággal, álnoksággal és csalárd praktikákkal berestetnek és kerestetnek az nagy Vraságok, Orbágoknak, városoknak

regnalási és igazgatási: azonképpen azok nem keveseb munkával, fáradsággal, és néha nagyobb kegyetlenséggel egyéb bűnökkel raktatnak meg egy ideiglen.

Mert noha, az mint oda fel is említők, az Királyok, Fejedelmek és nagy Vrák, egyebek, az kik az regnalásban és gubernáló tisztekben ülnek. Isteni tiszben, nagy Majestásban és dicsőségben élnek: úgy hogy minden ember azt alitsa, hogy teliyességgel bódogságos életet éllyenek, és ki ki minden kívánna ez ilyen tisztségre emeltetni: mind az által eléggé megmutattuk immár oda fel; hogy az ilyen dicsőség csak merő *fucus*, hamis és csalárd biny legyen; és hogy ez egész földön semmi renden való embernek, fáradságosb, nyavalyáságosb, somoruságosb gyötrelmesb, és veszedelmesb életc nincse, mint azoknak az az nagy Regnalásokban és nagy Vraságokban élnek.

Mellyen felőtte keservefen panaszkodik Moses az Istennek hiveséges bőlgaja, és életinél inkább kívánná halálat, és feddődik is az Istennel az busulásnak miatta, és mond: Miért nyomoritád ilyen módon az te bőlgádat, és miért nem találék kegyelmet az te szemeid előtt, hogy az egész népek terhét én reám vetnéd? Avagy én tölem fogantatotté mind az egész nép, avagy én bültemé őret, hogy azt mondot ennékem: Hordozt őtet az te kebledben, az miképpen hordozni szokta az dayka a bűpó gyermeket, az földre az mellyről meg esküttél az ő atyoknak? Nem viselhetem mind ez egész népet. Mert erőm felőt vagyon. Hogy ha így cselekebel te én velem, kérlek oly meg engemet, ha te előtted kedves vagyok, és ne lássam az én nyavalyámat.

Mely

Moses,
Num. 2.Numb. 11. v. 11.
13. 14. 15. 16.

Mely igéckel az Profeta, az *regnálásnak* nagy nehézségeit mint egy élő binnel előnkbe mutattya, és minde- nek úgy mint bemei eleibe adgya. Mert ő maga egy- nánfor voltaképpen megh próbálta, magán tapasztalta, menyi nyavalya, nyomorgás, borongás, és veszedelem le- gyen az *Regnálásban*: Holot ötet az nép egyinánfor akarta megkövezni, és gyakorta feltámadtak ellenek, sőt még az ön saját bátyjátul Aarontul, és Nénnyetül Miram- tul sem maradhatot busíratlan és háborítás nélkül. Sum- ma ez, hogy felétre igen meg sanyargatot ember volt ő ez földön, abban az ő félséges hivatalában. Es ez mei napon, is holot az *Regnálásokban* terheltetési nehézségei hova- továb mind öregbednek, micsodak e gyebek az *Regna- lók* és az igazgatók, hanem keményképpen sanyargatta- tot emberek ez földön, és minden embereknek bőlgai t Nyelvel ki nem mondhatni az forgalmatos gondot, munkát, fáradságot, boromgatást, veszedelmet és az egyéb terheltetéseket, az mellyekben az királyok, fejedelmek az országokban és városokban nyegnek, baylódnak és ve- sékednek; akar az ő életek mely ékesnek, pompásnak és dicsőségsének láttasék is.

Micsoda életet élt *Alexander Magnus, Iulius Cæsar*, Alexander *Pompeius*? Nagy volt külsőbnyne dicsőségeknék, de va- lósággal minden életek rakva volt merő forgalmatos- sággal, munkával, fáradsággal, és naponkint s-orankint ve- sedelmekben forgottanak.

Iulius Cæsar, egyéb életek hadakban, süntelen való mun- kában és veszedelmekben, sok mebbe utakban, csatákban, ötközetekben fogyatta el. Midőn immár az birodalom

nála

nála volna, megjő Romába, nyugodalomnak akar űlni: s-finte ottan véletlenül reá ütnek az Tanácsháznál; és kegyetlenül megöletik.

Vgyan azonképpen let dólga az nagy Pompejusnak is. Mely nagy forgalmatosságban, fáradságos munkában fogyatta életet az *Artaxerxes* az Perszai nagy Monarcha. Csak imment-is emlékezünk róllá. Minekuránna nagy munkával fáradsággal, sok hadak és űtközetek által birodalmát meg erősítette, körülötte bélyel békeséget szerzet, azt reménlette hogy immár meg nyughatik és az ő munkáinak hasznát veheti: de ott kezdetik előber-is el az ő nagy berencsetlensége, veszedelmie az ő házán: az mely az Birodalmon valóe gyenétlenség miát, elolthatatlanul gerjedez éségten ég. Az fiai, eggyik az másik felét akar ná az Coronát elnyerni, és mindenik kívánnya az Birodalmat még az atya élteben. Honnét sokkal nagyob nyughataatlansága, fáradsága és munkája volt; hogy nem mint az előt az külső ellenség miát, és ő ellene partolok és támadás inditók miat. Azt-is reménli hogy még mindenek-is elejét veheti, és az fellobbant tüzet megölthatya. Es mivel lártva hogy az fiai az *Regnaláson* veszekednek: Az ő-dregbik fianak *Darius*nak fejében teszi fel az Coronát, és még maga élteben *Regnalóvá* teszi. Es azt hiszi hogy így immár békeséget berez az ő házának és az ő-veinek, de uyjobban lobban fel az nagyob veszedelem, és dihösködő tüzláng mind inkább inkább akar lobogni és égten égni. Mert az ő háláadatlan fia az *Darius*, az *Aspasiat* kéri az atya ágyasát, az ki csuda bépségeért az atya oly igen beretne, hogy nékie nem adhatná. Innen ez az atyának

Artaxerxes.

Plutarchus
in vita Artab.

tyának halálára igyekeznek, és kötést telen ellene. Hogy ez kinyilatkozik; önnön magának kel az fiát vádolni, és annak hohérává lenni. és maga fegyverével kel megölni. Ez lőt somoru vége Dariusznak. De az *Artaxerxes* nyomorgásinak ugyan még sincsen vége. Háram fiai vadnak még ugyan. Ezek közzul is égyik az másik felő akar uralkodni, és az Birodalomhoz jutni; és újáb *conspiratio*t és hitlenséget inditnak, és mindenik külön berez tölle függöket. *Ochus* az legkiseb és leg ifiab, de bátorságosb szívü és nagy akaratu, azon gondolkodik, miként törölhetné el láb alól az ő két bátyait *Ariaspest* és *Arsamest*, az kik ő nékie utában állának. Annakokáért mint az ravas róka, igen vigyaz érkölesökre, és jól meg gondollya azoknak termébeteket. *Ariaspest* igen jámbor és tiszta életü és az ő jószágos cselekedetiért, mind az egész országnál kedves és kellemetes. és mindenektől az Fejedelemségre az kívántatik. Az *Arsamest* hadokozó és bátor szívü vitez. Azért inkább kedvellete őtet az atya: és örömesben néki engedte volna az Coronát. Az jámbor *Ariaspest* az gonos *Ochus* álnoksággal, az erős vitez *Arsamest* hatalommal akarja elnyommasztani. Arrabérli azért az atya bójáróit, *cubicularius*it, mivel ők mindenkor az kiráznál vadnak, az *Ariaspest*nek mindenkor fülcibe csipellyenek, és véle elhitelesék, hogy az ő atya őtet igen gyölöli, sőt ugyan nem is nézheti, sem menyvedheti. De az ő ócsesét *Arsamest* nagy hüve berint beretnö, és azt is akarná maga helyet királlyá tenni: őtet pedig meg akarná öletni. Noha pedig ebben az atya semmit nem tudna, de ők ez hamis vádolást naponkint anyyira üzik, nevelik,

őaporittyák, hogy az ifiu urhat úgy elbomoritták, rémitik, hogy mindenestől fogva kéteféle lehen az atya kedve és kegyelme felől: nem külömben mint ha minden órában csak bőrnü kénzásokkal való halálra ragadtatnék. Ennek elejét akarván venni mérget veszen bé és megöli magát.

Hogy ez immár oda vólna, arra segödteti bérli, *Ocbus* az Harparest, hogy Arfamest által ötné és megölné: mely ugy-is lehen. Az nyavalyás atya, az ki immár nagy vénségre jutot vólna, midön láttya, hogy az vesedelemnek semmi vege nem vólna, és hogy az ő nemzete maradékan ön magokban, mindé ellenségnek bé ütésenélkül elfogyna, és semmi jóbbulást, bodogb állapotot nem remenlhetne, halálra gyötri magát életének kilentzven negyedik életendejében meghal.

Hísem elég világos tüköre ez minden Vdvárnak, és az nagy *Regnalók* és *Vralkodók* nyavalyáságos életeknek, és tündöklő tettetés dicsőségeknek ez földön. Ez az mellet példa-is, az mellyben nyilván láttyuk, mely igen vágyódgyéek az emberi természet az *regnalásra* és *Vraságra*, mind annyi nagy munkával, fáratsággal és vesedelemmel sem gondolván; és minden természeti, vérberint való atya. fiui beretet, hívséget hátra vetvén. Es midön azt megszerzette, mely nagy bögalmatos gondal bírja és őrizi azt.

Es ha mi erre még egy világos példát kívánnánk az mi iteletünk berint semmi illendöb és alkotmatosb nem lehetne ez dológról, mint az Herodesnek az Sidoságnak királyának, felete hanyarú életének és keserü udvartatásának példája. Az mely *Historiát* mivel hogy *Iosephus*, há-

rom könyvben bővségefsén megirt, az olvasóknak kedvekre rövid summába vonyván így hozzuk elő.

Herodes az királyságot és regnaláft nagy munkával, fáradsággal, bértelen nagy pénz költséggel és sokvérontással vonta magához. Midőn Ierusalemet és az egész Iuda Lib. ij. c. ij. országát elbirta volna: az ő előtte regnaló kiráft *Antigonust*, (kit az ő jámborságáért, dicséretes regnaláfaért minden ember szeretet és becsüllöt) az *Antoniusnak* külte, kinek ő az *Herodes* izgatására, bárdal ütette el az fejét. Antigonusnak feje véj tetik. Hogy ilyen módon az *Antigonusnak* dicséretes Neve ez gyalázatos halálnak neme által, az Sidoknál meghomályosítatnek és meg kifsebitenék. Az kik oly igen tartottak az *Antigonushoz*, hogy közzülök egynibányan, semmi kénzáfsal, csigázáfsal nem vitethetnének arra, hogy Herodest királyoknak neveznék, avagy tartának. Azzal *Herodes* meg nem elégedet: hanem még az országnek főfő rendi közzül 40. jeles bémélyeket őlet meg egybér f-mind az kik *Antigonus*sal tartották. és naponkint minden külömbség nélkül mind őltön őlette valahol feltaláltathatta az *Antigonushoz* vonyókat; oly nagy serénykedéfsel pedig, hogy minden nap vigyázókat állarna az kapukra, hogy az megöletteknek hólt testek, közöt valamely *Antigonisták* az bekéren elevenen ki ne vitetnének.

Es noha ily rettenetes kegyetlenséggel erőfsittette volna meg birodalmát, még sem nyughatot soha. Szüntelenül félt azon, hogy talam ugyan volna még valaki az királyi nemből, az ki egykor csak fel támadna, és őtet kiözne. El végezi azért magában, hogy az király nemből Lib. ij. c. ij. valókat tellyeséggel eltörtené. Abból az királyi ágból

való Aristobulust, az ő feleségének Mariámnésnek atyafiát, nem sokkal az előt fő pappá tette volt. Midőn pedig venné eszébe, hogy ez fő Papot az ő jelés jóságjért és hogy az Antigonusnak királyi nemzetségéből való volna, az Sidok felőre igen szeretnek és becsülének: Császárdul megölette; ilyen formán: Rendelt egynéhány embereket, kik ő véle az folyó vizben fürdőnének, és trefalódnak sine alát az vízbe bugtatván meg foytanák.

Hircanus volt egyedül még hátra, ki Babylonban volt főpapjok és fejedelmek azoknak az Sidoknak, az kik az Babyloniai fogságból hozza bocsátaskor, az Persiai birodalomban szabad akarattok szerint ott maradtak volt, az mellyektől nagy becsületben tartatott. Ezt *Herodes* képvisővel és nagy ígéreteckel hozzá hívta és hozatta, és elsőben nagy tisztetségben tartotta; annakutánna oly sine alát, mint ha utánna loskődöt volna és a királyságra vágyódót volna megölette az nyoltzvan ebendős jó Papurat. Szádekozot arra is hogy *Cleopatra* is, az Egyiptomi királyné akkört megöletse, mivel értene hogy nem volna jó akarattal hozzája.

Az őo fiai közt is villongás volt ugyan akkorban. az versengés és haborgás innen támadot; hogy *Antipater* az kisebb fia, nagy kívánsággal gerjedezne az királyi regnálásra. Mivel hogy pedig ez ő bándékának az ő két mostoha atyafiát, *Alexander* és *Aristobulus* akadékará valóának; és utában állának, az annyockal Mariámnészel egyetemben; *Antipater* az ő atya nennyenek *Salomé*nak és az anyjának fejedelmével, oly igen beárullyák Mariámnést az Herodosnál, hogy noha igen szeretné, de meg is

nagy

Aristobulus
dünecittek

Hircanus

Cap. 9

nagyártatlánul megölték: Az mint ötén hamar az Annyát is *Alexandrá*t. Mint ha az is vétkes volna abban, hogy *Herodes* méreggel ölettek meg. Hogy azért az idő elat *Aristobulus* és *Alexander* Romában, *Julius Caesar*-nál volnának, és ottán haza jöttek volna, minden embe-
reknél, nagy tereben volnának, és az attyok is igen be-
retven őket, megházo litotta mind kettőt, és nagy tisztel-
ségben tartotta. *Antipater* és *Salome*, könnyen megitil-
hették, hogyha ez két ifju Vrak így előmmének; az öan-
nyok halálát *Salomé*n és egyebeken, meg kezdik egykor
torolni; az kik azt hamis vádolásokkal áru lójul megö-
ltek.

Annakokáért azon igyekeznek mindenképpen, hogy
ez két atyafiát is az attyoknál *Herodes*nél gyanóságba
hozzák az ő rágalmazásokkal és vádoskodásokkal; mint-
ha az attyoknak halálára lesködnének és incselkednének:
és az ő édesannyok ártatlánul megöletéseért bosszút akar-
nának állani: noha elmejébe sem tűnt az soha csak eg-
gyicknek is. De mivel ő k meg nem bünnének, hanem az
vádolást és rágalmazást igen baporitanák, az két ifiak is ar-
ra néha valami segítő okot is adnak, (mint ifju emberek
némelly oly hót cytenek, hogy azoknak még el nem en-
gedtetnék tellyesféggel, az kik az ő annyokat *Mariam*neft
hamis áru lásokkal, vádolásokkal megölettek.) végre *Antipater*
és *Salome* *Herodes*t ugy elfoglallyák, csabittyák,
hogy gyűlötség és gyanóság gerjedgyen és nevedgyék
füvében az két fia ellen; és midőn az vádosok *Herodes* el-
mejét azok ellen annyira el kerítették volná, modot és
ezközt akar arra keretni, mint alázhatná és nyommaszhat-

nále kevélységeket és vakmerőségeket ez Mariamnestől való tét fiainak. Mert ez vétkekben voltak hamisan bévándoltatván, Elővebi azért az alattomb rendű anyátul való fiát, Antipatert, és amazok felőt maga mellet nagy tisztességben tartya, és ugy tében, mintha rövid időn azt akarná maga helyet királságra emelni. Hogy azért *Antipater* véletlen ez *gratias* tisztességre jút, ott kezdetik oétán válóságosban ei az két atyafiaknak rágalmaztatások árulatások ez a annálkül-is gyanofsággal eltölt attyoknál. De mind más rendelt bémélyek által, hogy az álnok ravasága ki ne tetüdjék; Az két atyafiaknak, az kikre tulajdonságkent néznc az ország, és királyi nem ből való bűletések volna Mariamnestől, ez dolog igen nagy nehezen eset, és nag sérelmekre volt. és néha sok könnyullatással is siratnák az ő annyoknak halálát. Néha magok tirtetlensegekből oly favok-is efnék, mintha az attyok felől panafolkodnának, hogy az ő ártatlan annyokat megölette volna, és őket-is immár tellyeséggel megakarná vetni és tölle eltaszítani. Ez ilyeneket amazok az kik arra rendeltetvén bűntelen környülök volnának mint tettetet barátik naponkiot menten meg vitték az udvarba Salomé-nak és Antipaternek, ezek mindgyárt lockal többet adván hozzá be mondatták az királynak. Innen azért Antipatert az király amaz kettőnek, lenyommasztására annoális helyeb emeli, és az anyát-is az udvarba hozája vebi, és így Romába küldi, hogy ott *Caius Iulius* Csásárnak-is *gratia*jában kedvébe juttassa. Mind ezek amaz kettőnek, kik semmi becsületben nincsenek, nema kicsin busulásokra vagyunk.

Antipater Romában nagy becsületben vagyon az Császárnál, és semmit nem bánt inkább mint hogy immár az két vádolt atya fiait az attyánál naponként nem rágalmazhattya, és nem vádoltathattya, igen fél azon, hogy az Attya elméje visontag ismer amaz két attyafiaihoz ne haylana az ő távollétében, és az ő tanácskozási kine nyilátkoznának. Annakokáért levelei által mozgattya dolgát Saloménál és az attyánál; az mellyekben mind két attyafiait keményen ruttollya, gyalázza, bídalmazza, börtnyiti, mintha oly nagy forgalmatos gongya volna az attyának bodog állapattára még távollétében-is. Annyira visí az dolgot, hogy *Herodes* el az Császárhoz megyen, és mind az két bevádolt fiat elő állattya, és reájok panaszol és őket keményen vádollya, hogy méreg bérzesszel mivel igyekeznének néki, hiveseges attyoknak, halálára, és Coronájára; noha őtet az Császárr szabadon hadta azon hogy az országban, azt tenné örökösé, az mellyik ő hozzá legjőbban és leghivesegesben viselné magát. Es hogy hozzájok az illet volna inkább, hog jóssággal és Istenes jámborsággal és fiai becsulettel és engedelmelességgel egyik az mássickal vetekedet volna, és mindében azon igyekezet volna, hog az attyának kedvét tálalta volna, és ugy ment volna ofcán az Coronának elbirására. Mostan pedig ő elene oly nagy gyűlödségre gerjedtek, hogy magok életének veszedelmével-is ő nékie halálára igyekeznének. Es hogy érdemelhetne volna ő ezt ő töllök? Hiszem magoknak még kel azt vallániok, hogy őket ifuságoktul fogva uri és tejedelmi tisztességben nevelté, tartotta, Császárr ő Felségénél az Vdvarban, minden féle nemes vitezlő dolgokban

Herodes fiait
vádollya.

tanította, és hogy az Vdvarbói hazajöttek őket királyi némből megházasította, és mindeneket meg cselekedet valami illet az hívséges atyához. Mellyért ez jutalmat akarnak adni, hogy neki csak ez egyet se engednek s- tőrbenek, hogy az nagy munkával, fáradsággal kerestet országot, egy kevés ideig békeféggel birhatná, és hasznát vehetné. Es így minden törvény s- igazság ellen, sőt az természetül plantaltatot keretet ellen az ő életének elvesztésére igyekeznének. Ez ő játékokat ő sok ideig tőrte, látatlanná tőrte. Mind ezeknek felőtte az ő atyai kegyes elméjét hozzájuk még ebben-is megmutatná, hogy ő az mint ő neki hatalma és igazsága-is volt volna arra, hogy őket ő maga meg büntethette volna, de hogy őtet tellyesféggel semmiben ne vádolhatnak és igazán semmi panaszok ne lenne, őket ide az Csásárhoz, úgy mint közönséges Patronusok és jótévü promotorok elejébe hozta, hogy önnön felsége látná és itilné meg ügyeket. Kérné azért, hogy ez ő ilyen környű igyekezetek ne esnék nekik hiába, hogy magának-is ne kellene életének veszedelmében forogni. Az mint hogy 44. ő magoknak-is az fiainak, az kik ily gonofságos inceselkedéket jól tudgyák nem hasznos, és nem-is illendő hogy az nap fényet nézhessék.

Midőn azért mind ezeket *Herodes* nagy indulatos fűből az Csásár elejébe beféllene, az két ifiu urak nem tőrtehetik meg semeket könyhullatástól. Hogy az attyok fávát elvégebné-is, az nagy keserves sírásnak miatta sokaignem solhattak egy főt-is. Nem-is tudták ez csudás ügyben mit kellyen kezdeniek.

Mert mint két felé néhez volna az dolog; Hogy ha az attyok

az attyok ellen mondanának és azt hazuságban vádolnák; de sockal nehezzeb volna hogy ha ez ügyben magukat bűnössé hagynák. Azonközben mind az jelen valók és az Császárd maga is nagy bűvök berint fánakoztak roytok, és az attyok sem tartoztathatta meg magát az sirástól. Végezetre az öregbik az *Alexander*, meg gondolván attyának hávait, ahhoz fordult és imígyen bñlt.

Mely attyai kedvel és kegyes elmével volt mi hozánk mindenkoró kegyelmed mi berelmes atyánk, és mostan is mely jó bivel legyen, eléggé megláttzik, ebből az mi ellenünk indított törvény tételből és reánk panasztásából. Mert ha valami veszedelmünkre és gonosunkra való volt volna bűvében kegyelmednek, te hat minket az mi kegyelmes és közönséges Patronusunknak és promotorunknak a Császárnak elejében nem hozot volna, és az panasztó felsége előtt nem tette volna, innen láttjuk atyánk hogy nekünk utólso veszedelmünket nem kívánod s nem keresed; hanem inkább megtartásunkra igyekezel. Mely az mi ügyünket annál inkább meg nehezíti, mivel mi magunk sem itélnök életre méltoknak magunkat, hogy ha ez dologban vétkefsek volnának, az melyben minket bévádoltanak. Sőt inkább akarunk arttatlanul meghalni, hogy nem ilyen gyanótság felölünk lévén, több ideig élni. Adná pedig az jó Isten, hogy mi elégségesek volnánk arra, hogy az igazságot nap fény elejében hozhatnok. Az mely az *Calumnia* és rágalmazas által eloyomattatik; és mi hasznaigy az mi életünknek hogy ha az édes atyánknál ilyen gyanóságban kellyen maradnunk? Vgy tettzhetnék jóllehet mivel az mi anyánk elvesztetet, és mi is immár időnkre ér-

Alexander
telöl az par
asztá.

tünk, mint há mi az *regnalás*ra vágyodnánk. De gondolatfésék még, hogy ha bintén ezen, az miben mi vádoltastunk, volna ügyök egyebeknek-is, ugyan nem tulaydonitathatnék nyilvánssággal nekik. De ez kórnyű dolgot valakire vallani, nem elég itt az puska gyanúság. Bizonyára sükség hogy nagyobb jelenségi legyenek ez ilyen rettenetes véteknék. Kicsoda bizonyíthattya azért azt mi reánk, hogy mi vagy mérget késítettünk volna, avagy valami *Conspiratio*t indítottunk volna, vagy titkon valakikkel szövetséget vagy valami kötéft kötünk volna, vagy valakit pénzel vagy ajándékkal berletünk volna valamire, vagy titkon írtunk volna valami levelet atyánk ellen: avagy valami módon fogtunk volna kezünckel valamihöz, az onnan effele gonos igyekezet kibizonyíthatatnék avagy csak akat miképpen (az mint az rágalmozók mivelnek) kics igaztathatnék avagy kitekertethetnék. Bizonyára nehéz dolog az egyenclenség az Vdvarban, kiváltképpen az Fejedelmi személyek között. Es mit nem tehet az jövendő *regnalás*nak remensége az gonos természetűekben; az mellyek az ártatlan jámboroknak minden féle férelmet, bánatot és veszedelmet forralnak, kobolnak? Mircánk bizonyára soha öröké semmi gonofságot nem bizonyíthatnak: Ellenben pedig lehetlen-is minékünk hog minden rágalmozokat megtzáfolyassunk, az olyannál az ki az ő süleit mi elöttünk bédugja, és az mi rágalmozóinknak süntelenül nyitván tartya. Hogyha binte valami oly süc hallottak volna-is valaha tölünk, de az is ugyan nem kegyelmed ellen, mi édes atyánk ellen volt, hanem az rágalmozók ellen mondatot. Hogy

ha vala-

ha valamellyikünk némellykor szerelmes anyánkat siratta, nem azért let, hogy az meg öleter. hanem mivel immár megöleter, az olyanoktul gyaláztatik és ragalmaztatik, az kikhöz nem illenek. Es mint vágyódnánk mi sz or-
 bágásra, atyánknak életében, holot minékünk annyi kirá-
 lyi tisztesség adatik, az mellynél többet nem reménthet-
 nénk az birodalomban. Es reménlhettük volnaé az *Re-
 gnalást*, hogyha az édes atyánkat megöltük volna? Inkáb
 kellett volna bizonynyal az börtnyü halált várnuuk, és hogy
 az föld nyelt volna el bennünket. Szenyvedhetet volnaé
 az birodalom alatt való tisztességes nép efféle attyok meg-
 öltö *regnalokat*, gyilkosokat raytok uralkodni? Es enged-
 hették volnaé hogy az te töled éppitetet bentséges tem-
 plumban ily attyok vérevel ferteztettek mentek volna bé!
 Es ha hinte egyebeckel semmit nem gondoltunk volna-
 is, ez ily börtnyüségnek véghez vitele után, mint mehet-
 tünk s menekedhettünk volna meg ez jelen való Csásár
 Vrunk előtt, és ő Felségének méltó haragja előtt. Nincsen
 ugy szerelmes atyánk, nem nemzet kegyelmed oly istentel-
 len és éitetlen fiakat, kik ezt jobban ne értenék és ne tud-
 nák: bódogtalanban lehetnek jollehet az ragalmazok-
 nak beadások által, hogy nem kegyelmednek szerelmes
 atyánk és az te ügyednek használatos volna. Hozhat-
 nánk többeket is elő magunk mentességére, de mi böktség
 azt mentegeetni, az mi soha nem volt nemis lében soha ör-
 röké. Csak ezen kérjuk azért mostan az mi Legkegyel-
 mességesb Csásár Vrunkat, az ki most minékünk ez do-
 logban bíránk; hogyha lehetséges hogy az mi Vrunk at-
 tyánk börtnyüből kibakasthassa és tellyesféggel kivethesse és

kiöblitése az mi felőlünk bé vő gyanótságot, és ugy akar mely nyomorúságossan kel-is még-is kívánánk élni: Ha hol pedig nem, és hogy az mi édes Vrank atyánk, mi miattunk ugyan büntelen való félelemben élljen, sokkal örömesben akarunk inkább meghalni, hogy nem ő néki el-lene és büsulására élni, az kitől életünket vőttük. Ez be-séd által mindeneknek bűvők nagy könnyöretetességre in-dult ez ifju Vranknak ártatlan ügyökhöz: És az Csábár ö-ket az ő bűvében immár-is mentségeseknek tartya, mi-nekutanna *Herodes* az ő gyanóságának és vádolásának semmi fundamentomár, okát elő nem mutathatná, és mint egy benne maradtúl állana ugy hogy mayd magá-nak volna bűksége arra, hogy valaki mentené. Végezetre hogy az Csábár egy ideig gondolkodot volna, ezt mon-dgya: Hogy ez ifju Vrank ebben voltak vigyázatlanok, mi-vel nem viselték mindenképpen ugy magokat, az At-tyokhoz, hogy annak semmi gyanósága ne indulhatot volna hozzájuk. Ostan fordul *Herodes*hez, és azon kéri hogy minden gyűlöseget, gyanúságot fiaitól való idege-nülést, rellyeséggel félen tegyen, elfeleitfen, és elmejé-ből ki vesse. Intis az ifju Vranknak, hogy attyoknak tér-idékhöz eszenek, békéllyenek, Az attyok ezt nem várja, ha-nem eleiket akarván venni, felkél és egymás után nyako-krá esik, és nagy sürű könnyeit hullátván csokollya őket. Mellyen mind az jelen valók, nemefek, nemteleniek, nagy bűbéli könnyöretetességre és sírára inditattanak. És mi-nekutanna mindnyájan az királynak hálá adó köszönete-ket nyuytották volna, kiléptenek: és vélek egygütt *As-sipator*, ki ez csudas játékot így forralta ingattogalta, de magát

magát nem jelenente, hanem inkább bineszen gratulal, és ferencesézi, üdvözli attyafiát, hogy az attyokkal meg békéllették volna.

Minekutána azért *Herodes* az *David* király koporsóját megdulta és három ezer mála ezüster abból kivolvaylot volna, az Istennek büntetése annál keményebben megragadgya. És az ő háza hova tovább mind nyughatatlanb és csendesegtelenb vált, és maga élete-is mind nehezeb és terheseb let. Mert oly háborgás, vihátkodás, egyenetlenkedés, és belső hadhoz hasonló ellenségeskedés; Mellyek közt kiválképpen való volt az *Antipater*nek az ő két attyafiá ellen való titkos tanácskozása és practikálása, és mindazáltal olyannak tetteri magát mintha ő volna az kiazokat mentegezné, barátságosán viseli magát hozzájuk, hogy minden dolgokat vizsgálhassa és kiütdaközhatná, hogy annyival könnyebben hozzájuk férhetne. És nagy ferény álnokságával arra-is birta az attyát, hogy az alitaná, hogy egyedüi csak *Antipater* volna ő hozzá jó és hívséges. Ennek partyán volna az *Herodes* fő Lovás mestere-is avagy *Præfectusa*, Gondviselője *Ptolomæus*, Nem-is cselekednék *Herodes* ennélkül semmit, és ennek az annyának tanácsanélkül. Annakokáért könnyen azok ellen izgathatnák az királt, az kikerők gyűlölnének. Ez igen bosszúlyák ismeglén az két atyafiák, és azoknak feleségek, hogy ők oly meg vetőttek vólnának. És az *Alexander* felesége *Cyláphira* gyűlöli viháontag *Salomé*t. *Salome*-is nagy feréniséggel az *Aristobulus* feleségéhez az ő Leányához csatollya magát, és elméjét elfordittya az Vratul, hogy elarulná, valamit az két atyafiák

együtt léteken, az ő megöletet anyvókról, és attyókról, őrola is Salomérol, és az vélek tartókról bólnának. Mind ezeket Salomé oltán menten megvitte az királynak. Hogy csak egy nap sem volna az mellyen *Herodes* ezzel és efféle unalmas dolgokkal nem bálódnék és nem busítanék. De az nyavalyás *Herodes* hova tovább, mind inkább gyöttréttetik. Az ő attyafia Pherorás megutállya az ő leányát, az kit néki akart adni, és azon kézben egy kurvát tart magánál, az mellyet örömeitben hordoz véle. Mellyből sok villongás támad. Ez Pheroras keményen bállya rágalmazza az királat, (gonosb hamis sűből, csak hogy az atyát és fiait öbve vebthesse) az *Alexander*nél, mintha az király titkon az *Alexander* feleséget Glaphirat szeretné, és tovább magát az herelenben meg nem tartoztathatná és mérkélhetné. Ezen el réműl *Alexander*; és midőn az attya, Glariphirának mindē jóval volna, és naponkint valamivel megtitkelné, mellyet noha mind az fiáért cselekednek, de *Alexander* ezt, az rágalmazóra nézve, mint arra ctené, mintha az ő feleségéhez való illetlen herelméből cselekedné. Miglen magát megebméli, bátorittya, és az Pheroras befédét, az attyának nagy konyhullatással megemliti. Mellyért keményen expostulál, panaszkodik, feddődik Pherorással. Hogy dolgát az nem tagadhatná, az Saloméra hárittya: ez pedig álhatatosan tagadgya, de úgy hogy az kettőzö elme könnyen kitértzenék belőle. Annakokáért *Herodes* mind Pherorást és Salomét, öcseset, hugáttólle elküldi; és ánnal inkább közre oltán *Alexander*t szeretni, azért hogy oly tékélletes sűvel vólt, hogy ez dolgotólle el nem titkolná.

De ez sem tart sokáig, mert egy valaki, az *Antipater* kitérésből és titkos formálásából megbeséli az királynak, hogy az ő három békérei nagy sok pénzel meg béreltettek *Alexander*-ől az atyának meölelére. Ez ísmét nem kevesfé bomorittya és gyötri az királt. Ki keményen meg examináltattya és vallattya, az Comornikokat vagy békérekat: Kik nem szenvedhetvén az nagy kénzfokot reá vallottak *Alexanderre*, és azt is jelentik nagy kinyokban, hogy az főb Tanácsok és az főb Capitanok is mind ő véle tartanak. Innen *Herodes* még annal is nagyobb rémülésben esik, úgy hogy immár senkire nem merné magát bizni: mindenek felől egy aránt gyanakodik, itt kezdetik még az sullya. Kiki mind hogy veszedelmét eltávoztathassa, rücsöttya, menti magát az ő aytaja elöt, és hogy neki inkább hitelo, bátorsága lehessen, maft vádol bé; Mely miat nagy fokban ölettetnének meg, hogy végre binte úgy az vádolok miat az bévádoltak, egy aránt ölettetnének. Es mivel ez könnyü nyavalyában semmi vég nem lenne, hogy egybet bekesége lehetne, mindeneken ki ad, és minden bőlgaite kiküldi Vdvarából, meg az belsőbb Tanácsot és jób barátit is, kiket nagy tekintetes vóltok miat nem ölethetne meg.

Ezeket mind az álnok *Antipater* vitte végbe, és az atyát úgy elhitette, foglalta, hogy csak ötet alitaná hívségének, és hogy egyebek mind halálára igyekeznének. Annak okaért arra is könnyen reá bírja az atyát, hogy valaki ket ö tudna, hogy *Alexander*rel tartanak nagy feregenkint kénzfára vonyattatnanak. Kik között egy meg vallotta könnyában, hogy *Alexander* és *Aristobulus* egymás köze

hővetséget vetődtek, és arra esküttek, hogy az attyokat az vadászatban megollyék, és ostan Romába mennyenek az Coronának az Császártól való megkérésére. Levele is találtator legyen *Alexander*nek, melyben panaszolkodik öcsésének, hogy az attya uyjobban annyi földet és népet adot volna *Antipater*nek, az mellynek jövedelme 200. talentum lenne ebrendönkent. Azt alitván *Herodes*, hogy egybet immár elégséges okat találta, hogy *Alexander* nyakon körtve az fogságba veresse: és minden barátit annak, keményen kénoztattya, csigáztattya, hogy valami bizonyost vehetne kibelőlök. Es noha semmire bet nem rehetetugyan még-is megölette; és oly nagy félelmet és remülést szerzet az Vdvarba: hogy sohol senki nem merne egy másnak hinni, és végre mayd minden megünna élet-is.

Többek közöt egy azt is vallotta, vagy mondotta bé az attyának, hogy *Alexander* írta Romába egy barátjának, hogy kérjék meg az királytól, hogy ő Romába bólitassék, és ő meg jelentené az Császárnak, az ő ellene való arultatást, és hogy az ő attya az Romaiak ellen Mithridatessele tartaná. *Alexander* ön maga midön látná hogj az attya mindent elhinne, és ő immár életét megeléglente és megunta, küld az attyának visontag négy olyan levelet, magáru az attya ellen. Meg vallyá hogy tanácskoztak, practikalak legyen ő ellene, és hogy az hővetségben az ő attyafia *Pberoras*, és minden ő titkos Tanácsosi béne vólnanak és az ő huga *Salome* ő véle paraszalkodot és fertelmeskedet vólna. Es minden dolgok arra igazitattak, hogy ő meg ölettesék, hogy ostan kiki mind kedve scriat

ve ferint élhetne. Nem kellene immár semmi vallatás, kinzás, csigazás; az vallás meg, vagyon.

De ottan hamar az után, nem kicsiny munkával, az Cappadociai *Archelaus* király által, kinek leánya *Alexander*nál volt, az attyával meg békéltetet. Vólt pedigh egy *Eurydes* nevű az Vdvárbán, az kinek az jó *Alexander* sokat hit vólna, mivel ő velle az álnok ember nagy barátságot vetet vólt, de valamit tőlle hallot mind megvitte *Antipater*nek, és végre az attyának-is. Két Drabantok-is kinoztattak meg, és az kenzásban az ártatlan *Alexander*re vallottanak Levelek-is irattanak az ő Nevével és az ő keze irásához hasonlók. Maga azokat az *Diophantus* író Deak csinálta.

Az *calumniak*, rágalmazások-is, mellyeket *Antipater* napokint forralt, formalt, ugy meg sokafodtanak, hogy *Herodes* tellyességgel elhiané, hogy az két fia, ő neki ugyan csak halálára incselkednének; kiváltképpen hogy az elfutás rajok bizonyodot vólna, hogy *Archelaus*hoz akarnának menni; az kinek leányavólt az *Alexander* felesége, és az-is mondatot, hogy ők onnan *Archelaus* segedelmével Romaba mennének, és az attyokat, az ki immár-is az Csásár haragjában vólna az *Syllestin*nak hamis vádolásából és rágalmazásából; bé vádólnáják, mellyet *Archelaus* semmiképpen igazzá nem hagyot.

Midőn pedig *Herodes* az ő fiait, az Csásárnál is meglen vádollya, és az Csásár megengedi néki, hogy az mi ez aránt az igaz vólna, azt kezdené és azt tenné; mindazáltal felőtb ne sietne, hanem az dolgot igaz megismeretetésre vinne. Gyűyt azért *Herodes* más fel báz ferfiakat,

kiket biracka hágy; panosból az fiaira és bévádollya azok kar, de nem állattya elő őket, hanem nyeknek meg hallásánélkül, sok vélek tartocckal egygyüt, kiváltképpen az 300. ríft viselőkkel, meg senténiáztarra. Ezeket *Herodes* mind *Alexandria*-ban; az ő két fiait pedig *Alexandert* és *Aristobulust* *Sebasteben* ölette meg.

Hogy ezek elcöröltetnek, *Antipater* minden álnoksággal tulaydon csak az atya ellen incselkedik, és az cselekebi hogy Egyptomból egy oly méreg hozzattaték, az mellyel az öveinek kezek által megölettefsék. Romába megyen, hogy lenki ešébe ne venné, mit akarna; és midön ez méreg nem elég erőslönne, annal-is erősebet küld; de végre ez mind meg tudódik, elárultas áltzl kinyilatkozik. *Herodes* hazakivánnya Romából *Antipatert*, és nyilvánossággal vádollya mint ez nyughatatlanságnak okát.

Cap 4. 4. 7.

Hogy, az ő bátyait, megölette. Mostan immár ő magát az attyát-is, ki őtet annyira tartotta; mindeneken fellyülemelte, és az ő Testamentum levelében *Successorának*, uránna következendőnek rendelte és valaacotta, és vele minden jót cselekedet; halálára igyekeznék. Es midön reábizonyodnék-is, semmit mentégére nem tudnamondani, és nem felelhetne. Végre azt-is azért az Császárnak jóvallásából megöleti. Es ottan hamar ő maga-is életének hervenedik esteideiben megholt.

Cap 1. 9.

Ez históriát azért beféllem ilyen bőven elő, hogy imezketöt cselekednem. Előšer hogy az *Regnalok*nak, Vrálokodóknak munkas fáratságos, nyavalyas és veszedelemben forgo életet minden emberének semcik elejében adnám. Másodšer, hogy minden ember mint egy világos rükor-

gos rükor-

gostökörben látná, mint forgodgyanak nem kevesen; többire mindenkor az álnok hirtév veftéssel, ragalmázással, árultatással, beadással meghóllással az udvarokban; mely nyughatatlan nyavalyás és veftedelembe forgo élet legyen az udvarokban. Hogy obrán azt-is megmutatnám, mely igen mélyen bé gyökérezet legyen az embereknek hűveikbe az *Regnaláknak* uraságnak kívánfága, és nyughatatlan nyavalyás életnek férelme; Mely kívánfág és férelm az embernek minden élet, elméjét úgy elvebi, hogy meg se gondolhassa mit cselekedgyék. Csak ő az orbáglássa, uraságra mehesen, minden életét, minden előmenetelét, férencsétet hém látomást való eltavoztathatatlan veftedelemre veri.

Innen az is nyilván vagyon, mely nagy hűvek férelmével, forgalmotórsággal, és fáradozzással veftik el az emberek az ő Vrálkodálokat, *regnalálokat*. Sockal inkább halálra vetik magokat, örömesben ki ontyák fok hántalan embereknek véreket, megölik tuládon gyermekeiket, feleségeket, és minden véreberint való rokonságikat, hogy nem az Vrálkodástól meg válnának, úgy hogy arról nem hűkség több példákat előhozni.

Mivel azért hogy ennyi munkával, fáratsággal, forgalmacoskodással, veftedelemmel, kegyetlenkedéssel, és ártatlan vér ontással féreztessenek, bírattassanak és veftéssenek el az *Regnalálok*, Vrálkodálok. Megtettzik ismetlen ezekből az mellyek bővféggessen előfámláltatának, hogy semmi *Summum bonum*, sem nyugodalmas bódog élet, sem tellyes öröm ne legyen ez világi Vrálkodásban,

3.
Az regnalás nagy sor-jem mel, nem ő. rőmöt hagyják el.

ban, sem az nagy Vraknal, Királyoknál, sem az ő udvaraikban, az fel nem találhatik.

III.

Hogyha az Királyságok és Vrafságok állandóké és
adnaké állandó örömet?

Miképpen hogy valami ez világon vagyon, minden elmúlik, és semmi állandó nem találhatik, hogy az romlandóság és mulandóság alá ne vettetnék. Sőt az mindennél nemesegebb emberi teremtet emberi állat, ki az Istentől minden látható teremtet állatokon urrá tétetet, elmúlik, elfogyatkozik és meghal: Azonképpen az birodalmoknak is vagyon *Fatalis periodusok*, az Istentől rendelt, meghatározott idejek, ebtendejek, az mellyeken azok elkezdetnek, nevednek; és vegre megéint el kellyen fogyniok.

Az 4. Monarchia azoknak kezdőin

Az első Monarchia volt az Assyriusoké, mellyet Nimrod kezdet, ez világ teremtésének, (az sokot hámlálás berint) 1786. ebtendejében, Az viz özön után és az Babylon városának éppétese után 120. ebtendőben. Mert kezdettől fogva mind az megnevezet időkiglen, ez világon az Atyai Hatalomnak volt érteke, és az régieb és eledebb atya volt minden nemzetségben az elöljáró Fejedelem, az mellynek az többi mind örömet jó akarattal engedtek. De hogy az embernek gonofsága őregbednek, az Isten az világi regnalásokat úgy rendelte az gonosboknak az által való megtzáfolására. Es ez az első és leg dicsőségesb Monarchia, kiseded eredetből hamar időn úgy nevedet, hogy Daniel Profetánál Aranyföhdöz hasonlításék; és leg-
első

Dan. 3. 7. 22.

idő ideiglen állot az ő tellyes erejében. Tudniillik, 1648. ébtendeig és úgy mult oštán el.

Az Második Monarchia az Persaké volt és az Medu-
soké. Az *Cyrus* által kezdetet, Babylon városának megh-
vétele után, és az utolsó Assyriai Monarchának megölese
után, mely Danielnél Balthasárnak, Herodotusnál Labi-
nithusnak neveztetik. ez világnak 3434. ébtendejében
kezdetet, midőn az első eltöröltetet, és csak 200. ébtен-
deigtartot.

Az harmadik Monarchia az Görögöké, az *Alexander*
*Magnus*tól, Babylon városának meg vétele után, és az
Persai birodalomnak elrontása után, ez világnak 3634.
ébtendeiben kezdetet; és 286. ébtendeig állot, s oštán el-
mult, elkölt.

Az negyedik Monarchia, az Romaiaké, *Julius Caesar*-
tól és *Augustus*tól kezdetet. Melynek kezdetit közönsé-
gesen fámlállják ez világnak 3920. ébtendejétől. Es im-
már ez mi időnkig, 1640. ébtendőig tartot, de lassan las-
san igen kissebedik, és az kis Antichristusi káromló far-
vacska, az mely nagyokat beszél immár három királyi or-
szágokat véstet ki belőle, és az ő hatalmának-is elkel mul-
ni végtére. Es az negyedik állatnak-is meg kel ölettetni,
és az tűzbe kel vettetni. Mert mindeniknek ideje és ora-
ja fábatot, és határoztatot, ugymond az Daniel, meddig
kellyen mindenikének állani és tartani. Csak hét ébtен-
dő hia pedig, hogy ez utolsó Monarchia annyi időt nem
tartot, az mennyit az első. Es minekutánna az káromló
faru az Magótságosnak fenteitrontya, és igyekezet időket
és törvényeket megváltoztatni, és nékie az ő kezébe egy

Idő, és egynéhány idők, és egy fél idő adattak volna: Vgy tételik obítán az itilet: és elvétezikereje, hazalma, fundamentomából kitörőltetik, és elvéstetik. De az birodalom, erő és hatalom az egész ég alatt, az mindenkéni Magasságosb nak benséges népének adattatik, az kinek országa öröcké való, és minden hatalom ő neki ből gál és enged.

Az egyéb királyi országoknak is, Fejedelemségeknek, és Vraságoknak az Tartományokban és városokban nagyon Periodusok, és szabot terminusok, határok, meddig tartanak és meddig kellyen állaniok. Es megmutatták az historiák, hogy semmi országlás vagy Vraság az országokban és városokban öt ház estendő felőt valami igen nagy változás nélkül meg nem álhatot, némellyek még h kevessebb ideig tartottanak. Sőt mayd minden ötven estendőben, valami nagy nevezetes változás esik az religióban és köfségi igazgatásban. Hogy némellyek felnevekednek, némellyek kállanak és lerohannak. Es többire mindenkor egy Vraságnak nevedése az másiknak, fogyása és veszedelme.

Nem csak az Vraságok *regnalások* vágnak pedigh ilyen módon az mulandóságának alá vetterven, hanem az ockal egyetemben az királyok is, az fejedelmek, Vrak éz igazgatók, az kik azokat fundálták, avagy kezekben tartván bírják. Nincsen oly királyi ország, oly erőfűség, oly jól rendelt igazgatás, nincs oly hatalmas hadi fereg, az mely az elmulandóság ellen magát otalmazhatná.

Sok királyok, fejedelmek és Vrak nem lehettek bátorfűgos az önnön feleségektől, valaydon gyermekeiktől,

2.
Az királyok
magok is
változás alá
vették.

vér bérint való attyokfiaitól és rokoniktól. Tanácsosúktól és Darabantiktól, és azoktul az kikre bizták magokat. Eccles. 4. v. 14. Az kiktől gyakorta gyalázatosson elárultattanak, és megöltetettének.

Az látás, hallás és próbálati igaznak mutattya az mit *Salomon* mond az ő Pradikátorában: Némelly az fogfágból megyen az királyi meltoságra. Némely az ki királyságában bűletet, megfegyenyedik. Ez igen gyakorta meglesben; sok pelda-is vagon róla. 3. Ki mint tege mátsal, úgy tesznek ő vele-is vgyre bek.

Adonibefek herven királyokat tartot fogva, kiknek hivelkekeket kezeiken, lábaikon mind elmeteltette, és úgy federte vélek az kenyér morfalékot az ő aszala alatt. Annakutánna ő tet-is megfogta Iuda Izraélnek birája, és az mint ő másnak eselekedet, ő nékijs úgy let dolga. Kezein és lábain való hivelkejének elvagattatása után, az Iuda aszala alatt kellett néki-is kenyér morfalékot bevegetni. Az mint őn maga megvallya. Az mint én eselekedtem, az Vt úgy fizetet meg ennekem. Adonibefek. Judig. 1. v. 6.

Es az mint *Boetius* bebet *Regulus*ról az Romai polgár mesterről, hogy az Carthagobélieket, kiket az hadban megfogot az tömlőtze bokta vetni. De ottan hamar hogy ötet-is az Cathagobeliek megfogták őt-is visóntag az fogfagba verdték és hasonlót hasonlőval fizettek. Regulus.

Azt bizonyittya továbbá, hogy az Eggptomi *Bulyridem* királynak bokása volt, hogy az mely idegenek oda mennének, megölne és az Isteneknek feláldozná. Es ottan ő maga-is *Herculest*ól binten nyg áldoztatót fel. Bulyridem.

Megemlítettük oda fel *Leontius*t, az ki *Iustinianus* Csásárt megfogta, és az orrát elmettette, és bámki vétésben Leontius.

tésben űzte. Ezt *Tyberius* ismét megfogta, az orrát elmettette, és fogságba vetette. *Tyberius* *Iustinianus* megjövén az fámkivetesből megfogta, és megölette, az mint *Leontium* az ki az ő orrát elmettette volt, mellyet ő abban az fogságban, az kiben őtet *Tyberius* vetőtte volt találván, fok kinzásockal büntette meg. *Iustinianus* visontag, *Philippicus* ölte meg és Császárrá letőhelyette &c. Az mint továbbá *Anastasius* eselekedet *Philippus*nak arról az Historiák bizonyitnak.

Ezek a példák igazságát erősitik, az *Salomon*bol oda fel tet Regulát: Hogy lokan az fogságból királyságra mennek, és az ki az királyságra bűletet, eltaábitatik.

Azonközben tista mero igazság az is; hogy az hamiságért, erőszakért és fősvénységért, az királság egy nemzetről másra megyen. Az mellyet midőn *Nabugodonozor* király nem értene, az Isten álom látás által mutatta meg néki, és őnnön mahán értette meg magával.

Es noha az Egyptomi *Apris* király azzal kerkednék, hogy az ő orfága oly igen meg volna erősitetve, hogy még az Isteneknek is lehetetlen volna meg vennie: mind az által ugyan valóban esébe kellett végre venne, az mit annak előtte nem akart hinni, hogy az V Isten ugyan erősebb volna azért az királyi Orfágnál. Vgy mint az ki azt nem csak elveštette, hanem az bőlgaitol köttellel foytattot meg.

Noha az Siciliali *Dionysius* király is dicsekedet azzal, hogy ő az ő fiának *Adamasko* Lantzal erősitetet, környülkötötetet orfágot hagyna uránna: De ugyan első akadotak azért azok az Lantzok, és az ő fia küzettetet az orfág-

4.
Királyságeg
ncpról masca
szál.
Nabugode-
nozor.

Herodotus
lib. 2.

Dionysius.

orfbághól, és koldulni kellek, és kenyért kéregetni.

Mert midőn az királyok, fejedelmek és Vrak arta ve-
temednek, hogy az ő magok erejekba, hatalmokban bi-
zakodgyanak, és az minden királyoknak királyát meg u-
tállják, meg vetik, és magokat annak, mint Vraságoknak
adójának, felséges Vroknak engedelmésséggel alája nem
akarjak adni, sem az ő fenytését, tanítását nem akarjak
venni; avagy ő neki az ő Orfbágnak kapuit, aytait nem
akarják felnyitni, és Tartományikba és várofikba nem a-
karják bébocsátani: meg vetik az ő Igéjét, üldözik az ő Psal. 1. & 24
anyašent Egyházát és hívšólgait, kegyetlenül bánnak az
alattok valókkal, jóbbágyiekkal. Szükségképpen annak
kel következni, az mir az Sz. Irásannak ellötte meghirde-
tet, hogy az királyi orfbágnak, és Vraságnak egy nemzet-
ségről másra kel menni. Mert az *Dionysius* lántzai, *Vis S^{ty}rac. 10. 7. &*
metus, erőbak és rőttenés, nem erősitik és nem otalmoz-
zák meg az orfbágot: Hanem az Religio, és az fejedelm-
ség allat valóknak az ő Vrokhöz való šereterik. Ez az két
adamas köbből való Lántz, az mellyek minden *regna* lások-
kat megerősitének és meg tartnak.

Mert ha az Fejedelemség az igaz Religiónak előb gyá-
molításával és killyeb plántálásával az lített jó akaro pa-
tronusává teszi, és barátságos oltalmazóává; tehát ugy az
Religio oly körtel, mellyel az fejedelemségnek őve, az a-
latta valókhöz, és az Vraság alatt valóknak ővök az ő V-
rokhöz fejedelmekhez erősen őve körtetik és csatolta-
tik. Es ha ide oly *regna* lás és igazgatás járulánd, hogy az
jóbbágyok érzik és vehetik ešekbe hogy az Vraság nekik
ővök šerint javokat kívánnyá; tehát kettős lében az kö-

tés, melly az *regnalást* és az *Vraságot* ugy meg kötözi és erőfsiti, hogy semmi külső hatalom által megh nem rontathatik. De az holot ezzel ellenkező dolog gyakoroltatik: az *Religio* kételkedésbe vonyatik, avagy egy rébe nincs jofivel hozzá; és az *regnalás*is kinyűcséggel és kegyetlenkedéssel vífeltetik, az jóbágyoknak egy jó fő sem adatik, ot az *Vraság* nem foká álhat meg.

Es hogy ez *Caputot* egész elvégezzük, meglátzik mind ezekből, az mellyeket mind eddiglen béhoztunk, hogy az királykodásban, *Regnalásban* és *Vraságban* az *Summum bonum*, az legfőbb jó nem találtatik; sem pedig igaz, tellyes, és állandó öröm azokban nem leletik. és hog az királyok, fejedelmek és Vrak semmiképpen nem oly csendes, nyugodalmas és kívánatos bódog életet élnek, az mint külsőképpen lázhatnak: Hanem sokkal inkább nagy gyakorta legnyavalyásab és gyötrelemeseb emberek ök ez földön, az kiknek egy órában, szempillantásban sincsen nyugodalmas, békeségek: és sem életük sem *Vraságok* felől bátorságosok nem lehetnek.

Annakokaért elégedgyék meg kiki minden azzal az állapattal, az mellybe Isten őtet rendelte, ne kívánnyon helyeb valót, hogy ha esse vagyon, az mint *Sirach* tanis: *Fiam*, meg maradgy örömeit az alattson állapotban, mert jobb az mind annál, az mellyre ez világ vágyódik. Kiváltképpen pedig kiki mind azon legyen és arról gondolkodgyék, hogy önnön magán Vrálkodgyék, Vra legyen magának és birodalma legyen az ön saját indulatin: hogy te regnály ő rajtuk, és nem ök uralkodgyanak te rajtad. Mert ez a legjobb és dicséreteseb Vrálkodás, az mellyre minden

minden embereknek kellene vágyódniook, az melyben nyugodalmás bódog életek és jó lelki esmeretek-is lehet.

Ez az Vrafság, midőn ember Vrá őn magának, minden hatalmas Vraknak Vrafságokat fellyül mullya ez földön. Nagy Sandórét, *Julius Casar*, Pompejusét, Hannibálét, Samsouét, és egyebeket, az kik jollehet orfágoikat népeket meg győztenek eibirtanak, őn magokat pedig meg nem győzhettek és nem bírtak magokkal, hanem ez viadalban meg csöckentenek, és elnyomattattanak.

Azért mondgya *Salomon*: Iób az hobbu tőrő az erőf. Prov. 16 v. 32.
nél: és az ki uralkodik az ő indulattván job annál, hogy nem az ki váross vében meg. *Qui recte faciet, non qui deminatur erit Rex:* Ac solius

Mondharfa meg ki legyen Vr, és királ?

Az, acki indulatin Vr, és regnál.

———— *Tunc omnia iura tenebis,*
Cum poteris rex esse tui. —————

Boëtius.

*Q*ui se vult esse potentem;
Animos domet ille feroces;
Nec victa libidine colla
Fordis submittat habenis.
Etenim licee indica tellus
Longè tua iura tremiscat,
Et seruiat ultima Thulo;
Tamen atras pellore curas
Miserasq; fugare querelas
Non posse, potentia non est.

AZki hatalmas ér Vr akse lenni,
Tanulliya tantrasomat éretni.

Magán kezdebbék ő uralkodása,
 Indulait bölcsen bírja, fogdosza,
 Tibriahággal éltece ékeítse;
 Magár veikek igazában ne cysse.
 Mi ha naha ki ez Földet mind bírja,
 Hogyha ő maga rúr bönöknek rajja,
 Mert ha saját indulatoddal nem bírő,
 Hatalmat magadnak háiban igirő.

TIZENKETTÖDIK RÉSZ.

Az elmének javairól.

Eskedigleni *Corporis & Fortunæ bonæ*, az testnek és szerencsének javait nézegetrük, vizsgáluk, és azokból akartuk ki keresni és feltudakozni, találni; hogy ha az *Summum bonum*, avagy az Legfőbb jó: igaz, tellyes és állandó öröm, az nyugodalmas bódog étellel együt abban találtasséké. Nem csak nem taláituk pedig azt meg az mit kerestünk; hanem azzal tellyességgel ellenkezőt leltünk és tapasztaltunk meg.

De vadnak még többjök is, mellyeket *Animæ bonæ*: Elmének javainak neznek; az mellyek sokkal föbbek, nemesebbek, dicsőségesebbek, hogy nem az Testnek és az Szerencsének javai: Mindaz mellyek; Bölcseség, Ertelem, Tudomány, mesterség, jóság és tisztesség &c. Mellyek azért neveztetnek elmének javainak, mivel az embernek elméje és lelke forgattya azokat, és azok által munkálkodik, cselekedik. Es meg kel azt vallantunk, hogy mind az legtudósó Philosophusok, és világi bölcs emberek azt

tartották és tartják, hogy az Legfőbb jó, *in bonū animi*, ezekben az elmének javában legyen: hogy az bódog nyugodalmas élet; igaz tellyes és álhatatos öröm ezekben találtsák. Mert ezekert az jókért tartották ök minden egyéb embereknél fellyeb valóknak magokat. És azokat dicsérték és tartották bódogoknak, az kik az Istentől bölcseséggel, tudománnyal és jóssággal volnának megajándékozva. És sok idő telnek benne, ha ez helyen minden ősententiaikat és értelmeiket, (mint itjón és disputállyon erről akar mellyik) ide akarnók héhozni.

Aristoteles, Cicero, Socrates, Plato, felőtte igen dicsérik és magasztallják az jósságot. *Virtust* vagy jósságos cselekedetet: és annak szeretetiben helyheztetik az Legfőbbjót, és azt mondják; hogy az jósság szerzi az igaz csendes bódog életet.

Es bizonyára ha az egelséges épp elmés, okosság, megtekint minden teremtet, dolgokat, ez világnak minden jóait és mindent az mi az ég alatt vagyön, és egyiket az másikal egybe veti, nem itilhet különbben, hanem azt kelállatni, tekefteni, hogy semmi nincs nemességesb, szerelmetesb, dicsőségesb és jobb ez földön, mint az bölcsesség, tudomány és jósság. Annakokaért nem is állathat különbet, hanem hogy az legfőbbjót, *in animi bonū*, az elmének javaiban kellyen keresni: és hogy az kik, ez jókat megnyerték és megszerzetek, igazán bódog emberek legyenek.

Innen vagyön hogy az *Studia sapientiae et virtutis*, az tudományi mesterségek, és a jósság, nem csak az közemberecknél hanem az leghatalmasbakknál is minden-

koronbecsületben és nagy tekintetben vóltanak és tartat-
tanak. és töbölkaz böles értelmestudos, ékelsen főlo em-
berek feretettek tiszteltettek es mindenkor minden jóval
vóltanak ez illyenekhöz.

Alexander.

Az világ biro Nagy *Alexander*, az tudos embereket i-
gen ferette, és nagyra becsüllötte. Es az ő Vdvara mint
egy Academia vagy fő Iskola, tellyes vólt tudos emberec-
kel, kiket valahová ment mindenkoron nagy sereggel vé-
le hordozot.

Dionysius.

Dionysius Syracusanus-is ferette és nagy becsületben
tartotta az tudos embereket, és amaz igen hires neves
böles embereket. Diont és Platót, nagy köleséggel és sok
pénzel hozatta udvarában, és egy ideig őket magánál tar-
totta.

Scipio Africanus, Ptolomæus Philadelphus, Augustus,
Julius Cæsar, Adrianus, Severus, Constantinus Magnus,
Theodosius iunior, Carolus Magnus, Sigismundus I. Császá-
rok az mint hogy magok bémélyekben-is tudos és böles
fejedelmek és Vrak vóltanak; azoképpen tudos embere-
ket örömeft lártanak és tartottanak mellettek: ferették
azokat, tisztelték, becsüllték, állapotyokat fellyebvitték,
és hozzájuk minden jóckal vóltanak.

Sigismund.

Sigmond Csásár dolgár némely Vdvari nemes urfiak
nem igen kedvelleték; hogy ő Felsége az tudos embere-
ket promoteálná és azokat emelné elö; és ő reájok nem
tekintene. Mellyet midönn vót vólna efübe, mond. *Illor*
merito observa, quos natura præ aliis excellere voluit: Azo-
kat én melcán tartom becsületben, az mellyeket az termé-
set-is nálatoknál fellyeb emelt.

Es mi-

És midőn ez dicséretes Csábár az jeles tudos *Juristát Georgius Fescellinust*, föntölt vitezé tenné vagy megh nemelstiené, es vele az Orbág gyűlésére Basileába menne, és az Tanács háznál ökve gyűltek volna, meg képpen *Fescellinus*-is kérelkedik, hogyha az tudos emberekhez üllyöne, avagy az Szentelt vitezlő nemes rendek kozzé. Végre magát meggondolván, a vitezlők kozzé hajol: Mond akkor nékie az Csábár. *Stultè agit, quòd literis militiam præfers. Nam ego mille equites uno die crearem; Doctorem verò unum mille annis non effecerim.* Bolondul mived, hogy az vitezlő rendet nagyobra tartod, hogy nem az tudos embereket. Mert én egy nap ezer embert meg nemelstíthetek, de ezer évtendeig sem tudnék egyet doctorrá tenni.

Ilyen tisztességben, becsületben vóltanak akkor az időben az böles nagy értelmű dicséretes Csábároknál az tudos emberek. Mostá egy peezér inas gyakorta nagyobra becsülterik az Vrak udvarában, hogy nem valamelly tudos ember.

De nem sokkal ez előttis, és ez mi időnkben, vóltanak és vadnak királyok, Fejedelmek és Vrak, kik nem csak *Studia literarum*, az tudományokat, tudos emberek fere-tik, becsüllik, segény Deakokat tartnak, táplálnak, Aca-demiákat és gymnasiumokat fundálnak: hanem az kik ö magokis, ifuságoktul fogva ferényen tanulának, és ez által magoknak dicséretes és dicsőséges nevet szerzettek ez egész világon.

Nemde nem tudos böles és értelmes vólté az nehai *Ferdinand Csábár*, Az Lengyel Orbági István király, és az *Ferdinandus Stephanus*
Panno-

Nepotus.

Pannoniai dicséretes Hunyadi Matyas király. Es az *Megapolitanus* Vlik hertzeg; kinek dicséretes *regna*lásában fundáltatot az Rostokiümi Academia avagy közönséges fő Iskola; mellynek magtartására tekintetes fejedelmi jövendelmet és segedelmet rendelt.

Augustus.
Christianus.

Hasonlatosképpen az *Saxonis* válasto fejedelmek-is *Augustus* és *Christianus I.* az Vitebergai és Lipsiai Academiakat dicséretesen megtartottak, és éppen s-viragozolan hattak utánok az mostan *regna*lóknak.

Az dicséretes Brunsvigai Hertzegek nem igen régen éppitették és fundáltak az Isten igejéhez és az Tudományokhoz való szeretetekben, az Helmfádi Academiát.

Azonképpen az Brandenburgumi Hertzegék-is az Odera vize mellett való Francofurti Academiát nagy dicséretre éppitették. Es az Hassiai Landgraviusok az Marpurgit. Mely dologert örök emlekezetben leben Dicséretes Nevök vála miglen az szép tudományok ez világon megtartatnak.

I.

Hogya az elmének javaiszerezhetneké bódog életet, és adhatnaké igaz örömet?

Es ki nem tudná hogjaz szép tudományi mesterségek, és nyelvek, bölcseseg és ájoság, az Istennek drága nemes ajándékai legyenek, ö Felségtől az embereknek kegyelemből és irgalmasságból adassanak és ajándékoztassanak: De meg-is megmutattjuk azt, hogy ezekben az elmének javaiban, se talaltsék

talátsék és ne legyen az *Stammum bonum*: az Legfőbb jó: és hog ezek sem adnak semmi bódog életet, avagy, ugyan semmi igaz, tellyes és állandó örömet nem berezhetnek.

Mert noha az *anima bona*, az elmének javai, Isten ajándékilegyenek; tudni való mind az által hogy velünk nem úgy bűllettenek, mint az *Corporu & fortuna bona*, az testnek és az Szerencsének javai: Hanem nagy forgalmatos gondal, munkával, fáradsággal, veritéckel, ifúság idejétül fogya való serénykedéssel főtöréssel, keresztek és hezertetik, és embernek egész élete belé fogya és keves jó napokat lát mellette, az tanulással testét, fejét erőtelenti, betegesíti,

Mivel az tudományok és joságok magas Hegyének igen boros és helyel mebbe kerengő uta vagyon, az mely igen csuszamékony, sikamló, hátahoporjás, kieden, vad, mindeféle tövissel, kóroval bennét. Az melyben sokan meg is ütköznek, és az tanulástul elirtoznak. Ha az tanulást némelly elkezdé is, de ha az nehéz, hobbu és veszedelmes utat látandgya, tekenti előtte, az mellyen által kellyen verekedni, oly igen elibonyodik, hog az Studiumat, és az Tanulást Istenre bizza és elál mellölc.

Annakelőtte az nehéz fáradságos munka mellet, nincsen egyéb az Studiumban, Tanulásban segétségnél, nyavalyánál és koldúságnál. Mert noha némellyek nagyra mehetnek az tanúság által, de azra csak némellyek tehetnek bért, az kik Tudományok, mestersegek által, serény értelmek és ékeessen állások által előmehetnek. Azoknak is pedig ottan ottan az berencse játekjához kel magokataalkolmaztatniok, ez világnak kel bizelkedniük,

D d d

és az

E.
Tudományok
is az erény-
ekkel berez-
tetik.

2.
Az tanul-
koldúságnál

és az joságot, igazságot, tökéletes jámborságot egy ideig Janos Pap Országban kel bocsátaniok, és ott kel azokat sámkivetésben buydosztatniok, miglen ök azonban értének töltek.

De nagy réfént ugyan merő koldusok, és nincsen annyi értékek hogy magokat és az öveiket elrápláthatnák, fot még hajokba vető fallattyokat-is megolvassák, nem is adnak többet nekik, hané az menyit alég ehetnek meg. Sok jó ingeniumó jámbortanult, elmés ifiak budosnak féllyel az országban, és nem találnak táplálásokra valót. Egy summában, koldulással keresá kenyéret az tudomány, és semmire nem becsültek.

Salomon.

Mind ezeket az bölcs Salomon-is igen vette efébe. Mert ki vólt nálánál az nap alatt bölcséb, tudosb, és értelmeseb? Iollehet ő ámmellet fégénységet nem fényvedet, de mennyi munkájában fáratságában vólt legyen neki, meg jelentí azt az ő Prædikator nevű könyvében, midőn mond: En Salomon Prædikator, királya valék Izraélnek Jerusalemben; adván az én elmémet mind azoknak vizsgálására és bölcsen meg tudakozására, mellyek lefnek az égek alatt; Ezek mind hiába való foglalatosságok, az mellyeket az isten adot az emberek fainak, hogy azokban gyöcrenek magokat. Láttam minden dolgokat, mellyek lefnek az nap alatt, és imé mind ezek hiában valóság, és az léleknek gyötreleme, Adtam annak felötte az én elmémet az bölcseségnek tudására, és minden estelenségnek és bolondságnak megtudására, de megismerem ez is lenni az léleknek nyomoruságának, mivel hogy az bölcseségnek fokságában íok busulas vagyón, és valaki ö-
regbiti

Eccles. 1. v.
11. 12. 14.
17. 18.

regbíti az bölcseséget öregbíti az gyötrelmet.

Es ha binte valaki nagy borgalmas munka, fáradság alatt volna-is, és az mellett begénséggel, koldusfággal baylódni-is, ez még mind kenyvedhető volna, és gyamol-sága lehetne; De ennek felötte ide járul az gyalázatos irégység, az melly az emberek életét gyötri, keseríti, fázatya és mindéneket meg veszteget. Mert ha némely, másnál vala mennyivel többet, tanult, rajta mindgyárt az *Invidia* ebagnó, az fégyentelen bestia, irégyli ez ő néki, minden erejével ellene akar állani, meg bolya, meg rágal-mazza, meg kifesebeti, bídalmazza, gyalázza, reformál benne mindent és felforgat. Mellyen némely jámbor tu-dos kemélynék bive megbakodhatna, és az nagy faydalom s-bánat miat meghafádozhatna, hog az ő jó ügyekezettel töt felvifelt munkáját, fáradságát illy hitván helyre költötte, illy gonóbra vonyassék, és azokért igy nyomdostaf-sék és tapodtassék.

De még ez gonóft nem elégli az *Invidia* az rutalmas kofa, hanem az minden napi próbát bizonyittya, és nyilván tanít minket, hogy fokak, az ő Tudományok, jeles elméjek és serény értelmek miat, testeknek, életeknek és jóbágoknak veszedelmébe jutottanak. Mert ez aránt igen zugodik dulful az *Invidia*, az irégység, és az jól tanult és tudos ember után addig olálkodik, incselkedik, mindenféle álnok práctikával és ravasb mesterséggel, mi-glen azt tellyességgel elnyomja és labalól eltollja és ki tö-röllye.

Illyenképpen az *Socrates*, az kit az *Oraculum-is* ez föl-

39
Az Irégység
következő
166.

44
Tudomány
és jóbág fok-
nak veszedel-
me hoz.

Socrates

Tertullianus.

tot, amaz Scholabéli Bátorok irégysége által öleter meg; *Tertullianust* nagybölcs tudományokkal ékesítetett egyhazi tanítót, gyűlölték, irégységből mardosták, és öldözték az ünnön Tanító társai, az *Romanus clericus*, az Romabéli hivalt Caninikofok. Mellyen hűve ugy elbusult, és elkeferedet, hogy ez dologért, (az mellyet nem dicsérhetni) az igaz tudomány mellől eláll, az Romai Ecclesiától elbakad, és az *Montanus* eretnekségére adgya magát.

Nazianzenus.

Szinten ilyen módon vólt dolga, *Gregorius Nazianzenus*nak, az jeles fő tanítónak.

Athanasius.

Nem külömben Sz. Athanásiusnak-is, az ki az ő tudós voltaért, ékesen boláfaért, buzgofagaért és Istenes jamborságaért az Alexandertől és az több Arriánusoktól, az kik az tudományban közel sem vóltak hozzá hasonlók, felette igen meg gyűlöltetett, rágalmaztatott, és öldöztetett. Mit nem főt font, kent, vont erre az hét emberre az mord *Invidia?* mennyi calumniával, rágalmazással terheltetett tőle, minden felső és alsó rendeknél? Micsoda hazugsággal nem vóltak rayta? és mennyi álnok practikákkal, csalárdkodással nem inceselkedtek utánna?

Ez jutalma az jóságnak és istenességnek ez vilagon! Ez az bép bódog és nyugodalmas élet, az mellyet nekünk az elmécek javai bereznek.

Erről mondgya, és erről panaszkodik az böles *Salomon* király; Megh nézem az böleseséget és tudóságot minden dolgokban, ott-is mind gyűlöli egyik az másikat: ez-is mind hiábavalóság és munka.

56

Nem ritkán elik az-is, hogy ezek, az elmének drága nemes

nemes javai, az mellyek noha természetek szerint, az embereket, belidőgre, nyájájságra és alázatosságra kibtik, mind az által nemeltyek, kik midőn láttyák, hogy valami kévéssel máfnál több ajándékokkal bírnak, sokakat mondom, efféleket megkevélyitnek, felfuvalkottáczá és nagyra vágyódocká tévnek, csak magokat tarttyák nagyoknak, bölcseneknek, értelmesseneknek: Egyebeket pedig az semminél is alább valónak tartatnak; és ez ilyeneknek az ő semeik előtt merő bolondoknak, és kábaknak kel lennick. Ez ilyen negédeskedők pedig többire mindenkor amaz félig tudósok, az kik valamit *superficialiter* fellyől el az fi-nén, de fundamentoma szerint semmit nem tanultak. Innen mondgya Szent Pal: hogy, *Scientia inflat*, az tudomány felfuvalkottat. Ellenben az kik igazán és fundamentomolson tanultanak, igen jól láttyák, melly aránt legyen fogyatozások, és annyival alázatosabbak, és egyebeket magoknál sokkal bölcsébbeknek alírnak és tartnak.

Mert igaz az mit az pogány bölcs Poëta mond:

*Didicisse fideliter artes,
Emollit mores, nec sinit esse feros.*
Az ki jól tanul és igazán tudós,
Széledéköles az, és alázatos.

Ovid. de
Ponto.

Mind ezekneknek felőtte ide járul, az Istenek drága békéjével való gonoskulás. Vgy hogy, midőn *in animi bonis & donis*, az elmének efféle javai mellett, ember valami nyugalmas bódog életet, és igaz, tellyes örömmel emélnene, az véle való visé élet mind megh veéteget visóntag mindeneket.

Mert láttyuk ez aránt, hogy az Istennek ajándékával az embereknek fia, nem élnek annak tisztességére, az ki

D d d 3

azokat

azokat ö nékik adta: sem nem az végre élnek vélek, az mellyre adattanak: tudniillik felebarátiknak hasznára és épületekre, és az Christus egész testének gyarapítására, az mint Sz. Pál tanít: Hanem csak magoknak hasznokra, javokra, hogy azok által felemelkedhessenek, nagy méltóságra, tisztességre mehessenek, az köz embereknél nagy dicsőretet nyerjének, hirt nevet berezzenek az tudatlanoknál, hogy egyebeknél, bölcsébbeknek, tudosbagnak és értelmesebbeknek láttassának, és tartassanak.

Sőt annyira megyen dolga ez elmei jóknak, hogy az emberek az kiknek ezeckel az Isten tisztessége, és felebarátiknak javokra kellet volna élniek: az helyet visiba élnek vélek az Vt Istennek bectelenségére és kisébségére, és az ő benséges nevének gyalázáttára: és az ő feleiknek rómlásokra és veszedelmekre. Az mint azt ez világon az szemmel látás füllel hallás bizonyittya: és sok példákkal meg bizonyíthatnók, hogy ha ez munka kezünk között, reménységünk felőt immár-is bándékunknál killyeb terjedet és nagyobra nevedet.

Ottan azért csak az egy *Eloquentianak*, ékelsen szólásnak példájával mutassuk és bizonyítsuk meg. Bizony dolog, hogy az Ékelsen szólás az Istennek drága szép ajándéka, az mely által az Istennek tisztessége, bent neve és orfága messze kiterjesztetik, az Keresztieni Religio és tudomány előb plantáltatik: az községi igazgatas, itélet és törvény bõlgáltatas meg tartatik, és sok hasznos és idvõsleges dolgok vétethetnek véghez.

Ha pedig az emberek ez szép adományyal gonosbül élnek az anya bent Egyházban, az Ischolákban, Tanácsházokban,

házakban, Törvény tételekben, contractusokban, Szerződésekben, öfvebékélfésekben, én minden egyéb emberi dolgokban, és ügyökben: akarkius könnyen megítélheti, mely bördnyü vefélit inditahafson az Isten anya bent Egyházában ez ilyen vißha élés, és az jónak nem jól forgatása. Mely nagy kára, fakadása lehelsen ez nem jól élés által, az igazságnak, Kereftényeni tudománnak, és Religióinak, mennyihadak, háborúk, támadások, vérontásfok forraltafsanak, és menyi gonoftra az által okok adattat-hafsanak, mely nagy vefélitmet az ékefsen bölo emberek inditahafsanak tamabthafsanak | arról jól és igazán bölo Sz. lakab: Az nyelv igen kicsiny tag, de nagy dolgokat indit. Imé egy kicsiny tűz mely nagy erdöt meg éget? az embernek nyelve istűz, és minden álnokságnak örvénye; acképpen helybeztetet az nyelv az mi tagaink közdte, mely mind az egész testet meg befűsíti, mely az gehennának tűzétől fergerjektetik. Mert minden vadaknak, madaraknak és esufomábó állatoknak, és tengerben uskálóknek természetik megnyhitetik és megnyhitettet az emberi természetül. De az nyelvet senki meg nem nyhitetheti; gonof állat az mit meg nem nyhitethet, tellyes halos mézeggel.

Cap. 7. §.
6. 7. 2.

II.

Hogyha az Élmének javai, tollycs örömet adhatnak?

Zmint immár azért mind ezekből kiterzik e-
légségelsen, hogy semmi bódog életet, sem
igaz örömet, az élmének javai minékünak nem

hozhat-

hozhatnak; azonképpen semmi tellyes és álhatatos örömet sem kérezhetnek; mivelhogy ők magokban-is nem tellyeseknek és fogyatkozttaknak talátatnak ez életben. Vgy vagy on bizonyára, az mint oda fel-is meg emilitük, hogy az Istennek jeles szép ajándéki, az elmenek javai, és nagy ékesegei, nemes és drága kincse az embernek, és ő magában mayd tellyeséges-is. De ez romlottságban, az veset emberi természet annak tellyes tökéletes voltára nem érkezhetik: mert valóságoson mondatik in ez a Sz.

Ephes. 4. v. 3.

2y. 43. 35.

Sap. 9. v. 14.

15. 16.

Pálto: hogy, az embereknek elméjek meg homályosítottat. Es az Syrakis mond: Nagy sokak ennél-is nagyobb röytetnek el, keveset látunk az ő eselekedetiben. Illyenképpen szól az Bölcseségnek könyve-is: Az halandó embereknek okoskodások félelmessek, hibások, és álhatatlanok az ő gondolatnyok. Mert az rothadandóság alá vettetet rest meg nehezeti az lelket, és ez földi lakás az sok gondokkal még tölt az elmét ugyan levonfa. Es az mellyek ez földön vadnak azokat csak alig foghattya meg, és mellyek kezeink között forognak azokat-is nagy műkával találljuk meg. Az mellyek pedig menyben vadnak, kicsoda tudhattya meg azokat?

Ha azért az testi, természetesi és emberi dolgokat fel nem tudakozhattya: Sockal kevesbé mehetünk végére az mennyei és lelki dolgoknak. Mint az Istennek fia mondgya *Nicodemus* nak: Az fél fű, és hallod az ő zugását, de ugyan nem tudot azért honnon jó, és hová megyen. Ha midön földi dolgokrol szólók tinektek, nem hiszitek, hogy hinnenetek el, ha mennyei dolgokat mondanék: Bizonyára merő setétség az embereknek fűvökben,

Ioh. 3. v. 8.

és az

és az vélek bületet vakság fölötte nagy. Az lelkes ember meg nem foghattya azokat, az mellyek az Istennek lelkéjé: bolondságnak tetzik ő néki, meg sem tudhattya azokat. Meg setétült és homályosodot az ő értelmek. Serétség bunitotta el az földet, homályosság az népeket, ugy mond az Profeta *Esaias. cap. 60 v. 2.*

In artibus & scientiis, minden tudományokban és mesterségekbé ez földön, sok *defectivák* sok nem tellyeségek találtnak, és az egéb *Philosophiában* sok *anomala* sok hibas és fogyatkozot dolgok vadnak, az mellyek jób fundamentomat kívánnának; az mellyet igen jól értnek tudnak azok, az kik csak valami kevesse forgottak is benne. Es sok vagyon még eldítve *In rerum natura*, az természetben, à mellyeknek mégfundamentomos végre nem mehettek. és az hová még az emberi okosság, elme, és értelem fel nem érkezet, az mint Iesus Syrakból ez eldte egykevéffel meghallók. Es Sz. Iob-is mond: Nagy dolgokat cselekedik az Vr, az mellyeknek végére nem mehetni: és sok esudákat tében, mellyeket meg nem samlálhatni.

Noha igaz, hogy azok az Defectusok-is, nem az Tudományi mesterségekbé, és ő magokbá az elmének javai-ban vadnak; hanem az mi értelmünknek erőtelenségében vadnak, az mely az igen felséges dolgokat meg nem foghattya. Es sinta ez, az min panaszkodunk. Innen is vagyon, hogy az Elmének javai semmi bódog életet nem adnak, sem tellyeséges örömet nem berezhetnek, és süveinkben állandó vigaságot nem inditanak. Mivel-

Ecc

hogy

hogy mi ez gyarloságos erőtlenségben azoknak tökéletes tellyeségere nem juthatunk és nem érkezhetünk.

III.

Hogyha az elmének javai állandóké.

MIképpen minden dolog ez világon, és ez világ ö maga-is minden ö dicsőségével egyetemben elmulik; azonképpen elmúlnak, elfogynak végre az elmének javai-is. Az értelem kifsebeddig, az emlékező elme meg fogjátkozik; Az jósághoz, Istenséghez, tisztasághoz és tisztasághoz való szeretet meg hidegül ez avult meg hidegült világban, és végre elvetemedik és vetekké s gonofsággá valik.

Cicero idejében egy *Grammatikus* az ö vensége miatt elfeleytette, elveštette minden ö mesterseget, tudományát, hog még csak az betüket sem ismerhette. Az mint az jeles fő *Tanito Georgius Trapezuntius*, ki az *Deak* és *Görög* nyelvet habnosson promovcalta, venségében minden tudományát mesterseget elfeleytette, mint ha soha csak egy betüt sem tanult volna. Az *M. Aurelius Caracalla* Csásár, ifuságátul fogva serényen tanult, de végre ílmét mindeneket elfeleytet, mintha az tudományokról egész életében soha semmit nem hallot volna.

O'y igen nagy az emberi értelemnek gyengesége és erőtlensége, hogy ha vala mely dolgot naponkint nem forgatunk, s benne nem forgunk s nem gyakorlunk, és ottá rea nem emlékezünk, igen könnyen elfeleythettyük. Mely hamar megfelelet kezünk jó barátinkról, az mellyeket egy-

Tróazur-
cius

Caracalla

ket egynéhány ebrendök előtt esmertünk, vélek együt forgottunk? Hogy ha vélek szembe találkozzunk, ugyan alkalmas ideiglen nem jút eszünkben, kik legyenek.

Mely könnyen meglehet valami kicsid eset által, valamely betegség által, hirtelen megijektés, megremüles miat, vagy egyéb effele nyavalya s. leeles miat, hogy ember minden *Ingeniumát*, értelmét, memoriaját elméjét mind elveszesse! Sokak megifósak, eszik, zaballyák minden érzekenségeket, értelmeket, okosságokat, elméjeiket. Az mellyekről nem keves példákat hoz bé *Flinius Lib. 7. cap. 2.* az mint egy kövel meg hagyítottáról, az ki az miat minden mesterségét, tudományát elvesztette felejtette: De egyéb kint minden dolgot megtarthatot elméjében. Hasonlatosképpen emlékezik mátról-is, kinek egy magas ház hezatról kö eset az fejére, mely után az önnön anyjának atyafainak minden rokoninak neveiket elfelejtette. Azt-is említi egyről, az ki egy betegsége által, minden bölgainak, bölgálóinak neveket elfeledte: Es az *Mellala Corvinus Orator* azt írja, hogy minden elméjét elvesztette, úgy hogy az ön tulajdon nevet sem tarthatná elméjében.

Azt írják az Thraciaiakról, hogy oly tompa elméjük voltanak, hogy négynél többet nem tudtak olvasni. Nemde nem az Isten Igéje bizonyította, hogy Nabugodonoszor az Istennek reá bocsátásából és büntetéséből az ő okoságát és értelmét elvesztette legyen, és az oktalan állathoz let hasonlatossá. Annakokaért kijs vettetet az emberek között; és bénát őt az mező mint az barom. Sőt még az igen jeles nagy *Ingeniumok*-is éreznek valami fo-

Amber
cetera
om

Mellala Cor-
vinus.

Thracei

Nabugod-
Dan. 4:

gyarkozást és gáncsol-hibát magokon, hogy ollyat-is elfelelythetnek, az mely nem kevés dolgokban ál, és ha feljegyző pennával nem elnének, mely igen kevéset tart-hatnánk meg fejünkben?

Lám némellyek effele feledékenységét amaz jeles el-mejű férfiakban, *Ciceróban, Plutarchusban, és Aristotelesben*-is vőttek esiekben, és feljegyezték.

Didimus
Grammatic.

Es az *Didimus Grammaticus*rol-is azt írják, hogy egy historiát valóságosan és keményen tagadot: Az á histo-ria pedig az önnön saját kezével írot könyveiben meg-hmutattatot, az melyről elfelelkezett vőlt.

Vgyan meg kel annakokaért vallanunk, hogy az el-mének javai sem állandók, allando örömet sem adhatnak. Es mivel azok sem igazságosok és nem tellyesek; tehát semmi igaz, tellyes'örömünk sincsen ö benne: és így semmi bódog életet, és az legfőb jót azokban nem re-ménlbertyük.

Illyenképpen végezzük azért el az mi eckorig nyuytot *Discursusunkat, és Disputationkat*: hogy az fen meg em-licet *Corporis, Fortune & Animi bonis*, az Testnek, Szeren-esének, és az Elmének javaiban, az igen sokkor kívánt *Summum bonum* avagy Legfőb jó, az mellyre ez világ fiai minden valóságos serény igyekezettel forgalmato'ság-gal, nagy veszedelmeckel-is törnek üznek és vágyódnak, nem leletik, és semmiképpen azokban fel nem találhatik. Inez tulaydonfagai berint az Legfőb jónak: Hogy igaz vólna minden hamiságnélkül; tellyeséges minden fo-gyatkozásnélkül; álhatatos minden elvesztésnélkül, min-den elváltozás, elmulásnélkül. Sem annak *Effectumi*, mun-kalko-

kálkodási, tudniillik az bódogságos és kíváncsatos csendes élet, igaz telyes és állandó öröm abban nem érzetetik.

Az minden jóságoknak, kegyességnek, kegyelemnek, és irgalomságnak attya, uyítsa meg és igazgatsa, vezérelje az mi bűveinket az ő Szent Lelkével, hogy mi azt az Legfőbb jót, az mely ott fen, vagyon ez holot Christus vagyon, ülvén az Attyának jobján, és nem azt az mi a földön vagyon, keressük, s-oda azokra vágyódgyunk, és az Apostallal, s-az Proferával büntetendül mondgyuk: Abba, szerelmes atyánk &c. Vram csak te enyim légy, en nem gondolok semmivel, akar az mely igen jó legyen is ez világon. Nem leszen ostan semmiből fogyatkozásunk, akar fen való s-akar alaton állapotban és rendben legyünk, kineckinek az ő hivatalában elege leszen, Melyben meg is nyughatik. Végezetre ez siralomnak völgyében való futásunkat, munkálkodásunkat, fáradozásunkat, forgalmatoskodásunkat megeléglévén, az nyugodalomba megyünk. Mellyet az irgalmas Vr Isten mindnyajunknak engedgyen meg kegyelmésen az ő szerelmes Fiaért a Christus Iesúért,

AMEN.

Dicsőség egyedül az Istennek.

V E G E.

RE-

REGISTROMA AVAGY MVTATO
 táblája az Részeknek és azoknak főfő tzičke-
 lyeinek, az mellyek ez *Discursuban* foglaltatnak,
 és meg Magyaraztatnak.

- I. Rész. Ez világnak fokféle javairól és azoknak külömbiségekről. pag. 21
- II. Rész. Hogyha az Legfőbb jó az Testnek javaiiban találatséké? 71
1. Ha az Gyönyörűségekben találatséké bizonyos öröm és igaz bódogság? 169
 2. Hogyha az Testi gyönyörűség telyes bódogságot és örömet hozozzené? 231
 3. Legyené az Gyönyörűségben állandó öröm? 321
- III. Rész. Hogyha az Legfőbb jó az Szerencsében találatséké? 41
1. Valami igazán bizonyos találatséké az Szerencsében? 45
 2. Hogy az nagy Szerencse lemmi telyes örömet nem hoz. 64

Peldai azoknak.

1. Kiket örvendeztet meg az Szerencse elsőben, és végére meg somorít? 65
 2. Az kiket az Szerencse elsőben meg somorít, és végre oétán meg örvendeztet. 71
 3. Kiket ellenkezet az Szerencse elsőben és utolban, középkor pedig kiket megörvendeztet? 76
 4. Kiket örvendeztet meg az Szerencse először és utószor, középső pedig somorít. 79
 5. Hogy az Nagy Szerencse nem hoz állandó örömet és bódogságot. 85
- IV. Rész. Hogyha az Legfőbb jó az Gazdagságokban találatséké? 93
1. Hogyha az gazdagság igaz örömet és csendes bódog életet hozozhat? 102
 2. Az fok jószág, gazdagság telyes örömet szerzheté? 113
 3. Hogyha az világnak javai állandó örömet hozhatnak? 160
- V. Rész. Hogyha az nagy tisztesség és az világi dicsőség szerzené nyugalmat bódog életet és igaz, telyes és állandó örömet? 169
1. Hogyha az tisztesség és a dicsőség, igaz jó legyené, és ha igaz örömet és bódog életet szerze? 173

REGISTROMA.

Micsoda legyen tehát az igaz tisztesség dicsőség?	182.
1. Hogy az tisztesség és dicsőség tellyes örömet és nyugodalmat és lehetet berezzené?	196.
2. Hogyha az tisztesség és dicsőség állhatatos örömet és bódogságot hozzone?	198.
VI. Rész. Hogyha az szép ékes öltözetruházat hozzone valami háfnor az csendes bódog életre, és az igaz tellyes és állando örömet?	217.
1. Hogyha az leis szép öltözetek semmit nem boldognaké az igaz ör ömet, és bódog életre nem berezzenék?	219.
2. Hogyha azért az ékes öltözet hozhat embernek tellyeséget és állhatatos örömet.	229.
VII. Rész. Hogyha az szépség ékes természet hozzone igaz tellyes és állando örömet és bódog életet?	234.
1. Hogy az szép természet, nem igaz, tellyes és allandó jó.	235.
2. Hozhaté az szép természet tellyes örömet?	241.
3. Az szépség és ékes természet nem allandó.	243.
VIII. Rész. Hogyha az nagy kedves épületek igaz tellyes, és állando örö met és bódog életre hozhatnaké.	245.
Herkulesnek tizenket munkáiból.	251.
Ez világnak hét csudái.	255.
1. Az igen szép Pompas épületek semmi igaz gyönyörűséget és ör ömet nem adhatnak.	267.
2. Az szép pompas épületek nem hoznak semmi tellyes örömet.	271.
3. Az pompas szép épületek nem allandók.	271.
IX. Rész. Az nemességéről és viléző Vraságról.	278.
1. Az nemesség az jóshágnélkül nem igaz jó.	281.
2. Az Nemes teder semmi tellyes örömet nem hoz.	289.
3. Az nemesség semmi állando örömet nem ad.	292.
X. Rész. Az nagy Vrak graiásáról, kedvétől, kegyelméről.	294.
1. Hogy az Vrak kedve kegyelme nem igaz jó.	296.
2. Vrak kedve nem ad tellyes örömet.	302.
3. Az Vrak kedve nem allandó.	310.
XI. Rész. Hogyha az <i>Summum bonum</i> az legfőbb jó az királyságban és nagy Vraságban találáséké?	313.
1. Hogyha az Vraságban és regnáló állapotban bizonyos igaz bód og élet és való öröm találhatóké?	324.
2. Hogyha az nagy regnálásokban és Vraságokban tellyes öröm és bódog élet találhatóké?	331.
Az királyi hírodalmok és uraságok, nagy munkával, fáradsággal is gazgaltatnak és tartatnak meg.	338.
3. Hogyha	

REGISTRUMA.

	1. Hogyha az királyságok és Vraságok állandóké, és adnaké állandó örömet?	387.
XII. Rész.	Az címének javairól.	389.
	1. Hogyha az címének javai szerzhetneké bódog életet és adhatnaké igaz örömet?	393.
	2. Hogyha az címének javai telyes örömet adhatnaké.	400.
	3. Az címének javai állandóké?	402.

V E G E.

